

**TC
SÜLEYMAN DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE GÖRE
HAFIZLIK ÖĞRETİMİ VE PROBLEMLERİ
(Göller Bölgesi Örneği)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHMET FATİH ÇAYLI

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR

ISPARTA, 2005

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	vi
ÖZET	ix
ABSTRACT.....	x
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	1
1. Hafızlık Öğretiminin Tarihi Gelişimi	2
1.1. Hz. Peygamber Dönemi Hafızlık Öğretimi.....	2
1.2. Hz. Peygamber'den Sonra Hafızlık Öğretimi.....	6
1.3. Osmanlı Dönemi Hafızlık Öğretimi.....	9
1.4. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Hafızlık Öğretimi.....	11
2. Konunun Belirlenmesi ve Sınırlandırılması	13
2.1. Araştırmanın Konusu	13
2.2. Araştırmanın Amacı.....	14
2.3. Araştırmanın Önemi.....	15
2.4. Hipotezler.....	15
2.5. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemler.....	16
2.6. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	17
2.6.1. Kapsam.....	17
2.6.2. Sınırlılıklar.....	17
2.7. Araştırmanın Metodu.....	18
2.7.1. Araştırmada Evren ve Örneklem.....	18
2.7.1.1 Evren.....	18
2.7.1.2 Örneklem.....	18
2.7.2. Bilgi Toplama Araçları.....	18
2.7.2.1. Anket Sorularının Hazırlanması.....	18
2.7.2.2. Anketin Uygulanması ve Verilerin Toplanması.....	19
2.7.3. Bilgilerin Analizi.....	19
2.7.4. Kaynaklar.....	20
3. Temel Kavramlar	20
3.1. Eğitim.....	20
3.2. Eğitim Programı.....	21
3.3. Öğretim Programı	23
3.4. Ders Programı	24
3.5. Müfredat Programı	24
3.6. Meslek Bilgisi	25
3.7. Pedagojik Formasyon	26

4. Kur'an Kursu Öğretim Programının Temel Öğeleri	28
4.1. Hedef	28
4.2. İçerik	29
4.3. Öğretme Öğrenme Süresi	31
4.3.1. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Usûl	31
4.3.1.1. Yüzünden Kur'an-ı Kerim'i Öğretmede Usûl.	31
4.3.1.2. İşlek ve Hatasız Kur'an-ı Kerim Metnini Öğretmede Usûl..	32
4.3.1.3. Tashih-i Huruf'un Yapılmasında Usûl	32
4.3.1.4. Kur'an-ı Kerim'in Hıfzında Usûl	33
4.4. Değerlendirme	33

I. BÖLÜM

Örneklem Gurubunun Kişisel Özellikleri.....	36
1. Örneklem Gurubunun Cinsiyet Dağılımı.....	36
2. Örneklem Gurubunun Mesleki Kıdem Durumu.....	37
3. Örneklem Gurubunun Öğrenim Durumları.....	37
4. Örneklem Gurubunun Hafızlık Durumu.....	38
5. Örneklem Gurubunun Görev Yaptığı Kur'an Kursu.....	39
6. Örneklem Gurubunun Hafızlık Öğretim Programıyla İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumu.....	39
7. Örneklem Gurubunun Hafızlık Yaptırmanın Haricinde Okuttuğu Dersler	40
8. Örneklem Gurubunun Haftalık Ders Saati.....	41
9. Örneklem Gurubunun Hafızlık Öğreticiliğinden Başka Yaptığı İşler.....	42

II. BÖLÜM

1. Kur'an Kursu Öğreticilerinin, Kur'an Kurslarının Hafızlık Yaptırma Amacı Hakkındaki Görüşleri.....	44
1.1. Hafızlık Öğretim Programının Hafızlık Yaptırma Amacını Gerçekleştirme Durumu.....	44
1.2. Kur'an Kurslarının Nitelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu.....	45
1.3. Kur'an Kurslarının Nicelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu.....	47
1.4. Öğreticilere Göre Hafızlık İçin En Uygun Yaş Dönemi.....	49
2. Öğreticilerin Hafızlık Öğretim Programı Hakkındaki Görüşleri.....	52
2.1. Mesleki Derslerin Hafızlık Öğretim Programına Tekrar Konulması.....	52
2.2. Farklı Derslerin Programa Eklenmesi	53
2.3. Temel Dini Bilgiler Kitabına Güncel Konuların Eklenmesi.....	55
2.4. Programın, Öğrencilerin Gelişim Özelliğine Uygunluğu	56
2.5. Programın Belirlenen Sürede Tamamlanma Durumu	57
2.6. Öğrencilerin Öğrenme Zorluğu Çektiği Konular.....	58

3. Öğreticilerin Hafızlık Öğretim Metodu Hakkındaki Görüşleri.....	60
3.1. Hafızlık Yapacak Öğrencilerin Seçimi.....	60
3.2. Ezberlemede Takip Edilen Yöntem.....	61
3.3. Bilgisayarla Hafızlık Tekniği.....	65
3.4. Hafızlık Öğretiminde Klasik Yöntemin Verimliliği.....	67
3.5. Hafızlıkta Yatılı ve Gündüzlü Olmanın Etkisi.....	69
4. Öğreticilerin, Hafızlık Yapan Öğrencilerin Motivasyonu Hakkındaki Görüşleri.....	70
4.1. Öğrencilerin Hafız Olma İlgi ve İstekleri.....	70
4.2. Öğrencilerin Motivasyonunu Olumsuz Etkileyen Faktörler.....	71
4.2.1 Eğitim ve İş İmkânı.....	71
4.2.2 Öğreticilerin Yanlış Tutum ve Davranışları.....	73
4.2.3 Toplumun Olumsuz Yaklaşımı.....	75
4.3. Veli-Kur'an Kursu İlişkisinin Motivasyona Etkisi.....	76
4.4. Öğreticilerin Öğrenci Motivasyonunu Sağlamak İçin Yaptığı Faaliyetler..	78
4.5. Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri.....	80
4.6. Öğrencileri Hafızlığa Sevk Eden Etkenler.....	81
5. Öğreticilerin Mesleki Durumları	83
5.1. Mesleki Bilgi Yeterliliği.....	83
5.2. Mesleki Bilginin Eksik Olduğu Alan.....	84
5.3. Mesleki Gelişmeleri Takip Etme Durumu.....	85
5.4. Mesleki Gelişmeleri Takip Edememenin Sebepleri.....	86
6. Öğreticilerin Pedagojik Formasyon Durumları.....	89
6.1. Pedagojik Formasyon Eğitimi Almış Olma Durumu.....	89
6.2. Pedagojik Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri..	90
6.3. Pedagojik Formasyona Verdikleri Önem.....	92
7. Öğreticilerin Rehberlik Konusundaki Görüşleri.....	93
7.1. Öğrencilerin Rahatlıkla Problemlerini Anlatma Durumu.....	93
7.2. Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumu.....	95
8. Öğreticilerin Disiplin Konusundaki Görüşleri.....	98
8.1. Disiplinin Nasıl Sağlandığı	98
8.2. Disiplini Olumsuz Etkileyen Faktörler.....	102
8.2.1. Öğreticilerin Formasyon Eksikliği.....	102
8.2.2. Velilerin İlgisizliği.....	104
8.2.3. Not Verme Sisteminin olmaması.....	105
9. Öğreticilerin Ders Araç-Gereçleri Hakkındaki Görüşleri.....	107
9.1. Ders Araç Gereçlerinin Ezber Yapmaya Etkisi.....	107
9.2. Kur'an Kursunun Araç-Gereç Yeterliliği.....	109
9.3. Öğreticilerin Araç Gereç Kullanma Durumları.....	110
10. Öğreticilerin Kur'an Kursu Binası Hakkındaki Görüşleri.....	113
10.1. Kur'an kursunun Fiziki Mekan Yeterliliği.....	113
10.2. Kur'an Kursunun Yeterli Oyun Sahasına Sahip Olma Durumu.....	115

11. Öğreticilerin Sosyal Çevre Hakkındaki Görüşleri.....	118
11.1. Sosyal Çevrenin Hafız Öğrencilere Bakışı.....	118
11.2. Velilerin Kur'an Kursuyla Diyalogu.....	119
12. Öğreticilerin Hafızlık Tespit Sınavı Hakkındaki Görüşleri.....	121
12.1. Sınavın Başkanlıkça Uygun Görülen İllerde Yapılması.....	121
12.2. Sınavın Komisyonlarca Yapılması.....	122
12.3. Sınav Zamanı.....	124
12.4. İkmal Sınavı.....	125
12.5. Sınavın Sözlü Olması.....	126
12.6. Öğrencilerin Sınavı Kazanma Başarısı.....	127

III. BÖLÜM

1. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Amaç Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki.....	129
2. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Hafızlık Öğretim Programı Arasındaki İlişki.....	134
3. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Öğretim İlke ve Süreçleri Arasındaki İlişki.....	140
4. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Ders Araç Gereçleri Arasındaki İlişki....	152
5. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Kur'an Kursunun Fiziki ve Sosyal Ortamı Arasındaki İlişki.....	158
6. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Hafızlık Tespit Sınavı Arasındaki İlişki....	164
Verimli Bir Hafızlık Öğretimi İçin Öğreticilerden Gelen Öneriler.....	168

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	172
-------------------------------	------------

BİBLİYOGRAFYA	180
----------------------------	------------

EKLER.....	191
-------------------	------------

EK-1 SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü İzin Talep Belgesi.....	192
---	------------

EK-2 Isparta Müftülüğü Anket İzin Belgesi.....	193
---	------------

EK-3 Antalya Müftülüğü Anket İzin Belgesi.....	194
---	------------

EK-4 Anket Formu	195
-------------------------------	------------

EK-5 Özgeçmiş.....	200
---------------------------	------------

KISALTMALAR DİZİNİ

Ank.	: Ankara
AÜİF	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bknz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
İBAV	: İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Araştırma Vakfı
İst.	: İstanbul
krş.	: Karşılaştırınız
Mat.	: Matbaası
MEB	: Milli Eğitim Basımevi
MEB Yay.	: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı
Neşr.	: Neşriyat
s	: sayfa
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
Semp.	: Sempozyumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Terc	: Tercüme Eden
trsz.	: Tarihsiz
UÜİF	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
yay.	: Yayınları

TABLolar DİZİNİ

TABLO-1	Cinsiyetiniz Nedir?.....	36
TABLO-2	Mesleki Kıdeminiz?.....	37
TABLO-3	Öğrenim Durumunuz?.....	37
TABLO-4	Hafızlık Durumunuz?.....	38
TABLO-5	Çalıştığınız Kur'an Kursu?.....	39
TABLO-6	Hafızlık Öğretim Programıyla İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumu.....	39
TABLO-7	Hafızlık yaptırmanın haricinde okuttuğunuz dersler.....	40
TABLO-8	Haftalık kaç saat derse giriyorsunuz?.....	41
TABLO-9	Hafızlık öğreticiliğinden başka yaptığınız işleriniz var mı?.....	42
TABLO-10	Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi.....	44
TABLO-11	Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma.....	45
TABLO-12	Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma.....	47
TABLO-13	Hafızlık İçin En Uygun Yaş Dönemi.....	50
TABLO-14	Mesleki Derslerin Tekrar Okutulması.....	53
TABLO-15	Programa Farklı Derslerin Konulması.....	54
TABLO-16	Programa Güncel Konuların Konulması.....	55
TABLO-17	Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu.....	56
TABLO-18	Programın Süreç Yeterliliği.....	57
TABLO-19	Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar.....	58
TABLO-20	Öğrencilerin Seçimi.....	60
TABLO-21	Ezberlemede Yöntem.....	62
TABLO-22	Bilgisayarla Hafızlık Tekniği.....	65
TABLO-23	Klasik Yöntemin Verimliliği.....	67
TABLO-24	Gündüzlü Hafızlık.....	69
TABLO-25	Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği.....	70
TABLO-26	Eğitim ve İş İmkanlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu.....	71
TABLO-27	Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu.....	73
TABLO-28	Toplumun Bakışına Göre Motivasyon.....	75
TABLO-29	Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi.....	76
TABLO-30	Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler.....	78
TABLO-31	Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri.....	80
TABLO-32	Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler.....	81
TABLO-33	Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği.....	83
TABLO-34	Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan.....	84
TABLO-35	Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri.....	85
TABLO-36	Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri.....	86
TABLO-37	Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları.....	89

TABLO-38	Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri.....	91
TABLO-39	Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem.....	92
TABLO-40	Öğrencilerin Sorunlarını Çözmede Rahatlıkla İdareye Başvurabilmeleri.....	93
TABLO-41	Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları.....	95
TABLO-42	Öğreticilerin Disiplin Sağlama Metodu.....	98
TABLO-43	Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi.....	102
TABLO-44	Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi.....	104
TABLO-45	Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi.....	105
TABLO-46	Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Etkisi.....	107
TABLO-47	Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği.....	109
TABLO-48	Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları.....	111
TABLO-49	Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği.....	113
TABLO-50	Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği.....	115
TABLO-51	Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı.....	118
TABLO-52	Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı.....	119
TABLO-53	Sınavın Uygun Görülen İllerde Yapılması.....	121
TABLO-54	Sınavın Komisyonlarca Yapılması.....	122
TABLO-55	Sınav Zamanı.....	124
TABLO-56	İkmal Sınavı.....	125
TABLO-57	Sınavın Sözlü Olması.....	126
TABLO-58	Öğrencilerin Hafızlık Belgesi Alma Oranı.....	127
TABLO-59	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi Arasındaki İlişki.....	129
TABLO-60	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma Arasındaki İlişki.....	130
TABLO-61	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma Arasındaki İlişki.....	132
TABLO-62	Öğreticilerin Mesleki Kıdemi İle Programa Güncel Konuların Konulması Arasındaki İlişki.....	134
TABLO-63	Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Programın Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Arasındaki İlişki.....	136
TABLO-64	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğrenme Güçlüğü Çekilen Hususlar Arasındaki İlişki.....	138
TABLO-65	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler Arasındaki İlişki.....	140
TABLO-66	Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	142
TABLO-67	Öğreticilerin Formasyon Yeterliliği İle Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleri İle Hareket Etmeleri Arasındaki İlişki.....	144
TABLO-68	Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleri İle Hareket Etmeleri ve Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem Arasındaki İlişki.....	145

TABLO-69	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Rehberlik Yapmaları Arasındaki İlişki.....	147
TABLO-70	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Yetkisi Arasındaki İlişki.....	148
TABLO-71	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Velilerin Disiplini Sağlamaya Etkisi Arasındaki İlişki.....	150
TABLO-72	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi Arasındaki İlişki.....	151
TABLO-73	Öğreticilerin Mesleki Kıdemi İle Ders Araç Gereçlerinin Hafızlığa Etkisi Arasındaki İlişki.....	152
TABLO-74	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	154
TABLO-75	Öğreticilerin Araç Gereçleri Yeterince Kullanmaları İle Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	156
TABLO-76	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursunun Fiziki Mekan Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	158
TABLO-77	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği Arasındaki İlişki.....	159
TABLO-78	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğreticilerin Ders Dışı Etkinlikleri Arasındaki İlişki.....	161
TABLO-79	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Çevredeki İnsanların Hafızlık Müessesine Bakışı Arasındaki İlişki.....	163
TABLO-80	Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle İkmal Sınavı Arasındaki İlişki.....	164
TABLO-81	Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Sınavın Sözlü Olması Arasındaki İlişki.....	165
TABLO-82	Öğreticilerin Cinsiyeti İle Sınavın Sözlü Olması Arasındaki İlişki.....	167

ÖZET

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİLERİNE GÖRE HAFIZLIK ÖĞRETİMİ VE PROBLEMLERİ (GÖLLER BÖLGESİ ÖRNEĞİ)

Ahmet Fatih ÇAYLI

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, 200 Sayfa, 14.11.2005

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR

Kur'an-ı Kerim, İslam dininin kutsal kitabıdır. Müslümanlar ilk yıllardan itibaren onun okunmasına, anlaşılmasına ve yeni yetişen nesillere öğretilmesine büyük önem vermişlerdir. Bu amaçla Daru'l Kurra, Daru'l Kur'an, Daru'l Huffaz gibi müesseseler kurmuşlardır. Ülkemizde ise Cumhuriyetin ilanından sonra, Kur'an'ın yeni yetişen nesillere öğretilmesinde en büyük görevi Kur'an Kursları üstlenmiştir. Kur'an Kurslarının bu görevi iki kademedен oluşmaktadır: Öğrencileri yüzünden Kur'an-ı okuyabilecek seviyeye getirmek ve hafızlık yaptırmaktır.

Araştırmamızın konusu, günümüzdeki hafızlık öğretimi ve problemleridir. Araştırmamızın amacı ise ülkemizdeki Kur'an Kurslarının "Hafızlık yaptırma" amacına ulaşabilme durumu ile program, öğretim süreçleri ve değerlendirme öğelerinde görülen yetersizlikleri ve problemleri öğrencilerin görüşleri doğrultusunda ortaya koymak, bu yetersizlik ve problemlerin giderilmesi için önerilerde bulunmaktır.

Araştırmamızın giriş bölümünde konunun daha rahat anlaşılabilmesi için hafızlık öğretiminin tarihi gelişimi hakkında bilgi verildi. Sonra araştırma konusunun belirlenmesi, sınırlandırılması yapıldı, araştırmada kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili bilgiler verildi. Daha sonra Kur'an Kursu öğretim programının temel öğeleri açıklandı.

Araştırmamızın birinci bölümünde örneklem grubunun olgusal durumu hakkında bilgi verildi. İkinci bölümde araştırmamızın temel varsayımları doğrultusunda Hafızlık Öğretim Programı, Göller Bölgesi il ve ilçelerindeki Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular çerçevesinde ortaya konuldu ve değerlendirildi. Konuyla ilgili olarak araştırmamız neticesinde şu sonuçlara varıldı:

Hafızlık yaptıran öğrencilere göre, Hafızlık Öğretim Programı "hafızlık yaptırma" amacına ulaşabilecek mahiyettedir. Fakat uygulamadaki bir takım aksaklıklar nedeni ile Kur'an Kurslarının günümüzde nitelik ve nicelik bakımından bu amaca yeterince ulaşamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Öğreticiler, Hafızlık Öğretim Programı'nda mesleki derslerin yanında makam, meal-tefsir, musiki vb. derslerin olması gerektiğini; öğrencilerin motivasyonlarını olumsuz etkileyen faktörlerin yanında çeşitli şekillerde onların motive edilmesi gerektiğini; kendilerinin mesleki bilgiler açısından yeterli olduğunu, fakat pedagojik formasyon eğitimini yeterince almadıklarını; bu nedenle öğrencilerden bazılarının yeterince rehberlik yapamadığını; Kur'an Kursunun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre disiplini sağlamaya çalıştıklarını; Kur'an Kurslarının derslerle ilgili ihtiyaç duyulan araç-gerece sahip olduğunu ve bunları öğrencilerin yeterince kullandığını; Kur'an Kursu binalarının fiziki ve çevre düzenlemesi açısından hafızlık yapan öğrenciler için yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Diğer taraftan Kur'an Kurslarına halkın bakış açısının olumlu olmasına rağmen, çocuğunu Kur'an Kursuna hafızlık için gönderen velilerin Kur'an Kurslarıyla yeterince diyalog kurmadıkları da üzerinde durulan hususlar arasındadır. Hafızlık Tespit Sınavı'nın ölçme değerlendirme açısından objektif ve güvenilir olduğunu belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an Kursu, Hafızlık Öğretim Programı, Metot, Din Eğitimi

ABSTRACT

HAFIZLIK INSTRUCTION AND ITS PROBLEMS BY THE TEACHERS OF KORAN COURSES (THE EXAMPLE OF REGION LAKES)

Ahmet Fatih ÇAYLI

Süleyman Demirel University, The Institute of Social Sciences
Department Of Philosophy And Religious Sciences
Master Thesis, 200 Pages, 14.11.2005

Supervision: Assistant Prof. Dr. Saadettin ÖZDEMİR

The Koran is the holy book of the Islam. Dating from the first years of the Islam, the Muslims have attached great importance to its being read, being understood and being taught to new generations. For that reason they built Daru'l Kurra, Daru'l Kur'an, Daru'l Huffaz etc. In our country, after the announcement of the republic, most part of the duty to teach the Koran to new generations was undertaken by the Koran courses into two parts: to reach the students to the level of reading the Koran on books fluently and to help the students to learn the Koran by heart.

The aim of our study is to find out and evaluate hafızlık instruction and its problems. Our study's goal is; condition of the Koran courses -which are in our country- to reach the "learn the Koran by heart" goal, find out the problems and deficiencies of program, educating process and evaluation members by the help of teachers and offer suggestions to remove that problems and deficiencies.

In the introduction part of the study, the historical progression of hafızlık was given in order to understand the subject better. Then determined the study's subject and demarcations; the information about the methods and techniques used on determining and classifying the subject was given. And then the main elements of Koran courses teaching programme were explained.

In the first part of our study, information about our samples was given and in the second part, through the hypothesis of this study, the answers of our samples in the Koran courses in the cities and towns of region of lakes examined and evaluated as to the hafızlık teaching programme. The following results were deduced.

According to the teachers who help students to learn the Koran by heart, Hafızlık teaching programme is enough to help students learn the Koran by heart. However, the Koran courses can't reach this goal as quantity and quality, nowadays because of some problems to put into application.

The teachers pointed out that, together with the professional lessons, music, harmony, meaning-inter predation lessons must be in the curriculum; Hafızlık teaching programme by computer is an efficient method; in spite of the factors effecting the motivation of students in a negative way, must be to motivate the students by some methods; regarding to professional information, they are enough but not enough regarding to their pedagogical formation; for that reason some of the teachers can't guide the students; they do their best to discipline the students inside and outside the Koran courses; the Koran courses have enough education materials and these materials are used efficiently by teachers; the buildings of Koran courses qualified enough for the students who learn the Koran by heart. On the other hand emphasized that people living around the Koran courses have positive feelings toward these institutions; the protectors of students have lack of dialogue with the Koran courses; the Hafızlık exam is objective and reliable as measurement and evaluation.

Key Words: Koran Course, Hafızlık Education Programme, Method, Religion Instruction

ÖNSÖZ

Kur'an-ı Kerim, İslam dininin ana kaynaklarından biridir. O, inanç ve ibadetle ilgili hükümlerin yanında, ahlaki, hukuki, ekonomik ve toplumsal olmak üzere bir çok alanda ferdi ve toplumsal hükümler de içermektedir. Bu nedenle Kur'an okumayı öğrenmek, öğretmek, okumak ve dinlemek Müslümanlar için bir vazife ve ibadettir.

İslam'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber'in tavsiye ve uygulamaları doğrultusunda, Müslümanlar tarafından Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberlenmesi ve anlaşılmasına büyük önem verilmiştir. Bu amaçla Kur'an'ın ve Kur'an ilimlerinin öğretildiği Darü'l Kurra, Darü'l Kur'an ve Darü'l Huffaz vb. kurumlar oluşturulmuştur.

Ülkemizde de söz konusu kurumların yanında özellikle Cumhuriyet döneminden itibaren, Kur'an'ı öğretme ve hafız yetiştirme görevini Kur'an Kursları üstlenmiştir. Kur'an Kurslarının amacı; "Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek" ve "hafızlık yaptırmak" şeklinde belirlenmiştir. Kur'an Kursları ilk açıldığı günden itibaren üstlendiği bu görevi yerine getirmek için gayret göstermiş, bir çok insana Kur'an okumayı öğretmiş ve birçok hafız yetiştirmiştir.

Günümüzde Kur'an Kursları üzerine akademik araştırmalar yapılmış olmakla birlikte, "hafızlık öğretimi ve problemleri" üzerine yeterince çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, alanındaki boşluğu doldurmak amacıyla atılmış mütevazı bir adımdır.

Araştırmamızı hafızlık öğretimini ve problemlerini en iyi değerlendirebilecek durumda olduğunu düşündüğümüz Kur'an Kursu öğreticilerinin görüşlerine dayandırdık. Bunun için veri toplamada, en uygun teknik olarak düşündüğümüz anket tekniğini kullandık. Öncelikle durum tespiti ve anket sorularını hazırlayabilmek için öğretmenlerle ön görüşmeler yaptık. Daha sonra öğretim üyesi hocalarımızın da fikir ve önerileri doğrultusunda anket sorularına son şeklini vererek anketimizi uyguladık.

Araştırmamızın giriş bölümünde, konunun anlaşılabilmesi için öncelikle Hz. Peygamber'den itibaren hafızlık öğretiminin tarihi gelişimini ele aldık. Daha sonra araştırmanın konusu, sınırları ve araştırmayla ilgili temel kavramları açıklayarak Kur'an Kurlarının öğretim programlarının temel öğeleri hakkında bilgi verdik. Araştırmamızın birinci bölümünde öğreticilerin kişisel özellikleri üzerinde durduk; ikinci bölümde hafızlık öğretimi ve problemlerini, öğreticilerin görüş ve önerilerine dayanarak tartıştık; üçüncü bölümde öğreticilerin kişisel durumları ile hafızlık öğretim programı arasındaki ilişkileri tespit etmeye çalıştık. Daha sonra araştırmada ortaya çıkan sonuçlardan hareket ederek bazı öneriler sunmaya çalıştık.

Araştırma konumuzun belirlenmesinden başlayarak, sonuçlanmasına kadar çalışmamızın her aşamasında bilimsel uyarı ve yardımları ile araştırmamıza yön veren danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR'e minnet ve şükranlarımı sunarım. Anket sorularının düzenlenmesi ve verilerin değerlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen hocalarım Sayın Doç. Dr. Ramazan BUYRUKÇU, Yard. Doç. Dr. Hüseyin CERTEL ve Yard. Doç. Dr. Kemalettin TAŞ'a da teşekkürlerimi sunarım. Bununla birlikte anketleri cevaplama zahmetine katlanarak, cevaplarıyla çalışmanın şekillenmesini sağlayan Kur'an Kursu öğreticilerine, resmi izinlerin alınmasında kolaylık gösteren Isparta, Burdur ve Antalya müftüleri ve personeline en içten şükranlarımı sunarım.

14.11.2005

Ahmet Fatih Çaylı

GİRİŞ

Her insan, fitratında din duygusu ile dünyaya gelir.¹ Bu sebeptendir ki her devirde insan ve din beraber var olagelmıştır.² Hz. Peygamber de “Her doğan fitrat üzere doğar, sonra ana babası onu Yahudi, Hıristiyan, Mecusi yapar.”³ buyurarak insanın dini temayüllerle dünyaya geldiğini belirtmiştir. Eğer çocuk olumsuz ve bozucu çevre şartlarına maruz kalmaksızın fitrat üzere gelişmesini sürdürebilirse tevhide ve hakikate ulaşmaya güç ve imkanı mevcuttur.⁴

Her konuda olduğu gibi dini konularda da ilk eğitimin alındığı kurum ailedir.⁵ Daha sonra çevre ve öğretim kurumlarının tesiriyle dini bilgisi şekillenir. Ancak bu şekillenmenin daha sağlıklı olabilmesi için, din eğitimi ve öğretimi çocuğun dine olan ilgisini hissettirdiği andan itibaren, iyi organize edilmiş eğitim ortamlarında, insanın gelişim özelliklerine, öğrenim-öğretim ilke, teknik ve yöntemlerine uygun olarak verilmelidir. Yani program, amaç ve metot dahilinde gerçekleştirilen bir din eğitiminden sağlıklı sonuçlar alınabilir. İşte Kur'an Kursları da bir program, amaç ve metot dahilinde din eğitimi ve öğretiminin yapıldığı, yaygın din eğitimi kurumlarıdır.

Kur'an Kurslarının amaçlarından bir tanesi de “hafızlık yaptırmak” tır.⁶ Kur'an Kurslarının bu amaca ulaşabilmesi için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, Hafızlık Öğretim Programı hazırlanmıştır. İşte bu araştırma, Hafızlık öğretimi ve problemleri üzerinedir. Araştırmamız “Hafızlık öğretimi ve problemleri” üzerinedir.

¹ Krş. Certel, H., Din Psikolojisi, Andaç Yay. Ank. 2003, s.111-117; Hökelekli, H., Din Psikolojisi, TDV Yay., Ank. 1993, s.138; Pazarlı, O., Din Psikolojisi, Remzi Kitabevi İst. 1972, s.94

² Krş. Sarıçioğlu, E., Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.1-5; Sarıçioğlu, E., Din Fenomonolojisi, SDÜ Yay., Isparta 2002, s.1; Cilacı, O., Günümüz Dünya Dinleri, DİB Yay., Ank. 1995, s.1-2; Ünal, M., Din Fenomonolojisi, Geçit Yay. Kayseri 1999, s.150-151; Bergson, Ahlak İle Dinin İki Kaynağı (Çev: Karasan, M.) II.Baskı, MEB, İst. 1986, s.137

³ Krş. Buhari, Cenaiz, 79, Muhtasar-ı Tecrid-i Sarih Terc. ve Şerhi DİB. Yay. Ank 1979; Müslim, Kader, 22-23-25, Müslim Terceme ve Şerhi; Davudoğlu, A., Sönmez Yay. İst. 1977

⁴ Krş. Yavuz, K., Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi, DİB. Yay. Ank. 1994, s.53; Ulusoy İ.T., Din Psikolojisi, Hisar Yayınevi, İst. 1970, s.19-20; Ay, M.E., Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Ank. 1987, s.59-67

⁵ Krş. Peker, H., Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları, Eser Mat., Samsun 1991, s:35; Akyol, A., “Ailede Eğitim, Ailenin Eğitimi, Aile-Eğitimi İlişkisi” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:26, Yıl:1991, s:7-14; Bilgin, B., “Çocuklarımıza İnsancıl Davranışları Nasıl Kazandırabiliriz” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:26, Yıl: 1991; s:24-31; Selçuk, M., “Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler”, DİB Yay. Ankara, 1991; Sevinç, A., “Çocukta Din Eğitiminin Başlama Yaşı”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:38, Yıl:1993, s:62-64

⁶ Krş. DİB Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Ank. 2002, Madde:5

Araştırmamızda hafızlık öğretimi amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme aşamaları çerçevesinde karşılaşılan problemler, öğreticilerin görüşleri doğrultusunda incelendi ve değerlendirildi.

Konunun daha kolay ve doğru anlaşılabilmesi için hafızlık öğretiminin tarihi gelişimi ile bazı temel kavramların açıklamalarını yaparak asıl konumuza geçmek istiyoruz..

1. Hafızlık Öğretiminin Tarihi Gelişimi

1.1. Hz Peygamber Dönemi Hafızlık Öğretimi

Kuran-ı Kerim, Hz. Peygamber (SAV)'e, Ramazan ayında⁷, Kadir gecesi nazil olmaya başlamış⁸ ve yirmi üç yıl içinde tamamlanmıştır.⁹

Kuran'ın ayet ve sureleri vahyedildikçe, Hz. Peygamber onları ezberlemek ve ezberletmekle kalmaz, yazdırmak içinde ashaptan katip olarak görevlendirdiği kişilerden birini çağırarak nazil olan ayeti / sureyi yazdırır ve bunun hangi sure hangi ayetten sonra ekleneceğini bildirdi. Bununla ilgili olarak vahiy katiplerinden Zeyd B. Sabit derki "Vahyi Rasulullah'ın huzurunda yazardım. Bitirdiğim zaman "yazdığımı oku" buyururdu. Eğer ondan yazılmayan bir şey kalmışsa ekletir, fazla bir şey olursa çıkartırdı."¹⁰

Kur'an böylece, başından sonuna kadar Hz. Peygamberin huzurunda hurma dalları, düz yassı taşlar, kürek kemikleri ve yazı yazmaya elverişli şeyler üzerine yazılmıştı.¹¹ Buradan anlaşılmaktadır ki Hz. Peygamber Kur'an-ın korunması , kaybolmaması için gayret göstermekteydi. Çünkü Kur'an diğer semavi kitaplar gibi muayyen bir topluluğa, geçici bir süre için indirilmiş değil, kıyamete kadar bütün insanlığa hitap edecek şekilde gönderilmişti. Bunun için hiçbir tahribe uğramadan nazil olduğu gibi muhafaza edilmeye ihtiyacı vardı.

Yukarıdaki olaydan anlıyoruz ki Kur'an üç ayrı yolla tespit edilmiştir. Bunlar, öncelikle Hz. Peygamberin ezberlemesi, sonra yazılması ve mukabele suretiyle tashih edilmesidir. Dolayısıyla Kur'an vahyinin tespitinde ilk sırayı, hıfz yoluyla

⁷ Kuran, Bakara,185

⁸ Kuran, Kadir,1

⁹ Köksal, M.A.,İslam Tarihi Şamil Yayınevi İstanbul 1989, cilt : 3, s.43

¹⁰ İraki, Fethul-Muğis, cilt: 3, sayfa 84'ten nakleden Köksal, M.A. İslam Tarihi, s.43

¹¹ Köksal, M.A., İslam Tarihi, s.43-44; Demirci, M., Tefsir Usulü ve Tarihi, MÜİFV Yay. İst.2001 2.Baskı s.83-87

yapılan tespit usulü almaktadır.¹² Yani Cebrail'in getirdiği Kur'an vahyini Hz. Peygamber ezberleyerek almış, sonra da onu yazdırmış ve tebliğ etmiştir. Buna göre diğer tespit usulleri ancak bu aşamadan sonra söz konusu olmuştur.

Hz Peygamber, gelen ayetleri yazdırmakla birlikte, ezberlemeye daha çok önem vermekteydi. Çünkü Onun ve içinde bulunduğu cemiyetin genel özelliği ümmilikti.¹³ Ayrıca o dönemde yazı vasıtalarının kısıtlı olması Hz. Peygamber ve ashabı Kur'an'ı ezberlemeye¹⁴ sevk ediyordu.

Hz Peygamberin, ashabı Kur'an okumaya ve ezberlemeye teşvik etmesi de Kur'an'ı ezberleyenlerin sayısını çoğaltıyordu. Böylece inen her ayet Hz. Peygamberin yanı sıra birçok sahabe tarafından ezberleniyordu.¹⁵ Onun Kur'an'ı ezberlemeye teşvik eden bazı hadisleri şunlardır:

“Ümmetimin en şereflipleri Kur'an'ı ezberleyenlerdir.”¹⁶

“Kim çocuğuna harflere ve satırlara bakarak Kur'an okumayı öğretirse, onun geçmiş ve gelecek günahları bağışlanır; aynı işi kim ezberden yaparsa Allah onu ayın on dördü gibi parlak bir surette haşreder. Çocuğuna “oku” denir. Çocuk bir ayet okuduğu zaman ebeveyni bir derece yükselir. Kur'an'dan çocuğun bellediği son ayete kadar bu işlem böylece tekrarlanır.”¹⁷

“Kur'an'ı okuyunuz, gerçek şu ki Allah Kur'an'ı ezberleyen kişiye azab etmez. Kur'an Allah'ın ziyafetidir. Bu ziyafete katılan güvence içinde olur. Kur'an'ı sevene müjdelers olsun.”¹⁸

“Kim Kur'an'ı okur ve onu hıfzederse, Allah o kimseyi cennete koyar ve ailesinden cehenneme girmek mecburiyetinde kalan kimselere şefaate etme hakkı tanır.”¹⁹

¹² Krş. Demirci, M., Kuran Tarihi, MÜİFV Yay. İst. 1997, s.107

¹³ Krş. Demirci, M. , Kuran Tarihi, s.107

¹⁴ Krş. Yıldız, İ., “Hz. Peygamberin Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları”, Yüzüncü Yıl Ü.İ.F. Dergisi, Yıl:1998 Sayı:2 s.322; Koç Ş. Gerçek Kuran Tarihi Okumak İster misiniz , Fon Matbaası, Ankara 1986 cilt:4 s.9

¹⁵ Krş. Akyüz V. (Editör), Bütün Yönleri ile Asr-ı Saadette İslam, Beyan Yayınevi İst. 1994 cilt:4 s.422-423

¹⁶ Acluni,Keşfü'l Hafa, Darü'l-İhyai't-Turasi'l-Arabi, Beyrut, 1933 cilt:1 s.129; Münavi, Feyzü'l-Kadir, Darü'l-Marifet, Beyrut, trsz, cilt:1 s.522

¹⁷ Heysemi,Mecmeu'z- Zevaid, Darü'l-Fikr, Lübnan, 1994, cilt:7 s. 165-166

¹⁸ Sünen-i Darimi, (Terc: Aydınlı, A), Madve Yay. İst. 1996, cilt:6, s. 394-396

¹⁹ İbn-i Mace, Sünen,Mısır, 1972, cilt 1 s. 78

“Kim Kur’an’ı okur ve onu ezberlerse helallini helal bilir, haramını da haram sayarsa bu sayede Allah onu cennete koyar ve akrabasından hepsi de cehennemlik olan on kişiye kendisini şefaathçi kılar.”²⁰

Gerek yukarıda gecen hadisler gerekse Kur’an’ı okuyup anlayarak hayata tatbik etmesinin önemini belirten hadisler, sahabeleri Kur’an’ı öğrenmeye sevk ediyordu. Bununla beraber Hz. Peygamber günlük namazlarda okunabilmesi için Kur’an’ın ezberlenmesinde ısrar ediyor, fakat tamamının ezberlenmesinde bir mecburiyet getirmiyordu. Bu nedenle sahabeden bazıları bir kısım sureleri ezberliyor, diğer bazıları başka bir kısmını ezberliyordu. Bazı sahabeler ise Kur’an’ın tamamını ezberliyordu.²¹

Sahabelerden Kur’an’ı ezbere bilenlere “Kurraü’l-Ashab”²² deniliyordu. Bunların sayısı konusunda çeşitli ihtilaflar olmakla birlikte, çeşitli olaylar ve rivayetler hafız sahabelerin sayısını gayet çok olduğunu göstermektedir. Mesela henüz Hz. Peygamber hayatta iken Bir-i Maune olayında yetmiş Kurra’nın şehit edildiği bilinmektedir.²³

Ayrıca Yemame Vak’ası’nda yedi yüz veya daha fazla hafız sahabenin şehit edilmesi,²⁴ Hz. Peygamber döneminde bir çok insanın Kur’an’ı ezberlediğini göstermektedir.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle Hz. Peygamber döneminde Kur’an-ı Kerim hem yazıya çevrilmiş hem de O’nun teşviki ile bir çok sahabe tarafından ezberlenmiştir.

Burada değinilmesi gereken bir başka husus; Hz. Peygamber döneminde basit bir şekilde görünmesine rağmen, daha sonraki dönemlerde daha da yaygınlaşan Kütüplardır.²⁵ Bunlar genelde küçük çocukların gittiği ve okuma-yazma öğretilen yerlerdir. Ahmet Çelebiye göre Kütüplarda Kur’an öğretilmiyor, sadece okuma

²⁰ Tirmizi, Camiu’s-Sahih, Fedalü’l Kuran 20 Mektebetü’l-Kur’an, Kahire, 1937; Hanbel A., Müsned cilt 1 s. 148’ den nakleden Aydemir A., Kuran’ı Kerim’in Faziletleri, s. 207

²¹ Krş. Hamidullah, M., Kuran’ı Kerim tarihi, (Çeviri Tuğ. S.), MÜİFV Yay. İst. 1993 s. 44

²² İbn-i Hacer El Askalani, Fethü-l Bari, Darü’l-Fikr, Lübnan, 1993, cilt 9, s.42

²³ Krş. İbn-i Kesir, Büyük İslam Tarihi, (Çeviri Keskin M.), Çağrı yay. İst. 1994, s. 123-128; Köksal, M.A. İslam Tarihi cilt 10-11, s. 33-47; Siret-i İbn-i Hişam Tercümesi,(Tercume Ege H.)Karahana Yay. İst. 1994 cilt: 3, s. 260-266

²⁴ Krş. İbn-i Hacer, Fethül Bari cilt: 9, s. 9 ; Karaçam İ., Sonsuz Mucize Kuran, s. 93; Çetin A. Kuran ilimleri ve Kuran’ı Kerim Tarihi İst. 1982, s. 94

²⁵ Geniş bilgi için bkz. Kazıcı, Z. İslam Medeniyet ve Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yay. 2. Baskı, İst. 2001, s. 330-333; Kazıcı Z., İslam Kültür ve Medeniyeti, Timaş Yay. İst. 1991, s. 15; Kazıcı Z. Anahatlarıyla İslam Eğitim Tarihi MÜİFV Yay. İst. 1995, s. 17-19

yazma öğretiliyordu.²⁶ Öğrenciler buralarda okuma yazma öğrendikten sonra Kur'an ve dini esaslarının öğretildiği mekteblere gidiyorlardı. Buralarda ise ezberden ziyade dini bilgilerin öğretimi gerçekleştiriliyordu. İbn-i Arabi bu konuda şöyle der. "Öğrencilerden bir kısmı, Kur'an'ı ezberleme işini sona bırakırlar ve önce fıkıh,hadis ve Allah'ın dilediği kadar diğer şeyleri öğrenirler. Çoğu kere Kur'an hafızı olmadan imam olurlar."²⁷ Ancak yine İbn-i Arabi'nin beyanlarından bu mekteplerde öğrencilerin Kur'an'dan ezber yaptıklarını görmekteyiz.²⁸

Hicri ikinci asırdan itibaren mekteplerin sayısı giderek artmış hatta her köyde bir veya daha fazla mekteb bulunmaya başlamıştı. Bu mektepler genelde caminin yanında olup müstakil olanları da bulunmaktaydı. Bunların başındaki hocalar hafızlardan oluşuyordu.²⁹

Yukarıda bahsi geçen mekteplerde küçük çocuklar Kur'an ve dini bilgiler dersi alırken Cami ve mescitlerde de yetişkinler Kur'an öğreniyor³⁰ ezberliyor ve dini bilgiler öğreniyordu. Zira Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra Mescid-i Nebevi'yi inşa etmişti.O, burada ashabına namaz kıldırmanın yanında Kur'an ve dini bilgileri de öğretiyordu. Bu maksatla mescitte "Suffa" denilen kısmı oluşturdu.³¹ Mescitteki Kur'an öğretimi çalışmalarında Hz. Peygamber daha önce de belirttiğimiz gibi, kendisinin tahsis ettiği ayet nüshalarının çoğaltılmasını emrediyor, aynı zamanda O, bunların namazlarda okunması gayesiyle ezberlenmesini istiyordu.³² Böylece Kur'an yazıya geçirilmenin yanında ezberleme yoluyla da muhafaza edilmiş oluyordu.

Zamanla Hz. Peygamber'in oluşturduğu Suffa ders vermek için yetersiz hale geldi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Medine'nin muhtelif mahallerine "ilk" veya "hazırlık okulları" diyebileceğimiz bir çok mektep kurdurdu.³³ Daha hicretin ikinci

²⁶ Krş. Çelebi A., İslamda Eğitim-Öğretim Tarihi (Çev. Ali Yardım) Damla Yay., 3. baskı, İst.1998, s. 25-27

²⁷ Krş. İbn-i Arabi, Akkamul Kuran, cilt 2, s. 291'den nakleden Çelebi, A. İslamda Eğitim-Öğretim Tarihi s. 28

²⁸ Krş. İbn-i Arabi Ahkamul Kuran cilt 2, s. 291'den nakleden Çelebi, A. İslamda Eğitim-Öğretim Tarihi s. 26

²⁹ Krş. Aycan İ. -Söylemez M. - Altınay R. - Erkoçoğlu, F.- Parlak N, Emeviler Dönemi Bilim Kültür ve Sanat Hayatı, A.Ü.İ.F. Yay. Ank. 2003 s. 58-59

³⁰ Krş. Güç, A. Dinlerde Mabet ve İbadet, Esra Fakülte Kitapevi, İst. 1999, s. 240-245

³¹ Krş. Kazıcı Z. İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi, s. 295-296

³² Krş. Hamidullah, M. İslam Peygamberi, (çev: Tuğ.S.) İrfan Yay. 5. baskı, İst. 1993, cilt 2, s. 698-699

³³ Krş. Gözütök Ş. " Rasulüllah (s.a.v.) Döneminde İlköğretim Kurumları ve İşlevleri" Dini Araştırmalar, yıl 1998 cilt 1, sayı 2, s. 170-176

yılında Medine’de Mahreme B. Nevfel’in evinde “ Darül-Kurra “ denilen bir mektep oluşturuldu.³⁴ Dolayısıyla Hz. Peygamber vefat ettiğinde az veya çok Kur’an metinlerini ezberlemiş binlerce mü’min bulunuyordu.³⁵ Ancak bu ezberleyenler günümüzdeki gibi sadece lafzen değil, manasını da öğrenip anlamak ve özellikle hayatta tatbik etmek için ezberliyordu.

Sonuç olarak Hz. Peygamber döneminde Kur’an öğretiminin karakteristik özelliği Kur’an ayetlerinin ezberlenmesi, yazılması, saklanması, haberdar olmayan müslümanlara ulaştırılması ve gereğince amel edilmesiydi.³⁶ Dolayısıyla bu dönemde Kur’an’ın ezberlenmesinin yanında hayata aktarılması da büyük önem taşıyordu.

1.2.Hz Peygamber’den Sonra Hafızlık Öğretimi

Hz. Peygamber’in başlattığı Kuran öğretim faaliyetleri Hulefa-i Raşidin döneminde de devam etti. Hatta bu dönemdeki Kuran öğretimi, Hz. Peygamber dönemine nazaran daha da artmış, sistemli ve planlı bir hale gelmiştir.³⁷ Ancak bu dönemde Küttaplarda okutulan dersler hakkında net bilgiler yoktur. Kuran’ın yanı sıra hadis derslerinin de verildiğini gösteren rivayetler vardır.³⁸ Mesela Hz. Ömer döneminde Basra valisi Ebu Musa, mescitte toplanan halka günde sadece beş ayet öğretmekteydi.³⁹

Emevi ve Abbasi dönemlerinde Kuran öğretimi daha önce belirttiğimiz Küttap ve camilerde devam etti.⁴⁰ Camilerdeki öğretim, ders halkaları şeklinde veriliyordu. Bu ders haklarının kiminde hadis, kiminde kelam, kiminde fıkıh,

³⁴ Geniş bilgi için bkz.: Parladır, S., “ Hz. Peygamber (s.a.v.)Devrindeki Eğitim Anlayış ve İşleyişi “ DEÜİF Dergisi, yıl 1983 sayı 1, s. 261; Kazıcı Z. Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, s. 22 ; Akyüz V. (Editör.) Bütün yönleriyle Asrı Saadette İslam, cilt 4, s. 428; Holt, M- Lambton A.K.S.- Lewis D. İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti (yayın yönetmeni: Kılıçoğlu, İ.) Kitabevi Yay. 2. baskı 1997, cilt 4, s. 129

³⁵ Krş. Hamidullah, M., İslam Peygamberi cilt 2, s. 699

³⁶ Krş. Yıldız İ. “ Hz. Peygamberin Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları” s. 322-323

³⁷ Krş. Geniş Bilgi için bkz. : Varol, B. “Hulefa-i Raşidin Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (1)” Selçuk ÜİF Dergisi, yıl 2000, sayı: 10, s. 486-487

³⁸ Krş. Söylemez, M. M., “ İslamın Erken Döneminde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri” Dini Araştırmalar, Yıl 2002, sayı: 13, s. 62

³⁹ Krş. Zehebi, Marifetül Kura El Kibar Alet Tabakat vel-İsar, Beyrut 1984, cilt 1, s. 59’ dan nakleden Söylemez M.M., İslamın Erken Döneminde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri, s. 65

⁴⁰ Krş. Varol B. “ Hulefa-i Raşidin Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (2)” Selçuk Ü.İ.F. Dergisi, Yıl 2001, sayı 11, s. 163-164

kiminde de Kuran dersleri veriliyordu. Mesela Şamdaki Ümeyye Camiinde ders halkalarının çoğunda Kuran talimi yapılmaktaydı. Öğrenci sayısı zaman zaman 1500 ve daha fazla olabiliyordu.⁴¹ Buda bize o dönemde Kuran öğretiminin ne kadar çok yaygın olduğunu göstermektedir.

Camilerdeki ders halkaları herkese açıktı. Buraya katılmak isteyenler hocadan izin alma gereği hissetmez, oturur hocayı dinlerdi. Eğer hocayı kendine göre yetersiz görürse katılırken izin almadığı gibi ayrılırken de izin almadan ders halkasından ayrılabilirdi.

Bu dönemde Kuran öğretiminde iki ayrı yöntem uygulanırdı. Bunlardan birincisi arz yöntemi idi. Talebe daha önce ezberlediği dersi hocasına sunar, hocası dinler ve yanlış olması durumunda düzeltirdi. İkinci yöntem ise hocanın okuması, talebenin dinilmesi şeklinde idi.

Kuran ayetlerinin ezberlenmesinde ise hocalar kendilerine göre yöntem belirlemişti. Bazı hocalar günde sadece birkaç ayet okuturken, bazıları birkaç sayfa okutabilmekteydi.⁴²

Müslümanlar, hicri ikinci asrın başlarından itibaren Ashaptan nakledilen yedi kıraatı, adına “Kurra” denilen hafızlar etrafında toplanarak, öğrenmeye başladılar. Böylece camilerde veya özel yerlerde Kurrular etrafında teşekkül eden ders halkalarında hafızlığın bir üst basamağı diyebileceğimiz “Kıraat” ilmi tahsil edilmeye başlandı.⁴³

Yukarıda belirtildiği üzere Hz. Peygamberden sonra Kuran öğretimi, evler veya camii ve mescitlerde verilmekteydi.. Bu durum İslam tarihinde medreselerin müstakil eğitim ve öğretim kurumları olarak ortaya çıkışına kadar böyle devam etti.⁴⁴ Dolayısıyla İslam’ın ilk dört asrında yüksek seviyede Kuran dersleri yalnız camilerde verilmekteydi. Küçük çocuklara ise “Küttab” adı verilen mekteplerde Kuran öğretilmekteydi.

⁴¹ Krş. Varol,B. “Hülefa-i Raşidin Dönemi Eğitim ve Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)” s.174

⁴² Krş. Söylemez M. M., “ İslamın Erken Döneminde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri” s. 67

⁴³ Krş. Kazıcı, Z. “ Bir Eğitim Kurumu Olarak Darül- Kura” , Kuran Kurslarında Eğitim-Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr , İst. 2000, s. 35

⁴⁴ Krş. Yiğit, İ. “ Müzakereler” Kuran Kurslarında Eğitim-Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr İst 2000 s.45

Camilerde dışında yüksek seviyede Kuran öğretimi için kurulan ilk müstakil medreseler Darü'l-Kurralardır. Bunların ilki, kurucusu ve hocasına izafeten Rişaiyye Darü'l- Kurrası adıyla 391 (1001) de yapılmıştır.⁴⁵

Darü'l-Kurralara, Selçuklular döneminde “ Darul Huffaz” ismi verilmiştir. Konya ilinde otuz kadar Darü'l Huffaz olması onların ne kadar yaygın olduğunu göstermesi açısından önemlidir.⁴⁶ Bu dönemdeki bazı Darü'l Huffazlar şunlardı: Sahib Ata, Ferhunuye, Saduddin Ömer, Nasuh Bey, Karamanoğulları döneminde Hacı Yahya Bey, Hoca Selman, Has Yusuf Ağa, Kadı İmamuddin, Hacı Şemseddin gibi.⁴⁷

Endülüste de bazı Kurralara, Kıraat dersi ve hafızlık çalışmaları için belli mescitler ayrılmıştır. İbn-i Arabi bu konuda şunları belirtmektedir: “ çocuklar ilk öğretimden sonra, Kuran hocasından Kuran öğrenir, sonra kabiliyetine göre Kuran'ın bir kısmını veya tamamını ezberler. Hıfzını tamamlayanlardan isteyenler, öğrenimlerini fıkıh ve hadis dersleriyle sürdürür.”⁴⁸

Selçuklu dönemi, İslam eğitim-öğretim tarihi açısından çok büyük öneme sahiptir. Zira bu dönemde medreseler ortaya çıkmıştır. Medreselerde okutulan dersler arasında Kuran da vardı.⁴⁹ Darü'l Kurraların yanında, medreselerde de hafızlık yaptırılmaktaydı.⁵⁰ Yine bu dönemde bazı türbeler Kuran öğretimine uygun tarzda bina edilir, türbe sahibi kabrin yanında Kuran öğretilmesinden, ezberlenmesinden büyük hayır umardı.⁵¹

Bu dönemde hafız yetiştiren hocalar kendilerine has metodlar belirlemişti. Ayetler beşer beşer veya onar onar ezberlenirdi. Öğrenciler bunları öğrenmeden başka ezber yapmazdı.⁵²

Sonuç olarak Hz. Peygamberden sonra Kuran öğretimi ve hafızlık yaygınlaşarak ve sistemleşerek devam etmiştir. Bu dönemde Kütaplarda ve medreselerde hafızlık yapılmaktaydı. Kuran ilimleri üzerine açılan Darü'l Kurralarda

⁴⁵ Krş. Bozkurt, N. “ Darül-Kurra” T.D.V. İslam Ans. İst 1993, cilt: 8, s. 343

⁴⁶ Krş. Bozkurt N. Darul Kura, s. 544

⁴⁷ Krş. Yıldız H. D. (İlmi Müşavir ve Redaktör) Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağrı Yay. İst. 1993 cilt: 14, s. 94-95

⁴⁸ İbn-i Arabi Ahkamul Kuran cilt 14 sayfa 1895 den nakleden Bozkurt N. “ Hafız “ T.D.V. İslam Ans. İst. 1993 cilt: 15 s. 76

⁴⁹ Krş. Köymen M. A. , Büyük Selçuklu İmparatorluğu Tarihi, Türk Tarihi Kurumu Yay. Ank. 1992 cilt: 3 s. 379; Çelebi A. İslamda Eğitim- Öğretim Tarihi, s. 185

⁵⁰ Krş. Bozkurt N. “ Hafız” s. 76

⁵¹ Krş. Bozkurt N. “ Darul Kura” s. 545; Bozkurt N. “Hafız” s. 76

⁵² Krş. Zehebi, Marifetül Kura cilt: 3, s. 1247-1248 den nakleden Bozkurt N. “ Hafız” s. 76

ise, ihtisas diyebileceğimiz Kuran'ın yedi veya on vecihle okumak için öğretim yapılmaktaydı.

1.3. Osmanlı Dönemi Hafızlık Öğretimi

Osmanlı döneminde hafızlık öğretimi, Darü'l Kurraların bir alt bölümü olan eğitim kurumlarında yapıyordu. Buna bazı tarihçiler Darü'l Kurra,⁵³ bazıları Darü'l Huffaz demektedir.⁵⁴ Bu Darü'l Kurralar ilk öğretim kurumu idiler ve küçük yaşta çocukları hafız olarak yetiştiriyorlardı. Ezberi bitirenlere “ hafız” denilirdi. Hafızlar daha sonra kıraat ilmini öğrenmek için bir üst Darü'l Kurraya devam ederdi.⁵⁵ Bununla beraber Sıbyan mekteplerinde veya İbtidailerde de “ Huffaz sınıfı” denilen sınıflar olabiliyordu.

Alt seviyedeki Darü'l Kurrada ihtiyat sınıfı ve Huffaz sınıfı olmak üzere iki sınıf bulunurdu. İhtiyat sınıfı; öğrenciyi hafızlığa hazırlayan sınıftı. Burada Kuran'ı Kerim , yazı, Hesab-ı Zihni dersleri okutulurdu. Huffaz sınıfı ise; Kuran'ı Kerim ve tecvid ile hüsnü hat dersleri okutulurdu.⁵⁶

Bu mekteplerde hafızlık öğretim metodu şu şekilde idi: “ mektebe getirilen bir çocuk yazmaktan ziyade biraz okumayı öğrendi mi babası ve hocası tarafından kararlaştırılarak hafızlığa başlatılırdı. Bundan sonra çocuğa her gün biraz daha artırılmak şartıyla Kuran'dan yarım sahifeden başlayarak yavaş yavaş iki sahifeye, beklili de üç sahifeye kadar ezberlettirilmek üzere ders verilirdi. Bu ders, her gün sabahları umumi ders başlamadan önce hocaya dinlettirilirdi.⁵⁷

Hafızlık öğretim süresi ise çocuğun zeka durumuna göre bir senden üç-dört seneye kadar sürebilmekteydi. Hafızlığını tamamlayan öğrenciler için “hafızlık töreni” yapılırdı. Konya öğretmenlerinden İsmail Zühtü bu töreni şöyle şöyle anlatmaktadır : “ hafızlığını bitiren çocuğun babası önce hocasına dışından tırnağına kadar bir elbise yaptırır ve biraz daha zengin ise bir kat da iç çamaşırı gönderir. Şayet fakir ise hocanın hakkı kalmamak üzere hiç olmazsa ayağına bir ayakkabı olsun

⁵³ Krş. Kazıcı Z. İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi, s. 375

⁵⁴ Krş. Arabacı C., Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yay. Konya 1998, s. 127

⁵⁵ Krş. Arabacı C., Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, s. 127

⁵⁶ Krş. Er. H., Osmanlı Devletinde Çağdaşlaşma ve Eğitim, Rağbet Yay. İst. 1999, s. 30

⁵⁷ Krş. Arabacı . C. Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, s. 128

tedarik eder. Hali ve vakti yerinde ise yemekler yapılır, bildik hocalar davet olunarak yenilir, içilir, dualar tilavet olunur.

Hıfzı ikmal eden çocuk gayet temiz giyinir, başına taze ve temiz bir abani sararak omzuna bir şal örter. Yanında hafız namzetleri olan birkaç refikıyla sıra ile bütün mektepleri dolaşarak hocanın kulağına eğilir. Yavaşça bir sır tevdi ediyormuş gibi kimseye asla duyurmayarak hocayı, “ Hocam, efendinin mahsus selamı var. Yarın sabah, bizde yemeğe , öğle üzeri de camiine buyuracaksınız. Dua var.” diye davet eder. Bir mektebe davetçi hafız geldi mi, hocanın susturamadığı o büyük gürültü birden bire kendiliğinden kesiliverirdi. Artık bütün talebelerin nazarı hafızda. Hafızın boynuna, sarığına, kundurasına, yüzüne bakarak açıktan açığa gıpta ederlerdi. Çünkü o hafız olmuş mektebe veda ediyordu. Ah ne olurdu, onlar da hafız olsalardı da onlar için bir çille demek olan şu darü’l-azabtan kurtulsalardı. Ah o günleri görecekler mi idi? Hepsinin kalbinde yeni yeni ümitler canlanır, herkes dersine yeniden sarılırdı. Hele o mektebin hafız namzetleri onu (hafız davetçiyi) görünce olanca kuvvetleriyle yeni ve taze hevesle iki büklüm olurcasına Kur’an-ı Kerimler üzerine eğilip doğrulmaya başlarlardı.

Hafızlık töreni günü, sabah dua hangi camide okunacaksa hafızın babası ve akrabalarından üç-beş erkek giderek büyük kazanları, güğümleri hazırlarlardı. Çünkü hafız içerde Kur’an okurken camiye gelen her ferde, hocalara bardak bardak şerbet dağıtırdı. Bu arada ulu caminin muhtelif yerlerine ateşler, buhurdanlıklar konarak öd ağacı, günlük vs. gibi maddeler yakılıp çevreye güzel kokular yayılırdı. Bu işler yapılırken vakti gelince hafız, Kur’an-ı Kerimden Amme cüz’ünü ezbere okur, şayet yanılırsa tashih etmek üzere yanına bir kaç hafız namzedi veya hafız oturtulurdu. Okuyup bittikten sonra çocuklardan güzel sesli biri tarafından aşr-ı şerif çekilir, şerbetler dağıtılır, dualar edilirdi. Sonra herkes yavaş yavaş dağılır, dışarıda kadınlar hafızın validesini tebrik edip ‘‘biz de evladımızı hafız yapalım’’ derlerdi.⁵⁸

Yukarıda bahsi geçen mektep Darü’l Kurraların bir alt kısmıdır. Buralarda hafızlığını tamamlayıp, Kuran’ı Arap lehçelerine göre yedi yahut on türlü okumasını

⁵⁸ Zühtü, İ. “ Konya’nın Eski (Mahalle Mektepleri) Hayatından : Bundan On – Onbeş Sene Evvelki Mekteplerde Usul-i Terbiye ve Tedris, 31 Kanunu Sani 1334, Konya s. 69’dan nakleden Arabacı C. Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, s. 128-130

öğrenmek isteyen öğrenciler Darü'l Kurralara devam ederdi.⁵⁹ Yani Darü'l Kurralar hafızlığını tamamlayan öğrenciler için ihtisas medreseleri idi.

Darü'l Kurra medresesinin başında Şeyhü'l-Kurra bulunurdu. Şeyhü'l-Kurra yaşadığı devrin en iyi Kuran okuyanı sayılırdı.

Osmanlılar, Darü'l Kurralara büyük önem veriyorlardı. Mesela Amasya'da dokuz Darü'l Kurra bulunması ve bunlardan sadece Sultan Beyazıd Darü'l Kurrasında üç yüzdenden fazla hafızın bulunması,⁶⁰ Osmanlıların Darü'l Kurralara ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Darü'l Kurralar daha çok camii çevresinde inşa edilmişti. Çünkü okutulan ilimler camilere yönelikti. Zira Darü'l Kurralarda “Kari” ve camii görevlileri yetiştiriliyordu. Bu itibarla camilerin bir çoğunda Darü'l Kurra bulunuyordu.⁶¹ Ayrıca Darü'l Kurralarda sık sık tekrar ve uygulamaya dayanan bir öğretim metodu takip ediliyordu bu nedenle camiler uygulama için en güzel mekanlardı.⁶²

Darü'l Kurralarda ders kitabı olarak Muhammet El-Cezeri'nin “Cezeri” adlı eseri ve Muhammed Şatıbi'nin “Şatıbi” ismiyle meşhur olan “Fethü'l Vahit” adlı eseri okutuluyordu.

1.4. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Hafızlık Öğretimi

Cumhuriyetin ilanından sonra, birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da bazı inkılaplar yapılmıştır. Bunlardan biride 3 Mart 1924 tarihinde eğitimde birliği sağlamak amacıyla yürürlüğe konulan Tevhid-i Tedrisat kanunudur.

Tevhid-i Tedrisat kanunu ile bütün okullar gibi Darü'l Kurralar da Maarif Vekaleti'ne bağlanmak istenmiştir. Fakat zamanın Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi bu kurumların birer ihtisas okulu olduğu için başkanlığa bağlı kalması gerektiğini savunmuştur. Böylece bu tarihten itibaren Darü'l Kurralar bünyesinde bazı değişiklikler yapılarak Kur'an Kursu adı altında Kur'an ve hafızlık öğretimi vermeye devam etmiştir.⁶³

⁵⁹ Krş. Ergin O., Türk Maarif Tarihi, Eser Mat. İst. 1977, Cilt: 1-2, s. 169

⁶⁰ Krş. Kazıcı, Z. , İslam Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi, s. 375

⁶¹ Krş. Kazıcı, Z. , Osmanlıda Eğitim-Öğretim, Bilge Yay. İst. 2004, s. 132-133

⁶² Krş. Kazıcı, Z. , Bir Öğretim Kurumu Olarak Darü'l Kurra , s. 39 ; Kazıcı,Z. , İslam Tarihi, Kayıhan Yay. İst. 1997, cilt :11 s. 403-404

⁶³ Krş. Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif, TDV Yay. Ank. 1996, s. 153-154; Ayhan, H., “Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bakış” AÜİF Dergisi, Özel Sayı, yıl 1999, s. 250

Burada şunu belirtelim ki Kur'an kursları, Darü'l Kurraların bir devamı değildir.⁶⁴ Çünkü Darü'l Kurralarda öğrenciler hafız olduktan sonra öğrenim görüyordu. Yani Darü'l Kurralar hafız yetiştiren bir kurum değil, hafız öğrencilerin ihtisas yaptıkları okullardı.

2 Nisan 1341(1925)'de 50 millet vekilinin verdiği bir tavrile "Hafız-ı Kur'an yetiştirmek üzere 10 kişi için 50.000 liralık tahsisat" kabul edilmiştir.⁶⁵ Ancak bu kurslar 1928'e kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Çünkü "1 Kasım 1928'deki harf inkılabı ile o dönemdeki sayısını bilemediğimiz Kur'an kursları kapatılmıştır.⁶⁶ 10.12.1930 tarihine kadar bu konuda bir gelişme olmamıştır. Bu tarihte ise "12 yaşından küçükler hiçbir şey öğretilmemek, 12 yaşından büyüklere ise sadece Kur'an'ı Kerim, namaz sure ve dualarını -sıkı kontroller altında- öğretebilmeleri için bazı hoca efendilere izin verildi."⁶⁷

1934 yılında dokuz Kur'an Kursu bulunurken bu sayı 1934'te 19'a yükseldi. 1935'te ise 15'e düştü. 1940'ta 38'e yükseldi, 1941'de tekrar 15'e düştü. "Çok partili hayata geçildiğinde halkın baskısı ile 99'a yükselen Kur'an Kursu sayısı 1949'da 122 ye ulaştı."⁶⁸

1949 yılından itibaren 18 Ağustos 1997 tarihine kadar Kur'an kurslarının sayısı katlanarak çoğalmıştır. Bu tarihte çıkarılan "Zorunlu Kesintisiz İlköğretim Kanunu" ile Kur'an kurslarına en az sekiz yıllık ilköğretimi bitiren öğrenciler alınmaya başlanmıştır. Böylece beş yıllık ilkokul diploması ile son defa 1997'de Kur'an Kurslarına kayıt yapılmıştır. 1998'de ise hemen hiçbir Kur'an Kursuna beş yıllık diploma ile de sekiz yıllık diploma ile de yeni kayıt gerçekleşmemiştir.⁶⁹ Dolayısıyla bu tarihten itibaren Kur'an Kursları, hem yüzünden okuyacak hem hafızlık yapacak öğrenci bulma konusunda ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Her ne kadar

⁶⁴ Krş. Baltacı, C. , "Cumhuriyet Döneminde Kuran Kursları" Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, Yıl: 1999, Sayı: 6, s. 182-183; Buyrukçu R. , Kuran Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma, Fakülte Kitabevi, İsp. 2001, s. 37

⁶⁵ Bulut, M. "Kuruluşunun 74. Yıl Dönümü Münasebeti ile Diyanet İşleri Başkanlığın Kronolojisi" Diyanet İlmî Dergi, Yıl: 1998, cilt: 34, sayı: 1, s. 102

⁶⁶ Krş. Ceylan H.H. Cumhuriyet Dönemi Din Devlet İlişkileri, Risale Yay. İst. 1990, 2. Baskı, Cilt: 2, s. 262

⁶⁷ Baltacı, C. " Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri" Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s. 16; Öcal, M. " Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimi" UÜİF Dergisi, Yıl: 1998, cilt: 7, sayı: 7, s. 264

⁶⁸ Bolay, S.H. -Türküne M., Din Eğitimi Raporu, TDV Yay. Ank. 1995 s. 124; Sitembölükbaşı, Ş. Türkiye'de İslam'ın Yeniden İnkişafı, İSAM Yay. Ank. 1995, s. 88

⁶⁹ Bknz.Öcal, M. Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Din Eğitimi Ve Öğretimi, s. 266

1998'den sonra sekiz yıllık ilköğretimi bitiren öğrenciler Kur'an Kurslarına gelerek hafızlık öğrenimi görseler de Kur'an Kurslarında daha önceki öğrenci yoğunluğuna ulaşamamıştır.

2. Konunun Belirlenmesi Ve Sınırlandırılması

2.1. Araştırmanın Konusu:

Kur'an-ı Kerim, İslam dininin ana kaynaklarından biridir. O, "belirli bir süre içerisinde, Allah tarafından, vahiy yoluyla, Hz. Muhammed'e indirilen Allah kelamı ilahi bir kitaptır."⁷⁰ Kur'an, inanç ve ibadet ile ilgili hükümlerin yanında ahlâki, hukuki, ekonomik ve sosyal olmak üzere birçok alanda ferdi ve toplumsal hükümler de içermektedir. Bu nedenle Kur'an okumasını öğrenmek, öğretmek⁷¹, okumak ve dinlemek⁷² Müslümanlar için bir dini vazife ve ibadettir. İşte İslam'ın ilk yıllarından itibaren Hz. Peygamber'in tavsiye ve uygulamaları⁷³ doğrultusunda Müslümanlar tarafından Kur'an'ın öğrenilmesi, öğretilmesi, ezberlenmesi ve anlaşılmasına büyük önem verilmiştir. Bu amaçla İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren Küttab, Darü'l Kurra, Darü'l Kur'an, Darü'l Huffaz gibi çeşitli isimlerle nitelendirilen Kur'an ve Kur'an ilimlerinin öğretildiği, Kur'an'ın ezberletildiği müesseseler inşa edilmiştir.⁷⁴

Diğer İslam toplumlarında olduğu gibi Türk toplumunda da Kur'an'ın öğrenilmesi ve öğretilmesine büyük önem verilmiş ve bunun gerçekleşebilmesi için maddi ve manevi gayret gösterilmiştir. Cumhuriyetten önce Darü'l Kur'an, Darü'l Huffaz, Darü'l Kurra vb. şekilde isimlendirilen Kur'an ilimlerinin öğretildiği müesseseler, Cumhuriyet döneminden itibaren "Kur'an Kursları" şekline dönüşmüştür.⁷⁵ Bu müesseseler kuruldukları günden itibaren bir çok insana Kur'an

⁷⁰ Akseki, A.H., İslam Dini, DİB Yay., 26.Baskı, Ankara 1974, s.80

⁷¹ "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı öğrenen ve öğretendir." Buhari, Fedail'ül Kur'an 21, Sahihi Buhari Mustasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, 4.Baskı, DİB Yay., Ank. 1978

⁷² "Kur'an okunduğu zaman onu dinleyiniz..." Kur'an: 7/204,

⁷³ Bknz. Karaçam, İ., Kur'an-ı Kerim'in Nüzülü ve Kıraati, İst. 1995, s.313-322; Cerrahoğlu, İ., Tefsir Usulü, II.Baskı, AÜİF Yay., Ank. 1976, s.66

⁷⁴ Bknz. Çelebi, A., İslam'da Eğitim Öğretim Tarihi, (Terc. Ali Yardım) II.Baskı, Damla Yayınevi, İst. 1983, s.38-60

⁷⁵ Bknz. Buyrukçu, R., Kur'an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma (Göller Bölgesi Örneği), Fakülte Kitabevi, Isparta 2001, s.38; Krş. Kazıcı, Z., "Bir Eğitim Kurumu Olarak Darü'l Kurra" Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst.

okumasını öğretmiş ve bir çok hafız yetiştirmiştir. Kur'an Kurslarının bu iki önemli görevi yönetmelikte; "Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek" ve "hafızlık yaptırmak" şeklinde açıklanmaktadır.

İşte bu çalışmada Kur'an Kurslarındaki Hafızlık Öğretimi ve Hafızlık öğretiminde karşılaşılan problemler, Hafızlık yaptıran öğreticilerin görüşlerine dayanarak incelenecektir.

2.2. Araştırmanın Amacı:

Kur'an Kursları; isteyenlere Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak okumanın öğretildiği, ezberletildiği, itikat, ibadet, siyer ve ahlâka ait dini bilgilerin kazandırıldığı, kendine has öğretim programlarına sahip yaygın din eğitimi merkezleridir.

Son yıllarda Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesi 11-12'den 14-15'e çıkmıştır. Dolayısıyla bu durumun Kur'an Kursları ve konumuz itibariyle hafızlık öğretimi üzerindeki olumlu ve olumsuz tesirlerinin bilinmesi büyük önem arz etmektedir. Bu durumun Kur'an Kurslarının "hafızlık yaptırmak" amacının geliştirilmesinde, programın uygulanmasında ve değerlendirilmesinde ne gibi etkenlere sebep olduğunun bilinmesi, hafızlık öğretiminin verimliliği açısından incelenmesi gereken bir husustur.

Ayrıca Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğreticilerin mesleki bilgi ve pedagojik formasyon yeterliliklerinin, hafızlık öğretim programının verimliliği üzerindeki tesirlerinin de belirlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Yukarıda sayılan hususların yanında Kur'an Kurslarının fiziki yapısının sahip olduğu ders araç-gereçlerinin, velilerin Kur'an Kursu idaresi ile diyalogunun hafızlık yapan öğrenciler ve öğreticiler üzerindeki tesirlerinin belirlenmesinin, hafızlık öğretim programının daha verimli sonuçlara ulaşması açısından önemi büyüktür.

Saydığımız bu hususları kısaca özetleyecek olursak;

Bu araştırmanın amacı; ülkemizdeki Kur'an Kurslarının "Hafızlık yaptırmak" amanca ulaşma ile program; öğretim süreçleri ve değerlendirme öğelerinde görülen

2000, s.33-39; Baltacı, C., "Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri", Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, İst. 2000, s.15-18

yetersizlikleri ve problemleri öğreticilerin görüşleri doğrultusunda ortaya koymak ve bu yetersizlik ve problemlerin giderilmesi için önerilerde bulunmaktır.

2.3. Araştırmanın Önemi:

Ülkemizde, Din Eğitimi ve Öğretimi Bilimi'nin tarihi gelişimi oldukça yenidir. Bununla beraber Din Eğitimi ve Öğretimi alanında yapılan araştırmaların giderek arttığı görölmektedir. Bu bilimin konu alanlarından birini de Kur'an Kursları oluşturmaktadır.

Günümüzde Kur'an Kursları üzerine yapılmış alan araştırmaları olmakla beraber, Kur'an Kursları içerisinde bir bölüm olan "Hafızlık Öğretimi" üzerine yapılmış alan araştırmaları oldukça azdır. Kur'an Kursları üzerine yapılmış alan araştırmalarında hafızlık öğretimi konusuna değinilmiş olmakla beraber bu hususa yüzeysel olarak temas edilmiştir. Dolayısıyla hafızlık öğretimi hakkında ayrıntılı ve doyurucu alan araştırmalarına ihtiyaç vardır. İşte bu araştırma hafızlık öğretimi ve problemlerini ortaya çıkarma, inceleme ve değerlendirme konusunda, alanındaki boşluğu doldurmak üzere atılmış mütevazı bir adımdır.

Kur'an Kurslarındaki hafızlık öğretiminin daha verimli bir hale gelebilmesi için öncelikle verimliliği engelleyen problemler tespit edilmeli, net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Daha sonra da bu problemleri oluşturan şartlar ve problemlerin durumları değerlendirilmelidir.

İşte bu araştırmanın verileri, Hafızlık Öğretim Programını en iyi değerlendirebilecek kişiler olarak düşünüldüğu için bizzat kaynağın kendisi olan, Hafızlık yaptıran öğreticilerin, Hafızlık öğretiminde karşılaşılan problemler hakkındaki görüşleri ve önerileri sunması itibariyle önem taşımaktadır.

2.4. Hipotezler:

- Günümüzde Kur'an Kursları "Hafızlık yaptıрма" amacına nitelik ve nicelik bakımından yeterince ulaşamamaktadır.
- Ezber yapmada klasik yöntem diğer yöntemlere göre daha verimlidir.

- Hafızlık yaptıran öğretmenler programa güncel dini konuların konulmasını, bununla birlikte, programda makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi farklı derslerin olmasını istemektedir.
- Öğreticiler yeterince rehberlik yapamamaktadırlar.
- Hafız öğrencilerin eğitim, iş vb. imkanlarının arzu edilen düzeyde olmaması, içinde buldukları gelişim evresinin beraberinde getirdiği problemler, öğretmenlerin formasyon eksiklikleri ile öğrencilerin motivasyonu arasında bir paralellik vardır.
- Velilerin Kur'an Kursu idaresiyle yeterince diyalog kurmaması, not verme sisteminin olmaması, öğretmenlerin formasyon eksiklikleri ile disiplini sağlama arasında bir paralellik vardır.
- Hafızlık Tespit Sınavı'nın yapıldığı yer, yapılış şekli ve zamanı hakkında öğretmenler olumlu düşünmekle birlikte, başarısız olanların bir ikmal sınavına tabi tutulmaları yönünde istekleri vardır.
- Kur'an Kursları ders araç gereçleri bakımından yeterli imkanlara sahip olmamakla beraber, fiziki mekan ve oyun faaliyetleri için yeterli imkanlara sahiptir.
- Öğreticilerin mesleki bilgileri yeterli olmasına karşın pedagojik formasyon konusundaki eğitim seviyeleri düşüktür.

2.5. Araştırmanın Problemi ve Alt Problemleri

a) Problem Cümlesi

Araştırmamızın problemini “Kur'an Kursu öğretmenlerine göre, hafızlık öğretiminin problemleri nelerdir?” şeklinde bir soru ile oluşturduk.

b) Alt Problemler

1. Kur'an Kurslarının amaçlarından biri olan “Hafızlık yaptırmak” a ulaşma durumu hakkında öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
2. Öğreticilerin, Hafızlık Öğretim Programı hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Öğreticilerin, ezberleme metotları hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Öğreticilerin, öğrencilerin motivasyonu hakkındaki görüşleri nelerdir?

5. Öğreticilerin, mesleki ve pedagojik formasyon durumları hangi düzeydedir?
6. Öğreticilerin, rehberlik konusundaki görüşleri nelerdir?
7. Öğreticilerin, disiplin konusundaki görüşleri nelerdir?
8. Öğreticilerin, Kur'an Kurslarının ders araç-gereç ve fiziki mekan yeterliliği hakkındaki görüşleri nelerdir?
9. Öğreticilerin, Hafızlık Tespit Sınavı hakkındaki görüşleri nelerdir?

2.6. Araştırmanın Kapsam Ve Sınırları

2.6.1. Kapsam:

“Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)” adlı araştırma, ülkemizin Göller Bölgesi il ve ilçelerindeki Kur'an Kurslarında yapılmakta olan Hafızlık Öğretimini kapsamaktadır.

Araştırma survey (alan araştırması) yöntemi ile hazırlanmıştır. Verilerin toplanmasında Isparta, Burdur ve Antalya il ve ilçelerindeki hafızlık yaptıran (42) Kur'an Kursu öğreticisine konu ile ilgili anket uygulaması yapılmış ve buradan elde edilen verilerin analizine gidilmiştir.

2.6.2. Sınırlılıklar:

Araştırma “Hafızlık yaptıran öğretmenlerin, Hafızlık Öğretim Programı'nı uygularken amaç, program, ilke ve yöntemler ile değerlendirme aşamalarında karşılaştıkları problemler” ile sınırlıdır.

Araştırma Göller Bölgesi il ve ilçelerindeki hafızlık yaptıran Kur'an Kursları ile sınırlıdır.

Araştırma 2004-2005 Eğitim Öğretim yılında Göller Bölgesi il ve ilçelerinde görev yapan Kur'an Kursu öğretmenlerine uygulanan anketin sonuçları ile sınırlıdır.

Araştırmamızda Hafızlık Öğretim Programındaki İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlak derslerinin amaç ve muhteva ilke ve yöntemleri ile değerlendirme aşamalarına yer verilmemiştir.

Araştırma, konuyla ilgili temel kaynakların taranması, alan araştırması veri toplama tekniklerinden olan anket ve yüz yüze görüşme ile sınırlıdır.

2.7. Araştırmanın Metodu:

Her disiplinin kendine has metotları olduğu gibi, eğitim bilimlerinin de objektif ve ilmi gerçeklik düzeyindeki bilgilere ulaşacak metotları vardır.

“Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri” adlı araştırma, yaygın din eğitimiyle ilgili bir araştırmadır. Bu araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın gereği olarak veriler anket tekniği ile toplanmıştır.

Ayrıca anket tekniğiyle elde edilen bilgileri desteklemek amacıyla, Kur'an Kurslarında bulunduğumuz zamanlarda, öğretmenlerle gerçekleşen yüz yüze görüşmelerden de yararlanılmıştır.

2.7.1. Araştırmada Evren ve Örneklem

2.7.1.1. Evren: İki tür evren vardır. Birincisi “Genel Evren” diğeri ise “Çalışma Evreni”dir. “Genel Evren” tanımlaması kolay, fakat ulaşması güç hatta çoğu zaman imkansız olandır.⁷⁶

Araştırma evreni, Türkiye genelinde 2004-2005 Eğitim-Öğretim yılında Kur'an Kurslarında Hafızlık öğretimi yaptıran öğretmenlerdir.

2.7.1.2. Örneklem: Araştırma örneklemini 2004-2005 Eğitim Öğretim yılında Göller Bölgesi (Isparta, Burdur, Antalya) il ve ilçelerindeki Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğretmenlerden oluşmuştur.

2.7.2. Bilgi Toplama Araçları

2.7.2.1. Anket Sorularının Hazırlanması:

Araştırma probleminin çözülebilmesi için, ihtiyaç duyulan verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanan anket tekniği ve tarama yöntemi

⁷⁶ Krş. Kaptan, S., Bilimsel Araştırma Teknikleri, Rehber Yayıncılık, 1973, s. 63-68; Arseven, A.D., Alan Araştırma Yöntemi, Tekişik Matbaası, Ankara 1994 s. 92-93

kullanılmıştır. Anket formunun geliştirilmesinde öncelikle Eğitim Bilimleri, Bilimsel Araştırma Metotları, Eğitim teknolojisi ile ilgili eserlerden ve Din Eğitimi-Öğretimi sahasındaki konuyla ilgili araştırmalardan yararlanılmıştır. Daha sonra ise Kur'an Kurslarına bizzat araştırmacı tarafından gidilerek Hafızlık Öğretimi ve Problemleriyle ilgili Kur'an Kursu öğretmenleri ve öğrencileriyle görüşülmüştür. Bu ön araştırmalarla elde edilen bilgiler ve ilgili uzmanların da görüşleri alınarak anket soruları hazırlanmış ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Kur'an Kurslarında Hafızlık Öğretimi yaptıran öğretmenlerin kişisel bilgileri ile hafızlık öğretimi ve problemleri hakkındaki görüşlerini toplayan sorulardan oluşan bu anket dört bölümden ve 63 sorudan oluşmaktadır. III. bölümdeki 50. ve 51. sorular hariç diğer tüm sorular kapalı ve çoktan seçmeli olarak hazırlanmıştır. Fakat soruların özelliğinden dolayı bazı sorularda deneklerin yarı açık uçlu cevap verebilecekleri “Başka(Belirtiniz)...” seçeneği eklenmiştir.

2.7.2.2. Anketin Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Anketin uygulanması için Isparta İl Müftülüğünden 25.05.2005 tarihinde, Antalya İl Müftülüğünden 30.05.2005 tarihinde, Burdur İl Müftülüğünden 01.06.2005 tarihinde Enstitü aracılığıyla gerekli olan araştırma izni alınmıştır. Anket 2004-2005 Eğitim Öğretim yılı ikinci kanaat dönemi Haziran ayında yapılmıştır. Anket bizzat Kur'an Kursu öğretmenlerine araştırmacı tarafından dağıtılmış ve uygulanmıştır.

2.7.3. Bilgilerin Analizi:

Uygulama sunucunda “Bilgi toplama aracı” ile ilgili istatistiksel işlemler bilgisayarda yapılmıştır. Bu işlemler yapılırken de SPSS paket analiz programı kullanılmıştır.

Bulguların yorumlanmasında hesaplanan standart sapma ve aritmetik ortalama puanları değerlendirilmiştir. Daha sonra anketteki alt başlıklara göre tablolar oluşturulmuştur. Tabloların oluşturulmasında yüzde ve frekans dağılımı kullanılmıştır. Bağımlı değişkenlerle bağımsız değişkenler arası ilişkinin tespit edilmesi ve sonra da değerlendirilmelerinde ise Khi Kare testi uygulanmıştır.

Yorumlar yapılırken anketlerden elde edilen bulgular, öğretmenlerle yapılan yüz yüze görüşmeler neticesi elde edilen bilgilerle birleştirilerek değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucu Kur'an Kurslarında Hafızlık yaptıran öğretmenlerin hafızlık öğretimi ve problemleriyle ilgili düşünceleri ortaya konulmuştur.

2.7.4. Kaynaklar

Araştırmamızdaki ana kaynağımız Hafızlık yaptıran öğretmenlere uyguladığımız anket bulgularıdır.

Yazılı kaynaklardan ise Eğitim Psikolojisi, Ölçme ve Değerlendirme, Din Eğitimi ve Öğretimi ile ilgili son yıllarda yayınlanmış eserler ile Kur'an Kursları üzerine yapılan alan araştırmaları incelenmiştir.

Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı'nın hazırlamış olduğu, Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi ile yine Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı Program Geliştirme Şubesi Müdürlüğü tarafından hazırlanan, Kur'an Kursları Öğretim Programları yararlanılan kaynaklar arasındadır.

Kaynaklar yeri geldikçe metin içerisinde dipnotlarla ve toplu olarak da bibliyografyada verilmiştir.

3. Temel Kavramlar

3.1. Eğitim:

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri de eğiten ve eğitilen bir varlık olmasıdır. Onun kalıtsal güçlerinin geliştirilmesi, böylece istenen özelliklerle donanık bir kişiliğe kavuşması için kullanılacak en etkili araç eğitimidir.

Eğitim kavramının kapsam alanı çok geniştir. Onun için çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Buna göre ; “Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir.”⁷⁷

Eğitim, “istendik davranış değiştirme yada oluşturma sürecidir.”⁷⁸

⁷⁷ Ertürk S., Eğitimde Program Geliştirme, IX.Baskı, Ank. 1997, s.12

⁷⁸ Senemoğlu, N., Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Gazi Kitabevi IX..Baskı Ank. 2004, s.86

“Eğitim bir değiştirme sürecidir.”⁷⁹

“Eğitim, öğrenme yoluyla yapılan değişmedir.”⁸⁰

Yukarıdaki tanımlarda görüldüğü üzere eğitim kavramı, genelde davranış değişikliğini hedeflemektedir. Buradan hareketle Kur’an Kursları da yaygın din eğitimi veren kurumlar arasında mütalaa edilmektedirler. Çünkü öğrencilere, Kur’an-ı Kerim okuma, itikat, ibadet, siyer ve ahlâkla ilgili bilgiler aktarmak, onlara istendik davranış değişikleri kazandırmayı hedeflemektedir. Kur’an Kurslarının bu davranış değişikliğini oluşturmadaki amacı, öğrencilere İslam’ın evrensel değerlerini kazandırarak dünya ve ahirette mutluluğa ulaşmalarını sağlamaktır.

3.2. Eğitim Programı:

Program; “genel olarak yapılması gereken bir işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını, nasıl ve nerede yapılacağını gösteren bir tasarı”⁸¹ anlamına gelir.

Eğitimin başarılı bir şekilde sonuçlanması için yapılması gereken en önemli şartlardan birisi, yapılacak etkinliklerin bir programa bağlanmasıdır. Zaten eğitim-öğretimin istendik olması, bu işin programlı yapılmasını gerekli kılmaktadır. “İnsanların ve toplumların, eğitimle hedeflerine ulaşabilmeleri için, eğitim etkinliklerini belli programlara uygun olarak sürdürmeleri gerekir.”⁸²

Eğitimde program kavramı çok çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Eğitim Programı, konular listesidir
- b) Eğitim Programı, ders içerikleridir
- c) Eğitim Programı, çalışmaların programlanmasıdır
- d) Eğitim Programı, öğretim materyalleri listesidir
- e) Eğitim Programı, derslerin sıralanmasıdır
- f) Eğitim Programı, hedef davranışlar gurubudur

⁷⁹ Önder, N.K., Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler, Konya 1986, s.19

⁸⁰ Turgut, İ., Eğitim Üzerine, Bilgehan Mat. İzmir 1992, s.15; Krş. Oğuzkan A.F. Eğitim Terimleri Sözlüğü, Gül Yay. Ankara 1993, s.46; Fidan, N. – Erden, M., Eğitim Bilimine Giriş, Ankara 1988, s.11-12

⁸¹ Büyükkaragöz S. / Çivi C., Genel Öğretim Metotları, Öz Eğitim Yay., İst. 1996, s.189

⁸² Tavukçuoğlu M., “Din Kültürü Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Genel İlkeleri Arasında Görülen Bazı Çelişkiler”, Orta Dereceli Okullarda Yürütölen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay., Kayseri, 1998, s.158

- g) Eğitim Programı, okul içinde ve dışında öğretilen her şeydir
- h) Eğitim Programı, okul personeli tarafından planlanan her şeydir
- i) Eğitim Program tasarımı, bir programın hangi öğelerden ortaya çıkarılması gerektiğini gösteren süreçtir.⁸³

“Eğitim programı; öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği”⁸⁴ dir. Buradan hareketle eğitim programını şu şekilde tanımlayabiliriz: “öğrenciye ne gibi davranışlar kazandırılacağını, bu davranışların hangi öğretim konularıyla, ne gibi etkinliklerle geliştirileceğini, söz konusu davranışların ne derece geliştiğini ve ne tür araçlarla yoklanacağını saptayan dökümandır.”⁸⁵

Bu durum bir yaygın eğitim kurumu olan Kur’an Kursları için de geçerlidir. Zira Kur’an-ı Kerim öğretimi gibi önemli bir konuda programlı hareket etmek, yani işi bölümlere ayırmak, her bölümün yapılış sırasını, zamanı, nasıl ve nerede yapılacağını gösteren bir tasarı yardımıyla hareket etmek, eğitim-öğretim verimliliğine ulaşmak için en sağlam yoldur. Zira sayılan hususlardan yoksun bir eğitim-öğretim faaliyetinden başarı beklenemez.

Yukarıda bahsi geçen bu durum konumuz olan “Hafızlık öğretimi” için de geçerlidir. Çünkü bu konuda bir eğitim programına göre hareket etmek, hem eğitim-öğretimi kolaylaştırır, hem de daha verimli sonuçlara ulaştırır. Aksi halde bir eğitim programı takip edilmeden hafızlık yapılması adeta imkansızdır. Bu durum hem öğrenci hem öğretici açısından büyük sıkıntılar meydana getirir. Örneğin bir öğrencinin zaman, yer, yapılış şekli ve keyfiyeti tayin edilmeden, gelişmiş güzel bir şekilde hafızlık yapmaya çalışması adeta mümkün değildir. Ancak kendisine yol gösteren bir eğitim programına göre hareket etmesi hem daha kolay hem de daha kısa zamanda hafızlık yapmasını sağlar.

⁸³ Bknz. Demirel, Ö., Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem A Yay., 2002, s.7

⁸⁴ Demirel, Ö., Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, s.10

⁸⁵ Turgut F., Kitle İletişimi ve Eğitim, Kitle İletişim Araştırmaları ve Sempozyumu, 2 Kasım 1984 Ankara, Üniversite Basımevi, Ankara 1985, s.70

3.3. Öğretim Programı:

Öğrenme, “öğretim ve yaşantı sonucu davranışlarda meydana gelen oldukça kalıcı değişimlerdir.”⁸⁶

Öğretim ise; “önceden belirlenmiş hedeflere ulaşması için gereken davranışı (bilgi, beceri ve tutum) öğrenciye kazandırma sürecidir.”⁸⁷ Dolayısıyla öğretim, öğrenmenin daha çok planlı, programlı ve okullarda (eğitim kurumlarında) ders şeklinde yürütülen kısmını ifade eder.

Öğretim programı da; “öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yürütülmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili evrelerin ve lüzumlu hususların önceden tasarlanması ve tespit edilmesidir.”⁸⁸ Bir başka ifade ile, “herhangi bir okulun ayrı ayrı sınıflarında bir öğretim yılı içinde hangi derslerin (disiplinlerin), haftada kaç saat ve hangi amaçlara göre okutulacağını ve bu derslerden hangi konuların (ünitelerin) işleneceğini gösteren çizelgeye öğretim programı denir.”⁸⁹ Bir başka deyişle “öğretim programı, ders programlarının bütünüdür.”⁹⁰

Öğretim programları eğitimin kalbidir. Öğretim programlarının “amaç, ilke, içerik, yöntem, araç-gereç ve değerlendirme boyutlarıyla öğrenciye göre olması ve onun gereksinimlerini karşılayacak özellikleri taşıması ve bireysel ayrılıklar ile çevresel özellikleri dikkate alacak şekilde esnek olması, programın temel özelliklerindedir.”⁹¹

Kur'an Kurları açısından konuyu ele aldığımızda, Kur'an-ı Kerim'in yüzünden okunmasını sağlamak, İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlâk derslerinin öğretimini gerçekleştirmek ve özellikle hafızlık yaptırmak için öğretim programına ihtiyaç vardır. Zira bir öğretim programı takip edilerek yapılacak olan eğitim faaliyetleri, hedeflenen amaçlara daha kolay ve daha etkin bir şekilde ulaşılmasını sağlar.

⁸⁶ Arık, A., Öğrenme Psikolojisine Giriş, Der Yay. İst. 1995, s.64; Ayrıca krş. Selçuk, Z., Gelişim ve Öğrenme, Nobel Yay., VIII.Baskı, Ank. 2001, s.121-125; Senemoğlu, N., Gelişim, Öğrenme ve Öğretme, s.88

⁸⁷ Başaran, İ.E., Eğitime Giriş, s.169

⁸⁸ Kocaçınar, M., Genel Öğretim Metodu, Arkın Kitabevi, İst. 1966, s.95

⁸⁹ Aytuna, H.A., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, M.E.Basımevi Ankara 1963, s.170; Krş. Alıcıgüzel, İ., İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılap ve Aka Kitabevi, İst. 1979, s.98-99; Çilenti K., Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Kadioğlu Mat., Ankara 1984, s.13; Başaran İ.E. Eğitim Yönetimi, Kadioğlu Mat., Ankara 1983, s.83-84; Hızal, A., Planlı Öğretim Yönteminin Etkinliği, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. Ankara 1982, s.4

⁹⁰ Küçükahmet, L., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Nobel Yay., 11.Baskı, Ank., 2000, s.8

⁹¹ Ataünal, A., Niçin ve Nasıl Bir Öğretmen, ME Vakfı Yay. Ankara 2003, s.64

Kur'an Kursları Öğretim Programları en son 2003 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı tarafından; “Hafızlığa Çalışanlar İçin”, “Yüzünden Okuyanlar İçin” ve “Yetişkinler İçin” şeklinde üç farklı program olarak hazırlanmış ve uygulanmak üzere, genelge eşliğinde müftülüklere gönderilmiştir. Ancak 2004 yılında “Yüzünden Okuyanlar İçin” olan program çerçeve program halinde tekrar düzenlenmiştir.⁹²

3.4. Ders Programı:

Bir ders süresi içinde “planlanan hedeflerin bireye nasıl kazandırılacağını gösteren tüm etkinliklerin yer aldığı programdır.”⁹³ Öğretim programı içinde yer alan derslerle ilgili eğitim faaliyetlerinin sistematik bir şekilde düzenlenmesidir. Diğer bir ifadeyle ders programı, “bir dersin amaç, muhteva, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirmeden oluşan programdır.”⁹⁴

Kur'an Kursları açısından ders programının önemi büyüktür. Zira bu sayede öğreticiler derse girmeden amaç, muhteva, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme hakkında düşünerek bir plan yapacaktır. Dolayısıyla dersin hazırlığını derse girmeden yağıacaktır. Bu durum öğreticiye ders işlenişi esnasında bir kolaylık sağlayacak ve ayrıca dersin tertipli ve düzenli bir şekilde öğrenciye aktarılmasını sağlayacaktır.

Kur'an Kursları ders programları toplu bir şekilde Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan “Kur'an Kursları Öğretim Programları”⁹⁵ adlı kitapçıkta toplanmıştır.

3.5. Müfredat Programı:

Müfredat programı, “dersler ve ders konularının liste halinde sıralanışını gösteren belge anlamındadır.”⁹⁶

⁹² Bknz. Kur'an Kursları Öğretim Programları, DİB. Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı Program Geliştirme Şubesi Müdürlüğü, Ankara 2003

⁹³ Demirel, Ö., Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, s.7

⁹⁴ Büyükkaragöz S/Çivi C, Genel Öğretim Metotları, s.191

⁹⁵ Bknz. Kur'an Kursları Öğretim Programları, DİB Ankara 2004

⁹⁶ Hesapçioğlu, M., Öğretim İlke ve Yöntemleri, Beta Yay. İst. 1998, (V.Baskı) s.77, Krş. Aytuna, H.A., Didaktika, Devlet Mat. İst 1929, s.92-98

Daha çok eski program anlayışını yansıtan bu terim, “tek tek bir takım konulardan oluşan bir program anlamına gelir.”⁹⁷ Bugün bu terim çok sık kullanılmamaktadır.

Kur'an Kursları için; Diyanet İşleri Başkanlığı, Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı tarafından öğretim programları hazırlanmıştır. Bunlar üç grup halinde tasnif edilmiştir.

- Hafızlığa çalışanlar için
- Yüzünden okuyanlar için
- Yetişkinler için

Bu programda Kur'an Kursları'nın genel hedefleri, ana ilkeleri ile beraber Kur'an-ı Kerim, İtikat, İbadet, Ahlâk ve Siyer derslerinin yıl boyunca, haftalara göre dağılımı belirtilmiştir.

3.6. Meslek Bilgisi

Meslek bilgisi, “bireyin tercih ettiği bir mesleki alanda faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmasıdır.”⁹⁸ Bir başka ifade ile “öğretmenin, öğretmekle yükümlü olduğu disiplinle ilgili bilgi, beceri, tutum, tavır ve alışkanlıkları kapsayan bir yeterlilik boyutudur.”⁹⁹

Yetişmekte olan bir eğiticinin, öğrenimi boyunca kendisini mesleğine hazırlaması, meslek hayatının içinde olanların da –hizmet süresi ne olursa olsun- her gün kendilerini yenilemeleri şarttır.¹⁰⁰ Çünkü yapılan bir araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlikte, başarının en önemli endeksinin bilgi¹⁰¹ olduğu ortaya çıkmıştır.

Bilen öğretmen kendisine güvenir. Kendisine güvenen öğretmen ise herhangi bir endişe duymadan ve rahat bir şekilde görevini icra eder. Çünkü bilgi, insanı güçlü kılar ve ona cesaret verir. Sorulan sorulara kaynaklara dayanarak, kesin ve doğru cevaplar veren bir öğretmen, öğrencilerine kendisini kabul ettirip onlara

⁹⁷ Büyükkaragöz S/Çivi C, Genel Öğretim Metotları, s.190

⁹⁸ Doğan, H./ Aklan, C./ Sezgin, İ., Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, A.Ü. Eğitim Fak. Yay. Ank. 1980, s.1-3

⁹⁹ MEB, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yeterlilikleri, ME Basımevi, Ank. 2002, s.10-18

¹⁰⁰ Geniş bilgi için bkz. Atay, D.Y., Öğretmen Eğitiminin Değişen Yüzü, Nobel Yay. Ank. 2003, s.51

¹⁰¹ Bknz. Nerson, L. Bossing, Orta Dereceli Okullarda Öğretim, (Çev: Sarı, N.), MEB. Yay. İst.1953, Cilt:2, s.271

hakim olabildiği gibi çevreden de takdir görür. Öğretmenler kendilerini ancak mesleki bilgileri ile ispatlar.¹⁰²

Mesleki bilgi Kur'an Kursu öğreticiliği için de sahip olunması gereken en önemli şartlardan biridir. Zira yapılan bir araştırmada “Başarılı bir öğretici olmak sizce en çok hangi özelliklere sahip olmaya bağlıdır?” sorusuna en fazla mesleki bilgi cevabı verilmiştir.¹⁰³ Yine aynı araştırmada “Sizce Kur'an Kursu öğreticilerinin tahsil durumu ne olmalıdır?” sorusuna, Kur'an Kursu öğreticilerinin %63'ü, dini eğitim veren bir yüksek okuldan mezun olmasını istemişlerdir.¹⁰⁴ Bunlar bize gösteriyor ki Kur'an Kursu öğreticiliğinde “mesleki bilgi yeterliliği” sahip olunması gereken en önemli vasıftır. Ancak bu vasa sahip olmak tek başına yeterli değildir. Kur'an Kursu öğreticisi, mesleği ile ilgili olarak kendini geliştirmeli, kültürel, sosyal, teknolojik gelişmeleri takip etmelidir.¹⁰⁵

Sonuç olarak meslek bilgisi, her öğretmenin sahip olması gereken en önemli şartlardan biridir. Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran bir öğretici için de aynı durum söz konusudur. Yani “hafızlık öğretimi” konusunda mesleki bilgisi olmayan veya bir çok eksiği bulunan bir öğreticinin, mesleki hayatında başarılı olması mümkün değildir.

3.7. Pedagojik Formasyon

Bir öğreticinin mesleğini temsili ve verimliliği için alan bilgisi, mesleki bilgi yanında “Kime, nerede, niçin ve nasıl öğretilmelidir?” sorularını cevaplayacak öğretmenlik meslek bilgisi yani pedagojik formasyon bilgisine de sahip olması gerekir. Yani bilenin, bildiğini düzenli ve organize bir şekilde nasıl öğreteceğini bilmesi gerekir.¹⁰⁶ Öğretmenlik sanatında başarının sırrı buradadır. Bir pedagog ve psikolog gibi çocuğun ruh dünyasına dalamayan, bir sosyolog gibi toplumun milli ve

¹⁰² Geniş bilgi için bkz. Öcal, M., “Müdürlerine Göre İmam Hatip Liseleri” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:30, Yıl:1991 s.49; Öcal M., Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, TDV Yay. Ankara 2001, s.20-23

¹⁰³ Bknz. Bayraktar, M.F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, Yıldızlar Mat. İst 1992, s.76

¹⁰⁴ Bknz. Bayraktar, M. F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları., s.73

¹⁰⁵ Krş. Aslantürk, A. H., “Kur'an Kursu Öğreticilerinin Problemleri” Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.79-89; Taşçı, H., “Din Görevlisinin Fonksiyonu” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl: 1988, s.17-21

¹⁰⁶ Bknz. Küçükahmet, L., Öğretim İlke ve Yöntemleri, Gazibüro Kitabevi, Ankara 1994, s.134-135

manevi değerlerini tespit edip ona aktaramayan¹⁰⁷ onu terbiye edip iyi insan, iyi Müslüman olarak yetiştiremeyen bir din eğitimcisinin görevini hakkıyla ifa ettiğini söyleyebilmek güçtür.

Öğretmen, öğrenmenin nasıl meydana geldiğini, öğrencinin gelişim düzeyinin öğrenmeyi nasıl etkilediğini ve öğrenim sürecinde çeşitli gelişim özelliklerinin nasıl dikkate alınması gerektiğini bilmelidir. Çeşitli öğrenme türleriyle ilgili süreçleri ve öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak öğretim stratejilerini kullanabilmelidir. Öğrencinin çalışma ve öğrenme becerilerini geliştirmede, motivasyonunu artırmada kullanılacak stratejileri belirleyebilmeli ve bunları uygulayabilmelidir.

Öğretmen, bireysel farklılıkların, içsel ve dışsal motivasyonun, çalışma ve öğrenme alışkanlıklarının kalıcı ve anlamlı öğrenmede önemli olduğunu bilmeli¹⁰⁸, ayrıca bunları uygun öğrenme deneyimleri oluşturmak için çaba göstermelidir.

Sınıf içinde bazen önemsiz gibi görülen tutumların ve tavır takımlarının gerisinde, önemli bazı durumlar olabilmektedir. Öyleyse tecrübeli ve iyi niyetli bir öğretmen, giderek büyüme ihtimali olan bir takım problemleri henüz ortaya çıkmadan fark edebilmeyi ve daha küçükken çözümlenmeye çalışarak, öğrencileri ile ilişkileri belli bir düzeyde tutabilmeyi başarabilmelidir. Hatta öğretmen, öğrencilerin bakışlarından ve duruşlarından bile pek çok şeyi sezebilmeli¹⁰⁹ ve bunun için de sürekli uyanık durumda olmalıdır.

Kur'an Kursları açısından da durum aynıdır. Buralara atanacak öğreticiler pedagojik formasyon eğitimi almış olmalıdırlar. Zira öğrenciler gelişim dönemleri itibari ile ergenlik çağındadırlar. Ayrıca Kur'an Kurslarında yatılı olarak kaldıkları için her zaman dışarı çıkma imkanları olmamakta, bu da bazen problem oluşturabilmektedir. Özellikle hafızlık öğretiminin disiplinli bir çalışma gerektirmesi, hafızlık yapan öğrencilerle her yönden ilgilenebilecek öğreticileri gerekli kılmaktadır. Şu halde diyebiliriz ki Kur'an Kursu öğreticilerinin pedagojik formasyon eğitimi almaları gerekir. Bu iki şekilde gerçekleştirilebilir:

- a. Yeni atanacak öğretmenlerin İlahiyat Fakültesi mezunu olması,

¹⁰⁷ Krş. Aytuna, A.H., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, III.Baskı, MEB Yay.İst. 1974, s.301-305; Öcal, M., Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, s.26-29

¹⁰⁸ Daha geniş bilgi için bkz. MEB, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yeterlikleri, s.20

¹⁰⁹ Krş. Bilgin, B., Türkiye'de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Emel Mat., Ank. 1980, s:126; Gustave, Le Bon, Kitleler Psikolojisi (Çev:S.Demirkan) İst. 1969, s:25

b. Daha önce atanmış olanların da hizmet içi eğitim kurslarıyla desteklenmeleri sağlanabilir.

Ayrıca belli aralıklarla hizmet içi eğitim kursları yapılmalı, öğretmenlerin devamlı kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır.

4. Kur'an Kursu Öğretim Programının Temel Öğeleri

Kur'an Kursları, yaygın din eğitimi verilen müesseselerdir. Buralarda yapılan din eğitimi-öğretimi faaliyetlerinin verimli ve etkili sonuçlara ulaşabilmesi için – kendilerine has- öğretim programları vardır. Bu programlar “Yüzünden Okuyanlar İçin”, “Hafızlık Yapanlar İçin” ve “Yetişkinler İçin” olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmış programlardır.

Her programın temel öğeleri vardır. Bunlar: hedef, içerik, öğrenme yaşantıları ve değerlendirmedir. Kur'an Kursları öğretim programları da bu temel öğelere sahiptir. Bu öğelerin, araştırma konumuz olan “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri”nin daha kolay anlaşılabilmesi için açıklanmasında fayda vardır.

4.1. Hedef

Program öğelerinden hedef boyutu hazırlanırken işe ‘Bireyleri niçin eğitiyoruz ?’ sorusuna cevap aramakla başlanır. Hedefler öğrenciye kazandırmak üzere seçilen istendik özelliklerdir.¹¹⁰

“Belli bir alanda program hazırlanırken eğitimin genel hedefleri, toplumun ihtiyaçları, programın ilgili olduğu konu özellikleri, eğitilecek bireylerin gelişim durumları ve eğitim ihtiyaçlarının incelenmesi gerekir. Bu çalışmalar sonunda bireye kazandırılacak özellikler aday hedefler biçiminde saptılır. Bu aday hedefler ise, ülkenin eğitim felsefesine uygunluk, birbiriyle tutarlık, eğitimle oluşturulabilirlik veya eğitim yoluyla ulaşılabilirlik, öğrenciye görelilik, ülkenin eğitim olanakları içerisinde gerçekleştirilebilirlik yönlerinden irdelenir ve seçilir. Aday hedeflere, eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi ve eğitim ekonomisi süzgeçlerinden geçirilerek hedef niteliği kazandırılır.”¹¹¹

¹¹⁰ Bknz. Demirel, Ö, Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, s.106

¹¹¹ Fidan,N, Okulda Öğrenme ve Öğretme, Alkım Yayınevi Ankara, s.20

Hedeflerin davranış cinsinden ifade edilmesi gerekir, bu olmadığında hedefler programda bir süs olmaktan öteye gidemez. Hedef davranışların, davranış cinsinden ifade edilebilmesi için üç koşul göz önünde bulundurulmalıdır. Buna göre davranış, ifadelerinin, eğitim açısından davranış olabilmesi için a) gözlenebilir b) ölçülebilir c)istenir olması gerekmektedir.¹¹²

Bir yaygın öğretim kurumu olan Kur'an Kursları'nın da hedefleri vardır. Bu hedefler Diyanet İşleri Başkanlığının hazırladığı Kur'an Kursları Yönetmeliği'nde şu şekilde belirtilmektedir:

Kur'an kurslarının amacı, nitelikleri uygun olan vatandaşlara;

a) Kur'an-ı Kerim'i usulüne uygun olarak yüzünden okumayı öğretmek

b) Kur'an-ı Kerim'i doğru bir şekilde okumayı sağlayıcı bilgileri (tecvid, tashih-i huruf ve talim) uygulamalı olarak öğretmek,

c) İbadetler için gerekli sure, ayet ve duaları doğru olarak ezberletmek ve bunların meallerini öğretmek,

d) Hafızlık yaptırmak,

e) İslam Dini'nin inanç, ibadet ve ahlâk esasları ile Peygamberimizin hayatı ve örnek ahlâkı (Sireti) hakkında bilgiler vermektir.¹¹³

4.2. İçerik

Bu kısımda programda belirlenen hedeflere ulaşmak için neyi öğretelim sorusuna cevap aranır. İçerik seçiminde en önemli nokta öğretim programında yer alan hedeflerle tutarlılık boyutudur. İçerik düzenlemesinde temel ilkeler: Somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakın çevreden uzağa doğru yapılabilen sıralamadır.¹¹⁴ Kur'an Kursları öğretim programları da sayılan bu ilkelere uygun olarak, önce Kur'an-ı Kerim'in yüzünden okunmasını sonra da bir üst basamak olan –isteyen öğrenciler için- hafızlık öğretimine geçilmesi şeklinde düzenlenmiştir.

¹¹²Krş. Demirel, Ö., Planlamadan Uygulamaya Öğrenme Sanatı, Pegem A Yay., Ekim 2000, s.36 ; Demirel, Ö. Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, s.112 ; Fidan,N, Okulda Öğrenme ve Öğretme, s.22

¹¹³ Bknz. DİB Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Ank 2004, Madde: 5 , s.4

¹¹⁴ Bknz. Demirel, Ö., Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı, Pegem A Yay., Ekim 2000, s.36 ; Demirel, Ö., Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, s.112

Seçilen öğelerin, programın hedefleri ile tutarlığının yanı sıra kimi ölçütlere uygunluğu da önemlidir. Bu ölçütler şunlardır:¹¹⁵

1. Kendi kendine yeterlik (self_sufficienci)
2. Anlamlılık (Signifianca)
3. Geçerlilik (Validity)
4. İlgililik (Interest)
5. Yararlılık (Unitiliy)
6. Öğrenilebilirlik (Learnability)
7. Ekonomiklik (Feasibility)

Kur'an Kursu öğretim programlarının da sayılan bu ölçütlere sahip olması, eğitim öğretim faaliyetlerinin daha verimli olmasını sağlar.

Kur'an Kursları'nda yönetmeliğin 15. maddesi gereğince "Kurslarda, Başkanlıkça hazırlanan eğitim ve öğretim programları uygulanır. Derslerde, Başkanlıkça yayınlanan ders kitapları ile diğer eğitim araçları kullanılır."¹¹⁶

Haftalık ders saatleri ve ders konularının işlenmesi yönetmelikte şu şekilde belirlenmiştir:

Kurslarda haftalık ders saatleri:

a) Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma çalışmaları yapılan kurslarda, 18 saat Kur'an-ı Kerim, 1 saat İtikat, 3 saat İbadet, 1 saat Siyer, 1 saat Ahlâk dersi olmak üzere 24 saat zorunlu ders yapılır.

b) Hafızlık çalışması yapılan kurslarda, haftalık ders programları 24 saat üzerinden düzenlenir. Bu sürenin 20 saati Kur'an-ı Kerim, 1 saati İtikat, 1 saati İbadet, 1 saati Siyer ve 1 saati de Ahlâk dersi için ayrılır.

Gerektiğinde kurslarda ikili öğretim yapılabilir.

Tekli eğitim-öğretim yapılan kurslarda dersler 45, teneffüsler 15 dakika; ikili eğitim-öğretim yapılan kurslarda ise dersler 40, teneffüsler 10 dakika olarak uygulanır.

Programlarda yer alan dersin konusu, Öğrenci Yoklama ve Ders Defterine yazılarak dersi işleyen öğretici tarafından imzalanır.¹¹⁷

¹¹⁵ Bknz. Fidan,N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, s.22

¹¹⁶ Bknz. DİB Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Madde: 15

¹¹⁷ Bknz. D.İ.B. Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Madde:19

4.3. Öğretme Öğrenme Süreci

Öğretim programında hedeflerin belirlenmesinden sonra, hedefe ulaştırıcı içeriğin, içeriğe kazandırılacak yöntemin, teknik araçların belirlenmesi gerekir. İçeriğin öğrenci düzeyine göre seçimi, öğrenme yaşantısını oluşturacak ortamın belirlenmesi, ipuçlarının veya uyarıcıların düzenlenmesi, öğrenci katılma katılımının kararlaştırılması öğretme durumunun tasarlanmasında yapılacak en önemli işlerdendir.¹¹⁸

Kısaca bu aşama, öğrenmenin nasıl gerçekleşeceğini planlanmasındır.

Kur'an Kursları'nda ise öğretme ve öğrenme sürecinin nasıl yapılacağını Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanan "Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursu Yönergesi" ile "Kur'an Kursları Öğretim Programları" yönetmelikleri ile belirlenmektedir. Bu yönetmeliklerde Kur'an-ı Kerim öğretiminde nasıl bir usûl takip edileceği belirtilmiştir. Buna göre;

4.3.1. Kur'an-ı Kerim Öğretiminde Usûl

4.3.1.1. Yüzünden Kur'an-ı Kerim'i Öğretmede Usûl:

1. Kuran-ı Kerim harflerinin şekilleri tek tek tahtaya yazılarak isimleri hatasız olarak öğrenciye gösterilecek, yazdırılmak ve söylenmek suretiyle belletilecek.

2. Kur'an-ı Kerim harflerinin kelime başında, ortasında ve sonunda bulunuş şekilleri öğrenciye gösterilecek, yazdırılmak ve söylenmek suretiyle öğretilecek.

3. Türkçe sesli harf karşılığı olan üstün, esre ve ötre hareketleri tek tek her harf ile birlikte tahtaya yazılmak suretiyle sessiz harflerin bu üç çeşit hareke ile okunması gösterilecek, yazdırmak, telaffuz ettirmek ve tekrar ettirmek suretiyle bu hareketlerin sessiz harflerin mahreçlerine uygun olarak söylenmesi pekiştirilecek.

4. Cezm ve şedde'nin üç hareke ile birlikte meydana getirdikleri bitişirmeler ve heceler yazılmak, telaffuz edilmek suretiyle belirtilecek. Basit hece örnekleri verilerek öğrencilerin bu husustaki bilgileri pekiştirilecek.

5. Harflerin tanımı, hecelerın teşkili tamamlandıktan sonra med harflerinin özellikleri ve hecelere kazandırdığı okuyuş şekilleri yine yazılmak, telaffuz ve tekrar etmek ve ettirmek suretiyle öğretilecek.

¹¹⁸ Bknz. Fidan,N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, s.22

4.3.1.2. İşlek ve Hatasız Kur'an-ı Kerim Metnini Öğretmede Usûl:

1. Her öğrencinin önünde Kur'an-ı Kerim metni bulunacak, bütün öğrenciler aynı metni takip edecek, öğrencilerden biri Kur'an metnini usûlüne uygun olarak hece hece çözmek suretiyle okurken, diğerleri dikkatle metni ve okuyuşu takip edecek.

2. Öğretici tarafından her öğrenciye bir numara verilecek, belirsiz anlarda öğrencinin ismi yerine numarası söylenmek suretiyle metin okuyuşu öğrenciler arasında değiştirilecek.

3. Harflerin mahreçlerinden çıkarılmasına ve hataların anında düzeltilmesine dikkat edilecek.

4.3.1.3. Tashih-i Huruf'un Yapılmasında Usûl:

1. Öğrencinin önünde Kur'an-ı Kerim bulunacak ve tüm öğrenciler için belli bir süre veya belli bir ayet-i kerime tesbit edilecek ve sonra öğretici, testbit edilen yeri tecvid kaidelerine uygun ve talim üzere yüksek sesle okuyacak, öğrenciler de gözlerini Kur'an-ı Kerim metninden ayırmadan öğreticinin okuyuşunu dinleyecek ve bu okuma ve dinleme işlemi yeterince tekrar edilecek (En az beş defa)

2. Öğretici, aynı Kur'an-ı Kerim metnini yine yüksek sesle usûlüne uygun olarak tekrar edecek, ihfa ve idgamları, iklab gibi tecvid hükümlerini el parmaklarını kapayıp açmak suretiyle gösterecek, med hükümlerini ise el parmaklarını sayarak gösterecek. Bu durumda öğrenci kat'iyen Kur'an metnine bakmayacak, sadece öğreticinin ağız ve el hareketlerini gözleyerek okuyuşuna kulak verecek.

3. Kur'an-ı Kerim metni hece hece yukarıdaki belirtilen esaslara göre okunduktan ve yeterince tekrar edildikten sonra öğrenciler gruplara ayrılacak, bir grup okurken diğer grubun takibi sağlanacak, gerektiğinde grup yerine öğrenciler arasında tek tek seçmeler yapılacak, onun okuyacağı Kur'an-ı Kerim metni diğerlerine takip ettirilecek.

4. Tashih-i Huruf çalışmalarında pekiştirmeyi sağlamak üzere yanlış buldurma usûlü de uygulanmalıdır. Bunun için öğretici, üzerinde Tashih-i Huruf çalışması yapılan Kur'an-ı Kerim metnini, kasdı mahsusla yer yer hatalı okuyacak, bu hatalar öğrencilere buldurulacak.

4.3.1.4. Kur'an-ı Kerim'in Hıfzında Usûl:

1. Kur'an-ı Kerim metninin tecvid kaidelerine uygun olarak hatasız ve işlek bir tarzda okunması sağlanacak,

2. Her cüz'ün son sahifesi, ezberlemeye başlangıç olarak seçilecek (Zira bu şekilde yapılan bir tespit ile hıfz çalışması yapan öğrencinin dikkatinin toplu olduğu anda çığ sahifelerini, dikkatinin dağıldığı zamanda ise pişmiş sahifelerini hocasına vermek imkanı doğar).

3. Ezber yapılırken Kur'an-ı Kerim metni öğrenci tarafından mutlaka yüksek sesle tekrar edilecek.

4. a) Ezberlenmek üzere seçilen Kur'an-ı Kerim sahifesinin ilk ayet-i kerimesi hafızaya alınmaya kadar yüksek sesle tekrar edilecek, birinci ayetin hafızaya alınışı sağlandıktan sonra ikinci ayet-i kerime aynı şekilde ezberleninceye kadar yüksek sesle tekrar edilecek, ikinci ayet hafızaya alındıktan sonra evvelce hafızaya alınan birinci ayet-i kerime ile birlikte tekrar edilecek, bu bağlantılı şekildeki tekrarlar ve birleştirmeler tüm sahife ezberleninceye kadar sürecek. (Özellikle kısa ayetlerin ezberlenmesinde bu usul uygulanmalıdır.)

b) Kur'an-ı Kerim metnini ezberlemede diğer bir usul de Kur'an-ı Kerim ayetlerini yukarıdaki usûle uygun şekilde ezberlerken, ezberlenecek her ayeti, uygun yerlerden bölerek ezberleme ve bu bölümleri ayet-i kerimelerin ezberlenişindeki birleştirme usulüne göre tekrar ederek ezberleme sistemidir. (Özellikle uzun ayetlerde bu sistemin uygulanması faydalı olur).¹¹⁹

4.4. Değerlendirme

Program tasarısı, öğretme işinin sonunda, öğrenmenin oluşup oluşmadığına karar vermek için ölçütler ortaya koymalı ve işlem yolları önermelidir. Öğrenci davranışlarında istendik yönde değişme olup olmadığını değerlendirme ile anlarız. İlk aşamada öğrenci davranışlarında istendik yönde gelişmelerin gerçekleşme durumu gözlenmelidir. Sonuçlar, programın nasıl iyileştirileceği konusunda bilgileri ortaya koymalıdır. Programın hangi öğelerinde nasıl bir yenileme yapılacağı, öğretme durumlarında kullanılan yöntemlerin etkinliğinin nasıl artırılacağı hem öğrenci davranışının hem de kullanılan süreçlerin etkililik derecesinin ölçülmesi ve

¹¹⁹ Bknz. DİB Kur'an Kursları Yönetmeliği, s. 43-44-45,

değerlendirilmesi ile mümkün olabilir. Bu da değerlendirmeyi programın ayrılmaz bir parçası yapar.¹²⁰ Nitelikli, eğitim hizmeti vermek ve verilen hizmeti kontrol etmek bu tür çalışmalarla gerçekleştirilebilir.

Kur'an Kurslarında da yapılan eğitim-öğretim faaliyetlerinin sonunda, öğrenmenin oluşup oluşmadığına karar vermek için ölçme ve değerlendirme yapılması gerekir. Böylece hem öğrencinin öğrenme konularında ne kadar yol kat ettiği öğrenilir hem de öğretim programlarının, amacına ulaşma noktasında, ne kadar başarılı olduğunu belirlemek için öğreticilere yol gösterir.

Kur'an Kurslarında ise ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağı, yönetmelikte şu şekilde belirtilir:

a) "Sınavların Şekli ve Zamanı"

Kur'an Kurslarında okuyan öğrenciler için;

- a. Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma,
- b. Hafızlık tespit,

sınavları yapılır.

Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma kursunu bitirme sınavı, her öğretim yılı sonunda, derslerin kesildiği günü izleyen ilk Pazartesi gününden itibaren programda yer alan konularda sözlü olarak yapılır.

Hafızlık tespit sınavı ise Başkanlık merkezinde, Başkanlıkça uygun görülen illerde, yurt dışı din hizmetleri müşavirliklerinde, din hizmetleri müşavirliği bulunmayan yerlerde ise ataşeliklerde sözlü olarak yapılır.

Dışarıdan hafızlık belgesi almak isteyenler, Kur'an Kurslarına devam edip önceki yıllarda yapılan hafızlık tespit sınavlarında başarılı olamayanlardan tekrar sınava girmek isteyenler, 30 Nisan tarihine kadar buldukları il müftülüklerine dilekçe ile başvururlar.

b) Değerlendirme

Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma kurslarında yapılan sınavlarda değerlendirme, her ders için ayrı ayrı olmak üzere 100 puan üzerinden yapılır. Başarılı sayılabilmek için derslerin her birinden en az 50 puan alınması şarttır.

¹²⁰ Bknz. Fidan,N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, s.22,

Hafızlığa çalışmış olan öğrencilerin hafızlık tespit sınavlarında değerlendirme ise sadece Kur'an-ı Kerim'i hıfz için 100 puan üzerinden yapılır. Başarılı sayılabilmek için en az 50 puan alınması şarttır.”¹²¹ şeklinde belirtilmiştir.

Eğitim programını oluşturan temel öğeler arasında sıkı bir ilişki vardır. Herhangi birinde bir eksiklik olduğunda diğeri de bundan etkilenecektir. Dolayısıyla bu durum fert toplumların ideal olarak benimsedikleri eğitim hedeflerine ulaşmalarını olumsuz yönde etkileyecektir. Eğitimin hedeflerine başarıyla ulaşabilmesi tüm etkinliklerin bir program çerçevesince yürütülmesine, hızla gelişen bilim ve teknolojinin kullanımına bağlıdır.

¹²¹ Bknz. DİB Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Ank 2002, Madde: 29-30, s.11-12

I. BÖLÜM

Örneklem Gurubunun Kişisel Özellikleri

1. Örneklem Gurubunun Cinsiyet Dağılımı

Tablo-1: Cinsiyetiniz Nedir?

Cinsiyetiniz Nedir?	N	%
Bay	16	38,1
Bayan	26	61,9
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-1’de görüldüğü üzere deneklerin toplam sayısı 42’dir. Tablo-1’i incelediğimizde 16 bay (%38,1) ve 26 bayan (%61,9) olmak üzere toplam 42 öğretici ile görüşülmüştür. Bayan öğreticilerin sayısının daha fazla olmasında, kız öğrencilerin Kur’an Kurslarına daha çok ilgi göstermelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Erkek öğreticilerin sayısının daha az olmasında, erkek öğrencilerin ilköğretimden sonra bir mesleğe yönelmeleri veya öğrenimlerine ara vermeden devam etmek istemelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye’deki son on yılın Kur’an Kursu sayısını incelediğimizde, 1995’ten 2000 yılına kadar bir azalma görmekteyiz.¹

YILLAR	K. KURSU SAYISI
1995	5949
1996	5241
1997	4890
1998	4047
1999	3305
2000	3252
2001	3368
2002	3664
2003	3852
2004	4322

¹ Bknz. Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı <dinegitimi@diyanet.gov.tr>

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde örneklem kümemizin sayıca az olmasının sebebinin Türkiye genelindeki azalma ile orantılı olduğunu söyleyebiliriz.

2. Örneklem Gurubunun Mesleki Kıdem Durumu

Tablo-2: Mesleki Kıdeminiz?

Mesleki kıdeminiz?	N	%
0-5 yıl	20	47,6
6-10 yıl	2	4,8
11-15	5	11,9
16-20	6	14,3
21-25	4	9,5
26-30	3	7,1
30 yıldan fazla	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-2'yi incelediğimizde öğretmenlerin %47,6'sı 0-5 yıl; %4,8'i 6-10 yıl; %11,9'u 11-15 yıl; %14,3'ü 16-20 yıl ; %9,5'i 21-25 yıl; %7,1 26-30 yıl; %4,8'i 30 yıl ve üstü mesleki kıdeme sahiptirler.

Tabloda görüldüğü üzere öğretmenlerin yaklaşık yarısının, 0-5 yıllık mesleki kıdeme sahip Kur'an Kursu öğreticisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna göre hafızlık yaptıran öğretmenlerin yaklaşık yarısı, göreve yeni başlamış öğretmenlerden oluşmaktadır.

3. Örneklem Gurubunun Öğrenim Durumları

Tablo-3: Öğrenim Durumunuz?

Öğrenim Durumunuz?	N	%
İmam Hatip Lisesi	22	52,4
Yüksek İslam Enstitüsü	2	4,8
İlahiyat Fakültesi	2	4,8
İlahiyat Meslek Yüksek Okulu	2	4,8
Başka	14	33,3
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-3'ü incelediğimizde öğretmenlerin %52,4'ü İmam Hatip Lisesi; %4,8'i Yüksek İslam Enstitüsü; %4,8'i İlahiyat Fakültesi; %4,8'i İlahiyat Meslek Yüksek Okulu; %33,3'ü Başka şikkını işaretleyerek öğrenim durumlarını belirtmişlerdir.

Başka şikkını işaretleyenler şunları söylemişlerdir: Açık Öğretim Lisesi, İlahiyat Ön Lisans, İktisat Fakültesi, Meslek Yüksek Okulu, Açık Öğretim Fakültesi Sosyal Bilimler Ön Lisans, Açık Öğretim İlahiyat, bazıları ise sadece Açık Öğretim şeklinde belirtmişlerdir. Başka şikkını işaretleyen öğretmenler aslında İmam Hatip Lisesi mezunudur. Zira cevaplar incelendiğinde bu öğretmenlerin, görevlerine ilk önce İmam Hatip Lisesi diplomasıyla başladıkları anlaşılmaktadır. Bu nedenle başka şikkını işaretleyen öğretmenlerle, İmam Hatip Lisesi mezunu öğretmenleri birleştirebiliriz. Dolayısıyla İmam Hatip Lisesi mezunu öğretmenlerin oranı %85,7'dir.

Sonuçları incelediğimizde Yüksek İslam Enstitüsü ve İlahiyat Fakültesi mezunu öğrencilerin oranının çok az olması dikkati çeken bir husustur. Bunda öğretmenlerin sosyal, ekonomik vb. nedenlerle vaizlik, müftülük, öğretmenlik gibi mesleklere yönelmiş olmaları etkili olmuş olabilir.

4. Örneklem Gurubunun Hafızlık Durumu

Tablo-4: Hafızlık Durumunuz?

Hafızlık Durumunuz?	N	%
Evet	27	64,3
Hayır	15	35,7
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-4'te görüldüğü gibi öğretmenlerin %64,3'ü Hafız olduğunu belirtirken ; %35,7'si olumsuz cevap vererek Hafız olmadıklarını belirtmişlerdir.

Tabloyu incelediğimizde hafız olmayan öğretmenlerin hafızlık yaptırdığını görmekteyiz. Her ne kadar hafız olmayan bir öğreticinin, hafız yetiştirmekte ne kadar verimli olup olmadığı tartışılabilir ise de, yaptığımız mülakatlarda, hafız olmayan öğretmenler durumlarının, eğitim öğretimi olumsuz etkilemediği yönünde görüş

belirtmişlerdir. Bir öğretici “Hafız değilim ama öğrencilerimi ezberle dinleyebiliyorum ve hata yaptıklarında hatalarımı düzeltebiliyorum.” demiştir.

Sonuçların bu şekilde oluşmasında D.İ.B.’nin yeterli oranda hafızlık yaptıracak hafız öğretmenlere sahip olmaması da etkili olmuştur. Zira 2005 yılında atanacak üç yüz Kur’an Kursu öğreticisinin yüz tanesinde “hafızlık” şartı aranması “hafız öğretici” eksikliğini gidermek amacıyla atılan bir adım olduğu kanaatindeyiz.²

5. Örneklem Gurubunun Görev Yaptığı Kur’an Kursu Türü

Tablo-5: Çalıştığınız Kur'an Kursu?

Çalıştığınız Kur'an Kursu?	N	%
Yatılı Kız Kur'an Kursu	17	40,5
Yatılı ve Gündüzlü Kız Kur'an Kursu	9	21,4
Yatılı Erkek Kur'an Kursu	16	38,1
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-5’te görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i Yatılı Kız Kur’an Kursunda; %21,4’ü Yatılı ve Gündüzlü Kız Kur’an Kursunda; %38,1’i Yatılı Erkek Kur’an Kurslarında görev yaptığını belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %61,9’unun Kız Kur’an Kurslarında görev yaptığını görmekteyiz.

6. Örneklem Gurubunun Hafızlık Öğretim Programı ile İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumu

Tablo-6: Hafızlık Öğretim Programıyla İlgili Hizmet İçi Eğitim Kursuna Katılma Durumu

Hafızlık Öğretim Programıyla ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılma durumu	N	%
Evet	2	4,8
Hayır	40	95,2
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

² Bknz. ÖSYM, 2005 Kamu Personel Tercih Kılavuzu, Ankara, 2005 s:16-17, 34-35, 51-51

Tablo-6'da görüldüğü üzere öğretmenlerin %95,2'si Hizmet İçi Eğitim kurslarına katılmadıklarını belirtirken , %4,8'i söz konusu kurslara katıldıklarını belirtmiştir.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hafızlık eğitimi ile ilgili bir hizmet içi eğitim kursu düzenlemediğini, düzenlenen hizmet içi eğitim kurslarının ise genelde yüzünden okuyan öğrencilere yönelik olduğunu veya yetişkinlerin Kur'an-ı Kerim öğretimine yönelik kurslar olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim-öğretimin verimliliği açısından hizmet içi eğitim kurslarının önemi büyüktür.³ Özellikle yeni atanan görevlilerin hizmete hazırlanması ve görev yapmakta olanların da değişen ve gelişen şartlara uyum sağlaması açısından hizmet içi eğitim kursları önemli bir görevi yerine getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında hafızlık yaptıran öğretmenlere hizmet içi eğitim kursu verilmemiş olması hafızlık öğretiminin verimliliği açısından olumsuz bir gelişmedir.

7. Örneklem Gurubunun Hafızlık Yaptırmanın Haricinde Okuttuğu Dersler

Tablo-7: Hafızlık yaptırmamanın haricinde okuttuğunuz dersler

Hafızlık yaptırmamanın haricinde okuttuğunuz dersler	N	%
Başka derse girmiyorum	20	47,6
K. Kerim Yüzüne	3	7,1
Ahlak	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>24</i>	<i>57,1</i>

Tablo-7'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6'sı hafızlık yaptırmamanın dışında başka derse girmediğini; %7,1'i ise Kur'an-ı Kerim yüzüne derslerine girdiklerini belirtmiştir. %2,4'ü ise Ahlak dersine girdiğini belirtmiştir. Bununla beraber öğretmenlerin %42,9'u şıkların hepsini işaretleyerek bütün derslere (İtikat, İbadet, Siyer, Ahlak) girdiklerini belirtmek istemişlerdir.

³ Krş. Gürgür, M., "Din Eğitimi İle İlgili Başkanlık Görüşü" II.Din Şurası, DİB Yay. Ankara 2003, s.393-394; Kayadibi, F., "Diyanet İşleri Başkanlığının Personelinin Eğitim ve Bilgi Seviyesinin Yükseltilmesi" II.Din Şurası DİB Yay. Ankara 2003, s.429-430; Pusmaz, D., "Başkanlık Hizmet İçi Eğitim Kursları" II.Din Şurası DİB Yay. Ankara 2003, s.446-449

Kanaatimize göre öğreticilerin farklı derslere girme nedeni Kur'an Kurslarındaki öğreticilerin sayısının yeterli olmamasıdır. Bu durum öğreticilerin görev yaptıkları Kur'an Kursuna göre değişmektedir. Yeterli sayıda öğreticinin bulunduğu Kur'an Kurslarında hafızlık yaptıran öğreticiler farklı derslere girmemekte, yeterli öğreticinin bulunmadığı Kur'an Kurslarında ise öğreticiler farklı derslere girmektedirler.

ÖĞreticilerin farklı derslere girme oranı, okul idaresi tarafından iyi ayarlanmalıdır. Zira hafızlık yaptıran bir öğreticinin diğer derslere daha çok zaman ayırması, asıl branşı olan "hafızlık yaptıran" ya dolayısıyla öğrencilerle yeterince ilgilenmesine engel olacaktır. Bu da hafızlık öğretimini olumsuz etkileyecektir.

8. Örneklemler Gurubunun Haftalık Ders Saati

Tablo-8: Haftalık kaç saat derse giriyorsunuz?

Haftalık kaç saat derse giriyorsunuz?	N	%
12	1	2,4
18	2	4,8
21	3	7,1
24	20	47,6
Başka	15	35,7
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-8'de görüldüğü üzere öğreticilerin haftalık ders durumlarını incelediğimizde; öğreticilerin %47,6'sı 24 saat; %7,1'i 21 saat; %4,8'i 18 saat; %2,4'ü 12 saat derse girdiklerini belirtmiş, %35,7'si ise başka şıkkını işaretlemiştir. ÖĞreticilerin %2,4'ü de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Başka şıkkını işaretleyenler genelde kursta kalan ve devamlı öğrencilerle ilgilenen öğreticiler olduklarını belirtmişlerdir. Üç tane öğretici ise 27 saat demiştir. Bir öğretici ise "24 saat resmi 2 saatte fazladan kalıyorum" demiştir.

Cevapların dağılımına baktığımızda öğreticilerin çoğu haftalık 21 saatten fazla derse girmektedirler. Bunun sebebi hafızlık öğretiminde öğrenciye çok vakit ayırmanın gerekliliği ve öğretici azlığındandır. Yaptığımız mülakatlarda da öğreticilerin ifadeleri bu doğrultudadır. ÖĞreticiler şu ifadelerle durumlarını dile getirmişlerdir: "Hafızlık

öğreticiliği büyük fedakarlık isteyen bir meslektir. Çünkü öğretmenler, öğrencileri devamlı gözetim altında tutmalıdırlar. Onun için sabah 8, akşam 5 şeklindeki bir mesai anlayışıyla hafızlık öğreticiliği yapılmaz. Biz genelde sabah 6.00’da Kur’an Kursuna geliyoruz. Çünkü erken saatlerde öğrencinin kafası daha dinç oluyor ve ezberini daha rahat veriyor, günün geri kalan kısmında da yeni dersine çalışıyor. Ezberleri dinleme işi öğleye kadar sürüyor, öğleden sonra ise diğer mesleki dersleri işliyoruz ve öğrencilerin çığ ezberlerini dinliyoruz. Gece 22.00’ye kadar öğrencilerimizle meşgul oluyoruz. Çünkü öğrencilerle yeterince meşgul olmadığımız zaman öğrencide bir gevşeklik meydana geliyor.”

9. Örneklem Gurubunun Hafızlık Öğreticiliğinden Başka Yaptığı İşler

Tablo-9: Hafızlık öğreticiliğinden başka yaptığınız işleriniz var mı?

Hafızlık öğreticiliğinden başka yaptığınız işleriniz var mı?	N	%
Camide imamlık, müezzinlik yapıyorum	1	2,4
Mevlid, hatim, cenaze gibi dini pratikleri yapıyorum	4	9,5
Kendi dükkanımda / bir esnafın yanında çalışıyorum	1	2,4
Başka	32	76,2
Cevapsız	4	9,5
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-9’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %2,4’ü camide imamlık/ müezzinlik yaptığını; %9,5’i Mevlid, Hatim, Cenaze gibi dini pratikleri yaptığını, %2,4’ü kendi dükkanında / bir esnafın yanında çalıştığını belirtmiş; %76,2’si Başka şikkını işaretlemiştir, %9,5’i de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Başka şikkını işaretleyen öğretmenler şunları belirtmişlerdir. “Evimle ve çocuklarımla ilgileniyorum”, “Başka bir işim yok”, “Kursta yatılı kalarak öğrencilerle ilgileniyorum.”, “Müftülüğün emri ile bazen camilere namaz kıldırılmaya gidiyorum.”, “Dini sohbetlere katılıyorum”, “İrşat programlarında etkin çalışıyorum”, “Öğleden sonraları hanımlara sohbet vb. yapıyorum.”, “Açık öğretim lisesinde okuyorum” şeklinde görüşlerini dile getirmişlerdir.

Bu cevaplardan anlaşılacağı üzere öğretmenlerin çoğu, hafızlık öğreticiliğinden başka işlerle uğraşmamaktadırlar. Dolayısıyla öğretmenler, öğrenciler ile ilgilenmek için

yeterli fırsat ve zamana sahiptirler. Bu da eğitim-öğretim'in verimliliği açısından olumlu bir gelişmedir.

II. BÖLÜM

1. Kur'an Kursu Öğreticilerinin, Kur'an Kurslarının Hafızlık Yaptırma Amacı Hakkındaki Görüşleri

1.1. Hafızlık Öğretim Programının Hafızlık Yaptırma Amacını Gerçekleştirme Durumu

Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı tarafından 2004 yılında hazırlanan Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'nde Kur'an Kurslarının amaçlarından birisinin de “Hafızlık yaptırmak” olduğu belirtilmektedir.¹ Araştırmamızda Kur'an Kursu öğretmenlerinin, Hafızlık Öğretim Programının bu amacı gerçekleştirilecek düzeyde olup olmadığı konusundaki fikirlerini almak için “*Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2004 yılında düzenlediği Kur'an Kursları Yönetmeliği'nde, Kur'an Kurslarının amaçları arasında “Hafızlık Yaptırmak” da sayılmaktadır. Şu an uygulanan Hafızlık Öğretim Programı bu amacı gerçekleştirebilecek düzeydedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını belirlemek amacıyla düzenlediğimiz soruya alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-10: Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi

Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi	N	%
Cevapsız	1	2,4
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	24	57,1
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-10 de görüldüğü üzere Öğreticilerin %57,1'i Katılıyorum; %14,3'ü Katılmıyorum; %11,9'u Kararsızım; %7,1'i Tamamen Katılıyorum; %7,1'i Hiç Katılmıyorum derken, %2,4'ü de soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Buna göre öğretmenlerin %64,2'si Programın, amacı gerçekleştirebilecek düzeyde olduğunu belirtirken, %21,4'ü ise gerçekleştiremeyecek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Öğreticilerin %11,9'u da bu konuda kararsız kalmıştır. Yaptığımız

¹ Bknz. DİB Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, Madde-5, Ankara 2004

görüşmelerde öğretmenlerin geneline göre program, amacı gerçekleştirebilecek düzeydedir. Olumsuz görüş belirtenler ise 1997 yılında çıkarılan “Kesintisiz Zorunlu Eğitim” yasası ile Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesinin yükseldiğini bu nedenle programın uygulanmasında bazı zorluklarla karşılaşıldığını belirterek programın yeniden düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretim programının temel öğelerinden biri de hedeftir. Program hedefleri gerçekleştirebilecek bir şekilde hazırlanmalıdır. Yani “programın içeriği hedef davranışlarla tutarlı, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, kolaydan zora ve bir birinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene şeklinde düzenlenmelidir.”² Buradan hareketle Kur'an Kurslarında hafızlık yapan öğrencilerin yaş seviyelerinin de yükselmesi dikkate alınarak yeni düzenlemeler yapılabilir.

1.2. Kur'an Kurslarının Nitelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu

Öğreticilerin “Günümüzde Kur'an Kursları nitelikli hafız yetiştirme bakımından amacına yeterince ulaşmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-11: Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma

Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	4,8
Katılıyorum	7	16,7
Kararsızım	6	14,3
Katılmıyorum	23	54,8
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-11'ye göre Öğreticilerin %54,8'i Katılmıyorum; %16,7'si Katılıyorum; %14,3'ü Kararsızım; %7,1'i Hiç Katılmıyorum; %4,8'i Tamamen Katılıyorum derken %2,4'ü de soruyu cevapsız bırakmıştır. Burada nitelikli hafızdan kastedilen ezberleme kabiliyeti yüksek, pratik yapma ve telaffuz güçlüğü çekmeyen hafızlardır.³

² Tan, Ş. – Kayabaşı, Y. – Erdoğan, A., Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, Anı Yay. IV.Baskı, Ankara 2003, s.11-12; Ayrıca bkz. Tavukcuoğlu, M. “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programının.” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitimi Öğretiminin Problemleri, s.158-159

³ Öğrenci ve öğretmenler arasındaki yaygın tabirle “Taş Hafız”

Buna göre Öğreticilerin %61,9'u günümüzde Kur'an Kurslarının nitelikli hafız yetiştirme amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. Öğreticilerin çoğunun bu fikirde olmalarının ana sebeplerinden biri, Kur'an Kurslarına hafızlık yapmak için gelen öğrencilerin yaş seviyelerinin 11-12'den 14-15'e yükselmesidir. Çünkü hafızlık öğretiminde küçük yaşta yapılan ezberin daha kalıcı olduğu, ilerleyen yaşlarda yapılan ezberin ise daha çabuk unutulduğu öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde ortaya konulmuştur.

Yaptığımız alan araştırması ile ilgili olarak karşılaştığımız şu ilginç tespiti de burada değinmek yerinde olacaktır. 8 Mayıs 2005 tarihinde "İmam Hatip Liseleri Arası Hafızlık Yarışması Türkiye Finali" Isparta'da yapılmıştır. Bu yarışmaya seyirci olarak katılan öğretmenlerle yarışma sonunda yaptığımız görüşmelerde birkaç öğreticinin şu sözleri dikkate değerdir: "Bu kadar kötü bir hafızlık yarışması müşahade etmemiştik." Burada öğretmenlerin vurgulamak istediği, yaş ilerledikçe yapılan hafızlığın daha az kalıcı olduğudur. Zira eğitimcilere göre de "başarı, yaş ile ters orantılıdır."⁴ Esas öğrenme çağı küçük yaşlardır. Yaş ilerledikçe öğrenme olayı da o nispette azalmaktadır.⁵

Burada belirtilmesi gereken bir husus da şudur: Öğreticilerin yaş seviyesinin yüksekliği ile kastettikleri, öğrencilerin erginlik dönemine girmiş olmalarıdır. Zira bu dönemde öğrenciler hem fizyolojik hem ruhsal yönden gelişim içerisine girmişlerdir. Dolayısıyla bu dönemin beraberinde getirdiği gelişim özellikleri, Hafızlık Öğretimi'ni olumsuz etkileyebilmektedir (bağımsızlık güdüsünün belirginleşmesi, cinsel gelişim, ilgi alanlarının artması vb.). Halbuki Hafızlık Öğretimi ise disiplinli ve programlı bir çalışma gerektirmektedir. Öğreticilerin bu noktada çeşitli problemlerle karşılaşmaları, olumsuz cevap vermelerinde etkili olduğu kanaatindeyiz. Ancak öğretmenler ve Kur'an Kursu idaresi bazı tedbirler alarak bu olumsuzlukları asgari düzeye indirebilir.

"Okuldaki eğitim programı erginin özellikleri dikkate alınarak hazırlanabilir, öğretim programı zenginleştirilebilir, çeşitli metotlarla öğrencilerin derse katılmaları sağlanabilir.

⁴ Bknz. Çelikkaya, Hasan, Eğitime Giriş, Alfa Yay. , İst. 1997, s.117; Başaran, İ.E. Eğitim Psikolojisi, Gül Yayınevi, Ank. 1994, s.38-39

⁵ Bknz. Spence, A.R. , Erginlik Psikolojisi, (Çev: B.Onur) Maya Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti. Yay. Ank. 1980, s.85-91; Henry H. Garrett, Psikolojiye Giriş, (Çev: Fevzi Ertem- Remzi Öncül) Milli Eğitim Basımevi, İst. Tarihsiz, s.41-42

Erginlik döneminde duygusal gerginlik ve ilgilerin farklılaşması, bir yandan bireyin çalışma gücünü azaltıp dengesizliğe neden olurken, bir yandan da dikkatin belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırılması engeller ve ergini okulda başarısız kılabılır. Bu nedenle öğretmenin işlevi ve sorumluluğu büyüktür. Öğretmen bu gerginliği azaltan, erginlik dönemi özellikleri ve sorunları bilen, erginin özel sorunlarına eğilebilen bir birey olmalıdır. Okul faaliyetlerini her öğrencinin katılabileceği bir biçimde düzenlemeli, öğrencilerin ilgi beceri ve liderlik alanlarının saptanmasına ortam hazırlamalıdır.”⁶

1.3. Kur'an Kurslarının Nicelik Yönünden Hafızlık Yaptırma Amacına Ulaşma Durumu

Öğreticilerin “*Günümüzde Kur'an Kursları nicelik (öğrenci sayısı) bakımından “hafızlık yaptırma” amacına yeterince ulaşmaktadır.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-12: Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma

Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	N	%
Cevapsız	1	2,4
Tamamen Katılıyorum	1	2,4
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	18	42,9
Hiç Katılmıyorum	5	11,9
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-12’te görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u Katılmıyorum; %28,6’sı Katılıyorum; %11,9’u Hiç Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %2,4’ü Tamamen Katılıyorum derken, %2,4’ü de soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %54,8’i Kur'an Kurslarının nicelik yönünden amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. Bu sonuca kararsız olanların fikrini de ekleyecek olursak, oran %66,7’ye ulaşmaktadır.

⁶ Yavuzer, H. , Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitabevi, 22. Baskı, İstanbul 2002, s.298; Krş: Bilgin, B. , Eğitim Bilimi Din Eğitimi, Gün Yay. Ankara 2001 s.106-112

Cevapların bu şekilde oluşmasının en önemli sebeplerinden biri, sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim⁷ nedeni ile Kur'an kurslarına gelen ve dolayısıyla hafızlık yapan öğrencilerin sayısının azalmasıdır. Zira son on yılın istatistiklerine baktığımızda hafızlık belgesi alan öğrencilerin sayısında giderek azalma görülmektedir.⁸

YILLAR	Hafızlık Belgesi Alanların Sayısı
1995	4664
1996	4923
1997	5444
1998	5760
1999	4958
2000	4292
2001	2920
2002	1876
2003	1417
2004	1554

Sonuç olarak, “nicelik yönünden amaca yeterince ulaşma” konusunda öğretmenlerin çoğunluğu olumsuz fikir belirtmişlerdir. Öğreticilerin olumsuz fikir belirtmesinde önceki yılları göz önüne almaları etkili olmuş olabilir. Zira 1998 yılında Türkiye geneli 5760 öğrenci hafızlık belgesi alırken 2004 yılında 1554’e gerilemiştir. Dolayısı ile bu durum öğretmenlerin olumsuz fikir belirtmelerinde etkili olmuş olabilir.

Burada şöyle bir soru akla gelebilir: “Eğitim öğretimde önemli olan keyfiyettir. Dolayısı ile hafızlık yapan öğrenci sayısının azalması Kuran kursları için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Zira bu şekilde öğretmenlerin, her öğrenciyle daha fazla ilgilenme imkanı ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla öğrenci sayısının azalması nitelikli hafız yetiştirme açısından olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir.”

Eğitim bilimleri açısından konu incelendiğinde, sınıf ortamının kalabalık olması eğitim-öğretim verimliliğini olumsuz etkileyen bir durumdur. Zira öğrenci sayısı arttıkça öğretmenin, her öğrenci için ayıracağı vakit azalmaktadır. Bu da

⁷ Bknz. Gürtaş, A., “Kesintisiz Eğitim Kavramı ve Uygulama Şekli” II.Din Şurası DİB. Yay. Ank. 2003, s.516

⁸ Bknz. Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı <dinegitimi@diyanet.gov.tr>

eğitim-öğretimin niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısı ile öğrenci sayısı ile nitelikli eğitim ters orantılıdır. Bu durumu hafızlık öğretimi açısından ele alırsak öğrenci sayısının azalması ile nitelikli hafız yetiştirme oranı yükseleceği akla gelmektedir. Ancak bir önceki tabloda (Tablo-11) görüldüğü üzere öğreticiler, günümüzde Kuran kurslarının “nitelikli hafız yetiştirme” amacına yeterince ulaşamadığını belirtmişlerdir. Yani öğreticilere göre günümüzde Kur’an Kursları keyfiyet açısından yeterince hafızlık yaptırma amacına ulaşmamaktadır. Her iki tablo birlikte değerlendirildiğinde şu sonuca ulaşılmaktadır : Öğreticilere göre Kuran Kursları günümüzde “ hafızlık yaptırma” amacına hem nicelik hem nitelik açısından yeterince ulaşmamaktadır. Dolayısı ile yukarıda belirtilen “öğrenci sayısı azaldıkça nitelikli hafız yetiştirme oranının yükseleceği” şeklindeki düşünce, öğreticiler tarafından doğrulanmamaktadır. Bunun çeşitli sebepleri olabilir. Araştırmamız esnasında öğreticilerle yaptığımız görüşmeler sonucu, bu sebeplerin bazılarını şu şekilde tespit ettik: Daha önceki dönemde (sekiz yıllık zorunlu eğitimden önce) çocukların küçük yaşta olmaları nedeni ile ailelerin onları hafızlığa yönlendirmesi çocuk üzerinde daha etkili olabiliyordu. Ancak günümüzde ailelerin bu etkisi daha da azalmıştır. Çünkü çocuklar ilköğretimi bitirdikten sonra kendi gelecekleri ile ilgili kararları, kendileri vermek istemektedir. Dolayısıyla ilköğretimi başarı ile bitiren bir öğrenci hafızlık yapmaktan çok, Fen liseleri, Anadolu liseleri gibi okullarda öğrenimlerine devam etmek istemektedir. Öğrencilerin bu okullara yönelmelerinde, bu okulların yüksek öğrenim, iş olanakları vb. vaat etmelerinin etkisi olmaktadır.

Ayrıca daha önceki dönemde (sekiz yıllık zorunlu eğitimden önce) çok olan öğrenci sayısının kısa sürede azalması, öğreticilerde bir motivasyon bozukluğu oluşturmuş ve sorumuzla ilgili olarak olumsuz fikir belirtmelerine sebep olmuş olabilir.

Yukarıda belirtilen sebeplerin yanında faklı sebepler de öğreticileri olumsuz fikir belirtmeye yönlendirmiş olabilir.Aşağıda gelen tablolar bu sebeplerin belirlenmesini sağlamak amacındadır.

1.4. Öğreticilere Göre Hafızlık İçin En Uygun Yaş Dönemi

Öğreticilere “*Sizce hafızlık öğretimi için en uygun yaş dönemi nedir?*” şeklinde sorduğumuzda cevapların dağılımı şu şekilde olmuştur:

Tablo-13: Hafızlık İçin En Uygun Yaş Dönemi

Hafızlık İçin En Uygun Yaş Dönemi	N	%
7-12	8	19,0
13-15	28	66,7
16-18	2	4,8
19-21	-	-
Başka	4	9,5
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-13'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %66,7'si 13-15; %19'u 7-12; %4,8'i 16-18 derken %9,5'i de farklı fikirler belirtmiştir. 19-21 yaş dönemi için hiç cevap verilmemiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğu şu anda Kur'an Kurslarında hafızlık yapmakta olan öğrencilerin yaş seviyesinin (16-18 yaş) hafızlık öğretimi için uygun bir yaş dönemi olmadığını düşünmektedirler.

Sonuçlara göre öğretmenler İlköğretim 5'inci sınıftan sonra hafızlık yapılmasını daha uygun görmektedirler. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevap Tablo-11'de belirtilen fikirlerle doğru orantılıdır. Çünkü öğretmenler Tablo-11'de yaş düzeyi yükseldiği için Kur'an Kurslarının nicelik yönünden hafızlık yaptırma amacına yeterince ulaşamadığını ifade etmek istemişlerdir. Farklı fikir belirtenlerden Isparta'dan iki öğretici "Her yaşta yapılabilir, her yaşın belli zorlukları var" derken, Antalya'dan bir öğretici "Her yaş gurubuyla da uygun program seçilerek kolaylıkla yapılabilir" demektedir. Burdur'dan bir öğretici de 11-14 yaş döneminin, hafızlık için en uygun yaş dönemi olduğunu belirtmiştir.

Hafızlık öğretimi için en uygun yaşın 16-18 (yani şu anki durum) belirten 2 öğretici ile yaptığımız görüşmelerde, öğrencilerin bu yaşlarda anlama ve muhakeme etme gücünün geliştiğini, dolayısıyla bu yaşlarda hafızlık yapmanın 13-15 yaş dönemine göre daha verimli olduğunu belirtmişlerdir.

Hafızlık öğretim yaşı için 7-12 yaş dönemini belirten öğretmenlerin, %19 oranında olması dikkati çeken bir husustur. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler 7-12 yaş döneminin aslında hafızlık öğretimi için en verimli çağ olduğunu ancak, bu dönemde öğrencilerin mecburen okula gitmeleri gerektiği için 13-15 yaşlarında (yani ilköğretim 5. sınıftan sonra) da hafızlık yapılabileceğini ifade etmişlerdir.

Anket çalışmamızı yaparken, öğrencilerle de bu konuyu görüşme imkanımız olmuş, onlar da ezber yapmakta zorlandıklarını ve ezberledikleri sayfaları çabuk

unuttuklarını belirtmişler, hafızlık yapmaya daha erken yaşlarda başlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Özellikle din hizmetinin yürütülmesinde çok önemli bir yeri olan hafızlığın yapılmasında ve Kur’an’ın güzel okunmasının öğretilmesinde pedagojik sonuçlar ve dört yüz yıldan beri sürdürülen uygulamalar göstermektedir ki bu konuda yaşın önemi büyüktür.

Pek çok eğitim ve güzel sanatlar alanında (çıraklık eğitimi, futbol, bale, resim vb.) olduğu gibi hafızlık yapmada da yaşın önemi büyüktür. Atalarımız “ağaç yaşken eğilir.” demek sureti ile erken yaşın eğitim açısından önemini dile getirmişlerdir. Çünkü yukarıda belirtilen meslek ve sanat dallarında bir takım melekeler küçük yaşlarda daha kolay ve daha çabuk kazanılır. Aksi takdirde belirli bir yaştan sonra bunları yaptırmak çok zorlaşır. Hafızlık yaptırılması da böyledir. Zira Kur’an öğrenimi ve ezberlenmesi hafızanın berrak olduğu erken yaşlarda gerçekleşebilmektedir.”⁹

İsmail Çakan’ın başkanlığını yaptığı bir komisyon raporunda bu konuyla ilgili olarak şu hususlara değinilmiştir: “ Hafızlık için 7-10 yaş en uygun dönemi oluşturmakla birlikte, temel eğitim nedeniyle 12-14 yaş da uygun dönem olarak değerlendirilebilir. Bunun daha fazla geciktirilmesi hafızlık yapmanın imkansız denecek kadar zorlaştırılması, dolayısıyla bin yıllık milli tarihimiz boyunca süregelen hafızlık müessesesinin yok edilmesi demektir.”¹⁰ Dolayısıyla hafızlık eğitimi, pedagojik açıdan erken yaşlarda¹¹ yapılması gerekir.

Bu konuda Mustafa Öcal ise şunları belirtmektedir: “Kur’an Kurslarında beş yıllık ilkokuldan sonra üç ila dört yıllık bir süre ile hafızlık çalışması yapan on binlerce çocuğumuz ve gencimiz vardır. Onların tek amaçları, ömürlerinin o en güzel ve verimli dönemlerinde kutsal kitapları olan Kur’an-ı Kerim’i okumayı öğrenmek ve ezberleyerek hafız olmaktır. Bu yaş dönemi hafızlık için en elverişli dönemdir. Asırlardır edinilen tecrübeler bunu göstermiştir. Çünkü daha sonraki yaş

⁹ Gürgür, M. “Din Eğitimi İle İlgili Başkanlık Görüşü”, II.Din Şurası, DİB. Yay. Ank. 2003, s.392; Krş. Öcal, M. , İmam Hatip Liseleri ve İlköğretim Okulları, Ensar Neşr. İst. 1994 s.174

¹⁰ Çakan, İ. (Komisyon Başkanı), “Kur’an Kurslarının Eğitim Sistemimiz İçindeki Yeri ” Komisyon Raporu , Genel Öğretim İçinde Din Eğitimi ve Öğretimi I (Bilimsel Toplantı), MÜİFV Yay. İst. 1997 s.34

¹¹ Bknz. Bolay, S. H.-Türküne, M. ,Din Eğitimi Raporu s. 127

dönemlerinde hafızlık yapmak son derece güçtür. Onun için hafızlık çalışmaları mutlaka bu yaş döneminde yapılmak durumundadır.”¹²

Burada şunu belirtmeliyiz ki daha önce değindiğimiz gibi öğretmenler, yaş seviyesinin yükselmesi ile beraberinde gelen gelişim özelliklerinden kaynaklanan problemleri dikkate alarak cevap vermiştir. Zira bu dönemde öğrenciler ergenlik dönemi içerisinde. Bu dönem gerek fiziksel gerekse psikolojik değişikliklerin çok hızlı olduğu bir dönemdir. Dolayısıyla çocuk bu dönemde intibak gücünü çekmekte, psikolojik ve sosyal çeşitli problemler yaşayabilmektedir.¹³ Yine bu dönemde çocukların ilgi alanı farklılaşmaktadır. Bu da disiplinli ve programlı bir çalışma gerektiren hafızlık öğretimi için olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Bu dönem genellikle diğer eğitim öğretim alanları için de problem yaratabilmektedir.¹⁴

Dolayısıyla öğretmenlerin çoğuna göre en verimli hafızlık öğretimi 13-15 yaş dönemlerinde yapılan hafızlıktır. “Bu güne kadar sürdürülen uygulamalar, psikolojik, sosyolojik ve pedagojik şartlara göre de hafızlığa küçük yaşlarda başlanır ve ara vermeden devam edilirse başarı oranı yüksek olur.”¹⁵

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunun hafızlık öğretim çağı için, şu anda gulamada olan 16-18 yaş dönemini uygun görmemelerinin asıl nedeni, bu yaş döneminin beraberinde getirdiği bir takım problemlerin, hafızlık öğretimine olumsuz etki etmesindedir.

2. Öğreticilerin Hafızlık Öğretim Programı Hakkındaki Görüşleri

2.1 Mesleki Derslerin Tekrar Okutulması

Öğreticilerin “*Yüzünden Okuma Programı*’ndaki İtikat, İbadet, Siyer ve ahlak derslerinin, *Hafızlık Öğretim Programı*’nda da tekrar okutulması gerekli bir uygulamadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

¹² Öcal, M. 15. Milli Eğitim Şurası ve Okullarımızda Din Eğitimi ve Öğretimi Raporu, Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı Yay., İstanbul 1996, s.40

¹³ Bknz. Garret, H. E. Psikolojiye Giriş, (Çev: Fevzi Ertem, Remzi Öncül) Milli Eğitim Basımevi, İst. Trsz, s. 41-42

¹⁴ Bknz. Binbaşıoğlu, C., Okullarda Öğretim Sorunları, Eğitim Der. Yay., Ankara 1995, s.33-37

¹⁵ Altunya, M., “Din Eğitiminde Kur’an Kursları” II. Din Şurası, DİB Yay. Ankara 2003, s.475

Tablo-14: Mesleki Derslerin Tekrar Okutulması

Mesleki Derslerin Tekrar Okutulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	20	47,6
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	7	16,7
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-14'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6'sı Katılıyorum; %31,0'ı Tamamen Katılıyorum; %16,7'si Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım ve %2,4'ü Hiç Katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmiştir.

Buna göre öğretmenlerin %78,6'sı bu derslerin Hafızlık Öğretim Programı'nda tekrar okutulmasını gerekli bir uygulama olarak görmektedirler. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, gerekçe olarak sadece Kur'an-ı Kerim'i ezberlemenin bir hafız için yeterli olmayacağını, dini konularda da bilgi sahibi olması gerektiğini vurgulamışlardır. Olumlu görüş belirten bu öğretmenlerin bazılarına göre bu dersler Hafızlık Öğretim Programı'nda daha detaylı bir şekilde işlenmeli, bazılarına göre ise aynen tekrar edilmelidir. Öğretmenlerin bu görüşlerinden, her yönden bilgi sahibi olan hafızlar yetiştirme düşüncesinde oldukları kanaatini çıkarmaktayız.

Öğretmenlerin %19,1'i ise bu derslerin tekrarını gereksiz görmektedir. Bu uygulamayı gereksiz görenlerle yaptığımız görüşmelerde, bu derslerin ya programdan kaldırılması ya da yüzeysel olarak işlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çünkü bu derslerin yüzünden okuma programında işlendiğini, bunun için tekrar edilmesine gerek olmadığını, ayrıca bu derslerin işlendiği gün, öğrencilerin bir sonraki günün ezberini yapmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir.

2.2. Programa Farklı Derslerin Konulması

Öğretmenlerin "*Hafızlığa çalışanlar için düzenlenen öğretim programına Makam, Meal-Tefsir, Hitabet, Beden Eğitimi gibi farklı dersler konulmalıdır*" yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şu şekildedir:

Tablo-15: Programa Farklı Derslerin Konulması

Programa Farklı Derslerin Konulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	19	45,2
Katılıyorum	23	54,8
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	-	-
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-15’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,8’i Katılıyorum; %45,2’si Tamamen Katılıyorum derken hiçbirisi de olumsuz bir fikir belirtmemiştir.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, bir öğrencinin sadece Kur'an-ı Kerim’i ezberlemesinin din eğitimi açısından yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle hafız bir öğrencinin mesleki bilgiler yönünden makam, meal ve hitabet konusunda yeterince bilgi sahibi olması gerektiğini önemle vurgulamışlardır. Çünkü hafızlığın makam, meal ve hitabet gibi derslerle desteklenmesiyle daha verimli bir din eğitimi gerçekleştirileceğini belirtmişlerdir. Bir öğretici, hafız olduğu halde güzel bir makamla Kur'an-ı Kerim okuyamayan, herhangi bir konuda yeri gelince o konuyla ilgili bir ayet okuyamayan, namaz kıldırma ve hutbeye çıkma gibi dini pratikleri yapmaktan çekinen hafızlarla karşılaştığını bunların sebebinin de hafızlık öğretim programında makam, meal, hitabet gibi derslerin olmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Aynı şekilde derslerin yorgunluğunu atabilmek için beden eğitimi gibi derslerin programa konulması gerektiğini belirtmişlerdir. Hatta bir öğretici gayri resmi olarak derslerin haricinde öğrencilerle birlikte öğretmenlerin futbol, voleybol, basketbol vb. sportif aktiviteler yaptıklarını belirtmiştir.

Burada Gazali’nin beden eğitimiyle ilgili görüşünü ifade edelim: “Çocuklara günün belirli saatlerinde beden eğitimi ile alakalı olarak lüzumlu hareketler yaptırılmalıdır. Aksi halde durgunluk ve tembellik oluşur. Eğer çocuk tamamen oyundan men edilir ve yalnız derse, öğrenime bağlanırsa kalbi ölür; zekası iptal olur; daima dertli ve sıkıntılı olur. Hatta bu durumdan kurtulmak için hileye başvurmak ister.”¹⁶

¹⁶ Gazali, İhyau Ulumi’ d Din, Bedir Yay. İst. 1975, Cilt:III, s.71

Dolayısıyla öğreticilerin hepsi de makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin programa konulması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı daha geniş çaplı bir araştırma yaparak, konunun uzmanlarıyla görüşerek ve gerekli değerlendirmeleri yaparak uygun olan dersleri programa koyabilir.

2.3. Programa Güncel Konuların Konulması

ÖĞreticilerin “*Temel Dini Bilgiler Kitabı'nın konuları arasında güncel konular (satanizm, sihir ve büyü, reenkarnasyon, mezhepler, hurafeler vb.) yer almalıdır.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-16: Programa Güncel Konuların Konulması

Programa Güncel Konuların Konulması	N	%
Tamamen Katılıyorum	15	35,7
Katılıyorum	22	52,4
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-16'ya göre öğreticilerin %52,4'ü Katılıyorum; %35,7'si Tamamen Katılıyorum; %7,1'i Katılmıyorum; %4,8'i Kararsızım şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Buna göre öğreticilerin %7,1'i güncel konuların konulmasına karşı iken, %88,1'i Hafızlık ÖĞretim Programında ders kitabı olarak kullanılan Temel Dini Bilgiler Ders Kitabı'nın konuları arasına güncel konuların konulmasını istemektedirler. Sonuçların bu şekilde olmasında öğreticilerin, hafız bir öğrencinin karşılaşacağı güncel konular hakkında da dini bilgisinin olmasını istemelerinden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğreticiler, Temel Dini Bilgiler ders kitabının hafızlık öğretiminde tekrar okutulmasının gereksiz bir

uygulama olduğunu, bir de güncel konularla öğrenciye ayrıca bir yük getirilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

2.4. Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu

Öğreticilerin “*Hafızlık Müfredat Programı çocukların gelişim özelliklerine uygundur*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-17: Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu

Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu	N	%
Tamamen Katılıyorum	4	9,5
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	7	16,7
Katılmıyorum	12	28,6
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Cevapsız	5	11,9
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-17’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %28,6’sı Katılıyorum; %28,6’sı Katılmıyorum; %16,7’si Kararsızım; %9,5’, Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum derken, %11,9’u soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %38,1’i programın öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu belirtmiştir. Kararsız ve Cevapsız seçeneklerinin oluşmasında öğretmenlerin yeterli pedagojik formasyon eğitimi almamalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Çünkü kişisel sorularda görüldüğü üzere öğretmenlerin çoğu İmam Hatip Lisesi mezunudur. Bu nedenle soruyu cevaplarken ya kararsız kalmışlar ya da cevapsız bırakmışlardır. Öğreticilerin %33,4’ü de olumsuz cevap vererek programın, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Organizmanın yeterli gelişim özelliklerine sahip olması eğitim-öğretim verimliliğini etkileyen önemli bir unsurdur. Çünkü organizma, yeterli gelişim özelliğine sahip olmadan yapılacak eğitim-öğretimin bir bakıma faydası

olmayacaktır. Aynı şekilde organizmanın gerekli olgunluk düzeyi geçtikten sonra yapılacak eğitim-öğretim de yeterince verimli olmayacaktır.¹⁷

Dolayısıyla eğitim-öğretim programları öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanmalıdır. Bu noktada Hafızlık Öğretim Programı da (öğrencilerin yaş seviyelerinin yükselmesi nedeni ile) gelişim özellikleri dikkate alınarak yenilenebilir veya geliştirilebilir.

2.5. Programın Süreç Yeterliliği

Öğreticilerin “*Kur'an Kursları Yönergesinin 19. maddesinde “hafızlığa başlatılan öğrenciler iki yıl eğitim öğretime devam ederler. Hafızlığın tamamlanmaması halinde bu süre en çok bir yıl daha uzatılabilir.”*denilmektedir. Buna göre hafızlığa çalışan öğrencilerin geneli bu süreç içerisinde hafızlığını tamamlamaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk. Alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-18: Programın Süreç Yeterliliği

Programın Süreç Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	25	59,5
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	4	9,5
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-18'e göre öğretmenlerin %59,5'i Katılıyorum; %31,0'ı Tamamen Katılıyorum; %9,5'i de Katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Buna göre öğretmenlerin %90,5'i Hafızlık Öğretim Programının, Hafızlık yapmak için yeterli süreye sahip olduğu kanaatinde.

Yaptığımız görüşmelerde olumlu görüş belirten öğretmenler, daha uzun sürecek bir programın hem öğrenci hem de öğretici açısından yorgunluk ve bıkkınlık meydana getireceğini, bu şekildeki hafızlık öğretiminin ise verimli olmayacağını belirtmişlerdir. Program süresinin kısaltılmasına da gerek olmadığını çünkü iki yıldan daha az sürede hafızlığını tamamlayan öğrenci sayısının az olduğunu,

¹⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Başaran, İ.E. , Eğitim psikolojisi, s.34-39; Şentürk, H. , Eğitim Psikolojisi, s.9-13; Yavuzer, H. , Çocuk Psikolojisi, s.39-42; Yavuz, K. , Eğitim Psikolojisi, s.59

dolayısıyla genelde öğrencilerin iki-üç yılda hafızlığını tamamladığını belirtmişlerdir. Buna göre Hafızlık Öğretim Programının, öğrencilerin geneli dikkate alınarak hazırlandığını ve yeterli bir sürece sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler ise öğrencilerin yaş seviyesinin yükselmesinin ezber yapmayı zorlaştırdığını, dolayısıyla öğrencilerin bu süre içinde ya hafızlığını tamamlayamadığını ya da hafızlık öğrenimini yarıda bırakıp Kur'an Kursunu terk ettiğini belirtmişlerdir.

Öğretim programında “süreç yeterliliği” önemli bir öğedir. Çünkü eğitime bir sistem olarak bakıldığında, her sistem gibi eğitim sistemi de; girdi, süreç, çıktı ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Bu öğelerin her hangi birindeki değişiklik, eksiklik, yanlış işleyiş sistemin çalışmasını ve elde edilecek ürünlerin niteliğini etkiler. Çünkü sistemdeki tüm öğelerin birlikte işleyişi sonucu bireylere istendik davranışlar kazandıracaktır. Dolayısıyla sistemin bütün öğeleri, eğitim-öğretim için yeterli olsa bile “süreç yeterliliği”ndeki problem veya problemler elde edilecek ürünün niteliğini olumsuz yönde etkileyecektir.¹⁸

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğunluğuna göre, hafızlık öğretim programı “süreç yeterliliğine” sahiptir.

2.6. Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar

Öğreticilere “*Hafızlığa çalışan öğrencileriniz aşağıdaki hususların en çok hangisinde öğrenme güçlüğü çekmektedir.*” şeklindeki sorumuza alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-19: Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar

Öğrencilerin Öğrenme Güçlüğü Çektiği Hususlar	N	%
Ezberleme	13	31,0
Meharic-i Huruf'a uygun okuma	11	26,2
Tecvitli okuma	3	7,1
Pratik yapma (Hayatta uygulama)	13	31,0
Başka	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

¹⁸ Geniş bilgi için bkz. Tan, S. – Kayabaşı, Y. – Erdoğan, A. Öğretimi Planlama ve Değerlendirme, s.15; Küçükahmet, L. Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, s.70

Tablo-19’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %31,0’ı Ezberleme; %31,0’ı Pratik Yapma; %26,2’si Meharic-i Hurufa uygun okuma; %7,1’i Tecvitli Okuma derken %4,8’i de farklı fikirler belirtmiştir.

Buna göre öğretmenlerin %31,0’ının ezberleme şikkını işaretlemelerinin ana sebeplerinden biri, hafızlık öğretim yaşının yükselmesinden dolayı öğrencilerin ezber yapmakta zorlanmalarındandır. Başka şikkını işaretleyen bir öğretici “bazen ezberleme” derken, diğer öğretici de “ezberlediğini unutma” şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bunları da “Ezberleme” şikkı içerisine katarsak, “Ezberleme” şikkını işaretleyenlerin oranı %35,8 olacaktır. Öğreticilerin %31,0’ının Pratik yapma şikkını işaretlemelerinin sebeplerinden biri, hafızlık yapan öğrencilerin toplum huzurunda Kur’an-ı Kerim okuyabilme yönünden yeterince rahat hareket edemediklerini düşünmelerindedir. Öğreticilerin %26,2’si Meharic-i Huruf’a dikkat etme yönünden öğrencilerin zayıf olduğunu belirtmesi bu konuya biraz daha önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Görüldüğü üzere öğretmenler, öğrencilerin en fazla ezberleme, pratik yapma ve Meharac-i Hurufa uygun okuma noktalarında zorlandıklarını belirtmektedirler. Bunlar hafızlık öğretiminin verimliliği açısından asgari düzeye indirilmesi gereken hususlardır.

Her öğretici, öğrencilerinin-yukarıda sayılanlar gibi – öğrenme güçlüğü çektiği noktaları iyi tespit edip bunlar üzerinde yoğunlaşabilir. Daha ileri aşamada gerekli hallerde okul idaresi, veli vb. iş birliğine giderek çözümler araştırabilir. Çünkü “öğrencinin, öğrenmesini engelleyen durumların gözlenmesi ve giderilmeye çalışılması” ilkesi ile “öğrencinin öğrenme gücünün, hızının tanınmasında ve öğretimin bu özelliklere göre ayarlanması”¹⁹ şeklindeki öğretim ilkeleri, öğretmenleri yönlendirmelidir.

¹⁹ Küçükahmet, L. Öğretim İlke ve Yöntemleri, s.38

3. Öğreticilerin Metot Hakkındaki Görüşleri

3.1. Öğrencilerin Seçimi

Öğreticilerin “Kur'an Kursları Yönetmeliği Madde-19’da “Hafızlığa ayrılacak olan öğrenciler yıl sonu sınavlarında Kur'an-ı Kerim’i yüzünden işlek olarak okuma ve ezber kabiliyetleri de dikkate alınarak sınav komisyonlarınca seçilirler” denilmektedir. Kur'an Kurslarında hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde bu hususlara yeterince dikkat edilmektedir. ” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk, sorumuza alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-20: Öğrencilerin Seçimi

Öğrencilerin Seçimi	N	%
Tamamen Katılıyorum	5	11,9
Katılıyorum	25	59,5
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	12	28,6
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-20’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %59,5’i Katılıyorum; %28,6’sı Katılmıyorum; %11,9’u Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Buna göre öğretmenlerin %71,4’ü hafızlık yapacak öğrencilerin yukarıda sayılan hususlara dikkat edilerek seçildiğini; %28,6’sı ise bu hususlara yeterince dikkat edilmediğini ifade etmiştir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz fikir belirten öğretmenler, özellikle kesintisiz zorunlu eğitim yasasının çıktığı ilk yıllardan itibaren Kur'an Kurslarının yeterli öğrenci bulamamaktan kapanma noktasına geldiğini bu nedenle kapasitesi yeterli olmayan öğrencilerin, Kur'an Kurslarını kapatmamak uğruna, eğitim öğretime devam ettirildiğini belirtmişlerdir. Böylece hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde yukarıdaki hususlara yeterince önem verilmeden, öğrenciler hafızlığa başlatılmıştır. Bir öğretici bu hususu beyanla kendi görev yaptığı Kur'an Kursuyla ilgili olarak “Şu anda hafızlık yapan öğrencilerin hiçbiri, hafızlık yapacak kapasitede değil. Daha önceden kapasitesini beğenmeyip de gönderdiğimiz öğrencileri arar durumdayız” diyerek öğrencilerin yeterince hafızlık yapacak kapasitede olmadığını belirtmiştir.

Yaptığımız görüşmelerde olumlu fikir belirten öğretmenler, yukarıdaki sayılan hususlara dikkat edilmeden seçilen öğrencilerin hafızlık yapmasının çok zor olacağını, bu durumun hem öğrenci hem de öğretici için sıkıntı yaratacağını dolayısıyla hafızlık öğretiminin verimliliğini olumsuz yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir.

Eğitimcilerde göre de gelişim, olgunlaşma ve kapasite düzeyine dikkat edilmeden yapılan öğretim faaliyetleri bir bakıma faydasızdır.²⁰

Danzinger'in yaptığı araştırmalar da eğitim ile olgunlaşma, gelişim, hazır olma vb. arasında paralellik olduğunu ortaya koymuştur.²¹ Buna göre yeterince gelişmemiş öğrenciler okulun isteklerini karşılayamamakta, yerine getirememektedir. Bunlar gerekli enerjiden yoksundurlar ve dolayısıyla da pasiftirler.

Araştırmaların da sonuçlarından anlaşılacağı üzere gelişim, büyüme, olgunlaşma ve hazır olma ile eğitim arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin şartlarına uyulmadan yapılan eğitim faaliyetlerinin ya öğrenciyi pasif hale getirmekte ya da tamamen isyankar bir tavırla eğitim faaliyetlerinden uzaklaştırmaktadır.

Sonuç olarak, öğretmenlerin büyük çoğunluğu yukarıda belirtilen hususlar hakkında olumlu fikir belirtirken, %28,6'sının olumsuz görüşte olması hafızlık öğretimi açısından olumsuz bir gelişmedir. Hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde belirtilen esaslara uyulması hem eğitim öğretimde sonradan oluşabilecek problemleri önceden engelleyecek hem de eğitim-öğretimin daha verimli olmasını sağlayacaktır.

3.2. Ezberlemede Yöntem

Öğreticilere “*Hafızlığa çalışan öğrencilerinize yeni ezberlenecek (çiğ) bir sayfayı ezberletirken klasik yöntemin aşağıdaki şekillerinden hangisi ile ezberlemelerini tavsiye ediyorsunuz?* ” şeklindeki sorumuza alınan cevapların dağılımı şöyledir:

²⁰ Krş. Başaran, İ. E. , Eğitim Psikolojisi, Gül Yay., Ankara 1978, s.36; Binbaşoğlu, C. Eğitim Psikolojisi, Binbaşoğlu Yay., Ankara 1982, s.43; Yavuz, K. , Eğitim Psikolojisi, Kayseri 1991, s.43-44; Erden, M. – Akman, Y., Eğitim Psikolojisi, Arkadaş Yay., Ankara 1995, s.32

²¹ Bknz. Dönmezer, İ. , Eğitim Psikolojisi, III.Baskı, E.Ü. Basımevi, İzmir 2000, s.50

Tablo-21: Ezberlemede Yöntem

Ezberlemede Yöntem	N	%
Sayfayı yukarıdan aşağıya doğru ayet ayet veya satır satır	12	28,6
Sayfayı aşağıdan yukarıya doğru ayet ayet veya satır satır	7	16,7
Her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye etme	19	45,2
Bu konuda onları serbest bırakma	1	2,4
Cevapsız	3	7,1
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-21’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %45,2’si Her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye ediyorum; %28,6’sı Sayfayı yukarıdan aşağıya doğru ayet ayet veya satır satır; %16,7’si sayfayı aşağıdan yukarı doğru ayet ayet veya satır satır; %2,4’ü ise Bu konuda onları serbest bıraktığını ifade ederken, %7,1’i de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. “Sayfanın tamamını bütün olarak ezberleme” şikkına cevap veren olmamıştır. Bu metot ezberlenecek olan sayfayı baştan sona defalarca okuyarak yapılan ezber metodudur. Ülkemizde çok az yaygındır²², bu nedenle işaretlenmediği kanaatindeyiz.

Bu konuda Kur'an Kursları Yönetmeliğinde ise “Kur'an-ı Kerim Hıfzında Usul” şeklinde bir başlık altında ezberlemenin yapılış metodu şu şekilde tarif edilmektedir:

1. Kur'an-ı Kerim metnini tecvid kaidelerine uygun olarak hatasız ve işlek bir tarzda okunması sağlanacak,
2. Her cüz’ün son sahifesi, ezberlemeye başlangıç olarak seçilecek (Zira bu şekilde yapılan bir tespit ile hıfz çalışması yapan öğrencinin dikkatinin toplu olduğu anda çiğ sahifelerini, dikkatinin dağıldığı zamanda ise pişmiş sahifelerini hocasına verme imkanı doğar)
3. Ezber yapılırken Kur'an-ı Kerim metni öğrenci tarafından mutlaka yüksek sesle tekrar edilecek
4. a) Ezberlenmek üzere seçilen Kur'an-ı Kerim sahifesinin ilk ayeti hafızaya alınıncaya kadar yüksek sesle tekrar edilecek, birinci ayetin hafızaya alınışı sağlandıktan sonra ikinci ayet aynı şekilde ezberleninceye kadar yüksek sesle tekrar edilecek, ikinci ayet hafızaya alındıktan sonra

²² Bknz. Bayraktar, M. F. , Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, Yıldızlar Mat. İst. 1992, s.79

evvelce hafızaya alınan birinci ayet ile birlikte tekrar edilecek, bu bağlantılı şekilde tekrarlar ve birleştirmeler tüm sahife ezberleninceye kadar sürdürülecek. (Özellikle kısa ayetlerin ezberlenmesinde bu usul uygulanmalıdır.)²³

b) Kur'an-ı Kerim metnini ezberlemede diğer bir usul de Kur'an-ı Kerim ayetlerini yukarıdaki usule uygun bir şekilde ezberlerken, ezberlenecek her ayeti, uygun yerlerinden bölerek ezberleme ve bu bölümleri ayeti kerimelerin ezberlenişindeki birleştirme usulüne göre tekrar ederek ezberleme sistemidir. (Özellikle uzun ayetlerde bu sistemin uygulanması faydalı olur.)

Kur'an Kurslarında öğrencilerle yaptığımız görüşmelerde farklı metotları uygulayan öğrencilerin var olduğunu müşahade ettik. Mesela Antalya Korkuteli Merkez Yatılı Erkek Kur'an Kursu'nda hafızlık için şu metotlar takip edilmektedir:

1. Yüzünden okuyan öğrencilerden, hafızlığa başlayacak olanlar ayrı bir sınıfa alınıp yaz boyunca (yani yeni öğretim dönemi başlamadan önce) Tashih-i Huruf ve işlek olarak Kur'an-ı Kerim okuma üzerine çalıştırılmaktadırlar. Daha sonra bu talebeler dönem başı geldiğinde hafızlık yaparken daha rahat ezberleme imkanı bulmaktadırlar.
2. Öğrencilere yeni ezberlenecek (çiğ) sayfanın meali, öğrenciler tarafından anlatılmaktadır. Bizzat öğreticinin ifadelerine göre "Öğrencileri hafızlığa ilk başlattığımız günlerde (yani birle giderken) öğrenciler hemen hemen sayfanın tamamına kelimelerin manalarını yazıyorlardı. Şu anda günde sekiz sayfa ezber veriyorlar ve bir sayfada manasını bilmedikleri 8-10 kelime oluyor. Böylece biz onlara hafızlık yaptırırken az da olsa Kur'an-ı Kerim'in meali hakkında bilgilendiriyoruz."
3. Hafızlık yapan öğrenciler, kapasiteleri dikkate alınarak guruplara ayrılmaktadır (2, 3, 4... gibi.). Her guruptaki öğrenci aynı sayfada gitmektedir (mesela hepside 3'le gidenler, hepside 4'le gidenler...). Her gurup kendi arkadaşlarıyla ezber yapmaktadır. Gurup içerisinden biri ilk ayeti belli sayıda tekrar eder, diğerleri dinler. Sonra hepside sırayla o ayeti ezbere okumaya

²³ Bknz. DİB Kur'an Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Ankara 2004, Ek-4, s.44-45

çalışır. Böylece öğrenciler birbirlerinin yanlışını görüp düzeltme imkanı bulurlar. Bu şekilde sayfanın hepsini ezberlerler.

Bu grup metodu sayesinde öğrenciler kendi gurubundaki arkadaşlarından geri kalmamak için daha bir gayretle çalışır. Bu şekilde hem motivasyon hem de çalışma disiplini sağlanmaktadır.

4. Öğreticiler mesai anlayışı ile değil de sabahın erken saatlerinde Kur'an Kursuna gelerek öğrencilerin ezberlerini dinlemektedir. Ezberini veren öğrenciler öğleye kadar ertesi günkü ezberlenecek yerin çığ bölümünü ezberlerler. Ve sadece çığ sayfayı hocalarına dinletirler. Böylece yanlışlarını görürler ve ertesi günkü ezber için bir tekrar yapmış olurlar. Ertesi gün de bütün olarak ezberlerini verirler. Böylece öğrenci iki defa ezberini hocasına dinlettirmiş olur. Bu uygulama bazı Kur'an Kurslarında Belletmenler aracılığı ile yapılmaktadır. Bu şekildeki ezberleme yöntemi verimliliği artırmaktadır.

Antalya, Elmalı'daki Kur'an Kursunda ise öğretmenler şöyle bir metot takip etmektedirler:

Öğrenci önce yeni ezberlenecek sayfayı bütün olarak on defa okur. Bitirince hocasına yüzünden tekrar okur. Hocası yanlışlarını Kur'an-ı Kerim üzerine işaretler. Daha sonra öğrenci sayfayı ezberler ve tekrar yüzünden okur. Yanlışları varsa düzeltir. Sonra hocasına sadece çığ olan sayfayı dinletir. Ertesi gün ise bütün olarak ezberini verir.

Antalya, Demre'deki Kur'an Kursunda ise öğretmenler, şöyle bir metot takip etmektedir:

Öğrenci önce sayfayı aşağıdan yukarıya doğru ezberler. Sonra yüzünden okuyarak kelime ve hareke hatalarını görür. Hocasına sadece çığ sayfayı dinletir. Ertesi gün ise bütün olarak ezberini verir.

Antalya, Alanya'daki Kur'an kursunda ise öğretmenler şöyle bir metot takip etmektedir:

Öğrenci önce ilk dört satırı ezberler. Sonra ikinci dört satırı ezberler, daha sonra ikisini pekiştirir. Sonra üçüncü dört satırı ezberler ve ilk ikisi ile pekiştirir. Son üç satırı ise aşağıdan yukarıya ezberler. Bu şekilde ezberini tamamlayarak hocasına dinletir.

Antalya, Merkez Elif Yatılı Kız Kur'an Kursunda ise öğreticiler Şöyle bir metot takip etmektedir:

ÖĞrenci sayfayı işlek olarak okuyuncaya kadar çalışır. Sonra sayfanın yarısını ezberler ve hocasına dinletir. Sonra diğer yarısını ezberler ve sayfanın tümünü hocasına dinletir. Bu ertesı günkü ezberi için bir tekrardır. Böylece yanlışlarını düzeltir ve ertesı gün ezberinin tümünü verir.

Burdur, Bucak Yatılı Erkek Kur'an Kursunda ise öğreticiler, öğrencilerin yeni ezberleyecekleri sayfayı önce kendileri okuyorlar ve hata yapılabilecek yerleri açıklıyorlar.

Görüştüğümüz diğer Kur'an Kurslarında da yukarıda saydığımız ezberleme metotlarından bir veya bir kaçına benzer Şekilde hafızlık öğretimi yapılmaktadır.

3.3. Bilgisayarla Hafızlık Tekniği

ÖĞreticilerin “*Bazı Kur'an Kurslarında Bilgisayarla hafızlık öğretimi tekniği kullanılmaktadır. Bu uygulama verimli bir tekniktir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı Şöyledir:

Tablo-22: Bilgisayarla Hafızlık Tekniği

Bilgisayarla Hafızlık Tekniği	N	%
Tamamen Katılıyorum	14	33,3
Katılıyorum	17	40,5
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-22’te görüldüğü üzere öğreticilerin %40,5’i Katılıyorum; %33,3’ü Tamamen Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım Şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğreticilerin %73,8’i bilgisayarla hafızlık tekniğinin verimli bir uygulama olduğu kanaatindedir. Yaptığımız mülakatlar sonucu olumsuz görüş belirtenler ise bu tekniğin zaman kaybına yol açtığını belirtmektedirler.

Bilgisayarla hafızlık tekniğinin kullanıldığı Kur'an Kurslarında yaptığımız görüşmelerde, öğreticiler bu tekniğin belli bir programa oturtulması gerektiğini belirtmişler ve bilgisayar kullanmada uzman olan kişilerin görevlendirilmesinin daha

verimli olacağını ifade etmişlerdir. Çünkü bu tekniğin uygulandığı Kur'an Kurslarında öğretmenler mecburen ezber yapan öğrencileri dinlerken bilgisayar başındaki öğrenciler kendi hallerine bırakılmaktadır. Ayrıca Kur'an Kurslarında bilgisayarı uzmanlık derecesinde kullanabilen öğretici sayısının çok az veya hiç olmaması arzu edilen verimliliğe ulaşılmasını engellemektedir.

Yaptığımız görüşmelerde bir yönetici, kendi görev yaptığı Kur'an Kursunda bilgisayar olduğunu, öğretmenlerin ise yeterince bilgisayarları kullanamadıkları için görevli ihtiyacını karşılamak üzere Ankara'ya Diyanet İşleri Başkanlık Merkezi'ne gittiğini ve bu konuda uzman bir öğreticiye ihtiyaçları olduğunu arz ettiğini ancak yeterince kendisi ile ilgilenilmediğini ve gerekli eleman ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğuna göre hafızlık öğretiminde bilgisayar kullanılması verimli bir tekniktir. Ancak bunun bir program dahilinde, uzman kişilerce uygulanması ve Diyanet İşleri Başkanlığının bu konu ile ilgilenip bir değerlendirme yapması gereklidir.

Konuyla ilgili olarak eğitimciler de bilgisayar kullanmanın eğitim öğretimin verimliliğini artırdığını belirtmektedirler. Zira öğrenmede bilgisayar kullanan öğrenci, kendi eğitim sürecine aktif olarak katılmaktadır.²⁴ Yani çocuk bilgisayar karşısında pasif değil aktiftir. Çünkü çocuk bilgisayar başında, sınıfta arzu edilenden daha çok dikkat ve çaba harcamaktadır.²⁵ Dolayısıyla hafızlık öğretiminde de bu teknik kullanılabilir.

Tablo-21 ve Tablo-22'yi birlikte incelediğimizde öğretmenlerin hem yönetmelikte belirtilen metotları uyguladıkları hem de kendi mesleki tecrübelerine dayanarak yeni metotlar araştırdıkları görülmektedir. Çünkü metotlu çalışma, zaman ve enerji israfını önlediği gibi az zamanda daha çok verim alınmasını sağlar.²⁶ Dolayısıyla öğretmenlerin hafızlık öğretiminde farklı metotlar uygulamalarındaki amaç, az zamanda daha çok verim alma düşüncesidir.

²⁴ Bknz. Alicigüzel, İ. , Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim, Sistem Yay. II.Baskı, İstanbul 1999, s.240-241

²⁵ Bknz.Erkunt, H. , "Bilgisayar ve Çocuğumuz", Yaşadıkça Eğitim, Sayı:3, Yıl:1988, s.26; Krş. Baykal, A. "Eğitimde Bilgisayar: Yararları ve Yetersizlikleri" Yaşadıkça Eğitim, Sayı:15, Yıl:1991, s.13; Kılavuz, M. A. "Çocuğın Dini Eğitimi ve Öğretimde Bilgisayarın Yeri ve Önemi" U.Ü.İ.F. Dergisi, Cilt:7, Sayı:7, Yıl:1998, s.373-378

²⁶ Bknz. Peker, H. , "Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretiminde Metot Sorunu", Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim Öğretiminin Problemleri Semp., İBAV Yay. Kayseri 1998, s.259-266

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yeni teknik ve yöntemleri, pilot bölgelerde deneyip olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirerek bir sonuca ulaşması daha sonra da gerekirse bütün Kur'an Kursularında planlı ve programlı bir uygulama ile yaygınlaştırmasının eğitim-öğretim açısından daha verimli olacağı kanaatindeyiz.

3.4. Klasik Yöntemin Verimliliği

Öğreticilerin “*Klasik Yöntem farklı öğretim yöntemleri(Bilgisayarlı yöntem vb.) arasında en verimli yöntemdir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-23: Klasik Yöntemin Verimliliği

Klasik Yöntemin Verimliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	6	14,3
Katılıyorum	14	33,3
Kararsızım	10	23,8
Katılmıyorum	11	26,2
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-23'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %33,3'ü Katılıyorum; %26,2'si Katılmıyorum; %23,8'i Kararsızım; %14,3'ü Tamamen Katılıyorum; %2,4'ü Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %47,6'sı Klasik yöntemin diğer yöntemlere nazaran daha verimli olduğunu %28,6'sı ise verimli olmadığını ifade etmiştir.

Bu sonuçları incelediğimizde öğretmenlerin Tablo-22'deki görüşleri ile Tablo-23'teki görüşleri birbiri ile çelişiyor gibi görünmektedir. Ancak dikkat edilirse, öğretmenler Tablo-22'de bilgisayarlı hafızlık tekniğini verimli olduğunu, fakat hali hazırda en verimli yöntemin klasik yöntem olduğunu belirtmektedirler. Çünkü Tablo-23'ü incelediğimizde kararsız kalanların %23,8 oranında olmasında, bilgisayarlı hafızlık tekniğinin bir program üzerine oturtulmamış olması ve öğretmenlerin farklı yöntemler hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları etkili olduğu kanaatindeyiz.

Ayrıca klasik yöntemin, bilgisayarlı yöntem vb. farklı yöntemlere göre ekonomik bir boyutunun olmaması öğretmenler açısından bir kolaylık sağlamaktadır. Bu da klasik yöntemin tercih edilmesinde bir etken olmaktadır.

Daha önce belirttiğimiz gibi öğretmenler, yaptığımız görüşmelerde bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniğinin bir plan ve program üzerine oturtulmasını ve bu konuda uzman öğretmenler tarafından öğretim yapılmasını istemektedirler.

Sonuçlarda dikkati çeken bir başka husus, olumsuz görüş belirten öğretmenlerin %28,6 oranında olmasıdır. Yaptığımız görüşmelerde olumsuz fikir belirten öğretmenler, günün şartlarına uyulması gerektiğini, hafızlık öğretiminde teknolojiden yararlanılması gerektiğini, öğrencilerin yaş seviyesinin yükseldiğini belirterek farklı yöntemlerle hafızlık öğretimine canlılık getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Sonuç olarak öğretmenler, klasik yöntemin hali hazırda en verimli yöntem olduğunu düşünmektedirler. Bu düşünceleriyle “bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniğine” karşı çıkmamaktadırlar. Zira onlara göre, bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniği ile ilgili yeterli bir altyapı oluşturulmadığı için ve bu tekniğin olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilerek net bir şekilde ortaya konulmadığı için, hali hazırdaki yöntem şu anda en verimli yöntemdir. Bir öğretmenin şu ifadeleri bu durumu açıklar mahiyettedir: “Bizim bilgisayarlı hafızlık tekniğine geçmek için yeterli ekonomik imkanlarımız var. Ancak bu sistemin olumlu ve olumsuz yönleri hakkında yeterli bir bilgimiz yok. Ayrıca bu teknik belli bir plan ve program dahilinde şekillendirilmediği için nasıl uygulanacağı konusunda farklı fikirler var. Biz bu tekniği uygulayan Kur’an Kurslarının başarı durumlarına göre uygulamaya geçeceğiz veya geçmeyeceğiz. ”

Farklı yöntemlerle ilgili olarak şunu söyleyebiliriz; öncelikle farklı yöntemler pilot bölgelerde planlı ve programlı bir şekilde uygulanmalı, sonuçları değerlendirilerek daha sonra yaygınlaştırılmalıdır. Bu şekilde yapılacak bir uygulama verimliliği sağlama noktasında daha faydalı olacaktır.

3.5. Gündüzlü Hafızlık

Öğreticilerin “Kur'an Kursunda, gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan bir öğrencinin eğitim ve öğretim performansı kursta yatılı kalarak hafızlık yapana göre daha düşüktür” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-24: Gündüzlü Hafızlık

Gündüzlü Hafızlık	N	%
Tamamen Katılıyorum	17	40,5
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	2	4,8
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-24'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0'sı Katılıyorum; %40,5'i Tamamen Katılıyorum; %4,8'i Katılmıyorum; %4,8'i Hiç Katılmıyorum diyerek fikirlerini belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin %90,5'i hafızlık öğretiminin Kur'an Kursunda yatılı kalarak yapılmasının daha verimli olduğu fikrindedir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında, hafızlık öğretiminin planlı, programlı ve disiplinli bir çalışma gerektirmesi etkili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü evden gelip giderek hafızlık yapan bir öğrencinin ders çalışma düzenini olumsuz yönde etkileyebilecek unsurlar, Kur'an Kursunda yatılı kalan bir öğrenciye göre daha fazladır.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, bu şekilde hafızlık yapan öğrencilerle karşılaştıklarını ancak bunların çoğunun verimli bir hafızlık yapamadıklarını belirtmişlerdir.

Olumsuz görüş belirten öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde ise bu öğretmenlerin zaman zaman gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan talebelerinin olduğunu ve bunların başarıyla hafızlıklarını tamamladıklarını, dolayısıyla bir öğrencinin isterse evden gelip giderek de hafızlık yapabileceğini belirtmişlerdir. Ancak tabloda görüldüğü üzere genel manada düşünürsek öğretmenlerin çoğu Kur'an Kursunda yatılı kalarak yapılacak olan hafızlığın daha verimli olacağı kanaatinde dirler. Bu konuda istisnaların olması normaldir.

4. Öğreticilerin, Öğrencilerin Motivasyonu Hakkındaki Görüşleri

4.1. Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği

Öğreticilerin “Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin hafız olma ilgi ve istekleri yüksektir.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-25: Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği

Öğrencilerin Hafız Olma İlgisi ve İsteklerinin Yüksekliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	4	9,5
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	3	7,1
Katılmıyorum	13	31,0
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-25’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’si Katılıyorum; %31,0’ı Katılmıyorum; %9,5’i Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Buna göre öğretmenlerin %59,5’i öğrencilerin hafız olma ilgi ve isteklerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. %33,4’ü ise bu konuda olumsuz fikir beyan etmişlerdir. Olumsuz fikirlerin oluşmasında hafızlık yaşının yükselmesi ile ezber yapmanın zorlaşması, ilköğretimi bitiren bir öğrencinin Kur'an Kursu yerine belli bir branşa yönelerek eğitimini sürdürmek istemesi ve Kur'an Kursunda yüzünden okuma dönemini bitirdikten sonra Kur'an Kursundan ayrılmasının etkili olduğu kanaatindeyiz.

Öğreticilerin %59,5’inin, öğrencilerin hafız olma ilgi isteklerinin yüksek olduğunu belirtmesi hafızlık öğretimi için olumlu bir gelişmedir. Zira yaptığımız görüşmelerde bir öğretici “Daha önceden (12-15 yaş dönemini kastediyor) öğrenciler genelde ailelerinin isteği ile hafızlık yapmaya başlıyorlardı. Şimdi ise öğrencilerin yaş seviyesi yükseldi, öğrenciler kararlarını kendileri verebiliyorlar ve Kur'an Kursuna hafız olmak için geliyorlar. Ailelerinin yönlendirmesiyle gelenler ise ya kendi istekleri ile devam ediyorlar ya da yine kendi istekleri ile hafızlık öğretimini bırakıyorlar.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Eğitim-öğretimde motivasyonun önemi büyüktür. İsteksiz bir öğrenme kişiye ağır gelir ve ondan yeterli bir verim alınamaz. Öğrencinin, öğrenme ilgi ve isteği olduğu müddetçe o, öğrenme için azim, gayret ve fedakarlıkla konu üzerindeki yoğunlaşmaya, sonuca ulaşıncaya kadar sebatla çalışmaya devam eder. Zira yapılan araştırmalar²⁷ da güdülenmiş kişilerle, az güdülenmiş ya da güdülenmemiş kişilerin öğrenme sürecine ve öğrenme sürecine ilişkin işleyişlere aynı oranda katılmadıklarını ortaya koymuştur.

Sonuç olarak öğreticilerin çoğuna göre, öğrencilerin hafız olma ilgi ve istekleri yüksektir. Ancak, öğreticilerin %33,4'üne göre ise öğrencilerde yeterince istek yoktur. Bu oran, bazı problemlerin hafızlık yapma ilgi ve isteğini olumsuz yönde etkilediği fikrini uyandırmaktadır. Bu tür problemleri tespit etmek için aşığıda gelen soruları örneklem gurubuna sorduk.

4.2. Öğrencilerin Motivasyonunu Olumsuz Etkileyen Faktörler

4.2.1. Eğitim ve İş İmkanlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin “*Hafızlığını tamamlayan bir öğrenci için eğitim, iş vb. imkanların arzu edilen düzeyde olmaması öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-26: Eğitim ve İş İmkanlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Eğitim ve İş İmkanlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu	N	%
Tamamen Katılıyorum	23	54,8
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-26'de görüldüğu üzere öğreticilerin %54,8'i Tamamen Katılıyorum; %35,7'si Katılıyorum; %7,1'i Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğreticilerin %90,5'i eğitim ve iş imkanlarının arzu edilen düzeyde olmamasının öğrencinin motivasyonunu düşürdüğünü ifade etmiştir.

²⁷ Bknz. Dönmezer, İ. , Eğitim Psikolojisi, s.190

Yaptığımız görüşmelerde bir öğreticinin “Günümüzde hafızlık öğretiminin ne yazık ki sadece manevi boyutu kalmıştır.” şeklindeki ifadesi yukarıdaki tablo sonuçlarını özetler mahiyettedir. Öğreticiler hafız öğrencilere müezzinlik, imamlık gibi iş imkanlarının daha çok sağlanmasını istemektedirler.

Eğitim yönünden bakarsak, hafız öğrenciler genelde İmam Hatip Lisesine, buradan da başarılı olanlar İlahiyat Fakültelerine gitmektedirler. Ancak farklı branşlara gitmek istediklerinde -ÖSS sınav yönetmeliği gereği- Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı Puanları kırılmaktadır.²⁸ Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, bu sistemin değişmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Eğitim yönünden ikinci bir nokta; bazı hafızlık yapan öğrenciler aynı zamanda Açık Öğretim Lisesi’ni takip etmektedirler. Öğreticilere, öğrencilerin Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi’ni niçin takip etmediklerini sorduğumuzda öğretmenler, Açık Öğretim İmam Hatip Lisesi’nde öğrencilerin haftada bir veya iki gün okula gitmeleri gerektiğini, bu durumun hafızlık öğretimini olumsuz etkilediğini, açık Öğretim Lisesi’nde ise böyle bir zorunluluğun olmadığını, onun için Açık Öğretim Lisesini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Eğitim yönünden üçüncü bir nokta ise öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenler “Hafızlık yapan öğrenciler genelde İmam Hatip Lisesine gitmektedirler. Ancak bu okullarda önce hazırlık sınıfında okuyup sonra birinci sınıfa geçiyorlar. Hafız öğrencilere bu noktada bir kolaylık sağlanmalı ve birinci sınıftan başlatılmalıdır. Çünkü hazırlık sınıfında görülen dersler genelde mesleki ağırlıklıdır. Hafız öğrenciler ise bu konuda yeterince bilgilidirler. Diğer Arapça, Türkçe gibi derslerde hafız öğrenciler için ayrı bir program vb. uygulanarak kolaylık sağlanmalıdır.”

Anket çalışmamız esnasında öğrencilerle de görüşme imkanımız olmuş, onlar da eğitim ve iş imkanlarının kısıtlı olmasından rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Çünkü öğrenciler, hafızlık sonrasında aldıkları belgenin işe yaramasını ummakta yani Kur’an Kursunun kendilerine gelecek vereceği beklentisi ile hafızlık yapmaktadırlar. Bu sonuçların elde edilmemesi, öğrencilerin hafızlık yapma

²⁸ Bknz. ÖSYM kılavuzunda şu açıklama yapılmaktadır: “Adaylar kendi alanlarında bir yüksek öğretim programına yerleştirilirken Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı puanları 0,8 katsayısı ile çarpılacaktır. Adaylar alanları dışında bir programa yerleştirilirken Ağırlıklı Orta Öğretim Başarı puanları 0,3 katsayısı ile çarpılacaktır.” ÖSYM 2005 Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, Ankara 2005, s.1-2

motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Böylece öğrenciler ya hiç Kur'an Kursuna gelmeden diğer alanlardaki öğrenimlerine devam etmekte ya da yüzünden okuma dönemini bitirdikten sonra hafızlık yapmadan Kur'an Kursundan ayrılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak düzenlenen bir sempozyumda, bir öğreticinin şu ifadeleri dikkat çekicidir: "Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin başlangıçta %70'e yakın bir bölümü hafızlık yapmak istemektedir. Ancak bu oran yıl sonunda azalmaktadır."²⁹ Bu oranın düşmesinde ve özellikle –Türkiye genelini ele alırsak- son yıllarda Kur'an Kurslarına giden ve hafızlık yapan öğrenci sayısındaki büyük düşüş miktarında, bahsi geçen ve iş olanaklarının kısıtlı olması sorunu, önemli derecede rol almaktadır.

4.2.2. Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin "*Bazı Kur'an Kursu öğretmenlerinin yanlış tutum ve davranışları öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.*" yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-27: Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu

Öğreticilerin Tutum ve Davranışlarına Göre Öğrencilerin Motivasyonu	N	%
Tamamen Katılıyorum	13	31,0
Katılıyorum	22	52,4
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	5	11,9
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-27'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %52,4'ü Katılıyorum; %31,0'ı Tamamen Katılıyorum; %11,9'u Katılmıyorum; %2,4'ü Hiç Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %83,4'ü yanlış tutum ve davranışların, öğrencinin motivasyonunu olumsuz etkilediği kanaatinde. %14,3'ü ise olumsuz etkilemediği kanaatinde.

Yapılan bir araştırmada, öğrencileri en çok üzen öğretmen davranışları şu şekilde sıralanmaktadır. %28 öğretmenin öğrenciye arkadaşlarının yanında ceza

²⁹ Bknz. Geniş bilgi için bkz: Bayraktar, M.F. ,“Beklentileri Doğrultusunda Kur'an Kursu Öğrencilerinin Yönlendirilmesi”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İstanbul 2000, s.157

vermesi, %22 öğrenciyi azarlaması, %19 adaletsiz davranması, %12 alay etmesi, %3 söz hakkı vermemesi.³⁰ Yine Kur'an Kurarlı üzerine yapılan başka bir araştırmada aynı soruya verilen cevaplarda “Öğretmenin öğrenciyi arkadaşlarının yanında cezalandırması” %20 oranında en çok işaretlenen şık olmuştur.³¹

Öğreticilerin, öğrencilerine arkadaşlarının yanında ağır söz ve azar gibi cezalar vermesi en sevimsiz bir hal olarak ortaya çıkmaktadır. Alında çocuklara ağır söz ve azarın dayaktan daha zor geldiği de bir vakıdır.³²

Nitekim öğrencinin kendisini ispatlamaya çalıştığı, sevdiği arkadaşları arasında cezalandırılması psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek bir durumdur.³³ Aslında öğrencilerin hatalarını arkadaşları yanında şahsiyetini rencide etmeden “ferdilik” ve “gizlilik” esaslarını koruyarak kendi şahsına söylemelidir.³⁴

Öğretmen aynı zamanda öğrencilerine adaletli davranmak zorundadır. Çünkü öğrenciler haksızlığa karşı oldukça hassastır.³⁵ Öğretmenin öğrencisini sevdiğini gösterebilmesinin en belirgin özelliklerinden biri de adaletli olmasıdır.³⁶ İslam eğitimcileri de bu hususa dikkat çekerek “Şüphesiz ki Allah, size insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder”³⁷ ayetini hatırlatırlar.³⁸

Yukarıda sayılan ve bunlara benzer yanlış tutum ve davranışlar hem öğrencinin psikolojisini olumsuz etkilemekte hem de eğitim öğretim motivasyonunu kırmaktadır. Özellikle hafızlık yapmakta olan öğrencilerin, erginlik gibi buhranlı oldukları; sevgi, ilgi ve alakaya daha çok ihtiyaç hissettikleri bir dönemde, bazı öğreticilerin yanlış tutum ve davranışları, öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.

Bazı öğreticilerin yanlış tutum ve davranışlarının altında psikolojik, sosyal, ekonomik vb. sebepler olabileceği gibi eğitim durumu, mesleki kıdem, cinsiyet gibi

³⁰ Bknz. Bayraktar, M.F , Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, Yıldızlar Mat., İst. 1992, s.41

³¹ Bknz. Şen, S. Z. , Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 1995, s.34

³² Bknz. Bilgin, B. , İslam ve Çocuk DİB. Yay. Ankara 1987, s.173; Öcal, M. “ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ve Öğretimi”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:20, Yıl:1989, s.15-23

³³ Bknz. Bilgin, B. , İslam ve Çocuk, s.173

³⁴ Bknz. Bayraktar, M.F. , Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları, s.41-42

³⁵ Bknz.Leif, J.R. , Genel Pedagoji (Çev: Nejat Yüzbaşıoğulları) M.E. Basımevi İst. 1980, s.164

³⁶ Bknz. Özbek, A. , Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Selam Yayınevi, Konya 1995, s.91

³⁷ Bknz. Nisa Suresi:58

³⁸ Bknz. El-Kabisi İslam da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale (Çev: S. Ateş, H.R. Ögmen) Ankara 1966, s.52

sebepler de olabilir. Öğreticiler, öğrencilerden kaynaklanan problemlerden dolayı da yanlış tutum ve davranışlar sergileyebilir. Kısacası yanlış tutum ve davranışların gerisinde sebep veya sebepler olabilir. Bu sebeplerin iyi tahlil edilmesi ve kökten çözüm getirecek önlemlerin alınması daha sonra oluşacak problemleri baştan engelleyebilir.

Hem mesleki açıdan hem pedagojik formasyon açısından branşının uzmanı öğretmenler yetiştirilmesinin, yanlış tutum ve davranışları önlemede önemli katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

4.2.3. Toplumun Bakışına Göre Motivasyon

Öğreticilerin “*Toplumdaki bazı insanların hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları, öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteğini olumsuz etkilemektedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-28: Toplumun Bakışına Göre Motivasyon

Toplumun Bakışına Göre Motivasyon	N	%
Tamamen Katılıyorum	8	19,0
Katılıyorum	24	57,1
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	8	19,0
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-28’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %57,1’i Katılıyorum; %19,0’ı Tamamen Katılıyorum; %19,0’ı Katılmıyorum; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum ve %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %76,1’i toplumun bazı kesimlerinin hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları sonucu öğrencilerin motivasyonlarının olumsuz etkilendiğini, %21,4’ü ise etkilenmediklerini belirtmiştir.

Özellikle bazı insanların toplumun dindar diyebileceğimiz kesimine elbisesi dağınık, kirli, saç sakalı birbirine karışmış, açgözlü, kültürsüz, teknolojiden haberi olmayan vb. olumsuz sıfatlarla yaklaşımları öğrencileri psikolojikmen etkileyebilmektedir. Bu tür olumsuz yaklaşımlar medya vasıtasıyla olursa öğrencileri daha çok olumsuz etkilemekte ve motivasyonlarını kırabilmektedir.

Her meslek sahibi, mesleğin toplum tarafından hoş görülen, saygı duyulan bir yönünün olmasını ister. Her ne kadar hafızlık, bir meslek olmasa da özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imamlık, müezzinlik gibi görevlerde tercih sebebidir. Dolayısıyla hafızlığın bazı mesleklerde tercih sebebi olması ve toplumun hafızlığa olumlu yaklaşımı, hafızlık yapan öğrencilerin eğitim-öğretim motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir.

İnsanı bir faaliyet yapmaya sevk eden, o faaliyette devam ettiren ve ona yön veren fizyolojik ve ruhsal motivasyonların yanında sosyal motivasyonlar da vardır. Yani kişinin yaptığı faaliyet toplum tarafından tasvip edilirse o, bunu yapmaya devam eder. Bu durumu konumuz açısından incelersek toplumun bakış açısı, bir çocuğu hafız olmaya, hafızlık öğretiminde karşılaşacağı güçlüklerle sabretmeye ve hem kendisi hem toplum tarafından sevilen bir mesleğe yönlendirme gücüne sahiptir. Kısaca toplumun bakış açısı, öğrenciler üzerinde etki eden sosyal bir motivedir. Ancak öğretmenlerin de belirttiği gibi bazı insanların hafıza ve hafızlık öğretimine olumsuz yaklaşımları, hafızlık yapacak olan veya yapmakta olan öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

4.3. Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi

Öğreticilerin “*Hafızlık yapan öğrencilerin velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmaları öğrencilerin hafızlık yapma motivasyonlarını olumlu yönde etkileyen bir faktördür.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-29: Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi

Velilerin, Öğrencileri Takip Etmelerinin Öğrencilerin Motivasyonuna Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	26	61,9
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	-	-
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-29’da görölmek üzere öğreticilerin %61,9’u Tamamen Katılıyorum; %35,7’si Katılıyorum derken %2,4’ü de sorumluyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğreticilerin %97,6’sı velilerin öğrencileri kontrol etmek için Kur’an kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmalarının öğrencilerin motivasyonu sağlayan bir faktör olduğunu belirtmektedirler.

Çocukların okul başarısı üzerinde ailelerin göstereceği ilgi onları öğrenmeye teşvik edecek, kendisinin önemsendiği ve takip edildiği fikrini verecektir. Böylece öğrenci daha fazla bir gayretle ders çalışacaktır. Eğitim uzmanları da bu konuda aile okul iş birliğinin, öğrencinin başarısını olumlu yönde etkileyen bir faktör olduğunu belirtmektedirler.³⁹ Bu durumu hafızlık öğretimi açısından düşünürsek, hafızlığa çalışan bir öğrenci –yüzünden okuma dönemiyle beraber- yaklaşık dört yıl Kur’an Kursunda kalmaktadır. Bu süre, özellikle gelişim evresi bakımından, erginlik dönemini yaşayan öğrenciler için az bir süre değildir. Öğrencilerin ilgi ve desteğe ihtiyaç hissettikleri bir dönemdir. İlgi alanlarının farklılaşmaya başladığı, dolayısıyla eğitim-öğretim performanslarının düştüğü bir dönemdir. Konuya bu açıdan baktığımızda, yeterli ilgi ve desteğe görmeyen öğrencilerin hafızlık öğrenimlerinde arzu edilen verimliliğe ulaşmaları zor olacaktır. Böyle kritik bir dönemde Kur’an Kursu idaresi ve veli işbirliği, karşılayabilecek problemleri asgari düzeye indirecektir. Ayrıca bu işbirliği öğreticilerin ve eğitim uzmanlarının belirttiği gibi, öğrencilerin motivasyonlarını sağlayan bir faktör olacaktır.

³⁹ Bknz. Vural, B. , Öğrencinin Başarısı İçin Aile-Okul Birlikteliği, Hayat Yay. İst. 2004, s.138

4.4. Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler

Öğreticilerin “Öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini (motivasyonlarını) artırmak için neler yapıyorsunuz?” sorusuna aldığımız cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-30: Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler

Öğreticilerin Motivasyonu Artırmak İçin Yaptıkları Faaliyetler	N	%
Elbise ve Ayakkabı gibi yardımlarla öğrencileri destekleme	11	26,2
Ezberleme yarışmaları tertip etme	4	9,5
Ramazanda Hatimle Namaz Kıldırma/Ezberle Mukabele okuma	3	7,1
Hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara ödül verme	11	26,2
Başka	8	19,0
Cevapsız	5	11,9
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-30’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %26,2’si elbise ve ayakkabı gibi yardımlarla öğrencileri desteklediklerini; %26,2’si hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara cazip ödüller verdiklerini; %9,5’i Ezberleme yarışmaları tertip ettiklerini; %7,1’i Ramazanda hatimle namaz kıldırma/ ezberle mukabele okuma gibi faaliyetler yaptıklarını belirtirken %19,0’ı farklı faaliyetler yaptıklarını açıklamıştır. %11,9’u ise sorumuzu cevapsız bırakmıştır.

Hafızlığını kısa sürede tamamlayanlara cazip ödüller verdiklerini söyleyen öğretmenlere bunların neler olduğunu sorduğumuzda şu cevapları vermişlerdir: Umreye götürme, motosiklet, bisiklet, para ödülü gibi cazip ödüller verdiklerini açıklamışlardır.

Farklı görüş belirtenler şu şekilde görüşlerini ifade etmişlerdir: “Başarılı öğrencilere daha imtiyazlı davranma”, “Hafızlık yapanların iki dünyada değerli bir kişi olacağını söylüyorum.”, “Yıl sonunda gezi vaatleri”, “Maalesef diğer ödüllerin tesiri kalıcı olmadığı için hafızlığı bitirip okumaya devam ederek geleceğinizi bir an önce aydınlatın gibi tavsiyeler veriyorum.”, “Hediyeler alarak ödüllendirme”, “Hafta sonu izinleri ile mükafatlandırma” “Ödüllendirme, tebrik ve teşekkür.” “Ayda bir küçük ödüllerle öğrenciyi motive etme”, “Saat vererek yaptırıyorum, sayfalarını birer birer dinleyerek, bazen onları şevke getirecek sözler söyleyerek.”, “Oyunlar

piknikler ödüller, yarışmalar” şeklinde farklı motivasyon teknikleri uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 30’da görüldüğü üzere öğretmenlerin en çok kullandıkları motivasyon tekniği “mükafatlandırma” şeklindedir diyebiliriz. Burada amaç, öğrencinin isteyerek öğrenme faaliyetini gerçekleştirmesidir. Çünkü istekle yapılan bir öğrenmede azim, gayret, fedakarlık yapma, konu üzerinde yoğunlaşma ve sonuca ulaşmaya kadar sebat ve metanetle çalışma vardır. Dolayısıyla tam ve verimli bir öğrenme vardır.⁴⁰ Yapılan araştırmalarda da mükafatlandırmanın öğrencilerin %89,6’sı üzerinde olumlu etkisinin olduğu öğrenme istek ve başarılarını artırdığı ortaya konmuştur.⁴¹ Bu tespit ise öğrenciyi çalışmaya motive etmek için mükafat türlerine yeri ve zamanı gelince başvurulmasının küçümsenemeyecek oranda olumlu etki yaptığını ortaya koymaktadır.⁴²

Tablo 30’da dikkati çeken bir başka husus ise öğretmenlerin genelde dış uyarıcılar vasıtasıyla (dıştan güdülenme), öğrencilerin motivasyonlarını sağladıklarını görmekteyiz. Öğreticiler “ezberleme yarışmaları, hatimle namaz kıldırma/mukabele okuma vb.” içsel güdülenmeye yönelik motivasyon tekniklerini daha az kullanmaktadırlar. Bunun sebebi olarak, bu tür faaliyetlerin bir organizasyon ve hazırlık aşamasının olması ve diğerlerine nazaran biraz daha fazla maddi giderlerinin olması etkili olmuş olabilir.

⁴⁰ Bknz. Baymur, F. , Genel Psikoloji, İnkılap ve Aka Basımevi, 4. Baskı, İst. 1978, s.63-70; Cüceloğlu, D. , İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İst. 1991, s.229-259;Şentürk, H. , Eğitim Psikolojisi, Tuğra Mat. Isparta 1999, s.82

⁴¹ Bknz. Ay, M.E. , Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza, Nil Yay. İst. 1994, 2.Baskı, s.200; Ay, M.E. , “Kur'an Öğretiminde Mükafat ve Ceza”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.111

⁴² Bknz. Pressey, S. –Robinson, F. , Psikoloji ve Yeni Eğitim II, (Çev: H. Tan), İst. 1975, s.87

4.5. Öğreticilerin Ders Dışı Etkinlikleri

Öğreticilerin “Öğrencilere ders dışı etkinlikler olarak ne gibi faaliyetler yaptırıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-31: Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri

Tablo-22: Öğrencilerin Ders Dışı Etkinlikleri	N	%
Yapmıyoruz / Yapamıyoruz	5	11,9
Biçki, Dikiş, Nakış vb.	-	-
Gezi Gözlem	10	23,8
Piyes, konferans vb. faaliyetlere katılma	11	26,2
Kur’an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışmalarına katılma	6	14,3
Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. faaliyetler	9	21,6
Başka	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-31’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %26,2’si “Dini içerikli piyes, konferans vb. faaliyetlere katılma / seyretme”; %23,8’i “Gezi Gözlem”; %21,4’ü “Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetler”; %14,3’ü “Kur’an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışması gibi etkinliklere katılma”; %11,9’u “Yapmıyoruz / Yapamıyoruz” derken %2,4’ü farklı fikirler belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğu dersler haricinde çeşitli faaliyetler yaparak öğrencilerin zihni yorgunluğunu gidermeye çalışmaktadırlar. Farklı fikir belirten öğretmen ise şunu belirtmiştir; “Çay, sohbet, oyun, piyes, el becerisi”. “Yapmıyoruz / Yapamıyoruz” diyen öğretmenlerin oranının %11,9 olması dikkatimizi çeken bir husustur. Olumsuz cevapların oluşumunda Kur’an Kurslarının yeterli ekonomik imkanlara sahip olmaması etkili olmuş olabilir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında -Tablo-50’de görüldüğü üzere- Kur’an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetler için yeterli imkanlara sahip olmaması ve böylece diğer etkinliklere ağırlık vermeleri etkili olduğu kanaatindeyiz.

Gezi-gözlem ile piyes-konferans vb. faaliyetlere katılma oranının yüksek olmasında, bu faaliyetlerin bir alt yapısının olmaması, diğerlerine göre daha az maddiyat gerektirmesi etkili olmuş olabilir. Zira diğerlerinde bir alt yapı kurulması, maddi imkanların yeterli olması gereklidir. Kanaatimizce Kur’an Kurslarının ekonomik durumu ile ders dışı faaliyetler arasında paralel bir ilişki vardır.

Eğitim öğretimde, öğrencileri derslerin yoğunluğundan ve zihni yorgunluktan kurtarmak için çeşitli etkinliklerin yapılması eğitimciler tarafından tavsiye edilen bir

hususdur. Bu etkinliklerin bazıları aynı zamanda eğitici-öğretici özellik taşıırken bazıları taşımayabilir. Bazı eğitimciler bunları şu şekilde gruplandırmıştır; Home room etkinlikleri, toplantılar, atletizm etkinlikleri, klüpler, yayın etkinliği, müzik etkinliği, sosyal ve eğlendirici etkinlikler, temsil münazara ve radyo çalışmaları, öğrenci kuralları, seyahatler.⁴³

Ders dışı etkinlikler öğrencinin kişiliğinin gelişmesinde, iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde ve bedensel ve ruhsal gereksinimleri gidermede önemli eğitsel işleve sahiptir.⁴⁴ Dolayısıyla ders dışı etkinliklerin, eğitim öğretimin verimliliğini artıran unsurlar olduğu bilinmeli ve zaman zaman dersler haricinde öğrenciler bu tür faaliyetlere yönlendirilmelidir.

4.6. Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler

Öğreticilerin “Öğrenciler genelde kimin tesiri ile hafız olmaya karar veriyorlar?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-32: Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler

Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler	N	%
Kendi isteğiyle	10	23,8
Çevre	2	4,8
Aile	11	26,2
Arkadaş	1	2,4
Yüzünden Okurken Öğreticinin Teşviki	13	31,0
Başka	5	11,9
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-32’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %31,0’ı yüzünden okurken öğreticinin teşvik etmesi; %26,2’si Aile; %23,8’i Kendi İsteğiyle; %4,8’i Çevre; %2,4’ü Arkadaş diyerek fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğrenciyi hafız olmaya sevk eden en önemli sebep hocalarının teşvik ve yönlendirmesidir. İkinci sırada ise öğrenciyi hafız olmaya sevk eden önemli sebeplerden birinin de Ailenin etkisi

⁴³ Bknz. Baymur, F., Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaöğretim, Maarif Basımevi, Ankara. 1959, s:96-108

⁴⁴ Bknz. Binbaşoğlu, C. , Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri, Çağdaş Eğitim, Sayı:108, Yıl:1986, s:28-33; R.Schorling/ G.M.Wingo, İlkokullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama, MEB. Yay. İst. 1965, s:358-360; Ege, R.N. , Öğretmenin Sınıf Dışı Ödevleri, Ahmet Halit Kitabevi, İst. 1936, s:17-28; Aytuna, H.A. , Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, ME Basımevi, Ankara 1963, s:156-157

olduğu belirtilmektedir. Üçüncü olarak ise öğrencinin kendi isteğiyle hafızlığa yöneldiği belirtilmektedir.

Farklı görüş belirten öğretmenler “Hepside etkilidir”, “Hafızlığın manevi değeri anlatıldığında”, “Bunların her biri öğrenciyi etkiliyor.” şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir.

Kur'an Kursuna gelen bir öğrenci önce bir yıl boyunca yüzünden Kur'an okumayı öğrenmekte aynı zamanda itikat, ibadet, siyer ve ahlak dersleri ile dini bilgiler öğrenmektedir. Bu yüzünden okuma döneminde öğreticinin öğrencilerle yakından ilgilenmesi, onlara hafızlığın manevi değerini anlatması, hafızlığa teşvik etmesi öğretmenlerin %31'ine göre öğrenciyi en fazla hafız olmaya sevk eden faktördür.

Öğreticilere göre, öğrenciyi hafız olmaya sevk eden ikinci büyük etken ailedir. Aile seçeneğini işaretleyenleri iki guruba ayırabiliriz. Çünkü yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenler öğrencilerin aile baskısı ile bazıları da ailenin yönlendirmesi ve teşvik etmesi ile hafız olmaya karar verdiklerini belirtmişlerdir. Eğitim öğretimin verimliliği açısından ailenin teşvik ve yönlendirmesi tabii bir durumdur. Ancak baskı ve korkutmaya dayalı bir yönlendirme ile olumlu sonuçların alınması çok zordur.

Öğreticilere göre öğrencileri hafız olmaya sevk eden üçüncü büyük etken kendi istekleridir. Araştırmamızda bu seçeneğin, seçilme oranı %23,8'dir. Ancak yine Kur'an Kursları üzerine yapılan farklı araştırmalarda “kendi isteği ile” seçeneğinin seçilme oranı daha yüksektir. Mesela M.Faruk Bayraktar'ın, “Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmasında bu oran %72,5; S.Zihni Şen'in “Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları” adlı yüksek lisans tezinde ise bu oran %82,8'dir.⁴⁵

Tablo-32'deki “Yüzünden okurken öğreticinin teşviki” seçeneği ile “Kendi isteği ile” seçeneği birleştirilebilir. Çünkü öğreticinin teşviki ile hareket eden bir öğrenci sonuçta yine kendisi karar vermektedir. Bu durumda kendi isteği ile hareket edenlerin oranı %54,8 olmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin çoğunun kendi isteği ile hafız olmaya karar vermeleri Kur'an Kursları adına olumlu bir gelişmedir. Bu durum öğrencinin Kur'an Kursuna intibakını ve motivasyonunu kolaylaştıran bir faktördür.

⁴⁵ Bknz. Bayraktar, M.F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları, s:29; Şen, S.Z., Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin, s:24

5. Meslek Bilgileri Açısından Öğreticilerin Yeterliliği

5.1. Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenlerin mesleki (hafızlık öğretimi ile ilgili) bilgileri yeterlidir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduk, alınan cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-33: Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği

Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	20	47,6
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-33’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6’sı Katılıyorum; %33,3’ü Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %7,1’i Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Buna göre öğretmenlerin %54,7’si mesleki bilgiler yönünden, hafızlık yaptıran öğretmenleri yeterli görmektedir. Olumsuz görüş belirtenlerin oranının %33,3 olması azımsanacak bir düzey değildir. Bu nedenle bu konudaki eksikliklerin telafi edilmesinin gerekli olduğu görüşüdeyiz.

Kararsız olanlar da öğretmenlerin mesleki bilgilerinin yeterli olduğu konusunda şüphelidirler. Buna göre olumsuz görüş belirtenlerle kararsız olanları birlikte incelediğimizde, öğretmenlerin %45,2’si meslektaşlarını, mesleki bilgi açısından yetersiz görmektedirler.

Bireyin tercih ettiği mesleki alanda, faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması şarttır.⁴⁶ Çünkü mesleki bilgi, öğretmenin sermayesidir. Öğretmen ancak mesleki bilgisi ile kendini ispatlar ve öğrencilere kendini kabul ettirir. Mesleki bilgisi olmayan öğretmen ise kendisine güvenemez ve rahat bir şekilde mesleğini icra edemez. Dolayısıyla her meslek sahibi branşında güçlü olmak zorundadır. Kur’an Kurslarında hafızlık öğretimi yaptıran

⁴⁶ Bknz. Peker, H. , “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl:1988, s.68-76; Aydın, M. Ş. , “Programın Uygulanmasında Öğretmenin Rolü”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:38, Yıl:1993, s.19-24; Pazarlı, O. , Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Metotlar, İrfan Yayınevi, İst. 1967, s.52

öğreticiler de mesleki yönden eksiklerini tamamlamalı, daima kendilerini yenilemeli ve yeni gelişmeleri takip etmelidir.

5.2. Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğrencilerin aşağıdaki mesleki bilgilerin hangisi açısından yetersiz olduğu kanaatindeyiz .*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-34: Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan

Öğreticilerin Mesleki Yönden Yetersiz Oldukları Alan	N	%
Kur'an hıfzları	3	7,1
Pratik yapma yönleri	6	14,3
Meharic-i Hurufa dikkat etmeleri	4	9,5
Tecvitli okumaları	-	-
Başka	17	40,5
Cevapsız	12	28,6
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-34'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5'i şıkların haricinde farklı fikirler belirtmişlerdir. Bunlar “Mesleki bilgiler yönünden yetersiz olduklarına katılmıyoruz”, “Hafızlık yaptıran öğrencilerin mutlaka hafız olması şarttır.”, “Hiçbiri”, “Bence hafızlık yaptıran bir kişi en az hafız ve ilahiyat mezunu olmalı” , “Hafızlık eğitimi ile ilgili formasyon eksikliği” , “Eğitim psikolojisi ve hafızlık eğitimi yönünden eksikliği”, “Dini bilgiler konusunda eksiklik”, “Hepsinden de eksikleri var”, “Bilgisayar”, “Mesleki bilgiler yönünden yetersiz değil” , “Yetersiz oldukları yön yoktur.” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla başka şıkkı işaretleyen öğretmenler ya yetersiz gördükleri alanı yazmışlar ya da öğretmenlerin mesleki yönden yeterli olduklarını savunmuşlardır. Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin eğitim durumlarının, mesleki kıdemlerinin, cinsiyetlerinin ve karşılaştıkları diğer öğretmenlerin mesleki bilgi yeterliliğinin etkisi olduğu kanaatindeyiz. Zira yaptığımız görüşmelerde İlahiyat Fakültesi ve Yüksek İslam Enstitüsü mezunu öğretmenler, öğretmenlerin mesleki bilgi yönünden eksik oldukları noktaları belirtirken, diğerleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Öğreticilerin %28,6'sı sorumuzu cevapsız bırakmışlardır. Yaptığımız mülakatlar sonucu bunun iki sebebi olduğu kanaatindeyiz; deneklerin bazıları

öğreticileri mesleki yönden yeterli gördükleri için soruyu cevapsız bırakmışlar, bazıları da fikir belirtmek istemedikleri için soruyu cevapsız bırakmışlardır.

Deneklerin %14,3'ü pratik yapma yönünden; %9,5'i Meharic-i Huruf'a dikkat etmeleri; %7,1'i Kur'an hıfzları yönünden öğretmenlerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Cevapları birlikte incelediğimizde, öğretmenlerin %30,9'u mesleki yönden eksikliklerinin olduğunu belirtmektedir. Buna, farklı görüş belirten öğretmenlerin de fikirlerini eklediğimizde bu oran ortalama %35'e ulaşıyor. Dolayısıyla öğretmenlerin %35'i mesleki yönden eksikliklerinin olduğunu belirtmektedir. Bu oran, eğitim-öğretimin verimliliği açısından az bir oran değildir. Bu eksikliklerin tamamlanması noktasında yetkili kurum ve kuruluşlara, öğretmenlerin kendi gayretlerine büyük görev düşmektedir.

5.3. Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenler kendi meslekleri ile ilgili gelişmeleri yeterince takip edebiliyorlar.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-35: Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğreticilerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	9	21,4
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-35'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9'u Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %21,4'ü Kararsızım derken, %2,4'ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin yaklaşık %43'ü öğretmenlerin mesleki gelişmeleri yeterince takip ettiklerini ifade etmiştir. Ancak kararsız olanlar ile olumsuz görüş belirtenlerin oranı azımsanacak düzeyde değildir.

Öğreticilerin kararsız kalmasında, diğer öğretmenler hakkında yeterli malumata sahip olmamalarının etkili olduğu kanaatindeyiz.

İnsanın mesleki hayatında başarılı olabilmesi için “mesleki bilgiye” sahip olması gerekir. Ancak insanın mesleği ile ilgili bilgileri bütün incelikleriyle bilmiş olması, başka hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı anlamına gelmez.⁴⁷ Çünkü gerek insanın değişken bir yapıya sahip olması gerekse bilginin dinamiklik göstermesi meslek sahibinin devamlı kendini yenilemesini gerektirir. Bu nedenle eğitim-öğretim faaliyetleri açısından öğretmenler, mesleki yeterliliklerinin yanında çağın gelişen şartlarına bağlı olarak, kendi mesleki alanlarındaki gelişmeleri de takip etmelidirler. Meslek hayatının ilerleyen yıllarında karşılaştıkları güçlük ve sıkıntıları azaltmak ve gidermek için mesleki gelişmeleri takip ederek kendilerini geliştirmelidirler. Nitekim eğitim uzmanları da bu konuda “ideal öğretmen” portresini çizerken, “mesleki bilgi yönünden kendi alanındaki yenilikleri ve gelişmeleri takip eder ve bunları uygulamaya geçirir”⁴⁸ şeklinde tasvir etmektedirler.

Yukarıda görüldüğü üzere, her ne kadar öğretmenlerin %43’ü meslektaşlarının, mesleki gelişmeleri takip ettiklerini belirtmiş olsalar da bu oranın eğitim-öğretimin verimliliği açısından yeterli olmadığı kanaatindeyiz. Bu durumun çeşitli sebepleri olabileceğini düşünerek aşağıdaki soruyu öğretmenlere yönelttik.

5.4. Öğretmenlerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeme Nedenleri

Öğretmenlerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenlerin meslekleri ile ilgili gelişmeleri takip edememelerinin sebebi sizce aşağıdakilerden hangisidir?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-36: Öğretmenlerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri

Öğretmenlerin Mesleki Gelişmeleri Takip Etmeleri	N	%
Hizmet içi eğitim kurslarına katılmamaları	7	16,7
Kendi tecrübeleriyle hareket etmeyi yeterli görmeleri	9	21,4
Konuya yeterince önem vermemeleri	5	11,9
Diğer Kur'an Kursları ile diyalog kurmamaları	4	9,5
Günümüz teknolojilerinden yeterince haberdar olmamaları	4	9,5
Başka	6	14,3
Cevapsız	7	16,7
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

⁴⁷ Bknz. Işık, E. , “Din Eğitimi Meselemiz”, Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı:144, s.18-20

⁴⁸ Aydın, M. Ş. , “Din Eğitim-Öğretiminin Kilit Sorunu: Branşının Uzmanı Öğretmen Eksikliği” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.270-274; Ayrıca bknz. Bilgin, B. - Selçuk, M. , Din Öğretimi, s.184

Tablo-36’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %21,4’ü “Kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli görmeleri” ; %16,7’si “Hizmet içi eğitim kurslarına katılmamaları” ; %11,9’u “Konuya yeterince önem vermemeleri”; %9,5’i “Diğer Kur'an Kursları ile diyalog ve iş birliğine girmemeleri”; %9,5’i “Günümüz teknolojilerinden yeterince haberdar olmamaları” derken %16,7’si sorumluyu cevapsız bırakmıştır. %14,3’ü ise farklı görüş belirtmişlerdir. Farklı görüş belirtenlerin ifadeleri şunlardır; “Bu konuda bir hizmet verilmiyor maalesef. Biz elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyoruz. Bizlere bu konuda bir hizmet verilse daha verimli bir eğitim olacağını düşünüyorum.”, “Bu konuyla ilgili yeterli eğitim kursları olmadığı için katılamıyoruz.”, “Ekonomik durumları iyi olmadığı için takip edemiyorlar.” , “Bu konuda yeterli olduğumuza kanaat ediyorum.”, “Bu konuda bir çalışma olmadığı için takip edilecek bir şey yok.” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Buna göre farklı görüş belirtenleri iki kısma ayırabiliriz; öğretmenlere yeterince eğitim verilmediğini belirtenler ve bu konuda öğretmenlerin yeterli olduğunu açıklayanlar.

Öğretmenlerin %16,7’si sorumluyu cevapsız bırakmıştır. Yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin bazıları meslektaşlarının mesleki gelişmelerini takip ettiğini savunarak, bazıları da diğer meslektaşları hakkında yeterince malumatları olmadığı için sorumluyu cevapsız bırakmıştır.

Öğretmenlerin %11,9’unun, meslektaşlarının bu konuya yeterince önem vermediklerini belirtmesi dikkate değer bir husustur. Halbuki her meslekte olduğu gibi Kur'an Kursu öğretmenleri de meslekleri ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmeleri ve devamlı kendilerini yenilemeleri, onların mesleki vazifesidir.⁴⁹

Öğretmenlerin %21,4’ü meslektaşlarının mesleki gelişmeleri takip etmeme sebebi olarak “Kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli görmeleri” seçeneğini belirtmeleri, bizi dolaylı olarak öğretmenlerin bu konuya yeterince önem vermedikleri kanısına götürmektedir. Bu ise eğitim-öğretimin yerinde sayması demektir. Unutulmamalıdır ki Osmanlı Medreselerini çöküşe götüren sebeplerden biri de yeni gelişmelere ayak uyduramamaları olmuştur.⁵⁰

⁴⁹ Bknz. Bilgin, B. – Selçuk, M. , Din Öğretimi (Özel Öğretim Yöntemleri) Gün Yay., 3. Baskı, Ank. 1997, s.184-185 ; Yavuz, K. , Eğitim Psikolojisi Dersleri, AÜİF Yay. , Erzurum 1987, s.39 ; Kırcı, C. “Din Öğretiminde Örnekleme Metodu”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:14, s.26-30

⁵⁰ Bknz. Fazlurrahman, İslam ve Çağdaşlık, Ankara Okulu Yay., V.Baskı Ankara 2002, s.102-117; Akyüz, Y. , Türk Eğitim Tarihi, VII.Baskı, Alfa Yay., İst. 1999, s.67-71; Atay H. , Osmanlılarda

Tablo-35’de öğreticilerin çoğu mesleki gelişmeleri takip ettiklerini belirtirken, Tablo-36’da çeşitli sebeplerle mesleki gelişmeleri takip edemediklerini belirtmişlerdir. Bu, öğreticiler açısından çelişkili bir durumdur.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bir öğretmenin asli vazifelerinden biri de mesleki yeterlilik ve mesleki gelişmeleri takip etmektir. Ancak bu konuda şu hususu belirtmek gerekir ki; mesleki gelişmeleri takip etme konusunda bütün gayreti öğreticilerden beklemek yanlış olacaktır. Çünkü, öncelikle mesleki alanda gelişmeler olmalı, ikinci olarak da öğreticilerin bu gelişmelere ulaşabilmek veya haberdar olabilmek için yeterli imkanlara sahip olmaları gerekir.

Birinci hususu ele aldığımızda, hafızlık öğretimi hususunda mesleki gelişme olarak tanımlayabileceğimiz “bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniği” son dönemde geliştirilen bir metottur. Öğreticilerin çoğu bundan haberdar olmakla beraber ekonomik sıkıntılar, uzman eleman eksikliği, metodun olumlu ve olumsuz yönlerinin yeterince ortaya konulmamış olması vb. nedenlerle çekimser kalmaktadır.

İkinci hususu ele aldığımızda Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından, özellikle hafızlık öğretimi konusunda bir faaliyet yapılmamaktadır. Zira öğreticilerle yaptığımız görüşmelerde öğreticiler, hizmet içi eğitim kurslarına çağrıldıklarını ancak bunların ya yüzünden okuyan öğrencilere ya da yetişkinlere Kur’an öğretimi şeklinde düzenlendiğini, hafızlık öğretimine yönelik bir hizmet içi eğitim kursunun düzenlenmediğini belirtmişlerdir. Öğreticilerin “Bu konuda bize hizmet verilmiyor maalesef, biz elimizden geleni yapıyoruz” ve “Bu konuda bir çalışma olmadığı için takip edilecek bir şey yok” şeklindeki fikirleri, bu noktada kendi gayretlerinin dışında, sorumlu kuruluşların da gerekli adımları atması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kısaca, öğreticilerin mesleki gelişmeleri takip etmeleri; meslekleriyle ilgili gelişmelerin olmasına, öğreticilerin yeterli imkanlara sahip olmalarına ve bu konuda öğreticilerin üstün gayret sarf etmelerine bağlıdır. Zira öğreticilerle yüz yüze yaptığımız görüşmelerde, hafızlık yaptıran öğreticiler hizmet içi eğitim kurslarına çağrıldıklarını, ancak bu kursların ya yüzünden okuyan öğrencilere ya da yetişkinlere Kur’an öğretimi şeklinde olduğunu belirtmişlerdir.

Yüksek Din Eğitimi, Dergah Yay. İst. 1983, s.217-231; Uzunçarşılı İ. H. , Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu Basımevi,Trsz, s.241

6. Pedagojik Formasyon Yönünden Öğreticilerin Yeterliliği

6.1. Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon bilgisi (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) yönünden yeterli şekilde eğitim almışlardır*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-37: Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları

Öğreticilerin Formasyon Eğitimi Alma Durumları	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	7	16,7
Kararsızım	7	16,7
Katılmıyorum	21	50,0
Hiç Katılmıyorum	7	16,7
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-37’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Katılmıyorum; %16,7’si Hiç Katılmıyorum, %16,7’si Katılıyorum; %16,7’si Kararsızım şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre deneklerin %66,7’si öğretmenlerin pedagojik formasyon yönünden yeterince eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Öğreticilerin %16,7’sinin kararsız kalmasında, diğer öğretmenler hakkında yeterli bilgilerinin olmaması etkili olmuştur. Zira yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenlerin “Bu çevrede hafızlık yaptıran sadece benim / biziz, başka öğretmenlerin durumlarını bilmiyorum / bilmiyoruz” şeklindeki açıklamaları, bu konuda kararsız kalmalarının sebebini açıklar mahiyettedir.

Eğitim faaliyetlerinde öğreticinin rolü son derece önemlidir. Din eğitimi söz konusu olunca bu önem daha da artmaktadır. Dolayısıyla Kur’an Kurslarındaki öğretmenlerin, öğretmenler gibi pedagojik formasyon eğitimi almış olmaları gereklidir. Ancak mevcut duruma bakıldığında, öğretmenlerin çoğunun pedagojik formasyona sahip olmaması üzücüdür.

Anket sorumuzda görüldüğü üzere “formasyon”dan kastettiğimiz eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb. konular olduğunu parantez içinde belirtmemize rağmen olumlu görüş belirten öğretmenlerin hepsinin de İmam Hatip Lisesi mezunu olması dikkat çekicidir.

Bununla birlikte, olumsuz cevapların oluşmasında deneklerin çoğunun İmam Hatip Lisesi mezunu olmalarının etkili olduğu kanaatindeyiz. Çünkü formasyon dersleri İmam Hatip Liselerinde verilmemektedir. Ancak, anket sorumuzda görüldüğü üzere, “formasyon”dan kastımızın eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme-değerlendirme vb. konular olduğunu parantez içinde belirtmemize rağmen olumlu görüş belirten öğretmenlerin hepsinin de İmam Hatip Lisesi mezunu olması dikkat çekicidir.

Pedagojik formasyon eksikliği öğretmenler açısından olumsuz bir durumdur. Çünkü bir öğretmen her ne kadar mesleki bilgi yönünden yeterli olsa da bu, tek başına yeterli değildir. Bir öğretmenin öğrencilere nasıl yaklaşacağını, onlara nelerin, ne zaman, nerede ve nasıl verilebileceğini de bilmesi eğitim öğretim verimliliğini olumlu yönde etkileyen bir husustur.

Sonuç olarak öğretmenlerin pedagojik formasyon eksikliği giderilemeyecek bir problem değildir. Bu konuda Diyanet İşleri Başkanlığı, hizmet içi eğitim kursları düzenleyerek öğretmenleri bilgilendirme yoluna gidebilir. Örneklem grubunun olgusal durumu incelenirken, öğretmenlerin %95,2’si hafızlık öğretimi ile ilgili bir hizmet içi eğitim kursuna katılmadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla Diyanet İşleri Başkanlığı hafızlık yaptıran öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim kursları düzenlemeli ve yeni atanacak öğretmenlerin bu konuda eğitim almış olmalarına önem vermelidir.

6.2. Öğretmenlerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri

Öğretmenlerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) yönünden kendi tecrübeleri ile hareket etmektedirler.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-38: Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri

Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	4,8
Katılıyorum	33	78,6
Kararsızım	3	7,1
Katılmıyorum	2	4,8
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Cevapsız	1	1,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-38’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %78,6’sı Katılıyorum; %4,8’i Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Kararsızım %4,8’i Katılmıyorum; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum derken %2,4’ü de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin %83,4’ü öğretmenlerin pedagojik formasyon yönünden kendi tecrübeleri ile hareket ettiklerini; %7,2’si de kendi tecrübeleri ile hareket etmediklerini belirtmişlerdir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin çoğunun İmam Hatip Lisesi mezunu olması, bu nedenle pedagojik formasyon yönünden yeterli eğitim almadıkları için kendi tecrübelerine göre hareket etmeleri etkili olmuştur. Bu durumun ise eğitim-öğretimin verimliliği açısından ne kadar yeterli olduğu tartışmaya açık bir konudur. Çünkü tecrübelerin dayandığı temeller genelde subjektiftir. Subjektif temele dayanan veriler ise bilimsellikten uzaktır.

Ayrıca mesleğe yeni başlayan öğretmenler için “pedagojik formasyon” konusunda tecrübeden bahsedilmez. Bu öğretmenlerin tecrübe kazanması için en az beş-altı sene geçmesi gerekir. Bu süre zarfında ise öğretmenlerin deneme-yanılma yoluyla hareket etmeleri eğitim-öğretim açısından kabul edilebilecek bir durum değildir. Dolayısıyla pedagojik formasyon eğitimi almak, öğrenciler için zorunluluk düzeyindedir.

Yapılan araştırmalar⁵¹ ve bizim araştırmamız göstermektedir ki –öğreticiler için- en önemli eksiklik pedagojik formasyon eksikliğidir.

⁵¹ Bknz. Buyrukçu, R. , Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2001, s. 107; Aslantürk, A.H. , Kur’an Kursu Öğreticilerinin Problemleri, s.88; Fersahoğlu, Y. , Müzakereler, Kur’an Kursularında Eğitim-Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s.146;Peker, H., Müzakereler, Kur’an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik,

Sonuç olarak daha önce de belirttiğimiz gibi Diyanet İşleri Başkanlığı öğretmenlerin bu konudaki eksikliğini asgari düzeye indirebilmek için yeni atanacak öğretmenleri pedagojik formasyon eğitimi almış öğretmenlerden oluşturarak ve halen görev yapan öğretmenleri de hizmet içi eğitim kurslarına tabii tutarak önlemler alma yoluna gidebilir.

6.3. Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem

Öğreticilerin “*Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) konusuna yeterince önem vermektedirler.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-39: Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem

Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem	N	%
Tamamen Katılıyorum	1	2,4
Katılıyorum	14	33,3
Kararsızım	10	23,8
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-39’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %33,3’ü Katılıyorum; %33,3’ü Katılmıyorum; %23,8’i Kararsızım; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Tamamen Katılıyorum derken %2,4’ü de sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin %35,7’si öğretmenlerin formasyon konusuna yeterince önem verdiklerini; %38,1’i ise öğretmenlerin formasyon konusuna yeterince önem vermediklerini ifade etmişlerdir.

Kararsız olanların %23,8 oranında olmasında, öğretmenlerin bu konuda yeterli bilgi birikimine sahip olmamaları ve diğer öğretmenler hakkında yeterli malumata sahip olmamaları etkili olmuş olabilir.

Ensar Neşr. İst. 2000, s.149; Büyükdiñç, M., Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Sonrası Kur’an Kurslarında Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2001, s.59-60; Kirpitçi, E. ,Kur’an Kursları Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya, 1996, s.83-88; Genç, Y. , Kur’an Kurslarında Eğitim ve Toplum (Sakarya Örneği), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 1997, s.78-81

Olumsuz görüş belirtenlerin %38,1 oranında olması öğretmenler açısından olumsuz bir gelişmedir. Çünkü –daha önceki tablolarda görüldüğü üzere- öğretmenler, pedagojik formasyon yönünden yeterli bilgi birikimlerinin olmadığını belirttikleri halde, burada, bu konuya yeterince önem vermediklerini belirtmektedirler.

Sonuçların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin çoğunluğunun İmam Hatip Lisesi mezunu olması ve pedagojik formasyon konusunda bir hizmet içi eğitim kursuna katılmamaları etkili olmuş olabilir. Ancak bu olumsuzluklar pedagojik formasyona önem verilmemesi için bir sebep değildir. Dolayısıyla öğretmenler bu konuya gereken önemi vermeli, eksiklik ve olumsuzlukların giderilmesi için gerekli kuruluşlarla iş birliğine gidilmelidir.

7. Öğreticilerin Rehberlik Konusundaki Düşünceleri

7.1. Öğrencilerin Sorunlarını Çözmede Rahatlıkla İdareye Başvurabilmeleri

Öğreticilerin “*Öğrenciler sorunlarını çözmek için rahatlıkla öğretmenlere ve Kur'an Kursu idaresine başvurabilmektedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-40: Öğrencilerin Sorunlarını Çözmede Rahatlıkla İdareye Başvurabilmeleri

Öğrencilerin Sorunlarını Çözmede Rahatlıkla İdareye Başvurabilmeleri	N	%
Tamamen Katılıyorum	11	26,2
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	4	9,5
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-40’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Katılıyorum; %26,2’si Tamamen Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %9,5’i Kararsızım şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %76,2’sine göre öğrenciler rahatlıkla, öğretmenlere ve Kur'an Kursu idaresine sorunlarını çözmek için başvurabilmektedir. Bu, Kur'an Kursları için olumlu bir gelişmedir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesinin yükselmesi etkili olabilir. Çünkü yaşa bağlı olarak zihinsel gelişmenin ilerlemesi ile öğrenci kendini daha rahat ifade edebilmektedir.⁵²

Olumsuz görüş belirtenlerin %14,3 seviyesinde olması azımsanacak bir oran değildir. Yaptığımız görüşmelerde bir öğreticinin “Biz ne kadar samimiyet kurmaya çalışsak da öğrenciler adeta gizli bir kutu” şeklindeki ifadesi, öğreticilerin ve idarenin bu konuda eksik yönlerinin olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Zira yapılan başka bir araştırmada⁵³ öğrencilere sorulan “Kursta bir sıkıntı ve probleminiz olduğu zaman gidip bunu öğretmenlerinize açabiliyor musunuz?” sorusuna en fazla (%48) “Biraz güçlük çekiyorum” diyenlerin oluşturması, öğrenci ile öğretici ve Kur'an Kursu idaresi arasında iletişim problemlerinin olduğunu göstermektedir. Özellikle hafızlık yapan öğrencilerin (yüzünden okuma dönemini de kattığımızda) yaklaşık dört yıl Kur'an Kursunda kaldıklarını düşünürsek, iletişim konusundaki problemlerinin üstün körü geçirilemeyeceği ortaya çıkar. Zira bu süre zarfında ufak sorunların katlanarak daha büyük sorunlar haline geleceği muhakkaktır.

Öğrenci-öğretici arasındaki iletişim problemini asıl çözebilecek konumda olan öğreticidir. Çünkü onun göstereceği yakınlık, sıcak ilgi ve alâka öğrencinin, kendini daha rahat ifade etmesini sağlar.

Öğrencilerin sorunlarının çözülmesi, derslerin verimliliği açısından da önemli bir husustur. Çünkü güvensizlik duyan, psikolojik ihtiyaçları karşılanmamış, kendisinin sevilmediğini, değersiz ve yalnız olduğunu düşünen gergin öğrenciler derslerinde yeterince verimli olamaz.

Eğitimcilerin, etkili bir iletişim gerçekleştirebilmek için belirledikleri hususlar, hafızlık yaptıran öğreticilerin de kullanabilecekleri hususlardır:

a) Öğretmen, öğrencinin duygularını anlamaya çalışmalı, anlattıklarına onun bakış açısıyla bakabilmeli ve duygularını kabul edip ön yargılarla hareket etmemelidir.

b) Yargılayan bir ses tonuyla, sorun sözlere dökülerek açıklanmamalıdır.

⁵² Bknz. Ataç, F., İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim, Beta B. Yay., İst. 1991, s.158; Erden, M. - Akman Y. , Eğitim Psikolojisi, s.62-66; Yavuz, K. , Eğitim Psikolojisi, s.66-70; Köknel, Ö. , Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın K. Yay., İst. Tarihsiz, s.109-117

⁵³ Bknz. Bayraktar, M.F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları., s.40

c) Öğrencilerin olumsuz bir davranışı karşısında kısa, öz ve aşağılamayan bir tepki gösterilmelidir.

d) Öğretmenler, öğrencilerin olumsuz davranışlarının yanında, olumlu davranışlarını da görerek pekiştirmelidirler.⁵⁴

7.2. Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları

Öğreticilerin “*Rehberlik; öğrencinin kabiliyetleri doğrultusunda ona yardımcı olmak, kendisini keşfetmesine ve tanınmasına imkan sağlamak böylece eğitiminde ve hayatında başarılı olmasına katkıda bulunmaktadır.*” buna göre Kur'an Kursu öğretmenlerini rehberlik konusunda nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-41: Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları

Öğreticilerin Rehberlik Yapma Durumları	N	%
Bütün öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	10	23,8%
Bazı öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	18	42,9%
Öğrencilere yeterli rehberlik yapılmıyor	8	19,0%
Öğreticilerin rehberlik için yeterli bilgilerinin olmaması	6	14,3
Öğreticiler rehberlik hizmetinin bir faydasının olduğunu düşünmüyorlar	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0%</i>

Tablo-41’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u “Bazı öğretmenlerin yeterince rehberlikte bulduklarını söyleyebilirim”; %23,8’i “Bütün öğretmenler yeterince rehberlikte bulduklarını söyleyebilirim.” , %19,0’ı “Öğrencilere yeterli oranda rehberlik yapıldığı söyleyemem”; %14,3’ü “Öğreticiler rehberlik konusunda yeterli bilgi birikimine sahip değil” şeklinde görüşlerini bildirmişlerdir. Buna göre deneklerin %66,7’si öğrencilere rehberlik yapıldığını; %33,3’ü ise öğrencilere yeterince rehberlik yapılmadığını ve bu konuda öğretmenlerin yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Cevapların oluşumunda öğretmenlerin rehberlik kavramına yükledikleri anlam etkili olmuş olabilir. Ancak buradan kaynaklanabilecek olumsuzlukların önüne

⁵⁴ Bknz. Büyükkaragöz, Ş. – Çivi, C., Genel Öğretim Metotları, s.39-40; Ayrıca bknz. Hesapçıoğlu, M., Öğretim İlke ve Yöntemleri, s.288-292; Bilgin, B., Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.38-40; Dodurgalı, A., “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde İletişim Problemleri ve Bazı Teklifler” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim-Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.33-36

geçmek için öncelikle rehberliğin tanımını vermeyi uygun gördük, daha sonra öğrencilerin fikrini sorduk.

Olumsuz cevapların %33,3 oranında olması öğrencilerin rehberlik konusunda eksik yönlerinin olduğunu göstermektedir.

Günümüzün modern eğitim anlayışında öğrencilere sadece bilgi vermek, zihni açıdan gelişimini sağlamak yetersiz sayılmakta ve öğrenci bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin her yönüyle eğitimi ve gelişimi dikkate alınmaktadır. Bu da rehberlik hizmetlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

“Rehberlik hizmetleri her eğitim kurumunun amacına ve şartlarına uygun yapılmalıdır.”⁵⁵ ilkesinin gereği olarak din eğitimi ve öğretimi verilen kurumlarda şartlarına göre rehberlik hizmeti vermek gereklidir. Buna bağlı olarak Kur’an Kurslarında da ruh sağlığı yerinde, tutarlı, kendini gerçekleştirmiş ve topluma uyumlu fertler yetiştirmek için rehberlik hizmetlerinden yararlanmanın lüzumu ortaya çıkmaktadır.

Sorumuzun içindeki tanımdan da anlaşılacağı üzere rehberlik, öğrencinin kabiliyetleri doğrultusunda ona yardımcı olmak, kendini keşfetmesine ve tanınmasına imkan sağlamaktır. Buradan hareketle rehberliğin, özellikle hafızlık öğretimi açısından önemi büyüktür. Çünkü rehberlik, öğrenciyi kabiliyeti doğrultusunda yönlendirmektir. Hafızlık öğretiminde de kabiliyetli öğrencileri hafızlığa sevk etmek, kabiliyeti olmayanları bu konuda zorlamamak, eğitim-öğretim verimliliği açısından en başta gelen husustur. Örneğin, çocuğun ilgi, kapasite ve kabiliyeti göz önüne alınmadan hafız olmaya zorlanması olumsuz sonuçlar meydana getirmektedir. Bu konuda Beyza Bilgin’in bir okul yöneticisinden aktardığı şu misal çok manidardır: “Ben çocukluğumda Kur’an’ı, Yasine kadar ezberlemiştim. İlkokula giderken babam beni sabah namazında kaldırır, hafızlığa yollardı. Öyle yıldım ki şimdi hiç Kur’an okumuyorum. Bu duygu ile oğullarıma da öğretmedim.”⁵⁶ Görüldüğü üzere, din eğitiminde yönlendirmenin zorla yapılması dinden soğuma, bıkmaya vb. sorunları doğurmakta hatta öğrencilerin ruh ve beden sağlıklarının bozulmasına sebep olmaktadır.

⁵⁵ Yılmaz, H. – Üre, Ö., Rehberlik Ders Notları, Günay Ofset Yay., Konya 1997, s.56; Ayrıca bkz. Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, VIII. Baskı., Özerler Mat. Ankara 1994, s.20

⁵⁶ Bilgin, B., Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi, s.134

Öğreticilerin rehberlik hizmetlerini üç guruba ayırabiliriz:

a) Öğrencinin ilgi ve yeteneğine göre en uygun mesleği seçmesine yardımcı olma. Bu konuda öğretmenler hafızlık yapan öğrencileri İmam Hatiplik, Vaizlik, Murakıplık, Müftülük gibi mesleklere yönlendirerek onlara yardımcı olabilir.

b) Öğrencinin eğitim alanına dönük sorunlarıyla ilgili yapılan eğitsel rehberlik. Bu tür rehberlikte, öğretmenler eğitimin verimine engel teşkil eden sorunların çözümüne dönük faaliyet gösterirler. Mesela etkili ders çalışma, öğrenme zorlukları, farklı metotlar deneme gibi konularda öğretmenler, öğrencilere rehberlik eder.⁵⁷ Bu şekilde etkili verimli ders çalışma alışkanlığı kazanan öğrenci kendine güvenir.

Kur'an Kurslarında ise hafızlık öğretiminde, öğretmenlerin, öğrencileri hangi hususlarda öğrenme güçlüğü çektiklerini tespit edip, ona göre yönlendirmeleri, öğrencilerin durumlarına göre farklı metotlarla ezber yapmayı önermeleri, etkili ve verimli ders çalışma noktasında yardımcı olmaları vb. faaliyetleri eğitsel rehberlik alanına giren konulardır. Öğreticilerin bu konulardaki rehberlik hizmetleri etkili bir hafızlık öğretimi için vazgeçilmez hususlardır.

c) Öğrencilerin özel problemleriyle ilgili rehberlik. Bu hizmetle öğrencilerin kişisel sorunları, ileri psikolojik boyutlara ulaşmadan telafi edilir. Kişisel problemlerin kaynağı maddi ve manevi olabilir. Bunlardan bazıları; sağlıkla ilgili problemler, başkalarıyla ilişki kurmaya ait problemler ailevi problemler, kendine güven, benlik tasarımıyla ilgili problemler vb. olabilir. Öğretmen, öncelikle problemin kaynağını iyi tespit etmeli sonra çözüm için öğrenciyi yönlendirmelidir. Kişisel problemlerde öğretmen, gerekli hallerde okul idaresi ve velilerle işbirliğine giderek çözüm aramalıdır.

Hafızlık yapan öğrencilerin de bu tür problemleri olabilir. Öğreticiler, eğitsel alanda olduğu gibi kişisel alanda da öğrencilere yardımcı olup gerekli hallerde Kur'an Kursu idaresi ve velilerle işbirliği içerisine girerek problemleri büyümeden çözebilir.

Yukarıda görüldüğü üzere rehberlik hizmetleri üç guruptur. Öğreticilerin bu üç alanda etkili bir şekilde rehberlik yapması, hafızlık öğretiminin verimliliğini

⁵⁷ Bknz. Binbaşıoğlu, C., Rehberlik, Binbaşıoğlu Yay. Ankara 1986, s.38-40

artıracaktır. Ancak öğreticilerin bu konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmaları, rehberlik hizmetlerinin daha sağlıklı sonuçlar vermesini sağlayacaktır.

Son olarak hafızlık yaptıran öğreticilerin de faydalanabilecekleri bazı rehberlik ilkelerini burada zikretmeyi uygun gördük:

1. “Bilgili ve güzel ahlâk sahibi olmak, din ve kaynakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak, iyi ve kötüyü ayırt edecek kadar isabetli bir ayırım gücüne sahip olmak.
2. Kur’an’da emredildiği gibi yumuşak davranmak. (Nisa:62, Nahl:125)
3. Zan ve tahminle hüküm vermemek.(Necm:28)
4. Tepkilere anlayış ve sabır göstermek.
5. Uzman rehber ve psikiyatristlerle işbirliği yapmak.
6. Problemler karşısında sakin ve sabırlı olmak.
7. Sadece sorunlu ve problemlı öğrencilere değil, herkese rehberlik yapmak.”⁵⁸

8. ÖĞreticilerin Disiplin Konusundaki Görüşleri

8.1. ÖĞreticilerin Disiplin Sağlama Metodu

ÖĞreticilerin “*Sınıf disiplinini sağlama noktasında Kur'an Kursu öğreticileri en çok hangi metodu kullanıyorlar?*” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-42: ÖĞreticilerin Disiplin Sağlama Metodu

ÖĞreticilerin Disiplin Sağlama Metodu	N	%
Öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirleme	22	52,4
Katı Kurallar uygulama	-	-
Oldukça müsamahakar davranma	1	2,4
Sözlü yaptırımlarla sağlama	7	16,7
Fiziksel Cezalar ile disiplini sağlama	-	-
Olumlu pekiştireçlerle disiplini sağlama	11	26,2
Başka	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

⁵⁸ Bulut, A., Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, DİB Yay. Ankara 2002, s.61-62, Binbaşıoğlu, C., Rehberlik, s.32

Tablo-42’de görüldüğü üzere deneklerin %52,4’ü “Kursun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirliyorlar”; %26,2’si “Olumlu pekiştireçlerle (sözle, hediyeyle vb. ödüllendirerek) disiplini sağlıyorlar”; %16,7’si “Sözlü yaptırımlarla disiplini sağlıyorlar”; %2,4’ü “Oldukça müsamahakar davranıyorlar” derken %2,4’ü farklı bir fikir belirtmiştir. O da şudur; “Her öğrencinin nabız ölçüsünü anlayıp hiçbir öğrenciyi kırmayacak ve derslerini etkilemeyecek bir şekilde” şeklinde ifade etmiştir.

Cevapları incelediğimizde denekler, Kur'an Kursu öğretmenlerinin genelde öğretim ilke ve yöntemlerine uygun olarak disiplini sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Cevapların oluşumunda “fiziksel cezalar ile disiplini sağlama” ve “Katı Kurallar uygulama” seçeneğine öğretmenler tarafından cevap verilmemiştir. Bunda diğer seçeneklerin yönlendirici etkisi olabileceği gibi yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerin şu ifadeleri de konuya açıklık getirmektedir. “Zorunlu kesintisiz eğitimle beraber Kur'an Kurslarına gelen öğrencilerin yaş seviyesi yükseldi. Daha önce (zorunlu kesintisiz eğitimden önceki dönemi kastediyor) bazen öğretmenler katı kurallarla veya fiziksel cezalarla disiplini sağlama yoluna gidiyorlardı. Ancak şu anda öğrenciler, yaş seviyelerinin yükselmesi ile beraber anlama ve muhakeme etme güçleri geliştiği için öğretmenlerin sözlü yaptırımlarıyla hareket ediyorlar. Böylece disiplini sağlamak eskiye nazaran daha kolaylaşıyor.” Bu durum Kur'an Kursları için olumlu bir gelişmedir.

Disiplin fert ya da toplumların, eğitimin amaçlarına ulaşmaları için davranışlarını kontrol altına almalarıdır.⁵⁹

Eski disiplin anlayışı olan sınıfta kıpırdamadan oturma, öğretmenin öğrencileri bağırıp kızarak susturması vb. günümüzde değerini yitirmiştir. Çünkü bu tür uygulamalar öğrenciyi pasif bir hale getirmektedir. Günümüzde öğrencilerin yapacakları amaçlı etkinlikler, birlikte çalışma alışkanlığı, kendi kendini kontrol gibi uygulamalar disiplin kavramı içerisinde yer alan faaliyetlerdir.

Okulda ve sınıfta disiplinin sağlanması denilince, daha çok öğrenci davranışlarının okul yönetimi veya öğretmen tarafından kontrol edilmesi anlaşılır. Oysa öğrencilere kendi kendilerini kontrol etme, kendi davranışlarını denetleme ve

⁵⁹ Bknz. Büyükkaragöz, S. – Çivi, C., Genel Öğretim Metotları, s.265

kendilerini yönetme becerisi kazandırıldığında, dışsal kontrol mekanizmalarına fazla gerek kalmayabilir. Öğrenciler, bir başkası tarafından kontrol edilmek yerine, kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmelidir.

Sınıf disiplininin en önemli parçası ise öğretmenin kendi disiplin anlayış ve uygulamalarıdır. Öğretmen, öğrencisinde görmek istediği davranışı, önce kendisi göstererek onlar için iyi bir rol modeli oluşturmaktadır.⁶⁰

Disiplinin amacı, “kişiyi toplumun genel düşünüş ve davranışlarına intibak ettirmek için onu bu düşünce ve davranışlara yatkın hale getirmektir.”⁶¹ Bu genel tanımı, okul ve sınıf düzeyine indirdiğimizde, okul ve sınıf çalışmalarının düzenini ve düzgünlüğünü sağlayan önlemlerin hepsi okul disiplini içerisinde yer alır. Buna göre eğitimde disiplin, “öğrenciye hangi davranışın istenilir olduğunu gösterip öğretmek, öğrencinin bu davranışı yapıp-yapmadığını izlemek, davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, beklenenden kötü yaptığında onu – eğitim ilke ve yöntemlerine uygun bir şekilde- cezalandırmaktır. Bu anlamda disiplin, istenen öğrenciye öğretmek, yerleştirmektir.”⁶²

Yukarıdaki hususları hafızlık öğretimi açısından değerlendirdiğimizde, öğrencilerin davranışlarının Kur'an Kursu idaresi ve öğretmenler tarafından denetlenmesi yerine, öğrencilerin kendi kendilerini kontrol etme, kendi davranışlarını denetleme ve kendilerini yönetme becerisi kazandırıldığında, dışsal kontrol mekanizmalarına fazla gerek kalmayacak ve öğretmenlerin yükü biraz daha hafifleyecektir. Dolayısıyla öğrencilerin kendi kendilerini yönetmesi ve denetlemesi, eğitim-öğretim verimliliğini de artıracaktır.

Okulda ve sınıfta disiplin sağlamaya yardımcı faktörler vardır. Bunlar aynı zamanda Kur'an Kurslarında öğretmenlere yardımcı olabilecek faktörlerdir. Kısaca maddelersek:

- a. Amaçlarına, yeteneklerine, isteklerine ve geçmiş bilgilerine uygun olarak hazırlanan bir eğitim programı öğrencinin ilgisini çekerek, öğretmen ve diğer öğrencilerle iş birliği içinde olmasını sağlar.

⁶⁰ Geniş bilgi için bkz. Şişman, M., Öğretmenliğe Giriş, Pegem A Yay. Ankara 1999, s.186

⁶¹ Ay, M.E., Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza, s.22

⁶² Başaran, İ.E., Eğitim Yönetimi, s.118; Ayrıca krş. Ay, M.E., Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza, s.22; Küçükahmet, L., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, s.117-118; Hesapçıoğlu, M., Öğretim İlke ve Yöntemleri, s.339

- b. İyi bir rehberlik sisteminin olması, sorunları ortaya çıkmadan önler. Kendisi ile ilgilenildiğini bilen öğrenci ilgililere yardımcı olur ve okul çalışmalarına istekle katılır.
- c. Etkin okul-veli iş birliği, disiplini sağlamada önemli rol oynar.
- d. Okul binasının eğitim-öğretim için fiziki elverişliliği disiplini sağlamada yardımcı bir faktördür. Örneğin karanlık bir binada elektrik enerjisinden tasarruf düşüncesiyle ışıkların söndürülmesi ciddi disiplin sorunlarına neden olmaktadır. Yine örneğin bir Kur'an Kursunda yeterli oyun sahasının olmaması, öğrencilerin çorapları iç içe katarak Kursun mescidinde top oynaması ve oluşan gürültü ile diğer öğrencilerin ders çalışmaması, fiziki yeterliliklerin disiplini sağlamada ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.
- e. Öğretmenin sınıf içindeki söz ve hareketleri, öğrencilerin tavır ve hareketlerine yön verir.
- f. Sınıfta öğrencilerin aşırı kalabalık olmaması disiplini sağlamayı kolaylaştırır.
- g. Öğrencilerin davranışlarının öğretmen tarafından kontrol edilmesi, onların disiplinli çalışmalarını sağlar
- h. Ders araç ve gereçlerinin etkin kullanımı öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasını önler, ilgi ve istekle sersi takip etmelerini sağlar.⁶³

⁶³ Geniş bilgi için bkz. Küçükahmet, L., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, s.126; Büyükkaragöz, S.- Çivi,C., Genel öğretim Metotları, s. 271-273

8.2. Disiplini Olumsuz Etkileyen Faktörler

8.2.1. Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi

Öğreticilerin “Öğreticilerin arzu edilen derecede pedagojik formasyona sahip olmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-43: Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi

Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	2	4,8
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	10	23,8
Katılmıyorum	9	21,4
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-43’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u Katılıyorum; %23,8’i Kararsızım; %21,4’ü Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %4,8’i Tamamen Katılıyorum şeklinde cevaplarırken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin % 47,7’si öğretmenlerin pedagojik formasyona sahip olmamalarının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %26,2’si ise öğretmenlerin pedagojik formasyon eksikliğinin disiplini sağlamada olumsuz bir etkisinin olmadığını savunmuşlardır.

Kararsız olanlar %23,8 oranındadır. Bunda, öğretmenlerin genelinin İmam Hatip Lisesi mezunu olmaları (yani pedagojik formasyon konusunda eğitim almamış olmaları) ile diğer öğretmenlerin bu konudaki yeterliliklerini bilmemeleri etkili olmuş olabilir.

Günümüzde disiplin anlayışı korkutucu ve cezalandırıcı olmaktan çok iyileştirici ve önleyici bir mahiyete sahiptir. Öğrencilerin belli normlara zor yoluyla değil, kendi içsel arzu ve akıllarıyla uyması, benimsemesidir. Öğrencide, kendi isteği ile disiplini sağlama arzusu oluşturacak kişi ise öğretmendir. Ancak öğretmenin öğrencide bu duyguyu oluşturması kolay değildir. Bu konuyla ilgili olarak öğretmenin; öğretim ilke ve yöntemleri, genel öğretim metotları, eğitim psikolojisi,

gelişim psikolojisi, ölçme ve değerlendirme gibi konularda yeterli pedagojik formasyona sahip olması, sınıf disiplinini sağlamasında ona yardımcı olacak hususlardır. Bu da ancak sayılan hususlarda eğitim almaya bağlıdır. M. Hesapçioğlu bu hususu şöyle açıklamaktadır: “Öğretmen geniş bir bilgi, olgun bir kültür, yüksek ahlâki meziyetler, derin bir psikolojik görüş ve kavrayış sahibi olmalı, talebe bunu öğretmeninde görmeli, kendi ruhunu okuyabildiğini, ne düşündüğünü anlayabildiğini, ruhi halini ve arzularını kavradığını bilmelidir.”⁶⁴ Öğretmenlerin bu özelliklere sahip olması da bu konularda eğitim almalarıyla mümkündür.

Yukarıda bahsedilen hususlar Kur’an Kurslarında hafızlık yaptıran öğrenciler için de geçerlidir. Bütün eğitim kurumlarında ve Kur’an Kurslarında “Eğitim faaliyetlerinin tümü öğrencilerin sadece bilgi ve becerisini artırmaya değil onun kişiliğinin gelişmesine yönelik olmalıdır. Eğitim uygulamalarında disiplini sadece öğrencinin uyması gereken kurallar bütünü olarak anlamak ve uygulamak yanlıştır. Öğretmen, program, amaç, öğretim ortamı, metot yani öğretimin bütün unsurları ve birbirleriyle olan ilişkileri Kur’an Kursu ve sınıf disiplinini zorlaştıran veya kolaylaştıran etkinliğe sahiptir.”⁶⁵ Özellikle hafızlık yapan öğrencilerin ortalama üç-dört yıl Kur’an Kursunda kaldığını düşünürsek bu süre zarfında Kur’an Kursu disiplininin katı kurallar, korkutma ve cezalandırma ile sağlanması öğrencilerin kişilik gelişimini, sosyalleşmesini, psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek ve aynı zamanda öğrencinin gözünde Kur’an Kursu idaresinin, öğrencilerin saygı ve sevgisi kaybolacaktır.

Öğrencilerin düşünerek, yorumlayarak ve anlayarak itaat edecekleri bir disiplin sistemi hazırlamak, amaçlı etkinlikler düzenlemek, fiziki ortamı öğrenciye göre hazırlamak, birlikte iş yapma faaliyetleri düzenlemek, kısaca öğrenciye bir şeyler yaptırarak disiplini sağlamak öğrencilerin görevidir. Ancak bu hususlarda öğretici, yeterince bilgi sahibi değilse başarılı olması çok zordur. Kısaca öğretim ilke ve yöntemleri açısından öğrencilerin pedagojik formasyon sahibi olmaları gerektiği gibi, disiplini sağlama açısından da pedagojik formasyon sahibi olmaları zorunlu bir ihtiyaçtır.

⁶⁴ Hesapçioğlu, M., Öğretim İlke ve Yöntemleri, s.347; Ayrıca bkz. Bayraktar, M.F., İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri, MÜİFV. Yay. V.Baskı, İstanbul 1997, s.173-174

⁶⁵ Buyrukçu, R., Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma, s.165

8.2.2. Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi

Öğreticilerin “Öğrenci velilerinin öğretmenler ve Kur'an Kursu idaresi ile yeterince diyalog kurmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır. ” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-44: Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi

Disiplinin Sağlanmasına Veli Kontrolünün Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	3	7,1
Katılıyorum	31	73,8
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-44’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %73,8’i Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %7,1’i Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %80,9’u velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur'an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada olumlu bir etkisi olduğu kanaatindedirler. %19,1’i ise velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur'an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada bir etkisinin olmadığı kanaatindedirler.

Kur'an Kursunda disiplinin sağlanmasında öğrenci velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile iş birliği içinde olması önemli bir etkidir. Çünkü velinin okula gelip çocuğu hakkında bilgi alması ile öğrenci kendisi ile ilgilenildiğinin ve takip edildiğinin farkına varacak, dolayısıyla ders çalışma motivasyonunda bir artma ve Kur'an Kursu disiplinini bozabilecek davranışlarında da bir azalma olacaktır. Bu ise eğitim-öğretimin verimliliği açısından önemli bir faktördür.

Daha önce Tablo-29’da görüldüğü üzere velilerin, Kur’an Kursu idaresi ve öğretmenlerle işbirliği içerisinde olması öğrencilerin motivasyonlarını olumlu yönde etkilemektedir. Aynı şekilde özellikle Kur’an Kursu disiplininin sağlanmasında veli-öğretici işbirliği önemli bir faktördür. Çünkü bu işbirliği sayesinde öğrenci, kendisi ile ilgilenildiğini, takip edildiğini anlar ve disiplini bozacak davranışlardan uzak durur.

Hafızlık yapan öğrenciler açısından konuyu ele alırsak, bu öğrencilerin ergenlik döneminde olması konunun önemini daha da artırmaktadır. Zira bu

dönemdeki gençlerin genel özellikleri huzursuz olma, kurallara uymak istememe, daha özgür hareket etmek isteme vb. şekilde sıralanabilir. Bu özellikler kontrol altına alınmaz ve doğru bir şekilde yönlendirilmez ise Kur'an Kursu disiplini olumsuz etkileyebilecek mahiyettedirler. İşte bu noktada öğrenciye en fazla yardım edebilecek konumda olan ailedir. Öğretici ve veli işbirliği karşılaşılabilecek problemlerin daha kolay çözülmesini ve hatta ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayabilecek güçtedir.

8.2.3. Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi

Öğreticilerin “*Öğrencilere not verme sisteminin olmaması disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-45: Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi

Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	6	14,3
Katılıyorum	15	35,7
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	17	40,5
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-45’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %40,5’i Katılmıyorum; %35,7’si Katılıyorum, %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Kararsızım ve %4,8’i Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %50,0’ı Kur'an Kurslarında not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %45,2’si ise disiplini sağlama noktasında not verme sisteminin olmamasının bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde bazı öğretmenler “Not verme sistemi olmadığı için ne öğrencileri disiplin altına alabiliyoruz ne de yüksek not vererek motivasyonlarını sağlayabiliyoruz. Yani öğretmenlerin öğrenci üzerinde bir yaptırım gücü kalmıyor. Öğrenciler de not verme sistemi olmadığı için derslerine yeterince önem vermiyorlar. Bu da bir disiplinsizlik meydana getiriyor.” şeklinde karşılaştıkları problemleri dile getirmişlerdir.

Öğreticilerin bu açıklamalarında disiplin açısından iki önemli nokta dikkat çekmektedir:

Birinci husus; öğreticinin not verme yetkisinin öğrenci üzerinde bir yaptırım gücü oluşturması. Sınıf disiplininin sağlanmasında öğreticinin sözlü yaptırımlarının yanında not verme yetkisinin olması öğrenciyi ders çalışmaya iten bir faktördür. Zira bu şekilde öğrenci, düşük not almamak için derslerinde yoğunlaşacak, dolayısıyla Kur'an Kursu ve sınıf disiplinini bozacak davranışları ya hiç yapmayacak ya da daha az yapacaktır.

İkinci husus; not verme sisteminin olmaması, öğrencinin yeterince derslerine önem vermemesine neden olması. Öğrencinin derslerine yeterince önem vermemesi, farklı şeylerle meşgul olmasına dolayısıyla eğitim-öğretimin verimliliğinin düşmesine neden olur.

Olumlu görüş belirten öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde öğretmenler, öğrencilerin kendi istekleri ile hafızlık yaptıklarını, bu nedenle not verip vermemenin çok etkili olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca bu öğretmenler not verme yerine, sevgi ve şefkatle öğrenciye yaklaşarak, çeşitli motive eden sözlerle ve ödüllerle Kur'an Kursu ve sınıf disiplinini sağladıklarını belirtmişlerdir.

Öğreticilerin ortalama yarısının olumlu, yarısının da olumsuz fikir belirtmesinde “not verme” kavramına yükledikleri anlam ve “not verme” nin eğitim-öğretimdeki fonksiyonu hakkında farklı düşüncelerinin etkili olduğu kanaatindeyiz.

9. Öğreticilerin Ders Araç-Gereçleri Hakkındaki Görüşleri

9.1. Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Hafızlığa Etkisi

Öğreticilerin “Hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz vb. ders araç gereçlerini kullanmak, ezber yapmayı kolaylaştırmaktadır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-46: Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Etkisi

Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçleri Kullanmanın Etkisi	N	%
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	3	7,1
Katılmıyorum	9	21,4
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-46’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Katılıyorum; %21,4’ü Katılmıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum derken %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %66,7’si ezber yaparken teyp, video, slayt, tepegöz gibi ders araç gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırdığını ifade etmektedirler. %23,8’i ise bu ders araç ve gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırmayacağını düşünmektedir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz cevap veren öğretmenler yukarıdaki ders araç-gereçlerinin bir program ve disiplin içinde kullanılmadığını ve böylece adeta vakit kaybına sebep olduğunu düşünmektedirler.

Olumlu görüş belirten öğretmenler ise bu tür ders araç gereçleri kullanıldığında öğrencilerin, hem görerek hem işiterek hem de kendileri tekrar ederek ezberlerini daha rahat ve daha doğru yaptıklarını belirtmişlerdir. Hatta bu konuda bir öğretici şunları ifade etmiştir: “Herkes çocuğuna, öğrencisine en uzman kişilerden ders almak ister, ancak herkesin buna imkanı yoktur. Ben ise öğrencilerime kasetten ünlü hafızlardan Kur'an-ı Kerim dinlettiğim zaman, benim öğrencim bir manada dinlediği

hafızın talebesi oluyor, ayetleri hatasız olarak dinliyor ve aynı zamanda bir hafız için sahip olunması gereken en önemli beceri olan “makam” konusunda da eğitim almış oluyor.”

Olumlu görüş belirten öğretmenlerin bu konu ile ilgili değindikleri ikinci nokta ise şudur: Öncelikle bu tür teknikler denenmeli, olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmeli daha sonra bir program ve disiplin haline getirilerek uzman öğretmenler tarafından uygulanmalıdır. Yoksa bu hususlara dikkat edilmeden yapılacak bir uygulama verimli sonuçlar doğurmayabilir ve öğrencilerin vakit kaybetmesine sebep olabilir.

Öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereçler genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılırlar. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir ve öğrenmeyi artırır. Bazı faydalı yönlerini şöyle sıralayabiliriz.

Eğitim monotonluğunu giderir, öğrencinin konuya etkin olarak katılmasını sağlar, öğrenilenleri az ve geç unutulmasını sağlar, ilgiyi artırır, algılamaya yardımcı olur.⁶⁶

Öğretim araç-gereçleri seçilirken şu hususlara dikkat edilmelidir: Öğretim hedefleri, öğretim yöntemi, öğrenci özellikleri, öğretim ortamı, araçların özellikleri, maliyet, zaman ve elde etme imkanı.

Ayrıca ders araç ve gereçlerini etkili bir şekilde kullanabilmek için bu konudaki süreç ve ilkeleri iyi bilmek gerekir. Bunları ayrıntılı olarak burada anlatmamız mümkün olmadığından konuyla ilgili kaynaklara bakılabilir.⁶⁷

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğuna göre ders araç-gereçlerinin kullanımı hafızlık yapmayı kolaylaştırmaktadır. Ancak her türlü eğitimde de –yukarıda açıklandığı gibi- araç gereçlerin seçiminde bazı hususlara dikkat edilmesi ve araç gereçlerin etkili bir şekilde kullanılması ile olumlu sonuçlara ulaşılabilir. Aksi takdirde iyi tasarlanmamış, derse ve öğrenciye uygun olmayan, etkili bir şekilde kullanılmayan ders araç-gereçlerinden bir fayda beklenemez.

Burada değinilmesi gereken bir başka husus da ders araç-gereçlerinin öğretici tarafından etkin bir şekilde kullanılmasıdır. Öğretici ders araç gereçlerini

⁶⁶ Bknz. Çilenti, K., Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, IV. Baskı, Ankara 1991, s.30 vd.

⁶⁷ Geniş bilgi için bknz. Yalın, H.İ., Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yay. Ankara 1999 s.73-160; Vural, B., Eğitim-Öğretimde Teknoloji ve Materyal Kullanımı, Hayat Yay., İstanbul 2004, s.56-57; İşman, A., Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Değişim Yay. İstanbul 2003, s.43-44

kullanabilecek şekilde bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Yoksa her ne kadar bir sınıfta en son teknolojiyle donatılmış ders araç-gereçleri olsa da bunlar öğretici tarafından kullanılmadıkça bir değer ifade etmez.

9.2. Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği

Öğreticilerin “Kur'an Kursunda yeterli ders araç ve gereci vardır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-47: Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği

Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	8	19,0
Katılıyorum	19	45,2
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	42	100,0

Tablo-74’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %45,2’si Katılıyorum; %33,3’ü Katılmıyorum; %19,0’ı Tamamen Katılıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %64,2’si görev yaptıkları Kur'an Kursunda yeterli ders araç ve gereçleri bulunduğu ifade etmişler, %33,3’ü ise Yeterince ders araç gereçlerinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu araştırma alanlarına göre incelediğimizde:

Görüşülen İl * Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği

			Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği				Toplam
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Görüşülen İl	Isparta	N	7	8	1	2	18
		% Görüşülen İl	38,9%	44,4%	5,6%	11,1%	100,0%
		% Toplam	16,7%	19,0%	2,4%	4,8%	42,9%
	Antalya	N	1	8		11	20
		% Görüşülen İl	5,0%	40,0%		55,0%	100,0%
		% Toplam	2,4%	19,0%		26,2%	47,6%
	Burdur	N		3		1	4
		% Görüşülen İl		75,0%		25,0%	100,0%
		% Toplam		7,1%		2,4%	9,5%
Toplam	N	8	19	1	14	42	
	% Görüşülen İl	19,0%	45,2%	2,4%	33,3%	100,0%	
	% Toplam	19,0%	45,2%	2,4%	33,3%	100,0%	

Isparta'daki Kur'an Kurslarının ders araç gereçleri bakımından diğerlerine göre daha zengin olduğunu görmekteyiz. Antalya'daki Kur'an Kursları ise diğer illere göre ders araç gereçleri bakımından daha yetersizdir.

Yaptığımız görüşmelerde ders araç gereçleri bakımından zengin olan Kur'an Kurslarının vakıf ve derneklerinin olduğunu, fakir olanların ise vakıf ve derneklerinin olmadığını müşahade ettik. Vakıf ve dernekler Kur'an Kursunun maddi ihtiyaçlarının karşılanmasında Kur'an Kurslarına büyük katkılar sağlayarak bir çok alandaki eksiklerin tamamlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bunda devletin Kur'an Kurslarına yeterince ekonomik destek vermemesinin de etkisi olduğu kanaatindeyiz.

Eğitim-öğretim sürecinin en belirgin amacı bireylere davranış kazandırmaktır. Söz konusu davranışların en etkili biçimde öğrenilebilmesi için dikkat edilmesi ve yapılması gereken pek çok faaliyet vardır. Bunlardan biri de araç-gereç kullanımudur. Çünkü araç-gereç kullanmak daha fazla duyu organına mesaj göndermeyi sağladığı için öğrenmenin kalitesini artırır. Zira yapılan araştırmalara göre; okuduklarımızın %10'u, duyduğumuzun %20'si, gördüklerimizin %30'u, hem görüp hem duyduğumuzun %50'si, görüp, işitip, yaptıklarımızın ise %90'ı hatırla kalmaktadır.⁶⁸ Bu açıdan genel olarak eğitim-öğretim sürecinde araç-gereç kullanmanın önemi büyüktür.

Öğrencilerin derslerde araç-gereç kullanabilmeleri, okulda yeterli ders araç-gereçlerin olmasına bağlıdır. Çünkü yeterli ders araç-gereci olmadan öğreticilerin göstereceği çaba ile yeterli ve etkili bir sonuç elde edilemez.

Yukarıda öğreticilerin çoğu ders-arac-gereçlerinin yeterli olduğunu belirtmelerine rağmen, %33'ünün yeterli araç-gerece sahip olmadıklarını belirtmeleri, eğitim-öğretim verimliliği açısından arzu edilen seviyeye ulaşamadığını göstermektedir. Bu eksiklikler devletin yeterli ödenek ayırması, müftülüklerin maddi desteği ile giderilebilecek hususlardır.

9.3. Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları

Öğreticilerin "*Öğreticiler ders araç ve gereçlerini yeterince kullanmaktadırlar.*" yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

⁶⁸ Bknz. Demirel, Ö., Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, Pegem A Yay. Ankara 2002, s.51

Tablo-48: Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları

Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları	N	%
Tamamen Katılıyorum	1	2,4
Katılıyorum	23	54,8
Kararsızım	4	9,5
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	42	100,0

Tablo-48’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %54,8’i Katılıyorum; %33,3’ü Katılmıyorum; %9,5’i Kararsızım; %2,4’ü Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre deneklerin %57,2’si, öğretmenlerin ders araç ve gereçlerini yeterince kullandıklarını, %33,3’ü ise yeterince ders araç gereçlerini kullanmadıklarını belirtmiştir.

Tablo-47 ile Tablo-48 birlikte incelediğimizde aralarında bir paralellik olduğunu görmekteyiz. Tablo-47’de öğretmenlerin %64,2’si Kur'an Kursunda yeterli ders araç-gereci olduğunu belirtmişti. Tablo-38’de ise öğretmenlerin %57,2’i ders araç-gereçlerinin kullanıldığını ifade etmiştir. Buna göre öğretmenler sahip oldukları ders araç-gereçlerini kullanmaktadırlar.

Eğitim uzmanları da bu konuda, “Kullanılan ders araç-gereçlerinin önemine öncelikle öğretmen inanmalı ve kullanılacak ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalıdır.”⁶⁹ şeklinde öğretmenlerin fonksiyonunu açıklamışlardır. Ancak öğretmenin ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmasının yanında bunları etkin bir şekilde kullanması gerekir. Zira okulları en üstün teknoloji ile donatmak, kullanılmadıktan sonra bir mana ifade etmez. Derste kullanılacak araç-gereçlerden gerekli yararın sağlanması, uygun aracın, uygun yer ve zamanda, uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır. Yani araç-gereçler öğrencilerin, konunun ve çevre şartlarının özelliklerine uygun olmalıdır. Uygun araç-gereç seçiminde ise en önemli görev öğretmene düşmektedir. O, öğrenme sürecindeki işlevini yerine getirirken, hazır öğretim materyallerinden uygun olanlarını seçerek kullanır. Gerektiğinde kendisi yeni öğretim materyalleri hazırlama yoluna da gidebilir. Zira “sınıfta kullanılmakta olan öğretim araçlarının çeşidi arttıkça, o sınıftaki bütün öğrencilerin

⁶⁹ Demirel, Ö., Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, s.70-71; Taşpınar, M., Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri, Üniversite Kitapevi, II.Baskı, Elazığ 2005, s.178

öğrenmeleri için gerekli olan işaretleri bulma ihtimalleri de buna bağlı olarak artacaktır.”⁷⁰ Bu durum Kur’an Kurslarındaki hafızlık yaptıran öğretmenler için de geçerlidir. Öğreticilerin ders esnasında, etkin bir şekilde ders araç-gereçlerinden faydalanmaları, öğrencilerin ilgilerinin dağılmaması, öğrenilenlerin kalıcı olması vb. açılardan olumlu sonuçlar meydana getirir.

“Günümüzde teknik ve teknolojik gelişmeler çok hızlı ilerlemektedir. Bu ilerlemeler, eğitim-öğretim faaliyetlerinde değişim, gelişim ve kolaylıklar sağlamaktadır. Değişim ve gelişmeler sonucu “öğretmen merkezli öğretim” yerini “öğrenci merkezli öğretime” bırakmış, “sadece ders kitabı, tahta ve tebeşirle yapılan öğretim” yerini “çok değişik ve çeşitli materyallerin kullanıldığı öğretime” bırakmıştır.”⁷¹ Dolayısıyla Kur’an Kurslarında hafızlık öğretimi yapılırken sınırlı araç-gereçlerle ve öğretici merkezli bir eğitime devam edilmesi ulaşılmaması gereken hedeflere daha geç zamanda, daha az etkin ve daha az verimli bir şekilde ulaşılmasına sebep olacaktır. Bu nedenle öğretmenler, hafızlık öğretiminde en üst verimliliğe ulaşabilmek için günümüzün teknik ve teknolojik gelişmelerinden faydalanmalıdırlar.

Yukarıdaki sonuçlarda öğretmenlerin %33,3’ünün ders araç gereçlerini yeterince kullanmadıkları görülmektedir. Bunun farklı nedenleri olabilir. Örneğin; Kur’an Kursunda yeterli ders araç-gerecinin olmaması, öğretmenlerin hafızlık öğretim programı ile ders araç gereçleri arasında bir entegrasyon kuramamaları, ders araç gereçlerinin dersin amacı dışında kullanılması, öğrencilerin kullanacakları ders araç-gereçleri hakkında yeterince bilgilendirilmemesi vb. nedenlerden dolayı öğretmenler olumsuz görüş belirtmiş olabilirler. Ancak bu tür problemlerin aşılmasında Kur’an Kursu idaresi, öğretici, müftülük, vakıf ve derneklerin birlikte hareket etmeleri olumlu sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

⁷⁰ Benjamin, S.Bloom, İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme, (Çev: D.A.Özçelik), MEB Yay. Ankara 1979, s.115’ten nakleden Şuayib Özdemir “Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç Gereçleri Kullanma Durumu” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.168

⁷¹ Selçuk, M., Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, s.170

10. Öğreticilerin Kurs Binası Hakkındaki Görüşleri

10.1. Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği

Öğreticilerin “(Görev yaptığınız) Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygundur. ” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-49: Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği

Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	21	50,0
Katılıyorum	12	28,6
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	3	7,1
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-49’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0’ı Tamamen Katılıyorum; %28,6’sı Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %7,1’i Hiç Katılmıyorum şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %78,6’sı Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygun olduğunu belirtmektedir. %24,4’ü ise görev yaptıkları Kur'an Kursunun fiziki mekan açısından hafızlık yapmak için uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz cevap veren öğretmenler şu hususlara değinmişlerdir; “Kursumuz güzel fakat kışın ısınma sorunumuz var.”, “ Kursumuz çok güzel ama yer olarak turistik otellerin arasında, öğrencilerimiz zaman zaman ahlaki olmayan hadiselerle karşılaşmaktadırlar.”, “Kursumuz cami altında olduğu için öğrencilerimiz gayri resmi olarak kiralanmış evlerde kalıyorlar, yeterli sınıfımız yok” diğerleri de ekonomik sebeplerden dolayı yeterince ısınma, yeme-içme ve bazı zaruri ihtiyaçları alamama noktasından hareketle olumsuz fikir belirtmişlerdir.

Anket uyguladığımız Kur'an Kurslarından sadece bir tanesi cami altında, bir öğretmen odası, toplantı salonu, ziyaretçi odası olmadan yani yeterince fiziki imkanlara sahip olmadan hizmet vermektedir. Diğerleri ise yemekhane, yatakhane ve dersliklerden oluşan okul statüsünde modern binalardır. Bu durum hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kursları için olumlu bir gelişmedir. Çünkü eğitim ve öğretimin başarılı ve verimli gerçekleştirilebilmesi için öğrenme şartlarının gerçekleşmesi

gerekir. Bu şartlardan birisi de fiziki ortamdır.⁷² Özellikle hafızlığa çalışan öğrenciler için hazırlanan ortamların ferah, aydınlık, sağlıklı ortamlar olması gerekir. Çünkü öğrenciler üç-dört yılını bu binalarda geçirmektedirler.

Yapılan araştırmalar da fiziksel çevrenin hem öğrencinin davranışları hem de öğrencilerle aynı ortamda çalışan kişilerin davranışlarını doğrudan etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Hatta duvar ve eşyaların renklerinin, ısı, ışık ve temizliğinin öğrenci ve öğretmen üzerinde tesirlerinin olduğu belirtilmektedir.⁷³ Dolayısıyla hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarının fiziki yönden basık, karanlık, sağlık açısından elverişsiz veya yetersiz olması hem öğrenciler hem de öğreticiler açısından çekici değil itici bir mahiyete sahip olmasına sebep olur. Böyle bir ortamda ise öğrenci kabiliyetli olsa bile hafızlık yapmak istemez, öğretici de yeterince başarılı olamaz. Kur'an Kurslarının fiziki ortamından kaynaklanabilecek bu tür olumsuzlukların önüne geçebilmek için Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'ne, Kur'an Kurslarının açılış şartlarından biri olarak "Milli Eğitim ve sağlık müdürlüklerince binanın eğitim-öğretim ve sağlık açısından kurs binası olmaya elverişli olduğuna dair rapor düzenlenmesi gerekir."⁷⁴ şeklindeki maddeyi koymuştur.

Kur'an Kursları üzerine yapılan bir araştırmada bu konuyla ilgili olarak "Kur'an Kursu binaları nasıl olmalıdır?" sorusuna öğreticilerin %32'si daha düzenli ve öğretime uygun olmalıdır; %6,9'u çevre ve bölge şartlarına göre yapılmalıdır; %5,2'si ısıtma ve aydınlanma problemi olmamalı; %4,3'ü yatılı ve bölgesel olmalı derken %49,2'i de bu şartların hepsini de taşınabilir şekilde görüş belirtmişlerdir.⁷⁵ S. Zihni Şen'in araştırmasında da "Kur'an Kurslarının fiziki durumu iyileştirilmelidir."⁷⁶ şeklinde öğrenciler görüş belirtmişlerdir.

Bizim araştırmamızda ise hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarının çoğunun fiziki açıdan elverişli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sonuçların bu şekilde oluşmasında –araştırma konumuzun gereği- sadece hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarını incelememizin etkili olduğu kanaatindeyiz. Zira son yıllarda Kur'an

⁷² Bknz. Arslantürk, Z. , "Kur'an Kurslarının Fiziki Mekan ve Yapılanma Problemleri", Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.51-57; Subaşı, M.H. , "Müzakereler", Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, s.60-62

⁷³ Geniş bilgi için bknz. Vural, B., Nitelikli Sınıf ve Stressiz Eğitim Ortamı, Hayat Yay. İst. 2004, s.64

⁷⁴ Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, Madde:7

⁷⁵ Geniş bilgi için bknz. Buyrukçu, R., Kur'an Kurslarında Din Eğitimi., s.125-126

⁷⁶ Şen, S.Z., Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları, s.78

Kurslarının sayılarının azalmasıyla beraber hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarının daha modern binalara kaydırıldığını araştırmamız esnasında müşahede ettik. Bu şekildeki uygulama ile müftülüklerin, "bölge hafızlık öğretim merkezleri" oluşturmayı amaçladıkları kanaatindeyiz. Ancak bununla beraber öğretmenlerin %24,4'ünün görev yaptıkları Kur'an Kursunu fiziki açıdan, hafızlık öğretimi yapmak için yetersiz bulmaları bu konuda hala eksikliklerin var olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki sonuçlara yüzünden okuyan öğrencilere ait Kur'an Kurslarının fiziki durumları –araştırmamız gereği- dahil değildir. Ancak araştırmamız esnasında bu Kur'an Kurslarının bir kısmını görme imkanımız olmuş ve bunların arasında da fiziki açıdan yetersiz olanların var olduğunu müşahade etmiştik.

Sonuç olarak Kur'an Kurslarının –özellikle de hafızlık öğretimi yaptırılanların- fiziki şartlar açısından eğitim-öğretim için yeterli olması gerekir. Zira fiziki şartların elverişli olması, eğitim-öğretim verimliliğini olumlu yönde etkileyen bir faktördür.

10.2. Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği

Öğreticilerin "(Görev yaptığınız) Kur'an Kursunda tenefüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlar vardır." Yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-50: Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği

Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği	N	%
Tamamen Katılıyorum	14	33,3
Katılıyorum	10	23,8
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	11	26,2
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
Cevapsız	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-50'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %33,3'ü Tamamen Katılıyorum; %26,2'si Katılmıyorum; %23,8'i Katılıyorum; %9,5'i Hiç Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım derken %4,8'i sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %57,1'i çalıştıkları Kur'an Kursunu öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlara sahip olduğunu belirtmektedir. Öğreticilerin %35,7'si ise bu konuda Kur'an Kursunun yeterli imkanlara sahip olmadığını ifade etmektedir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler şu hususlara değinmişlerdir; “Kur'an Kursu apartman şeklinde olup bahçesi yok”, “Kursa evden gelip gidiyorlar”, “İmkanlar yeni oluşturulmaya çalışılıyor.”, “Kız Kur'an Kursu olduğumuz için bahçede öğrencilerin koşturarak, bağrışarak oyun oynamaları etraftaki insanlar tarafından hoş karşılanmıyor.”, “Kursumuz cami altında olduğu için yeterli oyun sahamız yok” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Çocukların ruhi, bedeni ve akli gelişmelerine yardımcı olacak faktörlerden birisi de oyundur. Çocuk daima ders çalışmaz ve çalışmamalıdır. Yerine ve zamanına göre zihni yorgunluğun arttığı vakitlerde oyuna yönelmelidir.⁷⁷ Zira çocuklar için oyun bir süs değil, bir ihtiyaçtır.⁷⁸

Yapılan bir araştırmada Kur'an Kursu öğrencilerinin %35'i oyun oynamak istediklerini, ancak kursta oyun alanı olmadığı için oyun oynayamadıklarını belirtmişlerdir.⁷⁹ Bizim araştırmamızda da bu oranın %35 olması, Kur'an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetler için önemli ölçüde eksikliklerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu noktada şöyle bir soru akla gelebilir: “hafızlık yapan öğrenciler 15-18 yaş dönemindedirler. Yani onların oyun oynama çağı geride kalmıştır. Dolayısıyla bu tür faaliyetlerin ne gibi etkisi olabilir?” 15-18 yaş dönemi öğrencilerin ergenlik çağıdır. Bu dönemde ergenin duygularının yoğunluğunda artma olur. Artan duygululuk ve coşku hali ergende duygularını dışa vurma ve ifade etme ihtiyacını doğurur. İşte oyun ve sportif faaliyetler, artan enerjinin boşaltılması için bir fırsattır. Özellikle hafızlık yapan öğrencilerin, yoğun ders çalışma temposundan kaynaklanan zihni yorgunluğu atmak için futbol, voleybol, basketbol, hentbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetleri yapmaları, hem enerjilerini atmalarını hem de dinlenmelerini sağlayan etkinliklerdir. Aksi halde “Hafızlık yapan bir öğrenciye top oynamak, koşturmak yakışmaz” şeklindeki yaklaşımlar son derece yanlıştır. Çünkü bu durum öğrenciyi ya pasif bir hale getirir ya da isyankar, kural tanımaz davranışlar sergilemesine neden olur. Dolayısıyla öğrencilere nerede ve ne kadar oyun oynamaları gerektiği şeklindeki yönlendirmeler daha faydalı olur.

⁷⁷ Bknz. Canan, İ. , İslamda Çocuk Hakları, Yeni Asya Yay. İst. 1980, s.96; Savlu, A.H. , Müslüman Ailede Çocuk Terbiyesi, Akın Basımevi, Konya 1978, s.148

⁷⁸ Bknz. Bilgin, B. , İslam ve Çocuk, DİB. Yay. VI.Baskı, Ank. 2004, s.147-148; Yörükoğlu, A. , Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayın Dağıtım, İst. 1989, s.67

⁷⁹ Bknz. Bayraktar, M.F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları, s.60

İslam tarihine baktığımız zaman Hz. Peygamber (SAV)'in çocuklarla oyun oynadığını, onların oyunlarına önem verdiğini, oyunlarını sürdürmelerini istediğini ve onları oyun oynamaya teşvik ettiğini görmekteyiz.⁸⁰ Gazali bu konuda der ki “Çocuklara günün belirli saatlerinde beden eğitimi ile alakalı olarak lüzumlu hareketler yaptırılmalıdır. Aksi halde durgunluk ve tembellek oluşur. Çocuk oyun sayesinde okul yorgunluğunu gidermiş olur. Eğer çocuk tamamen oyundan men edilir ve yalnız derse, öğrenime bağlanırsa kalbi ölür, zekası iptal olur, daima dertli ve sıkıntılı olur.”⁸¹

Her şeyden önce öğrencinin okulu sevmesi ve okul ortamını öğrenciyi mutlu edecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Sadece öğrenme, öğretim ihtiyaçlarının değil, eğitim ve ders dışı etkinlikler açısından da ihtiyaçların karşılanması hedeflenmelidir. Bu amaçla Kur'an Kurslarının da takip edebileceği bazı ilkeler, eğitimciler tarafından şu şekilde belirtilmiştir:

- a. Okul, bina ve tesisleri öğrencilerin okula isteyerek gelmesini sağlayacak şekilde temiz, bakımlı ve çekici hale getirilmelidir.
- b. Okulda etkin olarak kullanılan laboratuvar, kütüphane, öğretmen çalışma odası gibi zorunlu mekanlar kurulmalıdır.
- c. Bu mekanlarda öğretmen ve öğrencilerin kullanabileceği, gerekli donanım ve ekipman her zaman hazır halde bulunmalıdır.
- d. Okulda ders dışı etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için gerekli spor salonu / çok amaçlı salon vb. mekanlar oluşturulmalıdır.
- e. Bu mekanlar ders saatleri dışında ve hafta sonlarında öğrencilerin kullanabilmeleri için açık tutulmalıdır.⁸²

⁸⁰ Bknz. Buhari, Edep, 81; İsti'zan, 15; Müslim, Fedail-üs Sahabe, 13; Selam, 5; Ebu Davut, Edep, 62, 147; İbn-i Mace, Nikah, 50; Ayrıca bknz. Sarıçam, İ., Hz. Peygamberin Çağımıza Mesajları, TDV Yay. Ank. 2000, s.69-70; Canan, İ., Kur'an'da Çocuk, Cihan Yay. İst 1984, s.136; Kandemir, Y., İki Cihan Güneşi, Erkam Yay., İst. 1996, s.89-94; Bilgin, B., İslam ve Çocuk, s.146-149

⁸¹ Gazali, İhya-u Ulumi'd Din III/71; Çamdibi, M., “Kur'an Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Artırılması”, Kuran Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.137-143

⁸² Bknz. Vural, B., Nitelikli Sınıf ve Stressiz Eğitim Ortamı, s.86

11. Öğreticilerin Sosyal Çevre Hakkındaki Düşünceleri

11.1. Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı

Öğreticilerin “Çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakaları yüksektir.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-51: Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı

Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı	N	%
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	29	69,0
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
Cevapsız	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-51’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %69,0’ı Katılıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Katılmıyorum; %4,8’i Kararsızım derken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %85,7’si çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakalarının yüksek olduğu kanaatinde. Olumsuz cevaplar ise bize, toplumda hafızlık öğretimine olumsuz bakan insanların var olduğunu göstermektedir.

Çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakalarının yüksek olmasında toplumumuzun büyük bir kısmının dindar olması, özellikle Kur'an Kurslarına ve hafızlık yapan öğrencilere ilgilerinin yüksek olmasını sağlamıştır. Çünkü Kur'an Kursları yeni yetişen nesillerin dini ve milli kültürle ilk tanıştıkları, sevgi ve saygıyı, kardeşliği, fedakarlığı, hoşgörüyü benimsediği, ibadetleri usulüne uygun olarak yerine getirmeyi öğrendiği yerlerdir. Kısaca bu milletin yine kendi evlatlarının yetiştiği yerlerdir.⁸³

⁸³ Bknz. Öztürk, Ş. , “Kur'an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları”, Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.173-179; Akgün, V. , “Kur'an Kursları ve Halkın Kur'an Kurslarından Beklentileri”, Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İst. 2000, s.187-201

11.2. Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı

Öğreticilerin “Aileler, öğrencilerin durumlarıyla ilgili bilgi almak için kurs idaresi ile yeterince görüşmektedirler.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-52: Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı

Velilerin Kurs İdaresi ile Görüşme Oranı	N	%
Tamamen Katılıyorum	-	-
Katılıyorum	9	21,4
Kararsızım	5	11,9
Katılmıyorum	24	57,1
Hiç Katılmıyorum	4	9,5
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-52’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %57,1’i Katılmıyorum; %21,4’ü Katılıyorum; %11,9’u Kararsızım; %9,5’i Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %66,6’sına göre velilerin, öğrencilerin durumlarını öğrenmek için Kur'an Kursu idaresi ile yeterince görüşmemektedir. %21,4’üne göre ise veliler yeterince Kur'an Kursu ile görüşmektedir.

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenler şunları söylemişlerdir; “Veliler Kur'an Kursu öğretmenlerinin ve idaresinin öğrencilerle yeterince ilgilenemediğini düşündükleri için görüşmeye gelmiyorlar.”, “Veliler genelde köy ve kasabada oturdukları için kendi işlerinden görüşmeye vakit ayırmıyorlar.”, “Çocuğu Kur'an Kursunda hafızlığını tamamlayıp mezun olduğu halde hiç tanışmadığımız veliler var.”

Yapılan farklı araştırmalarda da velilerin yeterince Kur'an Kursu idaresi ile görüşmediği ortaya çıkmıştır. M. Faruk Bayraktar’ın Eğitim Kurumu olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma adlı çalışmasında öğrencilerin %73’ü velilerinin bazen kursa geldiğini, S.Zihni Şen’in Kur'an Kursu Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları adlı çalışmasında öğrencilerin %75’i velilerin bazen kursa geldiklerini belirtmişlerdir.⁸⁴ Dolayısıyla Kur'an Kurslarında veli öğretici işbirliğinin zayıf olduğunu belirtebiliriz. Halbuki zaman zaman Kur'an Kursuna gelip öğretmenlerle görüşmesi, çocukları ile ilgili konularda onlarla iş birliği yapması ve fikir alışverişinde bulunması velilerin önemli eğitim görevleri arasındadır. Aynı zamanda bu

⁸⁴ Bknz. Bayraktar, M. F. , Eğitim Kurumu olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir Araştırma, s.63; Şen, S. Z. , Kur'an Kursu Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları, s.46

durum öğrencinin ve öğretmenin çalışmasına yardım eder. Öğrencinin eğitim kurumunu, ders ve öğretmenlerini daha çok sevmesine sebep olur. Neticede okulu seven, öğretmenlerine yaklaşan öğrencinin ders başarısı artar ve orada bulunmaktan zevk alır.

Veli-öğretmen işbirliği, çocukların yeterlik ve özgüven duyguları ile okul başarılarını da olumlu yönde etkiler.

Toplumu, özellikle aileyi okulun içine katmadan eğitimde yeterince gelişme sağlanamaz. Okulun gelişmesi, öğrencilerin başarılı olmaları; aile, öğretmen, öğrenci ve yönetici dörtlüsünün el ele vermeleri, birlikte çabalamalarıyla sağlanabilir.⁸⁵ İşte bu dörtlünün çözebileceği bazı sorunlar şunlardır:

- a. Çocuğun özel öğrenme sorunları; okuma güçlüğü, görme zayıflığı, duyma zayıflığı, dikkati yoğunlaştırma süresinin kısalığı
- b. Çocuk için daha zengin bir öğretim ortamı hazırlama sorunu
- c. Çocuğun gereksinimlerine göre sınıf ortamını değiştirme sorunu
- d. Çocuğun sağlık sorunları
- e. Çocuğun psikolojik sorunları⁸⁶

Yukarıda belirtilen hususlar Kur'an Kursları için de geçerli olan hususlardır. Konumuz gereği hafızlık yapan öğrencilerin velileri ile işbirliği yapılması, birçok konuda olumlu sonuçlar doğuracak güce sahiptir.

Öğretmen-veli toplantı ve görüşmeleri sık sık, resmiyetten uzak, samimi ve olgun bir konumda yapılmasına imkan sağlanmalıdır. Zira bu şekildeki toplantılar daha verimlidir.⁸⁷ Kur'an Kursu idareci ve öğreticileri de hafızlık yapan öğrencilerle sosyal ve kültürel etkinlikler yaparak, velilerle görüşme imkanları yaratmalıdır. Mesela bilgi yarışmaları, mübarek gün ve gecelerde program düzenleme, güzel Kur'an okuma yarışmaları tertip etme, hafızlığını tamamlayan öğrencilere belge verme merasimleri düzenleme vb. etkinliklere öğrenci velilerinin de davet edilmesi, onlarla görüşmek için güzel fırsatlardır.

⁸⁵ Daha geniş bilgi için bkz. Alıcıgüzel, İ., Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim, s.370-372

⁸⁶ Bknz. Gordon, Thomas, Etkili Öğretmenlik Eğitimi (Çev: Emel Aksay) Sistem Yay. IV.Baskı, İst. 1998, s.287-288

⁸⁷ Bknz. Aytuna, A.Hasip, Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, İst. 1974, s.291-294

12. Öğreticilerin Hafızlık Tespit Sınavı Hakkındaki Görüşleri

12.1. Sınavın Başkanlıkça Uygun Görülen İllerde Yapılması

Öğreticilerin “DİB. Kur'an Kursları Yönergesi 31. Maddesinde “Hafızlık Tespit sınavı Başkanlık merkezinde, başkanlıkça uygun görülen illerde yapılır.”denilmektedir. Sınavın bu şekilde uygulanması doğrudur.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-53: Sınavın Uygun Görülen İllerde Yapılması

Sınavın Uygun Görülen İllerde Yapılması	N	%
Cevapsız	3	7,1
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	25	59,5
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	5	11,9
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-53'te görüldüğü üzere öğretmenlerin %59,5'i Katılıyorum; %16,7'si Tamamen Katılıyorum; %11,9'u Katılmıyorum; %4,8'i Kararsızım derken %7,1'i sorumuza cevap vermemiştir. Buna göre öğretmenlerin %76,2'si hafızlık tespit sınavının başkanlık merkezinde ve başkanlıkça uygun görülen illerde yapılmasını uygun görmektedir. %11,9'u ise bu uygulamayı yanlış bulmaktadır.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler hafızlık tespit sınavının her ilde yapılmasının öğrenciler için daha uygun olacağını belirtmişlerdir. Öğreticilerin bu şekilde düşünmelerinde ekonomik problemler, öğrencilerin gittikleri yerlerde kalacak yer problemi yaşamaları, ortam değişikliğinin öğrenci üzerinde yarattığı psikolojik etki gibi çeşitli etkenlerin olduğu kanaatindeyiz.

Yaptığımız görüşmelerde olumlu görüş belirten öğretmenler, her şehirde hafızlık tespit sınavının yapılmasının hem ekonomik bakımdan pahalı olacağı hem de her il için yeterince eleman görevlendirilemeyeceği için, hali hazırdaki uygulamanın yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca farklı illere gitmekle öğrencilerin, yeni ortamlarla, yeni arkadaşlarla karşılaşacaklarını belirtmişlerdir. Kanaatimizce öğretmenler, bu şekildeki uygulama ile öğrencilerin olumlu bir şekilde etkileneceklerini düşünmektedirler.

Öğreticilerin farklı düşüncelere sahip olmalarında, görev yaptıkları Kur'an Kursundaki öğrencilerin ekonomik, sosyal ve psikolojik özelliklerinin etkisi olmuş olabilir. Ancak tabloda da görüldüğü üzere öğretmenlerin geneli, hafızlık tespit sınavının başkanlıkça uygun görülen illerde yapılmasının yerinde bir uygulama olduğu kanaatinde dirler.

12.2. Sınavın Komisyonlarca Yapılması

Öğreticilerin “DİB. Kur'an Kursları yönergesi 28. Maddesinde “Yurt içinde ve yurt dışında hafızlık tespit sınavı komisyonları başkanlıkça oluşturulur. Komisyon üyelerinin çoğunluğunda hafızlık şartı aranır.” denilmektedir. Bu uygulama hafızlık tespit sınavının objektif olarak yapılabilmesi için gereklidir.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-54: Sınavın Komisyonlarca Yapılması

Sınavın Komisyonlarca Yapılması	N	%
Cevapsız	1	2,4
Tamamen Katılıyorum	20	47,6
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	-	-
Katılmıyorum	3	7,1
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-54’te görüldüğü üzere öğretmenlerin %47,6’sı Tamamen Katılıyorum; %42,9’u Katılıyorum; %7,1’i Katılmıyorum derken %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmışlardır. Buna göre öğretmenlerin %90,5’i “hafızlık tespit sınavı komisyonlarının başkanlıkça oluşturulması ve komisyon üyelerinin çoğunda hafızlık şartı aranması” şeklinde yapılmasını uygun görmektedir. %7,1’i ise sınavın bu şekilde yapılmasına karşıdır.

Kanaatimizce komisyonların başkanlıkça oluşturulması ve komisyonda başkanlıktan gelen bir jürinin bulunması sınavda hak etmeyenlere belge verme gibi olumsuzlukların önüne geçme çabası vardır. Ayrıca hafızlık tespit sınavında tek kişi değil de bir komisyonun görevli olması ve komisyon üyelerinde hafızlık şartı aranması ölçme ve değerlendirmenin daha güvenilir sonuçlara ulaşması bakımından yerinde bir uygulamadır.

Eğitim insan davranışlarında bazı değişiklikler meydana getirmek için yapılır. Bu davranış değiştirme sürecince eğitimin başarısı nasıl ölçülebilir? Eğitimin başarısı, eğittiği kişilerde meydana getirdiği ve getireceği değişimle ölçülebilir. İşte eğitim süreci içersinde, alınan mesafenin ve meydana gelen değişimin ne derece olduğunun tespit edilmesine olan ihtiyaç lme-değerlendirmeyi ortaya çıkarmıştır.⁸⁸ Hafızlık tespit sınavı da bir lme-değerlendirme işlemidir. Bu sınavla öğrencilerin “hafız olma ” amacına ulaşıp ulaşmadığı kontrol edilir.

Hafızlık tespit sınavı bir lme işlemi olduğuna göre, bu sınavın doğru ve yerinde kararlara ulaşması için bazı niteliklere sahip olması gerekir. Eğitim bilimleri açısından her sınavda (lme aracında) aranan bu nitelikler; temsil niteliği, güvenilirlik, geçerlik, kullanışlılık, nesnellik ve anlamlılıktır.⁸⁹ Bunları kısaca aıkırsak;

Temsil Niteliği: Soruların, konuların hepsini kapsaması; soruların llen Şeye göre ayarlanması, her bir soruya takdir edilen puanın, o sorunun ağırlığını temsil etmesidir.

Güvenilirlik: lme sonuçlarının mümkün olduğunca hatadan uzak olması, farklı uygulamalarda aynı sonuçları vermesi yani duyarlı ve tutarlı olmasıdır.

Geçerlik: lme aracının llmek istenen bilgi, yetenek ve beceriyi tam anlamıyla ortaya çıkarması, başka herhangi bir özellikle karıştırmadan doğru olarak lbilmesidir.

Kullanışlılık: lme aracı veya metodunu kullananların ve (zerinde) uygulananların ondan zahmet ekmemesidir.

Nesnellik: Öğrencinin verdiği cevap ile ona verilen puanın denk olmasıdır.

Anlamlılık: İmtihan neticesinde elde edilen puanların başarı veya başarısızlık yönünden yorumlanmasıdır.

Yukarıda sayılan bu nitelikler hafızlık tespit sınavı için de geçerlidir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın hafızlık tespit sınavı için bir komisyon görevlendirmesi ve komisyon üyelerinin çoğunda hafızlık Şartı araması yukarıda sayılan niteliklere sahip bir sınav gerçekleştirme düşüncesi ile oluşturulmuştur.

⁸⁸ Daha geniş bilgi için bknz. am, . – Bayraklı, B. – Dodurgalı, A., İmtihan Pedagojisi ve lme Değerlendirme Teknikleri II.Baskı, İFAV Yay. İst. 1998, s.15; Taşpınar, M., Kuramdan Uygulamaya ğretim Yöntemleri, s.187

⁸⁹ Daha geniş bilgi için bknz. am, .- Bayraklı, B. – Dodurgalı, A., İmtihan Pedagojisi. s.36-49

Yaptığımız görüşmelerde öğretmenlerden bazıları, hafızlık tespit sınavı komisyonunda kendilerine de görev verilmesini istemektedirler. Zira bu şekilde öğretmenler öğrencilerine psikolojik olarak destek sağlayacaklarını düşünmektedirler.

12.3. Sınav Zamanı

Öğreticilerin “*Hafızlık tespit sınavı Ağustos’un ilk haftasında yapılmaktadır. sınavın Ağustos’ta yapılması uygun bir tarihtir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-55: Sınav Zamanı

Sınav Zamanı	N	%
Tamamen Katılıyorum	7	16,7
Katılıyorum	18	42,9
Kararsızım	2	4,8
Katılmıyorum	14	33,3
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-55’de görüldüğü üzere öğretmenlerin %42,9’u Katılıyorum; %33,3’ü Katılmıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %59,6’sı hafızlık tespit sınavın Ağustos’ta yapılmasının uygun bir zaman olduğu fikrindedirler. %35,7’si ise sınavın Ağustos’ta yapılmasının uygun bir zaman olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde sınav tarihini uygun gören öğretmenler “Mayıs ayı sonunda ders dönemi bitmektedir. Ağustos’a kadar (iki ay) öğrenci hafızlığını pekiştirmek için çalışma imkanı bulmaktadır.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Sınav tarihinin uygun bir zamanda olmadığını belirten öğretmenler ise şu hususlara değinmişlerdir; “Hafızlık yapan öğrenciler Ağustos’a kadar sıcak günlerde ders çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Onlar çalışırken akranları tatil yapmaktadırlar, bu durum onların psikolojisini olumsuz etkilemektedir. Onun için sınav Haziran ayında yapılmalıdır.”

12.4. İkmal Sınavı

Öğreticilerin “Her Ağustos’ta yapılan hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için Eylül-Ekim aylarında ikinci bir sınav yapılmalıdır.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-56: İkmal Sınavı

İkmal Sınavı	N	%
Tamamen Katılıyorum	12	28,6
Katılıyorum	26	61,9
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	2	4,8
Hiç Katılmıyorum	1	2,4
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-56’da görüldüğü üzere öğretmenlerin %61,9’u Katılıyorum; %28,6’sı Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum. Buna göre öğretmenlerin %90,5’i Eylül-Ekim aylarında hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için ikinci bir sınavın yapılmasının yerinde bir uygulama olacağını düşünmektedirler. %7,2’si ise ikinci bir sınavın gereksiz olacağı fikrindedirler.

Yaptığımız görüşmelerde ikinci bir sınav yapılmasını isteyen öğretmenler;

a) Sınavın yılda bir defa yapılmasına karşı oldukları için böyle bir uygulamanın yapılmasını istemektedirler.

b) Her ne kadar Ankara, Başkanlık Merkezinde her üç ayda bir hafızlık tespit sınavı yapılıyor olsa da Ankara dışından gelen öğrenciler hafızlık yaptıkları Kur’an Kursunun talebesi sayılmadıkları için, öğretmenler ikinci bir sınav yapılmasını istemektedirler.

İkinci bir sınavın yapılmasının gereksiz olduğunu düşünen öğretmenler ise gerekçe olarak şunları belirtmişlerdir:

a) Ankara, Başkanlık merkezinde her üç ayda bir sınav yapıldığını, kazanamayan öğrencilerin oraya gidip sınavlara girebileceğini ifade etmişlerdir.

b) İkinci olarak, bir ikmal sınavı yapılırsa öğrenciler “birinde kazanmazsam öbüründe kazanırım” şeklinde düşünerek sıkı çalışma temposunu gevşetirler.

c) Üçüncü olarak Ağustos ayındaki sınavı kazanamayan öğrenciler Eylül-Ekim ayına kadar yeterince hazırlanamazlar. Çünkü aradaki zaman çok kısadır.

Sonuç olarak öğreticilerin çoğu sınavı kazanamayan öğrenciler için bir ikmal sınavı yapılmasını istemektedirler. İkinci bir sınav öğrencilerin belirttiği gibi Eylül-Ekim aylarında olabileceği gibi Diyanet İşleri Başkanlığının uygun göreceği bir zamanda da yapılabilir.

12.5. Sınavın Sözlü Olması

ÖĞreticilerin “*Hafızlık tespit sınavının, sınav komisyonu tarafından sözlü bir şekilde yapılması öğrencinin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme değerlendirmedir.*” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-57: Sınavın Sözlü Olması

Sınavın Sözlü Olması	N	%
Tamamen Katılıyorum	6	14,3
Katılıyorum	28	66,7
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	5	11,9
Hiç Katılmıyorum	2	4,8
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

Tablo-57’de görüldüğü üzere öğreticilerin %66,7’si Katılıyorum; %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %11,9’u Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğreticilerin %81,0’ı hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. %16,7’si ise bu sınavın sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğreticiler, öğrencilerin komisyon huzuruna çıktıkları zaman heyecanlandıkları için çok çabuk yanıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca sınavın değişik yöntemlerle yazılı bir hale getirebileceğini ifade etmektedirler. Bununla ilgili olarak bir öğreticimiz başından geçen şu olayı anlatmıştır. “Hafızlık tespit sınavına talebelerimizle beraber gittik. Sınav komisyon başkanı ile benim aramda daha önceden yaşanan bir tatsızlık yüzünden en iyi talebelerimden biri sınavda başarılı olmasına rağmen başarılı sayılmadı.” Dolayısıyla bazı öğreticilerin sınavın sözlü bir şekilde yapılmasına karşı olmalarının sebebi

kanaatimize göre, hafızlık tespit sınavının daha objektif bir hale getirilmesi düşüncesidir.

Sınav ile eğitim sistemi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin, eğitim sisteminin yapısına ve uygulanan programın hedeflerine uygun olması gerekir. Bu sebeple “bir sistemde, sistemin yapısına ve programına uygun düşen sınav yöntemlerinin seçilmiş olması önemlidir. Fakat bazı sistemlerde, sistemle sınavlar arasındaki ilişkinin iyi çözümlenmediği, sisteme ve programlarına uygun olmayan yöntemlerin seçildiği görülür. Çoğu halde buna sebep, sınavlara yüklenen fonksiyonların gerçekçi olmayışı, seçilen yöntemlerin programlara ve öğrencinin düzeyine uygun düşmeyişidir. Sınavların zamanları, kapsamaları, uygulama yöntemleri ve sonuçların kullanılış biçimleri, aslında eğitim sisteminin temelinde yatan eğitim felsefesince ve müfredat programının hedeflerince tayin edilir. Sistemin yapısı ve işleyişi ile sınavlar arasındaki ilişkiler de bunlardan doğar.”⁹⁰ Bu durum hafızlık öğretim programı açısından düşünüldüğünde -yukarıda değinildiği üzere- öğreticilerin çoğuna göre hafızlık tespit sınavının “sözlü bir sınav” şeklinde yapılması daha uygundur.

12.6. Öğrencilerin Hafızlık Belgesi Alma Oranı

Öğreticilerin “(Görev yaptığınız) Kur'an Kursunda hafızlığını tamamlayıp hafızlık tespit sınavına giren öğrencilerin hafızlık belgesi alma oranı yüksektir.” yargısına ne ölçüde katıldıklarını sorduğumuzda verdikleri cevapların dağılımı şöyledir:

Tablo-58: Öğrencilerin Hafızlık Belgesi Alma Oranı

Öğrencilerin Hafızlık Belgesi Alma Oranı	N	%
Cevapsız	4	9,5
Tamamen Katılıyorum	10	23,8
Katılıyorum	21	50,0
Kararsızım	1	2,4
Katılmıyorum	6	14,3
Hiç Katılmıyorum	-	-
<i>Toplam</i>	<i>42</i>	<i>100,0</i>

⁹⁰ Turgut, M.F., Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları III.Baskı, Saydam Mat., Ank. 1984, s.171

Tablo-58'de görüldüğü üzere öğretmenlerin %50,0'ı Katılıyorum; %23,8'i Tamamen Katılıyorum; %14,3'ü Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım şeklinde ifade ederken %9,5'i sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %73,8'i hafızlık tespit sınavına giren öğrencilerinin Hafızlık Belgesi alma oranının yüksek olduğunu belirtmişlerdir. %14,3'ü ise öğrencilerinin Hafızlık Belgesi alma oranının yüksek olmadığını belirtmişlerdir.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz cevapların oluşmasında öğretmenler, 1997'den önceki (sekiz yıllık kesintisiz eğitim) durumu dikkate alarak cevap vermişlerdir. O zamana göre şu anda mezun ettikleri hafız sayısında bir azalma olduğu için olumsuz fikir belirtmişlerdir. Ayrıca hafızlık yapan öğrenciler, yaş seviyelerinin yükselmesi, öğrenimlerine devam etmek istemeleri, hafızlıktan sonra yeterli eğitim ve iş imkanlarının olmaması vb. sebeplerle hafızlığa başlamadan ya da başladıktan kısa bir süre sonra bırakmaktadırlar. Bu da hem öğretmenlerin motivasyonunu olumsuz etkilemekte hem de hafızlık yapan öğrenci sayısında bir azalmaya sebep olmaktadır.

Bazı öğretmenler ise zorunlu kesintisiz ilköğretim kanununun çıkarıldığı 1997'den sonraki birkaç yıl öğrencisizlikten dolayı hiç hafız öğrenci yetiştiremediklerini ancak ilköğretimden mezun olan öğrencilerin yeni yeni Kur'an Kurslarına geldiklerini ve tekrar az da olsa hafız yetiştirmeye başladıklarını ifade etmişlerdir.

III. BÖLÜM

1. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Amaç Hakkındaki Görüşleri Arasındaki İlişki

Tablo-59: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi Arasındaki İlişki

			Programın Amacı Gerçekleştirme Düzeyi					Toplam	
			Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum
Cinsiyetiniz Nedir?	Bay	N		1	13	2		16	
		%		2,4 %	31,0 %	4,8 %		38,1 %	
	Bayan	N	1	2	11	3	6	3	26
		%	2,4 %	4,8 %	26,2 %	7,1 %	14,3 %	7,1 %	61,9 %
Toplam		N	1	3	24	5	6	3	42
		%	2,4 %	7,1 %	57,1 %	11,9 %	14,3 %	7,1 %	100,0 %

$$X^2_{(20)}=30,594, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile programın amacı gerçekleştirme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Tablo-59’da görüldüğü üzere, “*Şu anki hafızlık öğretim programı “hafızlık yaptırma” amacını gerçekleştirebilecek düzeydedir.*” yargısına öğretmenlerin %57,1’i Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %7,1’i Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Hiç Katılmıyorum derken, %2,4’ü de herhangi bir kanaat belirtmemişlerdir.

Buna göre öğretmenlerin %64,2’si Programın, amacı gerçekleştirebilecek düzeyde olduğunu belirtirken %21,4’ü ise gerçekleştiremeyecek düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Sonuçları cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde olumsuz görüş belirtenlerin hepsinin de bayan öğretmenlerden oluştuğunu görmekteyiz (%24). Anket çalışmamızı yaparken Kur’an Kurslarını görme fırsatımız da oldu. Kız öğrencilerin çoğunun liseyi bitirdikten sonra dahi hafızlık yapmak için Kur’an Kursuna geldiğini müşahade ettik. Yaş seviyesinin yüksek olması hafızlık yapmayı zorlaştıran sebeplerden biridir. Çünkü yaş seviyesinin yükselmesi ile öğrenciler ergenlik dönemine girmektedirler. Bu dönem beraberinde, çeşitli problemler getirerek öğrencilerin ilgi alanlarını çoğaltmaktadır. Zira bu dönemde öğrenciler daha özgür ve

bağımsız hareket etmek istemekte, kurallara daha az uymak istemektedirler. Bu da hafızlık öğretimi gibi yoğun bir disiplinli çalışma gerektiren eğitim-öğretim faaliyetleri için olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Buna göre olumsuz fikir belirten öğretmenlerin hepsinin de bayan olmasında, kız öğrencilerin yaş seviyesinin yüksek olması ve hafızlık yapmakta zorlanmalarının etkili olduğu kanaatindeyiz.

Tablo-60: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma Arasındaki İlişki

		cinsiyetiniz nedir?		Toplam	
		bay	bayan		
Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	Cevapsız	N		1	
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma		100,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?		3,8%	2,4%
		% Toplam		2,4%	2,4%
	Tamamen Katlıyorum	N		2	2
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma		100,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?		7,7%	4,8%
		% Toplam		4,8%	4,8%
	Katlıyorum	N	1	6	7
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	14,3%	85,7%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	6,3%	23,1%	16,7%
		% Toplam	2,4%	14,3%	16,7%
	Kararsızım	N	2	4	6
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	33,3%	66,7%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	12,5%	15,4%	14,3%
		% Toplam	4,8%	9,5%	14,3%
	Katılmıyorum	N	11	12	23
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	47,8%	52,2%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	68,8%	46,2%	54,8%
		% Toplam	26,2%	28,6%	54,8%
	Hiç Katılmıyorum	N	2	1	3
		% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	66,7%	33,3%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	12,5%	3,8%	7,1%
		% Toplam	4,8%	2,4%	7,1%
Toplam	N	16	26	42	
	% Nitelikli Hafız Yetiştirme Amacına Ulaşma	38,1%	61,9%	100,0%	
	% cinsiyetiniz nedir?	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	38,1%	61,9%	100,0%	

$$X^2_{(20)}=27,753, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile programın nitelikli hafız yetiştirme amacına ulaşması arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Tablo-60'a göre "Günümüzde Kur'an Kursları nitelikli hafız yetiştirme bakımından amacına yeterince ulaşmaktadır." yargısına öğretmenlerin %54,8'i Katılmıyorum; %16,7'si Katılıyorum; %14,3'ü Kararsızım; %7,1'i Hiç Katılmıyorum; %4,8'i Tamamen Katılıyorum derken %2,4'ü de soruyu cevapsız bırakmıştır.

Buna göre Öğreticilerin %61,9'u günümüzde Kur'an Kurslarının nitelikli hafız yetiştirme amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. %21,5'i ise olumlu fikir belirterek, günümüzde Kur'an Kurslarımızın nitelikli hafız yetiştirme amacına yeterince ulaşabildiğini düşünmektedirler.

Cinsiyet dağılımı ile nitelikli hafız yetiştirme amacına ulaşma sorularını birlikte incelediğimizde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha fazla olumsuz fikir belirttikleri görülmektedir (Kadınlar %50; Erkekler %81,3). Bunun sebebinin son yıllarda erkek Kur'an Kurslarına, kız Kur'an Kurslarına göre daha az öğrencinin gitmesine bağlayabiliriz. (Bakınız Tablo-1) Zira erkek öğrenciler genelde ilköğretimden sonra belli bir branşa yönelerek eğitimlerini devam ettirmek veya yönelmek istediği meslek guruplarında çalışmaya başlayarak Kur'an Kursuna gitmeyi ve hafızlık yapmayı ikinci hatta üçüncü plana bırakmaktadırlar.

Her iki gruptan da olumsuz cevap verenlerin oranlarının yüksek olmasında, öğrencilerin ergenlik dönemine girmiş olmalarının etkisi olabilir. Zira bu dönemin beraberine getirdiği gelişim özellikleri (bağımsızlık güdüsünün belirginleşmesi, cinsel gelişim, ilgi alanlarının artması vb.) hafızlık öğretimini olumsuz etkileyebilmektedir. Çünkü "ergenlik döneminde duygusal gerginlik ve ilgilerin farklılaşması bir yandan bireyin çalışma gücünü azaltıp dengesizliğe neden olurken bir yandan da dikkatin belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırılmasını engeller ve ergeni okulda başarısız kılabilir."¹ Bununla beraber hafızlık öğretiminin disiplinli ve programlı bir çalışma gerektirmesi, buna karşılık öğretmenlerin çeşitli problemlerle karşılaşmaları, olumsuz cevap vermelerinde etkili olduğu kanaatindeyiz.

¹ Bknz. Yavuzer, H., Çocuk Psikolojisi, s.298; Ayrıca bknz. Bilgin, B., Eğitim Bilimi Din Eğitimi, s.106-112

Tablo-61: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma Arasındaki İlişki

			cinsiyetiniz nedir?		Toplam
			bay	bayan	
Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	Cevapsız	N		1	1
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma		100,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?		3,8%	2,4%
		% Toplam		2,4%	2,4%
	Tamamen Katılıyorum	N		1	1
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma		100,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?		3,8%	2,4%
		% Toplam		2,4%	2,4%
	Katılıyorum	N	1	11	12
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	8,3%	91,7%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	6,3%	42,3%	28,6%
		% Toplam	2,4%	26,2%	28,6%
	Kararsızım	N	3	2	5
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	60,0%	40,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	18,8%	7,7%	11,9%
		% Toplam	7,1%	4,8%	11,9%
	Katılmıyorum	N	8	10	18
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	44,4%	55,6%	100,0%
		% within cinsiyetiniz nedir?	50,0%	38,5%	42,9%
		% Toplam	19,0%	23,8%	42,9%
	Hiç Katılmıyorum	N	4	1	5
		% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	80,0%	20,0%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	25,0%	3,8%	11,9%
		% Toplam	9,5%	2,4%	11,9%
Toplam	N	16	26	42	
	% Nicelik Yönünden Amaca Ulaşma	38,1%	61,9%	100,0%	
	% cinsiyetiniz nedir?	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	38,1%	61,9%	100,0%	

$$X^2_{(20)}=39,920 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile nicelik yönünden amaca ulaşma arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-61’de görüldüğü üzere “Günümüzde Kur’an Kursları nicelik (öğrenci sayısı) bakımından “hafızlık yaptırma” amacına yeterince ulaşmaktadır” yargısına öğreticilerin %42,9’u Katılmıyorum; %28,6’sı Katılıyorum; %11,9’u Hiç Katılmıyorum; %11,9’u Kararsızım; %2,4’ü Tamamen Katılıyorum derken, %2,4’ü de soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğreticilerin %54,8’i Kur'an Kurslarının nicelik yönünden amacına yeterince ulaşamadığını belirtmektedir. Bu sonuca kararsız olanların fikrini de ekleyecek olursak, oran %66,7’ye ulaşmaktadır.

Cinsiyet dağılımı ile nicelik yönünden amaca ulaşma sorularını birlikte incelediğimiz zaman erkek öğreticiler, bayan öğreticilere göre daha fazla olumsuz cevap vermişlerdir.(Bayanlar %42,3; Erkekler %75,0) Cevapların bu şekilde oluşmasında son yıllarda erkek Kur'an Kurslarına kız Kur'an Kurslarına göre daha az öğrenci gitmesine bağlayabiliriz. Cevapların bu şekilde oluşmasında erkek öğrencilerin daha az hafızlık yapmasının etkisi olmuş olabilir. Zira Tablo-1’i incelediğimizde, araştırmamız esnasında görüşülen kız Kur’an Kursu sayısı, erkek Kur’an Kursu sayısına göre daha fazladır.

Erkek öğrencilerin ilköğretimden sonra bir mesleğe yönelmeleri veya öğrenimlerine ara vermeden devam etmek istemeleri, yukarıdaki cevapların oluşumuna etki ettiği kanaatindeyiz.

Araştırmamız esnasında kız öğrencilerin liseyi bitirdikten sonra dahi Kur’an Kursuna gelerek hafızlık öğretimi yaptığını müşahede ettik. Halbuki bu çağdaki erkek öğrenciler ise, yukarıda değinildiği üzere, ya öğrenimlerine devam etmekte ya da bir mesleğe yönelmektedirler. Dolayısıyla nicelik bakımından erkek Kur’an Kurslarının “hafızlık yaptırma” amacına yeterince ulaşamamalarında bu etkenlerin önemli rol oynadığı kanaatindeyiz.

Cevapların bu şekilde oluşmasında öğreticilerin, altı-yedi yıl önceki öğrenci sayısını düşünerek cevap vermelerinin de etkisi olmuş olabilir. Zira Tablo-3’teki açıklamalarımızda 1998 yılında Türkiye genelindeki hafızlık belgesi alan öğrenci sayısı 5760 iken, bu sayının 2004 yılında 1554’e düştüğü görülmektedir. Dolayısıyla öğreticilerin olumsuz cevap vermelerinde bu durumun etkisi olduğu söylenebilir.

Eğitim öğretim açısından öğrenci sayısının azalması, kalan öğrencilere daha çok zaman ayırma, bire bir ilgilenme gibi fırsatlar da doğurabilmektedir. Bu açıdan Kur’an Kursu öğreticileri de hafızlık yapan öğrencilerin sayısının azalmasına olumlu

tarafından bakarak, daha nitelikli hafızlar (öğrenci ve öğretmenler arasındaki yaygın tabirle daha fazla “taş hafız”) yetiştirmek için gayret gösterebilirler.

2. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Hafızlık Öğretim Programı Arasındaki İlişki

Tablo-62: Öğreticilerin Mesleki Kıdemi İle Programa Güncel Konuların Konulması Arasındaki İlişki

		N	Mesleki kıdeminiz?						30 yıldan fazla	Toplam
			0-5 yıl	6-10 yıl	11-15	16-20	21-25	26-30		
Programa Güncel Konuların Konulması	Tamamen Katılıyorum	N	7	1	1	3		2	1	15
		% Programa Güncel Konuların Konulması	46,7%	6,7%	6,7%	20,0%		13,3%	6,7%	100,0%
		% mesleki kıdeminiz?	35,0%	50,0%	20,0%	50,0%		66,7%	50,0%	35,7%
		% Toplam	16,7%	2,4%	2,4%	7,1%		4,8%	2,4%	35,7%
	Katılıyorum	N	10	1	4	3	3	1		22
		% Programa Güncel Konuların Konulması	45,5%	4,5%	18,2%	13,6%	13,6%	4,5%		100,0%
		% mesleki kıdeminiz?	50,0%	50,0%	80,0%	50,0%	75,0%	33,3%		52,4%
		% Toplam	23,8%	2,4%	9,5%	7,1%	7,1%	2,4%		52,4%
	Kararsızım	N	1				1			2
		% Programa Güncel Konuların Konulması	50,0%				50,0%			100,0%
		% mesleki kıdeminiz?	5,0%				25,0%			4,8%
		% Toplam	2,4%				2,4%			4,8%
	Katılmıyorum	N	2						1	3
		% Programa Güncel Konuların Konulması	66,7%						33,3%	100,0%
		% mesleki kıdeminiz?	10,0%						50,0%	7,1%
		% Toplam	4,8%						2,4%	7,1%
Toplam	N	20	2	5	6	4	3	2	42	
	% Programa Güncel Konuların Konulması	47,6%	4,8%	11,9%	14,3%	9,5%	7,1%	4,8%	100,0%	
	% mesleki kıdeminiz?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	47,6%	4,8%	11,9%	14,3%	9,5%	7,1%	4,8%	100,0%	

$$X^2_{(16)}=42,623 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemi ile programa güncel konuların konulması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-62’de görüldüğü üzere “Temel Dini Bilgiler kitabının konuları arasında güncel konular (satanizm, sihir ve büyü, reenkarnasyon, mezhepler, hurafeler vb.) yer almalıdır.” yargısına öğretmenlerin %52,4’ü Katılıyorum; %35,7’si Tamamen

Katılıyorum; %7,1'i Katılmıyorum; %4,8'i Kararsızım şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Buna göre öğretmenlerin %7,1'i güncel konuların konulmasına karşı iken, %88,1'i Hafızlık Öğretim Programında ders kitabı olarak kullanılan Temel Dini Bilgiler Ders Kitabı'nın konuları arasına güncel konuların konulmasını istemektedirler.

Programa güncel konuların konulması sorusu ile mesleki kıdem sorusunu karşılaştırdığımızda olumsuz cevap verenlerin %67,7'sinin mesleki kıdemi 0-5 yıl, birinin de (%2,4) mesleki kıdeminin 30 yıldan fazla olduğunu görmekteyiz. Olumsuz cevapların bu şekilde oluşmasında mesleğinin ilk yıllarında olan öğretmenlerin tecrübesizlik, başarılı olamama, korku ve endişesi ile 30 yılı dolduran öğretmenin bedensel veya zihinsel yorgunlukları etkili olabilir.

Sonuçları incelediğimizde olumlu cevap veren öğretmenlerin oranının gayet yüksek olmasında öğretmenlerin, hafızlık yapan öğrencilerin güncel konular hakkında da dini bilgilerinin olmasını istemeleri etkili olmuş olabilir. Yaptığımız görüşmelerde de olumlu görüş belirten öğretmenler, sadece Kur'an-ı ezberlemenin dini hayat için yeterli olmadığını, itikat, ibadet, siyer ve ahlâk konularının yanında –zihni kapasitelerine uygun olarak- karşılaşılabilecekleri güncel meseleler hakkında da öğrencilerin dini bilgilerinin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Olumsuz görüş belirten öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde ise öğretmenler, hafızlık yapan öğrenciler için Temel Dini Bilgiler ders kitabının hafızlık öğretiminde tekrar okutulmasının gereksiz bir uygulama olduğunu bir de güncel konularla öğrenciye ayrıca bir yük getirilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak öğretmenler öğrencilerin çalışma düzenlerini olumsuz yönde etkilemeyecek bir şekilde (örneğin; hafta sonunda veya Kur'an Kursunun ve öğrencilerin durumuna göre uygun görülen bir zamanda) ve zihinsel gelişmelerini de dikkate alarak güncel dini konular hakkında bilgilendirebilirler.

Tablo-63: Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Programın Gelişim Özelliklerine Uygunluğu Arasındaki İlişki

		Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu						Toplam	
		Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum		
en son mezun olduğunuz okul?	İmam Hatip Lisesi	N	2	3	9	3	5	22	
		% en son mezun olduğunuz okul?	9,1%	13,6%	40,9%	13,6%	22,7%	100,0%	
		% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu	40,0%	75,0%	75,0%	42,9%	41,7%	52,4%	
		% Toplam	4,8%	7,1%	21,4%	7,1%	11,9%	52,4%	
	Yüksek İslam Enstitüsü	N					1	1	2
		% en son mezun olduğunuz okul?					50,0%	50,0%	100,0%
		% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu					8,3%	50,0%	4,8%
		% Toplam					2,4%	2,4%	4,8%
	İlahiyat Fakültesi	N				1	1		2
		% en son mezun olduğunuz okul?				50,0%	50,0%		100,0%
		% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu				14,3%	8,3%		4,8%
		% Toplam				2,4%	2,4%		4,8%
	İlahiyat Meslek Yüksek Okulu	N		1			1		2
		% en son mezun olduğunuz okul?		50,0%			50,0%		100,0%
		% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu		25,0%			8,3%		4,8%
		% Toplam		2,4%			2,4%		4,8%
	Başka	N	3		3	3	4	1	14
		% en son mezun olduğunuz okul?	21,4%		21,4%	21,4%	28,6%	7,1%	100,0%
		% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu	60,0%		25,0%	42,9%	33,3%	50,0%	33,3%
		% Toplam	7,1%		7,1%	7,1%	9,5%	2,4%	33,3%
	Toplam	N	5	4	12	7	12	2	42
		% en son mezun olduğunuz okul?	11,9%	9,5%	28,6%	16,7%	28,6%	4,8%	100,0%
% Programın Gelişim Özelliğine Uygunluğu		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
% Toplam		11,9%	9,5%	28,6%	16,7%	28,6%	4,8%	100,0%	

$$X^2_{(20)}=53,587, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin en son mezun olduğu okul ile programın gelişim özelliklerine uygunluğu arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-63'ü incelediğimizde "Hafızlık Müfredat Programı çocukların gelişim özelliklerine uygundur." Yargısına öğretmenlerin %28,6'sı Katılıyorum; %28,6'sı

Katılmıyorum; %16,7'si Kararsızım; %9,5', Tamamen Katılıyorum; %4,8'i Hiç Katılmıyorum derken, %11,9'u soruyu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %38,1'i programın öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu belirtmiştir. Öğreticilerin %33,4'ü de olumsuz cevap vererek programın, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Kararsız ve Cevapsız seçeneklerinin oluşmasında öğretmenlerin yeterli pedagojik formasyon eğitimi almamalarından kaynaklandığını düşünmekteyiz. Çünkü kişisel sorularda görüldüğü üzere öğretmenlerin çoğu İmam Hatip Lisesi mezunudur. Bu nedenle soruyu cevaplarken ya kararsız kalmışlar ya da cevapsız bırakmışlardır.

Olumsuz cevapları incelediğimizde yüksek öğrenim görmüş öğretmenlerin genelinde olumsuz cevap vermeleri dikkat çekicidir. Yüksek İslam Enstitüsü mezunu öğretmenlerin hepsi (%100'ü), İlahiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerin (Kararsız olanı da eklersek) hepsi (%100'ü), İlahiyat Meslek Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin yarısı (%50'si) olumsuz görüş belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında, bu öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimi almış olmalarının hafızlık öğretim programını daha rahat değerlendirme imkanı sağladığı kanaatindeyiz.

Organizmanın yeterli gelişim özelliklerine sahip olması eğitim-öğretim verimliliğini etkileyen önemli bir unsurdur. Çünkü organizma, yeterli gelişim özelliğine sahip olmadan yapılacak eğitim-öğretimin bir bakıma faydası olmayacaktır. Aynı şekilde organizmanın gerekli olgunluk düzeyi geçtikten sonra yapılacak eğitim-öğretim de yeterince verimli olmayacaktır.² Bu nedenle eğitim öğretim faaliyetleri, öğrencilerin içinde buldukları gelişim özelliklerine göre düzenlenmelidir.

Eğitim-öğretim programlarının, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olarak hazırlanması ile hem öğrenciler konuları daha rahat öğrenecek hem de öğretmenler programın işlenmesinde daha az problemle karşılaşacaklardır.

Yukarıda açıklamalar ışığında hafızlık öğretim programı, öğrencilerin yaş seviyelerinin yükselmesi dikkate alınarak yeniden düzenlenebilir. Böylece öğretmenlerin karşılaştıkları problemlerin sayısı azaltılabilir.

² Daha geniş bilgi için bkz. Başaran, İ.E., Eğitim psikolojisi, s.34-39; Şentürk, H. , Eğitim Psikolojisi, s.9-13; Yavuzer, H. Çocuk Psikolojisi, s.39-42; Yavuz, K. , Eğitim Psikolojisi, s.59

Tablo-64: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğrenme Güçlüğü Çekilen Hususlar Arasındaki İlişki

			cinsiyetiniz nedir?		Toplam
			bay	bayan	
Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	Ezberleme	N	7	6	13
		%Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	53,8%	46,2%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	43,8%	23,1%	31,0%
		% Toplam	16,7%	14,3%	31,0%
	Meharic-i Huruf'a uygun okuma	N	3	8	11
		% Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	27,3%	72,7%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	18,8%	30,8%	26,2%
		% Toplam	7,1%	19,0%	26,2%
	Tecvitli okuma	N	1	2	3
		% Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	33,3%	66,7%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	6,3%	7,7%	7,1%
		% Toplam	2,4%	4,8%	7,1%
	Pratik yapma (Hayatta uygulama)	N	4	9	13
		% Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	30,8%	69,2%	100,0%
		% cinsiyetiniz nedir?	25,0%	34,6%	31,0%
		% Toplam	9,5%	21,4%	31,0%
Başka	N	1	1	2	
	% Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	50,0%	50,0%	100,0%	
	% cinsiyetiniz nedir?	6,3%	3,8%	4,8%	
	% Toplam	2,4%	2,4%	4,8%	
Toplam	N	16	26	42	
	% Öğrenme Güçlüğü Çekilen Husular	38,1%	61,9%	100,0%	
	% cinsiyetiniz nedir?	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	38,1%	61,9%	100,0%	

$$X^2_{(16)} = 33,442 , P < 0,05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile öğrenme güçlüğü çekilen hususlar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-64'te görüldüğü üzere “Hafızlığa çalışan öğrencileriniz aşağıdaki hususların en çok hangisinde öğrenme güçlüğü çekmektedir?” şeklindeki sorumuza öğretmenlerin %31,0’ı Ezberleme; %31,0’ı Pratik Yapma; %26,2’si Meharic-i Huruf'a uygun okuma; %7,1’i Tecvitli Okuma derken %4,8’i de farklı fikirler belirtmiştir.

Buna göre öğretmenlerin %31,0’ının ezberleme şikkını işaretlemelerinin ana sebeplerinden biri, hafızlık öğretim yaşının yükselmesinden kaynaklanan problemlerden dolayı öğrencilerin ezber yapmakta zorlanmalarındandır. Başka şikkını işaretleyen bir öğretici “bazen ezberleme” derken, diğer öğretici de

“ezberlediğini unutma” şeklinde fikirlerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bunları da “Ezberleme” şıkkı içerisinde katarsak, “Ezberleme” şıkkını işaretleyenlerin oranı %35,8 olacaktır. Öğreticilerin %31,0’ının Pratik yapma şıkkını işaretlemelerinin sebeplerinden biri, hafızlık yapan öğrencilerin toplum huzurunda Kur’an-ı Kerim okuyabilme yönünden yeterince rahat hareket edemediklerini düşünmelerindedir. Öğreticilerin %26,2’si Meharic-i Huruf’a dikkat etme yönünden öğrencilerin zayıf olduğunu belirtmesi bu konuya biraz daha önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Öğrencilerin öğrenme güçlüğü çektiği hususlar ile öğretmenlerin cinsiyet tablosunu karşılaştırdığımızda erkek öğretmenler, kadın öğretmenlere göre öğrencilerin ezberlemede daha çok güçlük çektiğini belirtmektedirler (Erkekler %43,8; bayanlar %23,1). Bunda öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemlerinin etkisi olabilir. Öğreticiler, pratik yapma yönünden kız öğrencilerin erkeklere göre daha çok zorlandığını belirtmektedirler (erkekler %25; bayanlar %34). Bunda kız öğrencilerin, toplum huzuruna çıkarak Kur’an okuma yönünden erkek öğrencilere göre daha utangaç olmalarının etkisi olduğu söylenebilir. Yine aynı karşılaştırma tablosunda öğretmenler kız öğrencilerin erkeklere göre Meharic-i Huruf’a dikkat etme yönünden daha çok zorlandıklarını belirtmişlerdir (erkekler %18; bayanlar %30,8). Bunda kız Kur’an Kurslarındaki öğrencilerin yaş seviyesinin erkeklere göre daha yüksek olması etkili olmuş olabilir.

Görüldüğü üzere öğretmenler, öğrencilerin en fazla ezberleme, pratik yapma ve Meharac-i Hurufa uygun okuma noktalarında zorlandıklarını belirtmektedirler. Bunlar hafızlık öğretiminin verimliliği açısından asgari düzeye indirilmesi gereken hususlardır.

Her öğretici, öğrencilerinin-yukarıda sayılanlar gibi – öğrenme güçlüğü çektiği noktaları iyi tespit edip bunlar üzerinde yoğunlaşabilir. Daha ileri aşamada gerekli hallerde okul idaresi, veli vb. iş birliğine giderek çözümler araştırabilir. Çünkü “öğrencinin, öğrenmesini engelleyen durumların gözlenmesi ve giderilmeye çalışılması” ilkesi ile “öğrencinin öğrenme gücünün, hızının tanınmasında ve öğretimin bu özelliklere göre ayarlanması”³ şeklindeki öğretim ilkeleri, öğretmenleri yönlendirmelidir.

³ Bknz. L.Küçükahmet, Öğretim İlke ve Yöntemleri, s.38

3. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Öğretim İlke ve Süreçleri Arasındaki İlişki

Tablo-65: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler Arasındaki İlişki

			cinsiyetiniz nedir?		Toplam
			bay	bayan	
Öğrencileri Hafızlığa Yönelten Tesirler	Kendi isteğiyle	N	6	4	10
		% cinsiyetiniz nedir?	37,5%	15,4%	23,8%
		% Toplam	14,3%	9,5%	23,8%
	Çevre	N		2	2
		% cinsiyetiniz nedir?		7,7%	4,8%
		% Toplam		4,8%	4,8%
	Aile	N	7	4	11
		% cinsiyetiniz nedir?	43,8%	15,4%	26,2%
		% Toplam	16,7%	9,5%	26,2%
	Arkadaş	N		1	1
		% cinsiyetiniz nedir?		3,8%	2,4%
		% Toplam		2,4%	2,4%
	Yüzünden Okurken Öğreticinin Teşviği	N	3	10	13
		% cinsiyetiniz nedir?	18,8%	38,5%	31,0%
		% Toplam	7,1%	23,8%	31,0%
	Başka	N		5	5
		% cinsiyetiniz nedir?		19,2%	11,9%
		% Toplam		11,9%	11,9%
	Toplam	n	16	26	42
		% cinsiyetiniz nedir?	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	38,1%	61,9%	100,0%

$$X^2_{(16)} = 51,328, P < 0,05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile öğrencileri hafızlığa yönelten tesirler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-65'te görüldüğü üzere “Öğrenciler genelde kimin tesiri ile hafız olmaya karar veriyorlar?” şeklindeki sorumuza öğretmenlerin %31,0’i yüzünden okurken öğreticinin teşvik etmesi; %26,2’si Aile; %23,8’i Kendi İsteğiyle; %4,8’i

Çevre; %2,4'ü Arkadaş diyerek fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğrenciyi hafız olmaya sevk eden en önemli sebep hocalarının teşvik ve yönlendirmesidir. İkinci sırada ise öğrenciyi hafız olmaya sevk eden önemli sebeplerden birinin de Ailenin etkisi olduğu belirtilmektedir. Üçüncü olarak ise öğrencinin kendi isteğiyle hafızlığa yöneldiği belirtilmektedir.

Tablodaki “Yüzünden okurken öğreticinin teşviki” seçeneği ile “Kendi isteği ile” seçeneği birleştirilebilir. Çünkü öğreticinin teşviki ile hareket eden bir öğrenci sonuçta yine kendisi karar vermektedir. Bu durumda kendi isteği ile hareket edenlerin oranı %54,8 olmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin çoğunun kendi isteği ile hafız olmaya karar vermeleri Kur'an Kursları adına olumlu bir gelişmedir. Bu durum öğrencinin Kur'an Kursuna intibakını ve motivasyonunu kolaylaştıran bir etkidir. Zira kendi isteyerek hafızlık yapan bir öğrenci, öğrenim süresi boyunca karşılaşacağı problemlerden kolaylıkla yılmaz, azim ve sebatla hafızlığını tamamlamak için gayret gösterir. Aksi takdirde kendi isteği olmadan baskı ve zorlama ile hafızlık yaptırılmaya çalışılan öğrenciler, ufak problemler karşısında çabuk pes eder ve öğretmenler için problem oluşturur. Bu şekildeki öğrencilerin çoğu, öğrenimlerini tamamlamadan Kur'an Kursunu terk etmektedir.

Sorumuzu cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde bayan öğretmenlerin %38,5'i, erkek öğretmenlerin ise %18,8'i “yüzünden okurken öğreticinin teşviki”nin öğrenciyi hafız olmaya sevk eden sebeplerden biri olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre, öğretmenlerinin teşviklerinden daha çok etkilenmektedirler.

Sonuçların bu şekilde oluşmasında kız öğrencilerin, erkeklere göre daha duygusal olması etkili olmuş olabilir. Bununla beraber öğretmenlerin görev yaptıkları Kur'an Kursundaki öğrencilerin genel psikolojik özellikleri, öğretmenlerin eğitim durumları ve öğrencilere yaklaşımları gibi faktörler de cevapların oluşumuna etki etmiş olabilir.

Tablo-66: Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği Arasındaki İlişki

			en son mezun olduğunuz okul?					Toplam	
			İmam Hatip Lisesi	Yüksek İslam Enstitüsü	İlahiyat Fakültesi	İlahiyat Meslek Yüksek Okulu	Başka		
Öğreticilerin Mesleki Yeterliliği	Tamamen Katılıyorum	N	3					3	
		% Toplam	7,1%					7,1%	
	Katılıyorum	N	11	1			8	20	
		% Toplam	26,2%	2,4%			19,0%	47,6%	
	Kararsızım	N	3				2	5	
		% Toplam	7,1%				4,8%	11,9%	
	Katılmıyorum	N	5	1	2	2	4	14	
		% Toplam	11,9%	2,4%	4,8%	4,8%	9,5%	33,3%	
	Toplam		N	22	2	2	2	14	42
			% Toplam	52,4%	4,8%	4,8%	4,8%	33,3%	100,0%

$$X^2_{(16)}=28,956 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin en son mezun olduğu okul ile öğretmenlerin mesleki yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-66'yı incelediğimizde “Hafızlık yaptıran öğretmenlerin mesleki (hafızlık öğretimi ile ilgili) bilgileri yeterlidir” yargısına öğretmenlerin %47,6'sı Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %11,9'u Kararsızım; %7,1'i Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Buna göre öğretmenlerin %54,7'si mesleki bilgiler yönünden, hafızlık yaptıran öğretmenleri yeterli görmektedir. %33,3'ü ise hafızlık yaptıran öğretmenleri mesleki bilgiler yönünden yetersiz görmektedir.

Bu soruyu öğretmenlerin en son mezun olduğu okul değişkenine göre incelediğimizde Yüksek İslam Enstitüsü mezunu öğretmenlerin yarısı, İlahiyat Fakültesi mezunu öğretmenlerin hepsi ve İlahiyat Meslek Yüksek Okulu mezunu öğretmenlerin hepsi olumsuz görüş belirtmişlerdir. Sonuçların bu şekilde oluşmasında bu öğretmenlerin mesleki bilgiler yönünden yüksek öğrenim görmüş olmaları ve bu sayede diğer öğretmenleri mesleki bilgiler yönünden daha rahat değerlendirme imkanlarının olması etkili olmuş olabilir.

İmam Hatip Lisesi mezunu öğretmenlerin %33,3'ü hafızlık yaptıran öğretmenlerin mesleki bilgiler açısından yeterli olduklarını belirtmişlerdir. %11,9'u ise olumsuz fikir belirtmişlerdir. Bunda, bu öğretmenlerin mesleki yüksek öğrenim görmemiş olmaları, etkili olmuş olabilir. Burada farklı okul mezunlarını da İmam Hatip Lisesi mezunlarıyla beraber inceleyebiliriz. Zira bu öğretmenler, aslen İmam

Hatip Lisesi mezunudurlar. Buna göre İmam Hatip Lisesi mezunu öğretmenlerin %52,3'ü, hafızlık yaptıran öğretmenlerin mesleki bilgi açısından yeterli olduğu kanaatinde dirler.

Bireyin tercih ettiği mesleki alanda, faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütebilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması şarttır.⁴ Çünkü mesleki bilgi, öğretmenin sermayesidir. Öğretmen ancak mesleki bilgisi ile kendini ispatlar ve öğrencilere kendini kabul ettirir. Mesleki bilgisi olmayan öğretmen ise kendisine güvenemez ve rahat bir şekilde mesleğini icra edemez. Dolayısıyla her meslek sahibi branşında güçlü olmak zorundadır. Kur'an Kurslarında hafızlık öğretimi yaptıran öğretmenler de mesleki yönden eksiklerini tamamlamalı, daima kendilerini yenilemeli ve yeni gelişmeleri takip etmelidir.

Sonuç olarak öğretmenlerin %54,7'si mesleki bilgiler yönünden, hafızlık yaptıran öğretmenleri yeterli görürken; %33,3'ü hafızlık yaptıran öğretmenleri mesleki bilgiler yönünden yetersiz görmektedir.

Olumsuz fikir belirten öğretmenlerin %33,3 oranında olması, hafızlık öğretimi açısından olumsuz bir gelişmedir. Bu noktada Diyanet İşleri Başkanlığı, hizmet içi eğitim kursları ve seminerlerle bu eksikliği gidermeye çalışmalıdır. Ayrıca öğretmenler de kendi kişisel gayretleri ile mesleki bilgi yönündeki eksikliklerini tamamlamak için gayret göstermelidirler.

⁴ Bknz.Peker, H. , “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl:1988, s.68-76; Aydın M. Ş. , “Programın Uygulanmasında Öğretmenin Rolü”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:38, Yıl:1993, s.19-24; Pazarlı, O., Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Metotlar, İrfan Yayınevi, İst. 1967, s.52

Tablo-67: Öğreticilerin Formasyon Yeterliliği İle Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleri İle Hareket Etmeleri Arasındaki İlişki

		Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri						Toplam	
		Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum		
Öğreticilerin Formasyon Yeterliliği	Katılıyorum	N	1	1	4	1		7	
		% Toplam	2,4%	2,4%	9,5%	2,4%		16,7%	
	Kararsızım	N			7			7	
		% Toplam			16,7%			16,7%	
	Katılmıyorum	N		1	17	2	1	21	
		% Toplam		2,4%	40,5%	4,8%	2,4%	50,0%	
	Hiç Katılmıyorum	N			5		1	7	
		% Toplam			11,9%		2,4%	16,7%	
Toplam		N	1	2	33	3	2	1	42
		% Toplam	2,4%	4,8%	78,6%	7,1%	4,8%	2,4%	100,0%

$$X^2_{(20)}=37,506 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin formasyon yeterliliği ile formasyon yönünden kendi tecrübeleri ile hareket etmeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-67’de görüldüğü üzere Tablo-37 ile Tablo-38 arasında anlamlı bir ilişki vardır. Öğreticilerin %66,7’si, meslektaşlarının formasyon bilgisi açısından yeterli bir şekilde eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Aynı tabloda öğretmenlerin %83,4’ü, meslektaşlarının formasyon yönünden kendi tecrübeleri ile hareket ettiklerini belirtmişlerdir. Buna göre bu iki sonuç arasında anlamlı bir korelasyon vardır. Çünkü öğretmenler pedagojik formasyon yönünden yeterince eğitim almadıkları için bu konuda kendi tecrübeleri ile hareket etmektedirler. Bu durumun ise eğitim-öğretimin verimliliği açısından ne kadar yeterli olduğu tartışmaya açık bir konudur. Çünkü tecrübelerin dayandığı temeller subjektiftir. Subjektif temele dayanan veriler ise bilimsellikten uzaktır.

Ayrıca mesleğe yeni başlayan öğretmenler için “pedagojik formasyon” konusunda tecrübeden bahsedilemez. Bu öğretmenlerin tecrübe kazanması için en az beş-altı sene geçmesi gerekir. Bu süre zarfında ise öğretmenlerin deneme-yanılma yoluyla hareket etmeleri eğitim-öğretim açısından kabul edilebilecek bir durum değildir. Dolayısıyla pedagojik formasyon eğitimi almak, öğretmenler için zorunluluk düzeyindedir.

Yapılan arařtırmalar⁵ ve bizim araştırmamız göstermektedir ki –öğreticiler için- en önemli eksiklik pedagojik formasyon eksikliğidir. Zira öğretmenlerin olgusal durumunu incelerken, onların çoğunun İmam Hatip Lisesi mezunu olduğunu Tablo-3’te incelemiştik. Bu okullarda ise öğrencilere pedagojik formasyon eğitimi verilmemektedir.

Sonuç olarak daha önce de belirttiğimiz gibi Diyanet İşleri Başkanlığı öğretmenlerin bu konudaki eksikliğini asgari düzeye indirebilmek için yeni atanacak öğretmenleri pedagojik formasyon eğitimi almış öğretmenlerden oluşturarak ve halen görev yapan öğretmenleri de hizmet içi eğitim kurslarına tabii tutarak önlemler alma yoluna gidebilir.

Tablo-68: Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleri İle Hareket Etmeleri ve Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem Arasındaki İlişki

		Öğreticilerin Formasyon Konusuna Verdikleri Önem						Toplam
		Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
Öğreticilerin Formasyon Yönünden Kendi Tecrübeleriyle Hareket Etmeleri	Cevapsız	N		1				1
		% Toplam		2,4%				2,4%
	Tamamen Katılıyorum	N	1				1	2
		% Toplam	2,4%				2,4%	4,8%
	Katılıyorum	N		1	11	8	12	33
		% Toplam		2,4%	26,2%	19,0%	28,6%	78,6%
	Kararsızım	N			1	2		3
		% Toplam			2,4%	4,8%		7,1%
	Katılmıyorum	N			1		1	2
		% Toplam			2,4%		2,4%	4,8%
	Hiç Katılmıyorum	N					1	1
		% Toplam					2,4%	2,4%
	Total	N	1	1	14	10	14	42
		% Toplam	2,4%	2,4%	33,3%	23,8%	33,3%	100,0%

$$X^2_{(20)}=36,715, P<05$$

⁵ Bknz. Burukcu R. , Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma, s.107; Aslantürk A.H, Kur’an Kursu Öğreticilerinin Problemleri, s.88; Fersahoğlu, Y., Müzakereler, Kur’an Kurslarında Eğitim-Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s.146;Peker, H. , Müzakereler, Kur’an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s.149; Büyükdiñç, M. , Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Sonrası Kur’an Kurslarında Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2001, s.59-60; Kirpitçi, E. , Kur’an Kursları Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya, 1996, s.83-88; Y. Genç, Kur’an Kurslarında Eğitim ve Toplum (Sakarya Örneği), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 1997, s.78-81

Araştırmaya katılan üreticilerin formasyon yönünden kendi tecrübeleri ile hareket etmeleri ve üreticilerin formasyon konusuna verdikleri önem arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-68'da görüldüğü üzere üreticilerin %83,4', meslektaşlarının pedagojik formasyon konusunda kendi tecrübeleri ile hareket ettiklerini belirtirken, aynı üreticilerin %33,4', meslektaşlarının pedagojik formasyon konusuna yeterince önem vermediklerini belirtmektedirler.

Bu sonuçları birlikte yorumladığımızda, üreticilerin pedagojik formasyon yönünden kendi tecrübeleri ile hareket ettiği ancak, bu konuda kendilerini geliŐtirmek için bir çaba sarf etmediği sonucuna ulaŐmaktayız. Bu durum hafızlık öğretiminin verimliliği açısından, üreticiler açısından bir eksikliklerdir. nk pedagojik formasyon konusuna yeterince önem verilmemesi, üreticilerin bu konuda kendilerini geliŐtirmek için yeterince gayret göstermemelerine sebep olur. Dolayısıyla bu durum eğitim-öğretimde duraėanlaŐmanın, hatta bozulmanın en önemli sebeplerinden biridir.

Sonuçların bu Şekilde oluşmasında üreticilerin çoğunluğunun İmam Hatip Lisesi mezunu olması ve pedagojik formasyon konusunda bir hizmet içi eğitim kursuna katılamamaları etkili olmuş olabilir. Ancak bu olumsuzluklar pedagojik formasyona önem verilmemesi için bir sebep değildir. Dolayısıyla üreticiler bu konuya gereken önemi vermeli, eksiklik ve olumsuzlukların giderilmesi için gerekli kuruluşlarla iş birliğine gidilmelidir.

Tablo-69: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Rehberlik Yapmaları Arasındaki İlişki

	Öğreticilerin Rehberlik Yapmaları				Toplam	
	Bütün öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	Bazı öğretmenler yeterince rehberlik yapıyor	Öğrencilere yeterli rehberlik yapılmıyor	Öğreticilerin rehberlik için yeterli bilgilerinin olmaması		
cinsiyetiniz nedir?	bay N	3	6	5	2	16
	% cinsiyetiniz nedir?	18,8%	37,5%	31,3%	12,5%	100,0%
	bayan N	7	12	3	4	26
	% cinsiyetiniz nedir?	26,9%	46,2%	11,5%	15,4%	100,0%
Toplam	N	10	18	8	6	42
	% cinsiyetiniz nedir?	23,8%	42,9%	19,0%	14,3%	100,0%

$$X^2_{(16)}=43,382 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile rehberlik yapımları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-69’da “Kur’an Kursu öğretmenlerini rehberlik konusunda nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusunu cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde olumlu görüş belirten öğretmenlerin çoğunun bayan olduğunu görmekteyiz. (Bayan öğretmenlerin %73,1’i, erkek öğretmenlerin %56,3’ü olumlu görüş belirtmişlerdir). Bunda bayan öğretmenlerin (erkeklere göre daha duygusal olmalarından dolayı) rehberliği, öğrencilerle samimi ilişkiler kurma ve anne şefkati ile yaklaşma şeklinde düşünmüş olmaları etkili olmuş olabilir.

Günümüzün modern eğitim anlayışında öğrencilere sadece bilgi vermek, zihni açıdan gelişimini sağlamak yetersiz sayılmakta ve öğrenci bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin her yönüyle eğitimi ve gelişimi dikkate alınmaktadır. Bu da rehberlik hizmetlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

“Rehberlik hizmetleri her eğitim kurumunun amacına ve şartlarına uygun yapılmalıdır.”⁶ ilkesinin gereği olarak din eğitimi ve öğretimi verilen kurumlarda şartlarına göre rehberlik hizmeti vermek gereklidir. Buna bağlı olarak Kur’an Kurslarında da ruh sağlığı yerinde, tutarlı, kendini gerçekleştirmiş ve topluma

⁶ Bknz. Yılmaz, H. – Üre, Ö., Rehberlik Ders Notları, Günay Ofset Yay., Konya 1997, s.56; Ayrıca bknz. Kepçeoğlu, M., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, VIII. Baskı., Özerler Mat. Ankara 1994, s.20

uyumlu fertler yetiştirmek için rehberlik hizmetlerinden yararlanmanın lüzumu ortaya çıkmaktadır.

Sorumuzun içindeki tanımdan da anlaşılacağı üzere rehberlik, öğrencinin kabiliyetleri doğrultusunda ona yardımcı olmak, kendini keşfetmesine ve tanınmasına imkan sağlamaktır. Buradan hareketle rehberliğin, özellikle hafızlık öğretimi açısından önemi büyüktür. Çünkü rehberlik, öğrenciyi kabiliyeti doğrultusunda yönlendirmektir. Hafızlık öğretiminde de kabiliyetli öğrencileri hafızlığa sevk etmek, kabiliyeti olmayanları bu konuda zorlamamak, eğitim-öğretim verimliliği açısından en başta gelen husustur.

Kur'an Kurslarında ise hafızlık öğretiminde, öğretmenlerin öğrencilerin hangi hususlarda öğrenme güçlüğü çektiklerini tespit edip, ona göre yönlendirmeleri, öğrencilerin durumlarına göre farklı metotlarla ezber yapmayı önermeleri, etkili ve verimli ders çalışma noktasında yardımcı olmaları vb. faaliyetleri eğitsel rehberlik alanına giren konulardır. Öğreticilerin bu konulardaki rehberlik hizmetleri etkili bir hafızlık öğretimi için vazgeçilmez hususlardır.

Bununla beraber öğretmenlerin, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre en uygun mesleği seçmelerine yardımcı olarak; kişisel problemlerinin çözümünde yardımcı olarak öğrencilere rehberlik yapmaları eğitim-öğretim verimliliğini artıracak hususlardır.

Tablo-70: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Yetkisi Arasındaki İlişki

	Öğreticilerin Formasyon Yetersizliğinin Disiplini Sağlamaya Etkisi						Toplam
	Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
cinsiyetiniz bay N		1	9	4	2		16
% cinsiyetiniz nedir?		6,3%	56,3%	25,0%	12,5%		100,0%
bayan N	1	1	9	6	7	2	26
%cinsiyetiniz nedir?	3,8%	3,8%	34,6%	23,1%	26,9%	7,7%	100,0%
Toplam N	1	2	18	10	9	2	42
%cinsiyetiniz nedir?	2,4%	4,8%	42,9%	23,8%	21,4%	4,8%	100,0%

$$X^2_{(20)}=28,813 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile formasyon yetersizliğinin disiplini sağlamaya yetkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-70’de görüldüğü üzere “Öğreticilerin arzu edilen derecede pedagojik formasyona sahip olmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.” yargısına öğretmenlerin %42,9’u Katılıyorum; %23,8’i Kararsızım; %21,4’ü Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %4,8’i Tamamen Katılıyorum şeklinde cevaplarırken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre deneklerin % 47,7’si öğretmenlerin pedagojik formasyona sahip olmamalarının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %26,2’si ise öğretmenlerin pedagojik formasyon eksikliğinin disiplini sağlamada olumsuz bir etkisinin olmadığını savunmuşlardır.

Sorumuzu cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde olumsuz cevap verenlerin çoğu bayan öğretmenlerden oluşmaktadır (Kadınların %34,6’sı; Erkeklerin %12,5’i). Bunda bayan öğretmenlerin İmam Hatip Lisesi mezun olmalarının ve konuya daha duygusal yaklaşmalarının etkisi olmuş olabilir.

Günümüzde disiplin anlayışı korkutucu ve cezalandırıcı olmaktan çok iyileştirici ve önleyici bir mahiyete sahiptir. Öğrencilerin belli normlara zor yoluyla değil, kendi içsel arzu ve akıllarıyla uyması, benimsemesidir. Öğrencide, kendi isteği ile disiplini sağlama arzusu oluşturacak kişi ise öğretmendir. Ancak öğretmenin öğrencide bu duyguyu oluşturması kolay değildir. Bu konuyla ilgili olarak öğretmenin; öğretim ilke ve yöntemleri, genel öğretim metotları, eğitim psikolojisi, gelişim psikolojisi, ölçme ve değerlendirme gibi konularda yeterli pedagojik formasyona sahip olması, sınıf disiplinini sağlamasında ona yardımcı olacak hususlardır. Bu da ancak sayılan hususlarda eğitim almaya bağlıdır. Özellikle hafızlık yapan öğrencilerin ortalama üç-dört yıl Kur’an Kursunda kaldığını düşünürsek bu süre zarfında Kur’an Kursu disiplininin katı kurallar, korkutma ve cezalandırma ile sağlanması öğrencilerin kişilik gelişimini, sosyalleşmesini, psikolojisini olumsuz yönde etkileyecek ve aynı zamanda öğrencinin gözünde Kur’an Kursu idaresinin, öğretmenlerin saygı ve sevgisi kaybolacaktır.

Öğrencilerin düşünerek, yorumlayarak ve anlayarak itaat edecekleri bir disiplin sistemi hazırlamak, amaçlı etkinlikler düzenlemek, fiziki ortamı öğrenciye göre hazırlamak, birlikte iş yapma faaliyetleri düzenlemek, kısaca öğrenciye bir şeyler yaptırarak disiplini sağlamak öğretmenlerin görevidir. Ancak bu hususlarda öğretici, yeterince bilgi sahibi değilse başarılı olması çok zordur. Kısaca öğretim ilke ve yöntemleri açısından öğretmenlerin pedagojik formasyon sahibi olmaları gerektiği

gibi, disiplini sağlama açısından da pedagojik formasyon sahibi olmaları zorunlu bir ihtiyaçtır.

Tablo-71: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Velilerin Disiplini Sağlamaya Etkisi Arasındaki İlişki

	Velilerin Disiplini Sağlamaya Etkisi				Toplam
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
cinsiyetiniz nedir? bay N	1	15			16
% cinsiyetiniz nedir?	6,3%	93,8%			100,0%
bayan N	2	16	6	2	26
% cinsiyetiniz nedir?	7,7%	61,5%	23,1%	7,7%	100,0%
Toplam N	3	31	6	2	42
% cinsiyetiniz nedir?	7,1%	73,8%	14,3%	4,8%	100,0%

$$X^2_{(16)}=21,547, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile velilerin disiplini sağlamaya etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-71’de görüldüğü üzere “öğrenci velilerinin öğretmenler ve Kur’an Kursu idaresi ile yeterince diyalog kurmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.” yargısına öğretmenlerin %73,8’i Katılıyorum; %14,3’ü Katılmıyorum; %7,1’i Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum şeklinde fikirlerini belirtmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %80,9’u velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur’an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada olumlu bir etkisi olduğu kanaatindedirler. %19,1’i ise velilerin öğrencileri kontrol etmek amacıyla öğretmenlerle veya Kur’an Kursu idaresi ile görüşmelerinin disiplini sağlamada bir etkisinin olmadığı kanaatindedirler.

Sorumuzu cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde erkek öğretmenlerin hiçbiri olumsuz cevap vermezken bayan öğretmenlerin %30,8’i velilerin Kur’an Kursuyla diyalog kurmamasının disiplini sağlamada bir zorluk oluşturmadığını belirtmiştir. Cevapların bu şekilde oluşmasında kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha uysal olmalarının, öğretmenlerin görev yaptığı Kur’an Kursunun ve sosyal çevrenin etkili olduğu kanaatindeyiz.

Özellikle Kur'an Kursu disiplininin sağlanmasında veli-öğretici işbirliği önemli bir faktördür. Çünkü bu işbirliği sayesinde öğrenci, kendisi ile ilgilenildiğini, takip edildiğini anlar ve disiplini bozacak davranışlardan uzak durur.

Hafızlık yapan öğrenciler açısından konuyu ele alırsak, bu öğrencilerin ergenlik döneminde olması konunun önemini daha da artırmaktadır. Zira bu dönemdeki gençlerin genel özellikleri huzursuz olma, kurallara uymak istememe, daha özgür hareket etmek isteme vb. şekilde sıralanabilir. Bu özellikler kontrol altına alınmaz ve doğru bir şekilde yönlendirilmez ise Kur'an Kursu disiplininin olumsuz etkileyebilecek mahiyettedirler. İşte bu noktada öğrenciye en fazla yardım edebilecek konumda olan ailedir. Öğretici ve veli işbirliği karşılaşılabilecek problemlerin daha kolay çözülmesini ve hatta ortaya çıkmadan önlenmesini sağlayabilecek güçtedir.

Tablo-72: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi Arasındaki İlişki

	Not Verme Sisteminin Olmamasının Disiplini Sağlamaya Etkisi					Toplam
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
cinsiyetiniz bay N nedir?	6	6	2	2		16
% cinsiyetiniz nedir?	37,5%	37,5%	12,5%	12,5%		100,0%
bayan N		9		15	2	26
% cinsiyetiniz nedir?		34,6%		57,7%	7,7%	100,0%
Toplam N	6	15	2	17	2	42
% cinsiyetiniz nedir?	14,3%	35,7%	4,8%	40,5%	4,8%	100,0%

$$X^2_{(16)}=53,267 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamaya etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-72'yi incelediğimizde "Öğrencilere not verme sisteminin olmaması disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır" yargısına öğretmenlerin %40,5'i Katılmıyorum; %35,7'si Katılıyorum, %14,3'ü Tamamen Katılıyorum; %4,8'i Kararsızım ve %4,8'i Hiç Katılmıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %50,0'ı Kur'an Kurslarında not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştırdığını ifade etmiştir. %45,2'si ise disiplini sağlama noktasında not verme sisteminin olmamasının bir etkisi olmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde erkek öğretmenlerin %12,5'i not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştırmadığını belirtirken; bayan öğretmenlerin %65,4'ü not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştırmadığını belirtmişlerdir. Buna göre bayan öğretmenler, not verme sisteminin disiplini sağlamada fazla bir etkisinin olmadığını düşünmektedirler. Cevapların bu şekilde oluşmasında kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha uysal olmaları, not yerine sözlü yaptırımlarla hareket etmeleri ve bayan öğretmenlerin, erkek öğretmenlere göre daha şefkatli olmaları etkili olmuş olabilir.

Tabloyu genel olarak incelediğimizde öğretmenlerin ortalama yarısı olumlu, yarısı da olumsuz fikir belirtmişlerdir. Bunda öğretmenlerin “not verme” kavramına yükledikleri anlam ve “not verme”nin eğitim öğretimdeki fonksiyonu hakkında farklı düşünceleri etkili olmuş olabilir.

4. Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri İle Ders Araç Gereçleri Arasındaki İlişki

Tablo-73: Öğretmenlerin Mesleki Kıdemi İle Ders Araç Gereçlerinin Hafızlığa Etkisi Arasındaki İlişki

	Teyp, Video, Slayt, Tepegöz vb. Araç-Gereçlerin Hafızlığa Etkisi						Toplam
	Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
mesleki kıdeminiz?							
0-5 yıl		3	6	2	8	1	20
% mesleki kıdeminiz?		15,0%	30,0%	10,0%	40,0%	5,0%	100,0%
6-10 yıl			2				2
% mesleki kıdeminiz?			100,0%				100,0%
11-15		1	3	1			5
% mesleki kıdeminiz?		20,0%	60,0%	20,0%			100,0%
16-20	1	2	3				6
% mesleki kıdeminiz?	16,7%	33,3%	50,0%				100,0%
21-25			3		1		4
% mesleki kıdeminiz?			75,0%		25,0%		100,0%
26-30			3				3
% mesleki kıdeminiz?			100,0%				100,0%
30 yıldan fazla		1	1				2
% mesleki kıdeminiz?		50,0%	50,0%				100,0%
Toplam	1	7	21	3	9	1	42
% mesleki kıdeminiz?	2,4%	16,7%	50,0%	7,1%	21,4%	2,4%	100,0%

$$X^2_{(16)}=33,498, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemi ile ders araç gereçlerinin hafızlığa etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-73'ü incelediğimizde “Hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz vb. ders araç gereçlerini kullanmak, ezber yapmayı kolaylaştırmaktadır” yargısına öğretmenlerin %50,0'ı Katılıyorum; %21,4'ü Katılmıyorum; %16,7'si Tamamen Katılıyorum; %7,1'i Kararsızım; %2,4'ü Hiç Katılmıyorum derken %2,4'ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %66,7'si ezber yaparken teyp, video, slayt, tepegöz gibi ders araç gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırdığını ifade etmektedirler. %23,8'i ise bu ders araç ve gereçlerinin kullanılmasının ezber yapmayı kolaylaştırmayacağını düşünmektedir.

Sorumuzu mesleki kıdem değişkeni ile beraber incelediğimizde, mesleki kıdemi 6 ila 30 yıldan fazla olan öğretmenlerin biri hariç hepsi olumlu fikir belirtirken, mesleki kıdemi 0-5 yıl olan öğretmenlerin %45,0'ı olumsuz görüş belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında göreve yeni başlamış olan öğretmenlerin, yukarıda belirtilen ders araç-gereçlerinin hafızlık yapmaya olan etkisi hakkında yeterince bilgi ve tecrübe sahibi olmamaları etkili olmuş olabilir.

Öğretme-öğrenme sürecinde araç-gereçler genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılırlar. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir ve öğrenmeyi artırır. Bazı faydalı yönlerini şöyle sıralayabiliriz.

Eğitim monotonluğunu giderir, öğrencinin konuya etkin olarak katılmasını sağlar, öğrenilenlerin daha az ve geç unutulmasını sağlar, ilgiyi artırır, algılamaya yardımcı olur.⁷

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğuna göre ders araç-gereçlerinin kullanımı hafızlık yapmayı kolaylaştırmaktadır. Ancak her türlü eğitimde de –yukarıda açıklandığı gibi- araç gereçlerin seçiminde bazı hususlara dikkat edilmesi ve araç gereçlerin etkili bir şekilde kullanılması ile olumlu sonuçlara ulaşılabilir. Aksi takdirde iyi tasarlanmamış, derse ve öğrenciye uygun olmayan, etkili bir şekilde kullanılmayan ders araç-gereçlerinden bir fayda beklenemez.

⁷ Bknz. Çilenti, K., Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, IV. Baskı, Ankara 1991, s.30 vd.

Tablo-74: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği Arasındaki İlişki

			Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği				Toplam
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
cinsiyetiniz nedir?	bay	N	6	6	1	3	16
		% cinsiyetiniz nedir?	37,5%	37,5%	6,3%	18,8%	100,0%
		% Toplam	14,3%	14,3%	2,4%	7,1%	38,1%
	bayan	N	2	13		11	26
		% cinsiyetiniz nedir?	7,7%	50,0%		42,3%	100,0%
		% Toplam	4,8%	31,0%		26,2%	61,9%
Toplam	N		8	19	1	14	42
		% cinsiyetiniz nedir?	19,0%	45,2%	2,4%	33,3%	100,0%
		% Toplam	19,0%	45,2%	2,4%	33,3%	100,0%

$$X^2_{(16)}=31,258, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile Kur'an Kursundaki ders araç-gereç yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-74'i incelediğimizde "Kur'an Kurslarında yeterli ders araç ve gereci vardır." yargısına öğretmenlerin %45,2'si Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %19,0'ı Tamamen Katılıyorum; %2,4'ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %64,2'si görev yaptıkları Kur'an Kursunda yeterli ders araç ve gereçleri bulunduğunu ifade etmişler, %33,3'ü ise yeterince ders araç gereçlerinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde bayan öğretmenlerin %42,3'ü Kur'an Kurslarının yeterli ders araç ve gereçlerine sahip olmadığını belirtirken; erkek öğretmenlerin ise %18,8'i Kur'an Kurslarının yeterli ders araç ve gereçlerine sahip olmadığını belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında erkek Kur'an Kurslarının vakıf ve dernekler tarafından desteklenmesi etkili olmuş olabilir. Ayrıca bunda Kur'an Kurslarının buldukları çevre de etkili olmuş olabilir.

Yaptığımız görüşmelerde ders araç gereçleri bakımından zengin olan Kur'an Kurslarının vakıf ve derneklerinin olduğunu, fakir olanların ise vakıf ve derneklerinin olmadığını müşahade ettik. Vakıf ve dernekler Kur'an Kursunun maddi ihtiyaçlarının karşılanmasında Kur'an Kurslarına büyük katkılar sağlayarak bir çok

alandaki eksiklerin tamamlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bunda devletin Kur'an Kurslarına yeterince ekonomik destek vermemesinin de etkisi olduğu kanaatindeyiz.

Eğitim-öğretim sürecinin en belirgin amacı bireylere davranış kazandırmaktır. Söz konusu davranışların en etkili biçimde öğrenilebilmesi için dikkat edilmesi ve yapılması gereken pek çok faaliyet vardır. Bunlardan biri de araç-gereç kullanımudur. Çünkü araç-gereç kullanmak daha fazla duyu organına mesaj göndermeyi sağladığı için öğrenmenin kalitesini artırır. Zira yapılan araştırmalara göre; okuduklarımızın %10'u, duyduklarımızın %20'si, gördüklerimizin %30'u, hem görüp hem duyduklarımızın %50'si, görüp, işitip, yaptıklarımızın ise %90'ı hatırdadır.⁸ Bu açıdan genel olarak eğitim-öğretim sürecinde araç-gereç kullanmanın önemi büyüktür.

Öğrencilerin derslerde araç-gereç kullanabilmeleri, okulda yeterli ders araç-gereçlerin olmasına bağlıdır. Çünkü yeterli ders araç-gereci olmadan öğreticilerin göstereceği çaba ile yeterli ve etkili bir sonuç elde edilemez.

Yukarıda öğreticilerin çoğu ders-arac-gereçlerinin yeterli olduğunu belirtmelerine rağmen, %33'ünün yeterli araç-gerece sahip olmadıklarını belirtmeleri, eğitim-öğretim verimliliği açısından arzu edilen seviyeye ulaşamadığını göstermektedir. Bu eksiklikler devletin yeterli ödenek ayırması, müftülüklerin maddi desteği ile giderilebilecek hususlardır.

⁸ Bknz. Demirel, Ö., Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, Pegem A Yay. Ankara 2002, s.51

Tablo-75: Öğreticilerin Araç Gereçleri Yeterince Kullanmaları İle Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği Arasındaki İlişki

			Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği				Toplam
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Öğreticilerin Araç-Gereçleri Yeterince Kullanmaları	Tamamen Katılıyorum	N		1			1
		% Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği		5,3%			2,4%
		% Toplam		2,4%			2,4%
	Katılıyorum	N	3	15		5	23
		% Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği	37,5%	78,9%		35,7%	54,8%
		% Toplam	7,1%	35,7%		11,9%	54,8%
	Kararsızım	N	2	1		1	4
		% Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği	25,0%	5,3%		7,1%	9,5%
		% Toplam	4,8%	2,4%		2,4%	9,5%
	Katılmıyorum	N	3	2	1	8	14
		% Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği	37,5%	10,5%	100,0%	57,1%	33,3%
		% Toplam	7,1%	4,8%	2,4%	19,0%	33,3%
Toplam	N	8	19	1	14	42	
	% Kur'an Kursundaki Ders Araç-Gereç Yeterliliği	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Toplam	19,0%	45,2%	2,4%	33,3%	100,0%	

$$X^2_{(20)}=29,635, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin araç gereçleri yeterince kullanmaları ile Kur'an Kursundaki ders araç-gereç yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-75'i incelediğimizde "öğreticiler ders araç ve gereçlerini yeterince kullanmaktadırlar" yargısına öğretmenlerin %54,8'i Katılıyorum; %33,3'ü Katılmıyorum; %9,5'i Kararsızım; %2,4'ü Tamamen Katılıyorum şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre deneklerin %56,8'i, öğretmenlerin ders araç ve gereçlerini yeterince kullandıklarını, %33,3'ü ise yeterince ders araç gereçlerini kullanmadıklarını belirtmiştir.

Tablo-47 ile Tablo-48'i birlikte incelediğimizde öğretmenlerin %11,9'u Kur'an Kursunda yeterli ders araç-gereci olduğunu belirtirken, bunları öğretmenlerin yeterince kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında Kur'an Kurslarında bulunan ders araç-gereçlerini kullanacak öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin yeterli olmaması, ders araç-gereçlerinin önemine yeterince inanmamaları etkili olmuş olabilir. Bu noktaya işarette yaptığımız görüşmelerde

öğreticiler, ders araç gereçlerini verimli bir şekilde kullanabilecek uzman kişilere ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim uzmanları da bu konuda, “Kullanılan ders araç-gereçlerinin önemine öncelikle öğretmen inanmalı ve kullanılacak ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalıdır.”⁹ şeklinde öğretmenlerin fonksiyonunu açıklamışlardır. Ancak öğretmenin ders araç-gereçleri hakkında bilgi ve beceri sahibi olmasının yanında bunları etkin bir şekilde kullanması gerekir. Zira okulları en üstün teknoloji ile donatmak, kullanılmadıktan sonra bir mana ifade etmez. Derste kullanılacak araç-gereçlerden gerekli yararın sağlanması, uygun aracın, uygun yer ve zamanda, uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır. Yani araç-gereçler öğrencilerin, konunun ve çevre şartlarının özelliklerine uygun olmalıdır. Uygun araç-gereç seçiminde ise en önemli görev öğretmene düşmektedir. O, öğrenme sürecindeki işlevini yerine getirirken, hazır öğretim materyallerinden uygun olanlarını seçerek kullanır. Gerektiğinde kendisi yeni öğretim materyalleri hazırlama yoluna da gidebilir. Zira “sınıfta kullanılmakta olan öğretim araçlarının çeşidi arttıkça, o sınıftaki bütün öğrencilerin öğrenmeleri için gerekli olan işaretleri bulma ihtimalleri de buna bağlı olarak artacaktır.”¹⁰ Bu durum Kur’an Kurslarındaki hafızlık yaptıran öğretmenler içinde geçerlidir. Öğreticilerin ders esnasında, etkin bir şekilde ders araç-gereçlerinden faydalanmaları, öğrencilerin ilgilerinin dağılması, öğrenilenlerin kalıcı olması vb. açılardan olumlu sonuçlar meydana getirir.

Ders araç-gereçlerinden olumlu sonuçların alınması, uygun aracın, uygun yer ve zamanda, uygun biçimde kullanılmasına bağlıdır. Yani ders araç-gereçleri öğrencilerin, konunun ve çevre şartların özelliklerine uygun olursa olumlu sonuçlar alınabilir. Uygun ders araç-gereci seçiminde ise en önemli görev öğretmene düşmektedir. Öğretmen, öğrenme sürecindeki işlevini yerine getirirken, hazır öğretim materyallerinden uygun olanlarını seçerek kullanır. Gerektiğinde kendisi yeni öğrenim materyalleri hazırlama yoluna da gidebilir. Dolayısıyla hafızlık yaptıran

⁹ Demirel, Ö., Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, s.70-71; Taşpınar, M., Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri, Üniversite Kitapevi, II.Baskı, Elazığ 2005, s.178

¹⁰ Benjamin, S.Bloom, İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme, (Çev: D.A.Özçelik), MEB Yay. Ankara 1979, s.115’ten nakleden Özdemir, Ş. “Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç Gereçleri Kullanma Durumu” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.168

öğreticilerin, sayılan bu hususlara dikkat ederek ders araç-gereci kullanmaları hafızlık öğretiminin verimliliğini olumlu yönde etkileyebilir.

5. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Kur'an Kursunun Fiziki ve Sosyal Ortamı Arasındaki İlişki

Tablo-76: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursunun Fiziki Mekan Yeterliliği Arasındaki İlişki

	Kur'an Kursunun Hafızlık İçin Fiziki Mekan Yeterliliği				Toplam
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
cinsiyetiniz nedir?	bay N	13	2	1	16
	% cinsiyetiniz nedir?	81,3%	12,5%	6,3%	100,0%
	% Toplam	31,0%	4,8%	2,4%	38,1%
cinsiyetiniz nedir?	bayan N	8	10	5	26
	% cinsiyetiniz nedir?	30,8%	38,5%	19,2%	100,0%
	% Toplam	19,0%	23,8%	11,9%	61,9%
Toplam	N	21	12	6	42
	% cinsiyetiniz nedir?	50,0%	28,6%	14,3%	100,0%
	% Toplam	50,0%	28,6%	14,3%	100,0%

$$X^2_{(20)}=36,958, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile Kur'an Kursunun fiziki mekan yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-76'yı incelediğimizde “(Görev yaptığınız) Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygundur.” yargısına öğretmenlerin %50,0'ı Tamamen Katılıyorum; %28,6'sı Katılıyorum; %14,3'ü Katılmıyorum; %7,1'i Hiç Katılmıyorum şeklindeki görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %78,6'sı Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygun olduğunu belirtmektedir. %24,4'ü ise görev yaptıkları Kur'an Kursunun fiziki mekan açısından hafızlık yapmak için uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde bayan öğretmenlerin %30,7'si, Kur'an Kurslarının fiziki mekan açısından hafızlık yapmak için uygun

olmadığını; erkek öğretmenlerin ise %6,3'ü, Kur'an Kurslarının fiziki mekan açısından uygun olmadığını belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında erkek Kur'an Kurslarının, bayan Kur'an Kurslarına göre vakıf ve dernekler aracılığı ile desteklenmesi etkili olmuş olabilir.

Hafızlık öğretimi yapılan Kur'an Kurslarının fiziki yönden basık, karanlık, sağlık açısından elverişsiz veya yetersiz olması hem öğrenciler hem de öğretmenler açısından çekici değil itici bir mahiyete sahip olmasına sebep olur. Böyle bir ortamda ise öğrenci kabiliyetli olsa bile hafızlık yapmak istemez, öğretici de yeterince başarılı olamaz. Kur'an Kurslarının fiziki ortamından kaynaklanabilecek bu tür olumsuzlukların önüne geçebilmek için Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği'ne, Kur'an Kurslarının açılış şartlarından biri olarak "Milli Eğitim ve sağlık müdürlüklerince binanın eğitim-öğretim ve sağlık açısından kurs binası olmaya elverişli olduğuna dair rapor düzenlenmesi gerekir."¹¹ şeklindeki maddeyi koymuştur.

Sonuç olarak Kur'an Kurslarının –özellikle de hafızlık öğretimi yaptırılanların- fiziki şartlar açısından eğitim-öğretim için yeterli olması gerekir. Zira fiziki şartların elverişli olması, eğitim-öğretim verimliliğini olumlu yönde etkileyen bir faktördür.

Tablo-77: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği Arasındaki İlişki

		Kur'an Kursunun Oyun ve Sportif Faaliyetler İçin Yeterliliği					Toplam
		Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
cinsiyetiniz nedir?	bay N		13	1	1	1	16
	cinsiyetiniz nedir?		81,3%	6,3%	6,3%	6,3%	100,0%
	% Toplam		31,0%	2,4%	2,4%	2,4%	38,1%
bayan N	bayan N	2	1	9		10	26
	cinsiyetiniz nedir?	7,7%	3,8%	34,6%		38,5%	100,0%
	% Toplam	4,8%	2,4%	21,4%		23,8%	61,9%
Toplam N	Toplam N	2	14	10	1	11	42
	cinsiyetiniz nedir?	4,8%	33,3%	23,8%	2,4%	26,2%	100,0%
	% Toplam	4,8%	33,3%	23,8%	2,4%	26,2%	100,0%

$$X^2_{(16)}=41,611, P<05$$

¹¹ Bknz. Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği, Madde:7

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile Kur'an Kursunun oyun ve sportif faaliyetler için yeterliliği arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-77'yi incelediğimizde “(Görev yaptığınız) Kur'an Kursunda teneffüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlar vardır.” yargısına öğretmenlerin %33,3'ü Tamamen Katılıyorum; %26,2'si Katılmıyorum; %23,8'i Katılıyorum; %9,5'i Hiç Katılmıyorum; %2,4'ü Kararsızım derken %4,8'i sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %57,1'i çalıştıkları Kur'an Kursunu öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlara sahip olduğunu belirtmektedir. Öğretmenlerin %35,7'si ise bu konuda Kur'an Kursunun yeterli imkanlara sahip olmadığını ifade etmektedir.

Sorumuzu cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde erkek öğretmenlerin %87,6'sı; bayan öğretmenlerin %38,4'ü görev yaptıkları Kur'an Kursunun oyun ve sportif faaliyetler için yeterli imkanlara sahip olduğunu belirtmişlerdir. Erkek öğretmenlerin %6,3'ü; bayan öğretmenlerin ise %53,9'u görev yaptıkları Kur'an Kursunun oyun ve sportif faaliyetler için yeterli imkanlara sahip olmadığını belirtmişlerdir. Anket uygulamasını yaparken Kur'an Kurslarını da görme imkanımız olmuştur. Buna göre kız Kur'an Kursları apartman şeklinde, cami altında, bahçesiz bir şekilde veya bahçesi olsa da oyun ve sportif imkanlardan yoksun bir şekildedir. Bunun da bayan öğretmenlerin, daha fazla olumsuz fikir belirtmelerine sebep olduğu kanaatindeyiz.

Yapılan bir araştırmada Kur'an Kursu öğrencilerinin %35'i oyun oynamak istediklerini, ancak kursta oyun alanı olmadığı için oyun oynayamadıklarını belirtmişlerdir.¹² Bizim araştırmamızda da bu oranın %35 olması, Kur'an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetler için önemli ölçüde eksikliklerinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Her şeyden önce öğrencinin okulu sevmesi ve okul ortamını öğrenciyi mutlu edecek şekilde düzenlenmesi gerekir. Sadece öğrenme, öğretim ihtiyaçlarının değil, eğitim ve ders dışı etkinlikler açısından da ihtiyaçların karşılanması hedeflenmelidir. Zira bu şekilde öğrencilerin zihinsel dinlenmeleri sağlanacak ve eğitim-öğretim verimliliği artacaktır.

¹² Bknz. Bayraktar, M.F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları., s.60

Tablo-78: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Öğreticilerin Ders Dışı Etkinlikleri Arasındaki İlişki

	Öğreticilerin Ders Dışı Etkinlikleri						Toplam		
	Yapmıyoruz/ Yapamıyoruz	Gezi-Gözlem	Piyas, konferans vb. faaliyetlere katılma	Kur'an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışmalarına katılma	Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. faaliyetler	Başka			
cinsiyetiniz nedir?	bay	N	3	1	3	9	16		
		% within cinsiyetiniz nedir?	18,8%	6,3%	18,8%	56,3%	100,0%		
		% Toplam	7,1%	2,4%	7,1%	21,4%	38,1%		
	bayan	N	5	7	10	3	1	26	
		% within cinsiyetiniz nedir?	19,2%	26,9%	38,5%	11,5%	3,8%	100,0%	
		% Toplam	11,9%	16,7%	23,8%	7,1%	2,4%	61,9%	
Toplam	N	5	10	11	6	9	1	42	
		% within cinsiyetiniz nedir?	11,9%	23,8%	26,2%	14,3%	21,4%	2,4%	100,0%
		% Toplam	11,9%	23,8%	26,2%	14,3%	21,4%	2,4%	100,0%

$$X^2_{(20)}=39,453, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile öğretmenlerin ders dışı etkinlikleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-78'i incelediğimizde "Öğrencilere ders dışı etkinlikler olarak ne gibi faaliyetler yaptırıyorsunuz" sorusuna öğretmenlerin %26,2'si "Dini içerikli piyasa, konferans vb. faaliyetlere katılma / seyretme"; %23,8'i "Gezi Gözlem"; %21,4'ü "Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetler"; %14,3'ü "Kur'an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışması gibi etkinliklere katılma"; %11,9'u "Yapmıyoruz / Yapamıyoruz" derken %2,4'ü farklı fikirle belirtmiştir. Buna göre öğretmenlerin çoğu dersler haricinde çeşitli faaliyetler yaparak öğrencilerin zihni yorgunluğunu gidermeye çalışmaktadırlar.

Sorumuzu cinsiyet dağılımına göre incelediğimizde "Yapmıyoruz / Yapamıyoruz" seçeneğini erkek öğretmenler hiç işaretlemezken, bayan öğretmenlerin %19,2'si bu seçeneği işaretlemişlerdir. Bunda kız Kur'an Kurslarının yeterli imkanlara sahip olmaması etkili olmuş olabilir.

"Gezi-gözlem" seçeneğini erkek öğretmenler %18,8; bayan öğretmenler ise %26,9 oranında işaretlemişlerdir. Tablo-77'de daha önce incelediğimiz üzere öğretmenler, kız Kur'an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlarının olmadığını belirtmişlerdi. Dolayısıyla bayan öğretmenlerin bu eksikliklerini, öğrencilere gezi-gözlem faaliyetleri yaptırarak gidermeye çalıştıkları

kanaatindeyiz. Zira bu şekilde de öğrenciler zihni yorgunluklarını atarak dinlenebilirler.

“Piyes, konferans vb. faaliyetlere katılma” seçeneğini erkeğe öğretmenler %6,3; bayan öğretmenler ise %38,5 oranında işaretlemişlerdir. Bunda kız öğrencilerin, bu tür etkinliklere daha çok meraklı olmaları etkili olmuş olabilir.

“Kur’an, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışmalarına katılma” seçeneğini erkek öğretmenler %18; bayan öğretmenler %11 oranında işaretlemişlerdir. Bunda bu tür faaliyetlerin daha çok erkeklere yönelik olması etkili olmuş olabilir.

“Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetler” seçeneğini erkek öğretmenler %56,3 oranında işaretlerken bayan öğretmenler hiç cevap vermemiştir. Bunda –Tablo-49’da görüldüğü üzere- Kız Kur’an Kurslarının yeterli imkanlara sahip olmaması ve erkek öğrencilerin bu tür sportif etkinliklere daha çok ilgi göstermeleri etkili olmuş olabilir.

Cevapların bu şekilde oluşmasında –Tablo-50’de görüldüğü üzere- kız Kur’an Kurslarının oyun ve sportif faaliyetler için yeterli imkanlara sahip olmaması ve böylece diğer etkenlere ağırlık vermeleri etkili olduğu kanaatindeyiz.

Eğitim öğretimde, öğrencileri derslerin yoğunluğundan ve zihni yorgunluktan kurtarmak için çeşitli etkinliklerin yapılması eğitimciler tarafından tavsiye edilen bir husustur. Bu etkinliklerin bazıları aynı zamanda eğitici-öğretici özellik taşıırken bazıları taşımayabilir.

Ders dışı etkinlikler öğrencinin kişiliğinin gelişmesinde, iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmesinde ve bedensel ve ruhsal gereksinimleri gidermede önemli eğitsel işleve sahiptir.¹³ Dolayısıyla ders dışı etkinliklerin, eğitim öğretimin verimliliğini artıran unsurlar olduğu bilinmeli ve zaman zaman dersler haricinde öğrenciler bu tür faaliyetlere yönlendirilmelidir.

¹³ Bknz. Binbaşoğlu, C, Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri, Çağdaş Eğitim, Sayı:108, Yıl:1986, s.28-33; Schorling, R. / Wingo, G.M., İlkokullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama, MEB. Yay. İst. 1965, s.358-360; Ege, R.N., Öğretmenin Sınıf Dışı Ödevleri, Ahmet Halit Kitabevi, İst. 1936, s.17-28; Aytuna, H.A., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, ME Basımevi, Ankara 1963, s.156-157

Tablo-79: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Çevredeki İnsanların Hafızlık Müessesine Bakışı Arasındaki İlişki

		Çevredeki İnsanların Hafızlığa Çalışan Öğrenciye Bakışı					Toplam
		Cevapsız	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
cinsiyetiniz bay nedir?	Count		4	12			16
	cinsiyetiniz nedir?		25,0%	75,0%			100,0%
	% Toplam		9,5%	28,6%			38,1%
bayan cinsiyetiniz nedir?	Count	1	3	17	2	3	26
	cinsiyetiniz nedir?	3,8%	11,5%	65,4%	7,7%	11,5%	100,0%
	% Toplam	2,4%	7,1%	40,5%	4,8%	7,1%	61,9%
Toplam	Count	1	7	29	2	3	42
	cinsiyetiniz nedir?	2,4%	16,7%	69,0%	4,8%	7,1%	100,0%
	% Toplam	2,4%	16,7%	69,0%	4,8%	7,1%	100,0%

$$X^2_{(16)}=27,771 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile çevredeki insanların hafızlık müessesine bakışı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-79’u incelediğimizde “Çevredeki insanların hafızlığa çalışan öğrencilere ilgi ve alakaları yüksektir.” yargısına öğretmenlerin %69,0’ı Katılıyorum; %16,7’si Tamamen Katılıyorum; %7,1’i Katılmıyorum; %4,8’i Kararsızım derken, %2,4’ü sorumuzu cevapsız bırakmıştır. Buna göre öğretmenlerin %85,7’si çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakalarının yüksek olduğu kanaatindedir. Olumsuz cevaplar ise bize, toplumda hafızlık öğretimine olumsuz bakan insanların var olduğunu göstermektedir.

Sorumuzu cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde erkek öğretmenler hiç olumsuz cevap vermezken, bayan öğretmenlerin %11,5’i olumsuz cevap vermişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenin psikolojik durumunun, Kur’an Kursunun bulunduğu sosyal çevrenin etkisi olabilir.

Toplumumuzun büyük bir kısmının Müslüman olması, özellikle Kur’an Kurslarına ve hafızlık yapan öğrencilere ilgilerinin yüksek olmasına neden olmuştur.¹⁴ Çünkü Kur’an Kursları yeni yetişen nesillerin dini ve milli kültürle ilk tanıştıkları, sevgi ve saygıyı, kardeşliği, fedakarlığı, hoşgörüyü benimsediği,

¹⁴ Bknz. Öztürk, Ş. , “Kur’an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları”, s.173-179; Akgün, V., “Kur’an Kursları ve Halkın Kur’an Kurslarından Beklentileri”, s.187-201

ibadetleri usulüne uygun olarak yerine getirmeyi öğrendiği yerlerdir. Bu sebeple toplumumuz tarafından yüksek ilgi ve alakaya uğramaktadırlar.

6. Öğreticilerin Kişisel Özellikleri İle Hafızlık Tespit Sınavı Arasındaki İlişki

Tablo-80: Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle İkmal Sınavı Arasındaki İlişki

			İkmal Sınavı					Toplam
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
en son mezun olduğunuz okul?	İmam Hatip Lisesi	N	7	12	1	1	1	22
		% en son mezun olduğunuz okul?	31,8%	54,5%	4,5%	4,5%	4,5%	100,0%
		% Toplam	16,7%	28,6%	2,4%	2,4%	2,4%	52,4%
	Yüksek İslam Enstitüsü	N		1		1		2
		% en son mezun olduğunuz okul?		50,0%		50,0%		100,0%
		% Toplam		2,4%		2,4%		4,8%
	İlahiyat Fakültesi	N	1	1				2
		% en son mezun olduğunuz okul?	50,0%	50,0%				100,0%
		% Toplam	2,4%	2,4%				4,8%
	İlahiyat Meslek Yüksek Okulu	N	1	1				2
		% en son mezun olduğunuz okul?	50,0%	50,0%				100,0%
		% Toplam	2,4%	2,4%				4,8%
	Başka	N	3	11				14
		% en son mezun olduğunuz okul?	21,4%	78,6%				100,0%
		% Toplam	7,1%	26,2%				33,3%
Toplam	N	12	26	1	2	1	42	
	% en son mezun olduğunuz okul?	28,6%	61,9%	2,4%	4,8%	2,4%	100,0%	
	% Toplam	28,6%	61,9%	2,4%	4,8%	2,4%	100,0%	

$$X^2_{(20)}=43,231, P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin en son mezun olduğu okul ile ikmal sınavı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-80’i incelediğimizde “Her Ağustos’ta yapılan hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için Eylül-Ekim aylarında ikinci bir sınav yapılmalıdır.” yargısına öğretmenlerin %61,9’u Katılıyorum; %28,6’sı Tamamen Katılıyorum; %4,8’i Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım; %2,4’ü Hiç Katılmıyorum. Buna göre öğretmenlerin %90,5’i Eylül-Ekim aylarında hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için ikinci bir sınavın yapılmasının yerinde bir uygulama olacağını düşünmektedirler. %7,2’si ise ikinci bir sınavın gereksiz olacağı fikrindedirler.

Sorumuzu “En son mezun olduğunuz okul” değişkenine göre incelediğimizde Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının %50’si; İlahiyat Fakültesi mezunlarının hepsi (%100); İlahiyat Meslek Yüksek Okulu mezunlarının hepsi (%100) sınavı kazanamayan öğrenciler için ikinci bir sınavın yapılmasını istemektedirler. Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimi almış olmalarının ve tecrübelerinin etkisi olabilir.

Sonuç olarak öğretmenlerin çoğu sınavı kazanamayan öğrenciler için bir ikmal sınavı yapılmasını istemektedirler. İkinci bir sınav öğrencilerin belirttiği gibi Eylül-Ekim aylarında olabileceği gibi Diyanet İşleri Başkanlığının uygun göreceği bir zamanda da yapılabilir.

Tablo-81: Öğreticilerin En Son Mezun Olduğu Okul İle Sınavın Sözlü Olması Arasındaki İlişki

			Sınavın Sözlü Olması				Toplam
			Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
en son mezun olduğunuz okul?	İmam Hatip Lisesi	N	3	14	1	4	22
		% en son mezun olduğunuz okul?	13,6%	63,6%	4,5%	18,2%	100,0%
		% Toplam	7,1%	33,3%	2,4%	9,5%	52,4%
	Yüksek İslam Enstitüsü	N		2			2
		% en son mezun olduğunuz okul?		100,0%			100,0%
		% Toplam		4,8%			4,8%
	İlahiyat Fakültesi	N	1			1	2
		% en son mezun olduğunuz okul?	50,0%			50,0%	100,0%
		% Toplam	2,4%			2,4%	4,8%
	İlahiyat Meslek Yüksek Okulu	N	1	1			2
		% en son mezun olduğunuz okul?	50,0%	50,0%			100,0%
		% Toplam	2,4%	2,4%			4,8%
	Başka	N	1	11		1	14
		% en son mezun olduğunuz okul?	7,1%	78,6%		7,1%	100,0%
		% Toplam	2,4%	26,2%		2,4%	33,3%
Toplam	N		6	28	1	5	42
		% en son mezun olduğunuz okul?	14,3%	66,7%	2,4%	11,9%	100,0%
		% Toplam	14,3%	66,7%	2,4%	11,9%	100,0%

$$X^2_{(20)}=30,596 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin en son mezun olduğu okul ile sınavın sözlü olması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-81’i incelediğimizde “Hafızlık tespit sınavının, sınav komisyonu tarafından sözlü bir şekilde yapılması öğrencinin durumunu belirlemek için yeterli

bir ölçme değerlendirmedir.” yargısına öğretmenlerin %66,7’si Katılıyorum; %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %11,9’u Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %81,0’ı hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. %16,7’si ise bu sınavın sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu “En son mezun olduğunuz okul” değişkenine göre incelediğimizde Yüksek İslam Enstitüsü mezunlarının hepsi (%100); İlahiyat Fakültesi mezunlarının yarısı (%50); İlahiyat Meslek Yüksek Okulu mezunlarının hepsi (%100) hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimi almış olmalarının ve tecrübelerinin etkisi olabilir.

Sınav ile eğitim sistemi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişkinin, eğitim sisteminin yapısına ve uygulanan programın hedeflerine uygun olması gerekir. Bu sebeple “bir sistemde, sistemin yapısına ve programına uygun düşen sınav yöntemlerinin seçilmiş olması önemlidir. Fakat bazı sistemlerde, sistemle sınavlar arasındaki ilişkinin iyi çözümlenmediği, sisteme ve programlarına uygun olmayan yöntemlerin seçildiği görülür. Çoğu halde buna sebep, sınavlara yüklenen fonksiyonların gerçekçi olmayışı, seçilen yöntemlerin programlara ve öğrencinin düzeyine uygun düşmeyesidir. Sınavların zamanları, kapsamaları, uygulama yöntemleri ve sonuçların kullanılış biçimleri, aslında eğitim sisteminin temelinde yatan eğitim felsefesince ve müfredat programının hedeflerince tayin edilir. Sistemin yapısı ve işleyişi ile sınavlar arasındaki ilişkiler de bunlardan doğar.”¹⁵ Bu durum hafızlık öğretim programı açısından düşünüldüğünde -yukarıda değinildiği üzere- öğretmenlerin çoğuna göre hafızlık tespit sınavının “sözlü bir sınav” şeklinde yapılması daha uygundur.

Yaptığımız görüşmelerde olumsuz görüş belirten öğretmenler, öğrencilerin komisyon huzuruna çıktıkları zaman heyecanlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca bu öğretmenler, sınavın değişik yöntemlerle yazılı hale getirilebileceğini ifade etmişlerdir. Kanaatimize göre hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılmasına karşı çıkan öğretmenler, sınavın daha objektif bir hale getirilebileceğini düşündükleri için bu

¹⁵ Bknz. Turgut, M.F., Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları III.Baskı, Saydam Mat., Ank. 1984, s.171

şekilde cevap vermişlerdir. Ancak tabloya genel itibari ile baktığımızda öğretmenlerin çoğu, hafızlık tespit sınavının “sözlü” bir şekilde yapılmasının daha uygun olduğu kanaatinde dirler.

Tablo-82: Öğreticilerin Cinsiyeti İle Sınavın Sözlü Olması Arasındaki İlişki

	Sınavın Sözlü Olması					Toplam
	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	
cinsiyetiniz nedir?	bay N	4	11		1	16
	% cinsiyetiniz nedir?	25,0%	68,8%		6,3%	100,0%
	% Toplam	9,5%	26,2%		2,4%	38,1%
bayan N	2	17	1	4	2	26
	% cinsiyetiniz nedir?	7,7%	65,4%	3,8%	15,4%	7,7%
	% Toplam	4,8%	40,5%	2,4%	9,5%	4,8%
Toplam N	6	28	1	5	2	42
	% cinsiyetiniz nedir?	14,3%	66,7%	2,4%	11,9%	4,8%
	% Toplam	14,3%	66,7%	2,4%	11,9%	4,8%

$$X^2_{(16)}=32,375 , P<05$$

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyeti ile sınavın sözlü olması arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo-82’yi incelediğimizde “Hafızlık tespit sınavının sınav komisyonu tarafından sözlü bir şekilde yapılması öğrencilerin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme değerlendirmedir.” yargısına öğretmenlerin %66,7’si Katılıyorum; %14,3’ü Tamamen Katılıyorum; %11,9’u Katılmıyorum; %4,8’i Hiç Katılmıyorum; %2,4’ü Kararsızım şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre öğretmenlerin %81,0’ı hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olduğunu belirtmişlerdir. %16,7’si ise bu sınavın sözlü bir şekilde yapılmasının doğru bir uygulama olmadığını belirtmişlerdir.

Sorumuzu “cinsiyet” değişkenine göre incelediğimizde erkek öğretmenlerin %6,3’ü; bayan öğretmenlerin %23,1’i hafızlık tespit sınavının sınav komisyonu tarafından sözlü bir şekilde yapılmasının, öğrencinin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme-değerlendirme olmadığını belirtmişlerdir. Cevapların bu şekilde oluşmasında sınavın sözlü bir şekilde ve komisyon huzurunda yapılması etkili olmuş olabilir. Zira böyle bir sınavda kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre daha fazla

heyecanlanabilir ve daha fazla hata yapabilir. Dolayısıyla öğreticilerin cevaplarının oluşmasında öğrencilerinin psikolojik durumları etkili olmuş olabilir.

Sonuç olarak tabloya genel itibariyle baktığımızda, öğreticilerin çoğunluğuna göre hafızlık tespit sınavının sözlü bir şekilde yapılması, öğrencilerin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme değerlendirmedir.

Verimli Bir Hafızlık Öğretimi İçin Öğreticilerden Gelen Öneriler

Anketimizde öğreticilere “sizce daha verimli bir hafızlık öğretimi için neler yapılmalıdır?” şeklinde açık uçlu bir soru sorarak fikirlerini aldık. Buna göre öğreticiler şunları ifade etmişlerdir:

*“Hafızlık yapmak için yaş seviyesi düşürülmelidir. Hafızlık yapan öğrencilerin ruhi ve psikolojik yönleri iyi tahlil edilmeli. DİB Kur’an Kursları ile ilgili seminerler ve hizmet içi eğitim kursları düzenliyor, ama hafızlık öğretimine yönelik hizmet içi eğitim kursları düzenlemiyor.” * “Yeni ezberleme teknikleri önce pilot bölgelerde denenmeli sonra yaygınlaştırılmalıdır. Öğreticiler çeşitli şekillerde ödüllendirilmeli, öğretmen statüsüne getirilmelidir. Kur’an Kurslarına devlet maddi açıdan yeterince destek olmalıdır.” * “Bu işin önemine DİB inanmalı, yeterince önem vermiyor, talebe olduğu halde hoca göndermiyor. Temelden bu işe yetenekli hocalar yetiştirilmeli (Bilgisayar kullanabilen, öğrencilerle güzel münasebet kuran, işini seven). Belli merkezlerde teşkilatlı hafızlık yaptıran Kur’an Kursları oluşturulmalıdır ve buralara öğrenciler toplanmalı, bu kurslar zamanın teknolojik gelişmelerini takip etmeli. Hocalara daha iyi mali ve sosyal imkanlar sağlanmalı. Öğrenciler günün şartlarına göre motive edilmeli ödüllendirilmeli. Zorunlu eğitimde yeni bir düzenlemeye gidilerek daha genç yaşta öğrencilerin kursa gelmeleri sağlanmalı.” * “Hafızlık öğretimi ile ilgili program geliştirilmeli. Bilgisayar destekli cd programları hazırlanmalı. Kur’an Kurslarının mali imkanları daha da çoğaltılmalı. Hafızlığın yanında öğrencinin lise eğitimi de düşünölmeli. Hafızlık yaptıran kursların yönetici, dernek ve vakıf üyeleri birbiri ile istişare yaparsa faydalı olacaktır. Öğrenci seçilerek, bu manevi yükü taşıyabilecek öğrenciler alınmalı. Sesi güzel, ahlâkı düzgün ve istekli olan öğrenciler alınırsa daha verimli olur.” * “Hafızlık yaşı 12-15 veya daha aşağılara çekilmeli. Hafızlık eğitimi tamamlayan öğrencilerin görev almaları sağlanmalı.” * “Hafız olan öğrencilere görevlendirme (imamlık, müezzinlik) imkanı verilmeli ki teşvik olsun. En az iki ayda bir müftölüğün desteği ile gezi programları düzenlensin. Hafız yetiştiren hocalara da imtihansız olarak mükafat verilmeli. Belletmen sayıları artırılmalı. Fahri olarak gece gündüz ç.alışanlara destek olunmalıdır.” * “Öğrencilere ağırlıklı olarak hafızlık ilminin manevi boyutunu kavratmak ve topluma Kur’an-ı Kerim’i en güzel şekilde temsil eden insanları kazandırmak.” * “Kurs binası öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermelidir. Öğrencilere dini bilgiler ve Arapça dersi verecek hocalar tayin edilmeli. Sınav illerde ve daha sık yapılmalı. Verimlilik açısından ödüllendirmenin olması kanaatindeyiz.” * “Öğrencilerin tamamen motive olmuş bir şekilde kursa gelmeleri,*

fiziki durumlarına ve ezber yapılarına göre tavsiyelerde bulunulmalı, Kur'an'dan haberdar edilerek hafızlık eğitimi almaları uygun olmaktadır.” * “Verimli bir hafızlık öğrenimi için en önemli olay öğrencinin istekli olmasıdır, öğrencinin seviye durumu da iyi ise güzel hafızlık olur.” * “Hafızlar için ilk başta mekan çok önemli. Kursun şehirden uzak, geniş, huzurlu ve ferah olması sağlanmalıdır. Öğrenci seçilirken okuyuşuna, ezberine, ahlâkına daha çok dikkat edilmeli. İlgili kurumların hafız öğrenci ve öğretmenleri ile yüzüne okuyanlardan daha çok diyalogu olmalı. Öğreticilerin hafızlık hakkında daha çok bilgi sahibi olmaları için seminerlerin daha fazla olması gerekir.” * “Mekanın güzel bir yerde olmalı, hocalara dersler verilmeli, hocaların bilgisi tecrübesi olmalı, öğretmenler bir araya gelerek seminer yapmalı, haftada bir kez dışarıdan bir eğitimci gelerek öğrencileri şevklendirmeli. Öğrencileri tam bir hafızlık yapabilecek şekilde kıvama getirmek gerekir. Teyp, video gibi şeylerden sayfaları ezberlemeden önce dinlemelidir.” * “Kurs mekanı şehirden uzakta olmalı, başarılı öğrencilere ödül olarak izin verilmeli.” * “Evvvela biz öğretmenlerin hafızlık eğitimini kolaylaştırıcı tekniklere vakıf olması gerekli, hafızlık hocalığı Kur'an öğretmekten çok daha farklı bir üslubu ve formasyonu zorunlu kılıyor. Bizler okullarımızda böyle bir eğitimi almadığımızdan tecrübeli hocaların fikri ile, kendi kabiliyetimizle, araştırmalarımızla bu eğitimi götürmeye çalışıyoruz.tecrübeli hocalar eşliğinde bir seminer programı düzenlenmeli ve hafızlık konusunda farklı teknikler bize tanıtılmalı. Bilgisayar yardımıyla yapılan hafızlık kurslarda yaygın hale getirilmeli. Hafız hocaların bu işi fahri olarak sürdürmesi mesleğe karşı ilgi ve alakayı azaltmakta, çünkü meslek sürekliliği gerektiriyor. Sınav sistemi de öğrencinin korkusunu artırıyor ve hafızlığın bitmesine yakın öğrenci endişeye kapılarak sayfaların tekrarında sıkıntı yaşıyor. Öğrencinin belirli aralıklarla bir sınava tabi tutulması daha uygun görülüyor. Bence senelerini bu eğitime veren insanlar senede bir kez yapılan imtihanlardaki durumlarına göre değerlendirilmemeli. O sınavda başarısız olan öğrenci ikinci kez sınava girerken korkuyor. Velhasıl seneler sonra tekrar sınava girmek isteyen öğrencilerimizde var.” * “Öncelikle bir alt sınıf oluşturulmalı, mahreç ve yüzüne okumalarda eksiklikler giderilmeli, ezberleme kabiliyetleri izlenmeli ve öğrenciyi motive ederek hafızlık sınıfına almalı. Böylece nitelikli istekli ve kabiliyetli öğrenciyi ulaşılabilir, sosyal etkinlikler, piknik, gezi gibi aktiviteler sportif faaliyetler yapılarak öğrencilerin dinginliği sağlanabilir.” * “Hafızlık için en ideal yaş bence 12-13 yaşlarıdır. 15 yaşlarında kursa gelen bir öğrenci bir yıl yüzüne okumayı öğreniyor ve 16 yaşında hafızlığa başlıyor. Bu çağ zaten gençlerin en problemlili olduğu bir dönem, onun için verim düşüyor. Hafızlığı tamamlayan bir öğrenci için iş sıkıntısı olması özellikle erkeklerde hafızlığa karşı ilgi ve isteği azaltıyor. Hafız olanlar için iş imkanlarının sağlanması, hafızlık yaşının daha erken yaşlara indirilmesi verimi artıracaktır. Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon bilgisi yönünden eğitim almalı ve senede en az bir kere hizmet içi eğitim seminerlerine katılmalıdır. Kur'an kursları fiziki mekan olarak daha mükemmel olmalı, yeterli ders araç ve gereçleri sağlanmalıdır. Özellikle bilgisayarlı sisteme geçilirse verimin daha da artacağına inanıyorum. Öğreticilere rehberlik eğitiminin verilmesi disiplini sağlama açısından faydalı olabilir.” * “En başta kursumuzda bilgisayar olmasını çok istiyoruz. Sadece hafız yetiştiren öğrencilerin değil diğer öğretmenlerinde hafızlığa çalışan öğrencilerin psikolojisinden anlamalarını istiyorum. Hafızlık eğitimi yapılan bir kursta daima huzur olmasını temenni ediyorum.” * “Öğrenciler maddi destek verilmeli, bitirenlere yüksek okulu da bitirinceye kadar bu destek devam etmeli. Müezzinlik müessesinde görev

verilmeli, sekiz yıllık kesintisiz eğitim 5+3 olmalı, hafız öğrenciler İHL'ne yönlendirilmeli ve hazırlık sınıfını geçmesi sağlanmalı.” * “Öğrenciler hafızlığın önemi hakkında bilgilendirilmeli, gelecekte korumanın zorluğu hakkında uyarılmalı. Öğrenciler de özel bir eğitimden geçmeli (hem hafızlık üzerine hem de pedagoji üzerine). Kurs ve aile diyalog içindedir olmalı. Hafızlığını bitiren öğrencilere iş imkanı sağlanmalı veya ileriki eğitimlerine yardımcı olunmalı.” * “Öğreticiler eğitimden geçirilmeli, pedagojik olarak da eğitim almalıdırlar. Öğrenciler hafızlığa başlamadan önce yeterince bilgilendirilmeli. Gerçekten hafızlık eğitimi hiç önceki gibi kaliteli değil, sadece ezberde kalıyor. Öğrenciler bu konuda yeterince bilinçli değil ve cazip bir gelecek olmadığı için zamanla unutuyorlar. Bir canlandırma olmalı.” * “öğrencilerin öğrendiklerini pratikte uygulama, mukabeleler, sık sık ezber yarışmaları yapılmalıdır. Ailenin idare ve öğretici ile sürekli diyalog içinde olmaları, öğreticilerin günümüz teknolojilerine uymaları gerekir.” * “Yaş seviyesinin 12'den daha yüksek olmaması gerekir. Öğrencilerin maddi yönden devlet desteği görmesi gerekir. Öğreticilerin ek ders ücretlerinin sınırlandırılması kaldırılmalı, bir öğretmenle eşit hale gelmeli.” * “Öğretici kadromuz yetersiz. Resmi belletmene ihtiyacımız karşılanmalı. Hafızlık öğretimine daha erken yaşlarda başlanılmalı. Hafızlığın önemi iletişim araçları ile halkımıza daha iyi duyurulmalı. Hafızlık yapan öğrencilere, öğrenim gördükleri sürece burs verilmeli, hafızlık bittikten sonra DİB de görev alma hususunda kolaylık gösterilmeli.” * “Sevmek, sevdirmek, çok çalışmak, gönül vermek...” * “Öğretici hafız olmalıdır ki daha sağlam hafızlık yaptırsın. Nasıl bir metot uygulanması gerektiğini çok iyi bilmeli ve kararlı bir şekilde uygulamalı. Bir de hafızlık eğitiminde disiplin olmazsa olmazlardan biri bence ama sınıra aşmadan. Bir öğrenci hafızlığa başlamadan denenir, ezber kabiliyetine bakılır, eğer kapasite ve azim yoksa hiç başlatılmamalı, başka alanlara yönlendirilmeli. Aksi taktirde hem öğrenciye hem öğreticiye büyük zorluk olur, verim tam alınmaz.” * “Hafızlar için en önemli şey öğretici ve belleticilerin öğrencilerin motivasyonlarını sağlamalı, onları kırmadan, soğutmadan bu uzun maratona bitirmeleri sağlanmalı, onları sevmeli, sevdirmeli ve hafızlığı en sağlam bir şekilde tamamlatmalıdır.” * “Meslek dersi öğretmenlerinden ek dini bilgiler alınmalı. Ankara'da yapılan ara sınavlarda öğrenciler kayıtsız sayılmamalı Kur'an Kurslarında, okullarda olduğu gibi ders araç gereçlerine önem verilmelidir. Hafızlık yaptıran öğretmenler teşvik amacıyla taktir ve teşekkürle ödüllendirilmelidir.”

Buna göre öğretmenlerin fikirlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

- a) Öğrenciler, hafızlık eğitimi için mesleki ve pedagojik yönden en güzel şekilde eğitim almış olmalıdır.
- b) Hafızlık eğitimi 11-12 yaşlarında başlamalıdır.
- c) Kur'an Kursları ders araç ve gereçleri bakımından hafızlık öğretimine uygun olarak zenginleştirilmelidir.
- d) Kur'an Kurslarına resmi belletmenler yerleştirilmelidir.
- e) Hafızlık yapan öğrencilerin eğitim ve iş imkanları genişletilmelidir.
- f) Öğreticiler, öğretmen statüsüne çıkarılmalı ve ek ders ücreti verilmelidir.

- g) Kur'an Kursları arası diyalog ve iş birliği genişletilmeli, hafızlık yaptıran öğretmenler birbirinin tecrübelerinden faydalanmalı ve yeni teknikler geliştirmeye çalışmalıdırlar.
- h) Öğrenci sayısı azaldığı için "Bölge Hafızlık Kur'an Kursları" oluşturulmalı ve bunlar öğrenciler yönünden, ders araç-gereçleri yönünden en üstün seviyede olmalıdır.
- i) Hafızlık yapan öğrencilere maddi destek sağlanmalıdır.
- j) Kur'an Kursları hafızlık yapan öğrencilerin aileleri ile işbirliği içerisinde olmalıdır.
- k) Hafızlık yapan öğrenciler, eğitim-öğretimin ilkelerine uygun bir şekilde motive edilmelidir.
- l) Hafızlığa başlatılacak olan öğrencilere iyi bir alt yapı verilmelidir.
- m) Hafızlık yaptıran öğretmenler sık sık hizmet içi eğitim kurslarına alınmalı ayrıca sık sık seminerler düzenlenmelidir.
- n) Hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde gerekli kıstaslara uyulmalı ve hafızlık yapamayacak olanlar zorlanmamalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göller bölgesi illeri (Isparta, Burdur, Antalya) ve ilçeleri esas alınarak yapılan bu çalışma sınırlı bir alan araştırmasıdır. Çalışmada bu illerdeki Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur'an Kursu öğretmenlerinin hafızlık öğretimi ve problemleri hakkındaki görüş ve düşünceleri tespit edilmiş ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Öğreticilerin Amaç ile İlgili Görüşleri

Kur'an Kurslarının amaçlarından biri de “hafızlık yaptırmak” tır. Öğreticiler, Hafızlık Öğretim Programının bu amacı gerçekleştirebilecek düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Ancak günümüzde Kur'an Kurslarının bu amaca “nitelikli hafız yetiştirme” ve “nicelik” bakımından yeterince ulaşamadığını bunun en önemli sebeplerinden birinin hafızlık öğrenimi yaşının 15-18'e yükselmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Zira öğretmenlere göre en uygun hafızlık öğrenim yaşı 13-15 yaş dönemidir.

Bu sonuçlar, günümüzde Kur'an Kurslarının “hafızlık yaptırmak” amacına nitelik ve nicelik yönünden yeterince ulaşamadığı şeklindeki varsayımımızı doğrulamıştır.

Öğreticilerin Program Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, Yüzünden Okuma Programında takip edilen İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlak derslerinin Hafızlık Öğretim Programında tekrar okutulmasının yerinde bir uygulama olduğunu, ancak programa makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin konulması gerektiğini ayrıca Temel Dini Bilgiler ders kitabının konuları arasına güncel dini konuların konulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bununla birlikte öğretmenler, Hafızlık Öğretim Programının öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olduğunu ve öğrencilerin genelini belirleyen süreç içerisinde hafızlıklarını tamamladıklarını belirtmişlerdir.

Öğreticiler, öğrencilerin sırasıyla ezber yapmakta, pratik yapmakta ve meharic-i hurufa uygun okumakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar Hafızlık Öğretim Programı ile ilgili olarak “öğreticiler programda güncel dini konuların; makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi derslerin olmasını istemektedirler.” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Metotla İlgili Görüşleri

Öğreticiler, hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde “Kur'an-ı Kerim'i yüzünden işlek olarak okuma ve ezber kabiliyeti” kıstaslarına dikkat edildiğini, yeni ezberlenecek sayfaları ezberletirken her öğrencinin kabiliyetine uygun yöntemi tavsiye ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğreticiler ayrıca, son zamanlarda yaygınlaşmaya başlayan bilgisayarla hafızlık öğretimi tekniğinin verimli bir uygulama olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak burada dikkati çeken husus şudur; öğretmenler, bilgisayarlı hafızlık tekniğinin verimli bir uygulama olduğunu belirtmelerine rağmen, bu tekniğin uygulanmasında ve sonuçlarının değerlendirilmesinde ortaya çıkan bazı problemler nedeniyle, ezberlemede klasik yöntemin diğer yöntemlere nazaran daha verimli olduğunu belirtmişlerdir.

Yine metotla ilgili olarak öğretmenler, Kur'an Kursunda yatılı olarak kalan öğrencilerin, gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan öğrencilere göre eğitim öğretim başarılarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, hafızlık öğretim metodu ile ilgili olarak “ezber yapmada klasik yöntem diğer yöntemlere göre daha verimlidir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Öğrencilerin Motivasyonu Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin hafız olma ilgi ve isteklerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Ancak eğitim, iş vb. imkanların arzu edilen düzeyde olmamasının; bazı öğretmenlerin yanlış tutum ve davranışlarının; toplumdaki bazı insanların hafıza ve hafızlık eğitimine olumsuz yaklaşımlarının; velilerin Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmamalarının öğrencilerin motivasyonunu olumsuz yönden etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Öğreticiler, öğrencilerin kendi istekleri ile hafız olmaya karar verdiklerini ve onların

motivasyonlarını artırmak için çeşitli ödüller verdiklerini, eğitici faaliyetlere katılmalarını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, hafızlık yapan öğrencilerin motivasyonu ile yukarıda belirtilen sebepler arasında bir paralellik olduğu şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Meslektaşlarını Mesleki Bilgiler Açısından Değerlendirmesi

Öğreticiler, meslektaşlarının mesleki bilgiler yönünden yeterli olduklarını; mesleki gelişmeleri takip ettiklerini, takip edemeyenlerin de kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli gördükleri için veya hizmet içi eğitim kurslarına katılmadıkları için takip edemediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticiler mesleki bilgileri açısından yeterlidir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin, Meslektaşlarını Pedagojik Formasyon Açısından Değerlendirmesi

Öğreticiler meslektaşlarının yeterli bir şekilde pedagojik formasyon eğitimi almadıklarını bu nedenle kendi tecrübeleri ile hareket ettiklerini belirtmişlerdir.

Ancak burada dikkati çeken bir başka husus şudur: Öğreticiler, bu alanda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmelerine rağmen, meslektaşlarının pedagojik formasyon konusuna yeterince önem vermediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticilerin pedagojik formasyon konusundaki bilgi birikimleri düşük seviyededir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Rehberlik Konusundaki Görüşleri

Öğreticiler, öğrencilerin sorunlarını çözmek için rahatlıkla Kur'an Kursu idaresine başvurabildiklerini belirtmişlerdir.

İkinci olarak öğretmenler, meslektaşlarından bazılarının yeterince rehberlik yapabildiğini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, “öğreticiler yeterince rehberlik yapamamaktadır” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Disiplin Konusundaki Görüşleri

Öğreticiler, meslektaşlarının sınıf disiplinini sağlama noktasında kursun genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirlediklerini belirtmişlerdir.

Öğreticiler, meslektaşlarının yeterince pedagojik formasyona sahip olamamalarının, velilerin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince iş birliği ve diyalog kuramamalarının, öğrencilere not verme sisteminin olmamasının disiplini sağlamayı zorlaştıran etkenler olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, disiplin konusu ile ilgili olarak “velilerin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince diyalog kurmaması, not verme sisteminin olmaması, öğretmenlerin formasyon eksikliği ile disiplini sağlama arasında bir paralellik vardır” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Ders Araç Gereçleri Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, öğrencilerin hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz gibi ders araç gereçlerini kullanmasının ezber yapmayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir.

Ayrıca öğretmenler, Kur'an Kurslarında yeterli ders araç ve gereçlerinin bulunduğunu ve öğretmenlerin bu ders araç ve gereçlerini yeterince kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, “Kur'an Kursları ders araç gereçleri bakımından yeterli imkanlara sahip değildir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamamaktadır.

Öğreticilerin Kurs Binası Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler Kur'an Kurslarını fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Bununla birlikte öğretmenler, Kur'an Kurslarında teneffüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanların bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Bu sonuçlar, “Kur'an Kursları fiziki mekan, oyun ve sportif faaliyetler açısından yeterli imkanlara sahiptir” şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Sosyal Çevre Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, Kur'an Kursu çevresindeki insanların hafızlığa çalışan öğrencilere olan ilgi ve alakalarının yüksek olduğunu ancak velilerin, öğrencilerin durumuyla ilgili bilgi almak için kurs idaresi ile yeterince görüşmediklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, öğrenci velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile yeterince görüşmediği şeklindeki varsayımımızı doğrulamaktadır.

Öğreticilerin Hafızlık Tespit Sınavı Hakkındaki Görüşleri

Öğreticiler, hafızlık tespit sınavının Başkanlık merkezinde ve Başkanlıkça uygun görülen illerde yapılmasının uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Hafızlık tespit sınavının yapılış şekli ile ilgili olarak öğretmenler, sınavın komisyonlar tarafından yapılmasının ve komisyon üyelerinde hafızlık şartı aranmasının, sonuçların objektif olması açısından uygun olduğunu, ancak sınavın Ağustos'un ilk haftasında yapılmasının uygun bir zaman olduğunu, sınavı kazanamayan öğrenciler için ikinci bir sınavın (bütünleme) yapılmasının gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğreticiler, hafızlık tespit sınavının, sınav çeşitlerinden biri olan sözlü sınav şeklinde yapılmasının öğrencilerin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme değerlendirme olduğunu belirtmişlerdir.

Öğreticiler kendi görev yaptıkları Kur'an Kursundan mezun olan hafız öğrencilerin, hafızlık tespit sınavında, hafızlık belgesi alma oranının yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar, "Hafızlık Tespit Sınavı'nın yapıldığı yer, yapılış şekli ve zamanı hakkında öğretmenler olumlu düşünmekle birlikte, başarısız olanların bir ikmal sınavına tabi tutulmaları yönünde istekleri vardır" şeklindeki varsayımlarımızı doğrulamaktadır.

Yukarıda elde ettiğimiz bilgiler ve varılan sonuçlardan hareket ederek, hafızlık öğretiminde daha fazla verimliliğe ulaşabilmek için bazı önerilerde bulunmak istiyoruz:

1. Günümüzde Kur'an Kursları "nitelikli hafız" yetiştirme ve "nicelik" yönünden hafızlık yaptırma amacına yeterince ulaşamamaktadır. Bunda Kur'an

Kurslarında gelen öğrencilerin yaş seviyesinin yükselmesi önemli bir sebeptir. Buna göre: Mevcut şartlarda “nitelikli hafız” yetiştirme oranını yükseltmek için öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak programda, eğitim-öğretim süreçlerinde yeniliklere gidilebilir.

2. Özellikle hafız bir öğrenci için mesleki bilgiler diyebileceğimiz, makam, meal-tefsir, hitabet, vb. dersler Hafızlık Öğretim Programına dahil edilebilir. Ayrıca öğrencilerin zihni yorgunluğunu atabilecekleri beden eğitimi vb. dersler programa konulabilir.

Bununla birlikte Temel Dini Bilgiler ders kitabının konuları arasında öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılacakları çeşitli meselelerin, dini açıdan durumlarına vakıf olabilmeleri için “güncel dini konular” başlığı altında –zihinsel gelişimleri de dikkate alınarak- yeni konular eklenebilir.

3. Ders araç-gereçleri açısından Kur’an Kursları zenginleştirilebilir ve öğretmenler bunları hafızlık öğretiminde etkin bir şekilde kullanabilir. Özellikle öğretmenlerin verimli bir teknik olduğunu belirttikleri “bilgisayarlı hafızlık öğretim tekniği” veya başka teknikler önce pilot bölgelerde uygulanarak olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilebilir. Daha sonra bu ve benzeri teknikler yaygın olarak uygulamaya konulabilir.

Farklı teknikler uygulanırken, özellikle hafızlık yapan öğrencilerin öğrenme güçlüğü çektikleri konular tespit edilip bunlar üzerinde yoğunlaşılabilir.

4. Hafızlık yapan öğrencilerin motivasyonlarını artırmak için hediyeler, ödüller verilebilir; yarışmalar, önemli dini günlerde etkinlikler yapılabilir.

Bununla birlikte hafızlık yapan öğrencilerin motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyen faktörler tespit edilerek, bunların giderilmesi yönünde tedbirler alınabilir. Mesela; eğitim ve iş imkanlarının artırılması, velilerle iş birliği, öğretmenlerden kaynaklanan problemlerin giderilmesi gibi.

5. Özellikle hafızlık öğretimine yönelik, öğretmenlerin mesleki bilgi, pedagojik formasyon ve rehberlik bilgilerinin geliştirilmesi için seminerler, hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir.

6. Kur'an Kursları fiziki mekan açısından özellikle 15-18 yaş dönemi gençler için cazip olacak bir şekilde donatılabilir. Isınma, barınma ve sağlık

açısından kaynaklanan problemlerin asgari düzeye indirilmesi için müftülükler ve hayır sever vatandaşlarla iş birliğine gidilebilir.

7. Hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için Eylül-Ekim aylarında (veya Başkalığın uygun göreceği bir tarihte) ikinci bir sınav hakkı verilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

- ACLUNİ**, Keşfü'l Hafa, Daru'l İhyai-te Turasi'l Arabi, Beyrut, 1933
- AKGÜN V.**, “Kur'an Kursları ve Halkın Kur'an Kurslarından Beklentileri”, Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.187-201
- AKSEKİ, A.H.**, İslam Dini, DİB Yay., 26.Baskı, Ankara 1974
- AKYOL, A.**, “Ailede Eğitim, Ailenin Eğitimi, Aile-Eğitimi İlişkisi” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:26, Yıl:1991, s.7-14;
- AKYÜZ, V.**, (Editör) Bütün Yönleri ile Asr-ı Saadette İslam, Beyan Yayınevi İstanbul, 1994, Cilt:1-4
- AKYÜZ, Y.**, Türk Eğitim Tarihi, 7.Baskı, Alfa Yay., İstanbul 1999
- ALICIGÜZEL, İ.**, İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1979
- ARABACI, C.**, Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri, Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yay., Konya, 1998
- ARIK, A.**, Öğrenme Psikolojisine Giriş, Der Yay. İst. 1995
- ARSEVEN, A. D.**, Alan Araştırma Yöntemi, Tekışık Matbaası, Ankara 1994
- ARSLANTÜRK, Z.**, “Kur'an Kurslarının Fiziki Mekan ve Yapılanma Problemleri”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.51-57;
- ASLANTÜRK, A. H.**, “Kur'an Kursu Öğreticilerinin Problemleri” Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.79-89;
- ATAÇ, F.**, İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim, Beta B. Yay., İstanbul 1991
- ATAÜNAL, A.**, Niçin ve Nasıl Bir Öğretmen, Milli Eğitim Vakfı Yay. Ankara 2003
- ATAY, D.Y.**, Öğretmen Eğitiminin Değişen Yüzü, Nobel Yay. Ankara, 2003
- ATAY H.** Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, Dergah Yay. İstanbul 1983
- AY, M. E.**, “Kur'an Öğretiminde Mükafat ve Ceza”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.111

_____, Din Eğitiminde Mükafat ve Ceza, Nil Yay. İstanbul 1994,
2.Baskı

_____, Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Ankara 1987

**AYCAN, İ. – SÖYLEMEZ, M. – ALTINAY, R. – ERKOÇOĞLU, F. –
PARLAK, N.**, “Emeviler Dönemi Bilim Kültür ve Sanat Hayatı” AÜİF
Yay., Ankara, 2003

AYDIN, M. Ş., “Programın Uygulanmasında Öğretmenin Rolü”, Din Öğretimi
Dergisi, Sayı:38, Yıl:1993, s.19-24;

_____, “Din Eğitim-Öğretiminin Kilit Sorunu: Branşının Uzmanı
Öğretmen Eksikliği” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din
Eğitim-Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998,
s.270-287

AYHAN, H., “Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimine Genel Bakış” AÜİF Dergisi, Özel
Sayı, Yıl:1999, s.237-254

AYTUNA, A. H., Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, 3.Baskı,
MEB Yay. İstanbul 1974

_____, Didaktika, Devlet Matbaası İstanbul 1929

_____, Orta Dereceli Okullarda Öğretmenlik ve Problemleri, M.E.
Basımevi Ankara 1963

BALTACI, C., “Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri”, Kur'an
Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, İst. 2000, s.15-18

_____, “Cumhuriyet Döneminde Kur'an Kursları” Din Eğitimi
Araştırmaları Dergisi Yıl:1999, Sayı:6, s.181-186

BAŞARAN, İ. E., Eğitim Psikolojisi, Gül Yay., Ankara 1978

_____, Eğitime Giriş (4. Baskı) Yargıcı Matbaası, Ankara 1996

_____, Eğitim Yönetimi, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1983

BAŞGİL, A. F., Din ve Laiklik,3.Baskı, Yağmur Yay. İstanbul 1977

BAYKAL, A. “Eğitimde Bilgisayar: Yararları ve Yetersizlikleri” Yaşadıkça Eğitim,
Sayı:15, Yıl:1991, s.13;

BAYMUR, F., Amerika Birleşik Devletlerinde Ortaöğretim, Maarif Basımevi,
Ankara 1959

_____, Genel Psikoloji, İnkılap ve Aka Basımevi, 4. Baskı, İstanbul
1978

BAYRAKTAR, M. F., Eğitim Kurumu Olarak Kur'an Kursları Üzerine Bir
Araştırma, Yıldızlar Mat. İst 1992

_____, İslam Eğitiminde Öğretmen Öğrenci Münasebetleri,
MÜİFV. Yay. V.Baskı, İstanbul 1997

BERGSON, Ahlak İle Dinin İki Kaynağı (Çev: Mehmet Karasan) 2.Baskı, MEB
İstanbul 1986

BİLGİN, B. Türkiye’de Din Eğitimi ve Liselerde Din Dersleri, Emel Mat., Ankara
1980

_____, “Çocuklarımıza İnsancıl Davranışları Nasıl Kazandırabiliriz” Din
Öğretimi Dergisi, Sayı:26, Yıl: 1991; s.24-31;

_____, İslam ve Çocuk DİB. Yay. VI. Baskı, Ankara 2004

_____/ **SELÇUK M.**, Din Öğretimi (Özel Öğretim Yöntemleri) Gün Yay.,
3.Baskı, Ankara 1997

BİNBAŞIOĞLU, C. Genel Öğretim Bilgisi, Kadıoğlu Matbaası, Ankara 1994

_____, Ders Dışı Etkinliklerin Niteliği, Önemi ve Değeri, Çağdaş
Eğitim, Sayı:108, Yıl:1986

_____, Eğitim Psikolojisi, Binbaşioğlu Yay., Ankara 1982

_____, Rehberlik, Binbaşioğlu Yay. Ankara 1986

BOLAY, S.H. – TÜRKÖNE, M., Din Eğitimi Raporu, TDV Yay., Ankara, 1995

BOWET P., Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi (Çev: S.Odabaşı), İş Bankası Yay.
Ankara, 1958

BOZKURT, N., “Darü’l Kurra” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993

_____, “Hafız” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1993

BUHARİ, Sahih-i Buhari Muhtasar-ı Tecrid-i Sarih, Tercümesi ve Şerhi (Terc:
Kamil Miras) DİB. Yayınları, 4.Baskı, Ankara 1978

BULUT, A., Din Eğitiminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, DİB Yay. Ankara
2002

- BULUT, M.**, “Kuruluşunun 74. Yıldönümü Münasebeti ile Diyanet İşleri Başkanlığı Kronolojisi” Diyanet İlmî Dergi, Yıl:1998, Cilt:34, Sayı:1
- BUYRUKÇU, R.**, Kur’an Kurslarında Din Eğitimi ve Öğretiminin Verimliliği Üzerine Bir Araştırma, Fakülte Kitabevi, Isparta 2001
- _____, Din Görevlisinin Mesleğini Temsil Gücü, TDV Yay. Ankara 1995
- BÜYÜKDİNÇ M.**, Sekiz Yıllık Zorunlu Temel Eğitim Sonrası Kur’an Kurslarında Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 2001
- BÜYÜKKARAGÖZ S./ ÇİVİ, C.** , Genel Öğretim Metotları, Özeğitim Yay. İstanbul1996
- CANAN, İ.**, İslamda Çocuk Hakları, Yeni Asya Yay. İstanbul 1980
- _____, Kur’an’da Çocuk, Cihan Yay. İst 1984
- CERRAHOĞLU, İ.**, Tefsir Usulü, II.Baskı, AÜİF Yay., Ank. 1976
- CERTEL, H.**, Kur'an’da İnsan, Tuğra Matbaası, Isparta, 2000
- CEYLAN, H. H.**, Cumhuriyet Dönemi Din Devlet İlişkileri, Risale Yay., II.Baskı, İstanbul, 1990
- CİLACI, O.**, Günümüz Dünya Dinleri, DİB. Yay. , Ankara 1995
- CÜCELOĞLU, D.**, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul 1991
- ÇAKAN, İ.** (Komisyon Başkanı), “Kur’an Kurslarının Eğitim Sistemimiz İçindeki Yeri ” Komisyon Raporu , Genel Öğretim İçinde Din Eğitimi ve Öğretimi I (Bilimsel Toplantı), MÜİFV Yay. İst. 1997 s.34
- ÇAM, Ö. – Bayraklı, B. – Dodurgalı, A.**, İmtihan Pedagojisi ve Ölçme Değerlendirme Teknikleri II.Baskı, İFAV Yay. İst. 1998
- ÇAMDİBİ M.**, “Kur’an Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Artırılması”, Kur’an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.137-143
- ÇELEBİ, A.**, İslam’da Eğitim Öğretim Tarihi, (Terc. Ali Yardım) II.Baskı, Damla Yayınevi, İst. 1983
- ÇELİKKAYA, H.**, Eğitime Giriş, Alfa Yay. , İstanbul 1997
- ÇETİN, A.**, Kur’an İlimleri ve Kur’an-ı Kerim Tarihi, İstanbul 1982

- ÇİLENTİ, K.**, Eğitim Teknolojisi ve Öğretim, Kadioğlu Mat., IV. Baskı, Ankara 1991
- DARİMİ**, Sünen, (Çev:Aydınlı A.), Madve Yay., İstanbul 1996, Cilt:6
- DAVUDOĞLU, A.** Müslim Terceme ve Şerhi, Sönmez Yay. İstanbul 1977
- D.İ.B.** Kuran Kursları İle Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği ve Kur'an Kursları Yönergesi, Ankara 2002
- DEMİRCİ, M.**, Tefsir Usulü ve Tarihi, MÜİFV Yay., II.Baskı, İstanbul, 2001
_____, Kur'an Tarihi, MÜİFV Yay., İstanbul, 1997
- DEMİREL, Ö.** Planlamadan Uygulamaya Öğrenme Sanatı, Pegem A Yay., Ekim 2000
_____, Kurumdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem A. Yay. İstanbul 2002
_____, Plandan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, Pegem A Yay. Ankara 2002
- DENİZKUŞLARI, M.**, “Kişinin Aile ve Çocuklarıyla İlgilenmesi”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl:1988, s.50-59
- DODURGALI, A.**, “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde İletişim Problemleri ve Bazı Teklifler” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim– Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.7-50
- DOĞAN, H./ AKLAN, C./ SEZGİN, İ.**, Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri, A.Ü. Eğitim Fak. Yay. Ankara 1980
- EĞE, R.N.**, Öğretmenin Sınıf Dışı Ödevleri, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1936
- EL-KABİSİ** İslam da Öğretmen ve Öğrenci Meselelerine Dair Geniş Risale (Çev: S. Ateş, H.R. Öğmen) Ankara 1966
- ER, H.**, Osmanlı Devletinde Çağdaşlaşma ve Eğitim, Rağbet Yay., İstanbul, 1999
- ERDEN, M. - AKMAN Y.**, Eğitim Psikolojisi, Arkadaş Yay., Ankara 1995
- ERGİN, O.**, Türk Maarif Tarihi, Eser Matbaası, İstanbul, 1977
- ERKUNT, H.**, “Bilgisayar ve Çocuğumuz”, Yaşadıkça Eğitim, Sayı:3, Yıl:1988
- ERTÜRK S.**, Eğitimde Program Geliştirme, 9.Baskı Ankara 1997
- FAZLURRAHMAN**, İslam ve Çağdaşlık, Ankara Okulu Yay., 5.Baskı Ankara 2002
- FERSAHOĞLU Y.**, Müzakereler, Kur'an Kursularında Eğitim-Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s.144-148

- FİDAN, N.**, Okulda Öğrenme ve Öğretme, Alkım Yayınevi, İstanbul 1996
- _____, **ERDEN, M.**, Eğitim Bilimine Giriş, Ankara 1988
- FUAT T.**, Kitle İletişimi ve Eğitim, Kitle İletişim Araştırmaları ve Sempozyumu, 2 Kasım 1984 Ankara, Üniversite Basımevi, Ankara 1985, s.70
- GAZALİ**, İhya-u Ulumi'd Din III/71; M. Çamdibi, "Kur'an Kurslarında Verimliliğin Sağlanması ve Artırılması", Kuran Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.137-143
- GENÇ, Y.**, Kur'an Kurslarında Eğitim ve Toplum (Sakarya Örneği), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya 1997
- GORDON, T.**, Etkili Öğretmenlik Eğitimi (Çev: Emel Aksay) Sistem Yay. IV.Baskı, İst. 1998
- GÖZÜTOK, Ş.**, "Resulullah (SAV) Döneminde İlköğretim Kurumu ve İşlevleri" Dini Araştırmalar, Yıl:1998, Cilt:1, Sayı:2, s.165-198
- GUSTAVE, Le Bon**, Kitleler Psikolojisi (Çev:S.Demirkan) İstanbul 1969
- GÜÇ, A.**, Dinlerde Mabet ve İbadet, Esra Fakülte Kitabevi, İstanbul, 1999
- GÜRGÜR, M.**, "Din Eğitimi İle İlgili Başkanlık Görüşü" II.Din Şurası, DİB Yay. Ankara 2003, s.389-394
- HAMİDULLAH, M.**, Kur'an-ı Kerim Tarihi, (Çev: Tuğ, S.), MÜİFV Yay., İstanbul, 1993
- _____, İslam Peygamberi, (Çev: Tuğ, S.), İrfan Yay., V.Baskı, İstanbul, 1993
- HESAPÇIOĞLU, M.**, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Beta Yay. İst. 1998, (5.Baskı)
- HIZAL, A.**, Planlı Öğretim Yönteminin Etkinliği, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Yay. Ankara 1982
- HOLT, M. – LAMBTOM, A.K.S. – LEWİS, D.**, İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti, (Yayın Yönetmeni: Kılıoğlu İ.) Kitabevi Yay., II.Baskı, İstanbul, 1997
- İBNİ HACER**, Fethü'l Bari, Darü'l Fikr, Lübnan, 1993
- İBN İ HİŞAM**, Siret-i İbn-i Hişam, (Terc. Ege, H.), Karahan Yay., İstanbul, 1994
- İBNİ KESİR**, Büyük İslam Tarihi, (Çev: Keskin, M.), Çağrı Yay., İstanbul 1994
- İBNİ MACE**, Sünen, Mısır 1972

- IŞIK E.**, Din Eğitimi Meselemiz, Türk Edebiyatı Dergisi, Sayı:144, s.18-20
- İŞMAN, A.**, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Değişim Yay. İstanbul
2003
- KANDEMİR, Y.**, İki Cihan Güneşi, Erkam Yay., İst. 1996
- KAPTAN, S.**, Bilimsel Araştırma Teknikleri, Rehber Yayıncılık, 1973
- KARAÇAM, İ.**, Kur'an-ı Kerim'in Nüzülü ve Kıraati, İst. 1995
- _____, Sonsuz Mucize Kur'an, Çağ Yay., II.Baskı, Yıl:1990
- KAYADİBİ, F.**, "Diyanet İşleri Başkanlığının Personelinin Eğitim ve Bilgi Seviyesinin Yükseltilmesi" II.Din Şurası DİB Yay. Ankara 2003, s.426-432
- KAZICI, Z.**, "Bir Eğitim Kurumu Olarak Darü'l Kurra" Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr. İst. 2000, s.33-39
- _____, İslam Medeniyet ve Müesseseleri Tarihi, Kayıhan Yay., II.Baskı, İstanbul, 2001
- _____, İslam Kültür ve Medeniyeti, Timaş Yay., İstanbul, 1991
- _____, Osmanlıda Eğitim-Öğretim, Bilge Yay., İstanbul, 2004
- _____, Ana Hatlarıyla İslam Eğitim Tarihi, MÜİFV Yay., İstanbul, 1995
- KEPÇEOĞLU, M.**, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, VIII. Baskı., Özerler Mat. Ank. 1994
- KILAVUZ, M. A.**, "Çocuğun Dini Eğitimi ve Öğretiminde Bilgisayarın Yeri ve Önemi" U.Ü. İ.F. Dergisi, Cilt:7, Sayı:7, Yıl:1998, s.373-378
- KIRCA, C.**, "Din Eğitiminde Örneklemeye Metodu",Din Öğretimi Dergisi, Sayı:14, s.26-34
- KİRPİTÇİ, E.**,Kur'an Kursları Ders Programlarının Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya, 1996
- KOCAÇINAR, M.**, Genel Öğretim Metodu, Arkın Kitabevi, İst. 1966
- KOÇ, Ş.**, Gerçek Kur'an Tarihi Okumak İster misiniz?, Fon Matbaası, Ankara 1986, Cilt:4
- KÖKNEL, Ö.**, Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın K. Yay., İstanbul Tarihsiz
- KÖKSAL, M. A.**, İslam Tarihi, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1989
- KÖYMEN, M.A.**, Büyük Selçuklu İmparatorluğu, Türk Tarihi Kurumu Yay., Ankara, 1992

- Kur'an Kursları Öğretim Programları**, DİB. Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı
Program Geliştirme Şubesi Müdürlüğü, Ankara 2003
- KÜÇÜKAHMET, L.** Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Nobel Yay., 11.Baskı,
Ankara, 2000
- _____, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Gazibüro Kitbevi, Ankara 1994
- LEİF, J. – RUSDİN, G.**, Genel Pedagoji (Çev: Nejat Yüzbaşıoğulları) M.E.
Basımevi İstanbul 1980
- MEB**, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Öğretmen Yeterlilikleri,
Milli Eğitim Basımevi, Ank. 2002
- MÜNAVİ**, Feyzü'l Kadir, Darü'l Marifet, Beyrut, n Tarihiz
- NERSON, L. B.**, Orta Dereceli Okullarda Öğretim, (Çev: Nemci Sarı), MEB. Yay.
İstanbul 1953, Cilt:2
- OĞUZKAN A. F.**, Eğitim Terimleri Sözlüğü, Gül Yay. Ankara 1993
- ÖCAL M.**, “Müdürlerine Göre İmam Hatip Liseleri” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:30,
Yıl:1991 s.49;
- _____, Din Eğitimi ve Öğretiminde Metotlar, TDV Yay. Ankara 2001
- _____, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri ve Öğretimi”, Din Öğretimi
Dergisi, Sayı:20, Yıl:1989, s.15-23
- _____, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi”,
UÜİF Dergisi, Yıl:1998, Cilt:7, Sayı:7, s.241-268
- ÖNDER, N. K.**, Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler, Konya 1986
- ÖSYM**, 2005 Kamu Personel Tercih Kılavuzu, Ankara, 2005
- ÖZBEK, A.**, Bir Eğitimci Olarak Hz. Muhammed, Selam Yayınevi, Konya 1995
- ÖZCAN D.**, Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme, Pegem A Yay.,
2002
- ÖZDEMİR, S.**, Korunmaya Muhtaç Gençlerin Din Öğretimi İhtiyacı, Tuğra
Matbaası, Isparta 2002
- ÖZDEMİR Ş.** “Orta Öğretimde Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersinde
Öğretmenlerin Yardımcı Ders Araç Gereçleri Kullanma
Durumu” Orta Dereceli Okullarda Yürütülen Din Eğitim
Öğretiminin Problemleri, İBAV Yay. Kayseri 1998, s.166-188

- ÖZTÜRK, Ş.**, “Kur'an Kurslarının Eğitim ve Kültür Hayatımıza Katkıları”, Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu, Ensar Neşriyat, İstanbul 2000, s.173-179
- PARLADIR, S.**, “Hz. Peygamber Devrindeki (SAV) Eğitim Anlayış ve İşleyişi” DEÜİF Dergisi, Yıl:1983, Sayı:1, s.259-283
- PAZARLI, O.**, Din Eğitimi ve Öğretiminde Genel Metotlar, İrfan Yayınevi, İstanbul 1967
- PEKER, H.**, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretiminin Daha Verimli Olmasını Engelleyen Faktörler”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl:1988, s.68-76;
- _____, Din ve Ahlak Eğitiminin Psikolojik ve Metodik Esasları, Eser Mat., Samsun 1991
- PRESSEY S. – FRANCIS R.**, Psikoloji ve Yeni Eğitim II. (Çev: H. Tan), İst. 1975
- PUSMAZ, D.**, “Başkanlık Hizmet İçi Eğitim Kursları” II.Din Şurası DİB. Yay. Ankara 2003, s.446-449
- SARIÇAM, İ.**, Hz. Peygamberin Çağımıza Mesajları, TDV Yay. Ank. 2000
- SARIKÇIOĞLU Ekrem**, Din Fenomonolojisi S.D.Ü. Yay. Isparta 2002
- _____, Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002
- SAVLU, A. Hamdi**, Müslüman Ailede Çocuk Terbiyesi, Akın Basımevi, Konya 1978
- SCHORLING R. / WINGO G.M.**, İlkokullarda Genel Öğretim Metodu ve Uygulama, MEB. Yay, İstanbul 1965
- SELÇUK, M.**, “Çocuk Eğitiminde Dini Motifler”,Din Öğretimi Dergisi Sayı:26, Yıl:1991, s.32-52
- SELÇUK, Z.**, Gelişim ve Öğrenme, Nobel Yay., VIII.Baskı, Ank. 2001
- SENEMOĞLU, N.**, Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Gazi Kitabevi IX..Baskı Ank. 2004
- SEVİNÇ, A.**, “Çocukta Din Eğitiminin Başlama Yaşı”, Din Öğretimi Dergisi, Sayı:38, Yıl:1993, s.62-64
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Ş.**, Türkiye’de İslam’ın Yeniden İnkişafı, İSAM Yay., Ankara, 1995

- SÖYLEMEZ, M. M.**, “İslam’ın Erken Dönemlerinde Eğitim Öğretim Faaliyetleri”
Dini Araştırmalar, Yıl:2002, Sayı:13, s.57-79
- SUBAŞI, M. H.**, “Müzakereler”, Kur'an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik
Sempozyumu, Ensar Neşiyat, İstanbul 2000
- ŞEN, S. Z.**, Kur'an Kursu Öğrenci ve Öğreticilerinin Beklenti ve Sorunları
(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 1995
- ŞENTÜRK, H.**, Eğitim Psikolojisi, Tuğra Mat. Isparta 1999
- ŞİŞMAN, M.**, Öğretmenliğe Giriş, Pegem A Yay. Ankara 1999
- TAŞÇI, H.**, “Din Görevlisinin Fonksiyonu” Din Öğretimi Dergisi, Sayı:16, Yıl:1988,
s.17-21
- TAŞPINAR, M.**, Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri, Üniversite Kitapevi,
II.Baskı, Elazığ 2005
- TAVUKÇUOĞLU, M.**, “Din Kültürü Ahlak Bilgisi Öğretim Programının Genel
İlkeleri arasında Görülen Bazı Çelişkiler”, Orta Dereceli
Okullarda Yürütülen Din Eğitimi ve Öğretiminin Problemleri,
İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı Kayseri, 1998, s.158-165
- TİRMİZİ, Camiü’s Sahih, Mektebetü’l İslamiye, Kahire, 1937**
- TURGUT, İ.**, Eğitim Üzerine, Bigehan Mat. İzmir 1992
- TURGUT, M.F.**, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları III.Baskı, Saydam
Matbaacılık, Ankara. 1984
- TURHAN, M.**, Maarifimiz Ana Davaları ve Bazı Hal Çareleri, 2.Baskı, Bedir Yay.
İstanbul 1964
- Türk Eğitim Sistemi Alternatif Perspektif**, TDV Yay., Ankara, 1996
- ULUSOY, İ. T.**, Din Psikolojisi, Hisar Yayınevi, İstanbul 1970
- UZUNÇARŞILI İ. H.**: Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı, Türk Tarih Kurumu
Basımevi, Tarihsiz
- ÜNAL, M.**, Din Fenomonolojisi, Geçit Yay. Kayseri 1999
- VARIŞ, F.**, Eğitim Bilimine Giriş, A.Ü. Eğitim Fak. Yay. Ankara 1978
- VAROL, B.**, “Hulefa-i Raşidin Dönemi Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir
Bakış (I)”, Selçuk ÜİF Dergisi, Yıl:2000, Sayı:10, s.479-504

- _____, “Hulefa-i Raşidin Dönemi Eğitim Öğretim Faaliyetlerine Genel Bir Bakış (II)”, Selçuk ÜİF Dergisi, Yıl:2001, Sayı:11, s.157-175
- VURAL, B.**, Öğrencinin Başarısı İçin Aile-Okul Birlikteliği, Hayat Yay. İst. 2004
- _____, Eğitim-Öğretimde Teknoloji ve Materyal Kullanımı, Hayat Yay., İstanbul 2004
- _____, Nitelikli Sınıf ve Stressiz Eğitim Ortamı, Hayat Yay. İst. 2004
- YALIN, H.İ.**, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Nobel Yay. Ankara 1999
- YAVUZ, K.**, Çocukta Dini Düşüncenin Gelişimi, DİB. Yay. Ankara 1994
- _____, Eğitim Psikolojisi, Kayseri 1991
- _____, Eğitim Psikolojisi Derleri, A.Ü.İ.F. Yay., Erzurum 1987
- YILDIZ, İ.**, “Hz. Peygamber’in Mekke Dönemi Yaygın Eğitim Çalışmaları” Yüzüncü Yıl ÜİF Dergisi, Yıl:1998, Sayı:2, s.301-335
- YILDIZ, H. D.**, (İlmi Müşavir ve Redaktör) Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağrı Yay., İstanbul, 1993
- YILMAZ, H.** – Üre, Ö., Rehberlik Ders Notları, Günay Ofset Yay., Konya 1997
- YİĞİT, İ.**, “Müzakereler” Kur’an Kurslarında Eğitim Öğretim ve Verimlilik, Ensar Neşr., İstanbul, 2000, s.44-48
- YÖRÜKOĞLU, A.**, Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul 1989

EKLER

BİLGİ TOPLAMA ARACI

Değerli Meslektaşım;

Bu anket formu “Kur’an Kursu Öğreticilerine Göre Hafızlık Öğretimi ve Problemleri (Göller Bölgesi Örneği)” adlı yüksek lisans tezinin bir parçasıdır. Anket, hafızlık öğretiminin mevcut durumu ve problemlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmanın doğru ve güvenilir bir sonuca ulaşması için, hiçbir tesir altında kalmadan ve sizce en doğru olan şıkkı işaretlemeniz temennimizdir.

Ankete isim yazmayınız, soruyu okuduktan sonra sizce en uygun seçeneği (X) işareti ile belirtiniz.

Vereceğiniz samimi cevaplarla araştırmaya katkıda bulunacağınızı umuyor, ilgi ve yardımlarınıza teşekkür ediyorum.

Ahmet Fatih ÇAYLI

Süleyman Demirel Üniversitesi Din Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Tel: 0 536 429 84 71

Ev: 0 258 751 28 20

0 246 227 33 77

KİŞİSEL SORULAR

- Cinsiyetiniz?**
a. Bay b. Bayan
- Mesleki kıdeminiz?**
a. 0-5 Yıl b. 6-10 Yıl c. 11-15 Yıl d. 16-20 Yıl
e. 21-25 Yıl f. 26-30 Yıl g. 30 Yıldan fazla
- En son mezun olduğunuz okul?**
a. İmam Hatip Lisesi f. Yüksek Lisans
b. İslami İlimler Fakültesi g. Doktora
c. Yüksek İslam Enstitüsü h. Başka(belirtiniz).....
d. İlahiyat Fakültesi
e. İlahiyat Meslek Yüksek Okulu
- Hafız mısınız?**
a. Evet b. Hayır
- Çalıştığınız Kur’an Kursu;**
a. Yatılı Kız Kur’an Kursu c. Yatılı Erkek Kur’an Kursu
b. Yatılı ve Gündüzlü Kız Kur’an Kursu d. Yatılı ve Gündüzlü Erkek Kur’an Kursu
e. Kız ve Erkek Kur’an Kursu (Karma)
- Hafızlık Öğretim Programıyla ilgili bir hizmet içi eğitim kursuna katıldınız mı?**
a. Evet (belirtiniz).....
b. Hayır
- Hafızlık yaptırmanın haricinde okuttuğunuz dersler var mı?**
a. Başka derse girmiyorum e. Siyer
b. Kur’an-ı Kerim Yüzüne f. Ahlâk
c. İtikat
d. İbadet
- Haftalık kaç saat derse giriyorsunuz?**
a. 12 b. 15 c. 18 d. 21 e. 24 f. Başka.....
- Hafızlık öğreticiliğinden başka yaptığınız işleriniz var mı?**
a. Tarım, bağ bahçe işleriyle uğraşıyorum.
b. Camide imamlık, müezzinlik yapıyorum.
c. Mevlid, hatim, cenaze gibi dini pratikleri yapıyorum.
d. Kendi dükkanımda/bir esnafın yanında çalışıyorum
e. Başka (belirtiniz).....
- Hafızlık yapan öğrenciler genelde hangi yerleşim biriminden gelmektedir?**
a. Köy b. Kasaba c. İlçe d. Şehir e. Büyük Şehir
- Hafızlık yapan öğrencilerin aileleri ekonomik bakımdan genelde hangi seviyededir? (Numaralandırınız.)**
a. Çok yüksek b. Yüksek c. Orta d. Az e. Çok az
- Kursunuzda hafızlık yapmakta olan öğrenci sayısı kaçtır?**
.....

HAFIZLIK EĞİTİMİNİN PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ ANKET FORMU:

1. **Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2002 yılında düzenlediği Kur'an Kursları Yönetmeliğinde, Kur'an Kurslarının amaçları arasında "hafızlık yaptırmak" da sayılmaktadır. Şu anki Hafızlık Öğretim Programı bu amacı gerçekleştirebilecek düzeydedir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
2. **Günümüzde Kur'an Kursları, nitelikte hafız yetiştirme bakımından amacına yeterince ulaşmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
3. **Günümüzde Kur'an Kursları nicelik (öğrenci sayısı) bakımından "hafızlık yaptırmak" amacına yeterince ulaşmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
4. **Sizce hafızlık öğretimi için en uygun yaş dönemi nedir?**
()a. 7-12 ()b. 13-15 ()c. 16-18 ()d. 19-21 ()e. Başka.....
5. **Yüzünden Okuma Programı'ndaki İtikat, İbadet, Siyer ve Ahlâk derslerinin, Hafızlık Programı'nda da tekrar okutulması, gerekli bir uygulamadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
6. **Hafızlığa çalışanlar için düzenlenen öğretim programına makam, meal-tefsir, hitabet, beden eğitimi gibi farklı dersler konulmalıdır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
7. **Temel Dini Bilgiler Ders Kitabı'nın konuları arasında güncel konular (satanizm, sihir ve büyü, reenarnasyon, mezhepler, hurafeler vb.) yer almalıdır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
8. **Hafızlık müfredat programı çocukların gelişim özelliklerine uygundur.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
9. **Kur'an Kursu yönergesinin 19. Maddesinde "Hafızlığa başlatılan öğrenciler iki yıl eğitim öğretime devam ederler. Hafızlığın tamamlanmaması halinde bu süre en çok bir yıl daha uzatılabilir" denilmektedir. Buna göre hafızlığa çalışan öğrencilerin geneli bu süreç içerisinde hafızlığını tamamlamaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
10. **Hafızlığa çalışan öğrencileriniz aşağıdaki hususların en çok hangisinde öğrenme gücünü çekmektedir?**
()a. Ezberleme ()d. Pratik yapma (Hayatta uygulama)
()b. Meharic-i Huruf'a uygun okuma ()e. Başka (belirtiniz).....
()c. Tecvitli okuma
11. **Kur'an Kursu Yönetmeliği Madde 19'da "Hafızlığa ayrılacak olan öğrenciler yıl sonu sınavlarında Kur'an-ı Kerim'i yüzünden işlek olarak okuma ve ezber kabiliyetleri de dikkate alınarak sınav komisyonlarınca seçilirler." denilmektedir. Kur'an Kursları'nda hafızlık yapacak öğrencilerin seçiminde bu hususlara yeterince dikkat edilmektedir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
12. **Hafızlığa çalışan öğrencilerimize yeni ezberlenecek (çiğ) bir sayfayı ezberletirken klasik yöntemin aşağıdaki şekillerden hangisi ile ezberlemelerini tavsiye ediyorsunuz.**
()a. Sayfayı yukarıdan aşağıya doğru ayet ayet veya satır satır.
()b. Sayfayı aşağıdan Yukarıya doğru ayet ayet veya satır satır.
()c. Sayfanın tamamını bütün olarak ezberleme yöntemini tavsiye ediyorum.
()d. Her öğrencinin kabiliyetine göre uygun yöntemleri tavsiye ediyorum.
()e. Bu konuda onları serbest bırakıyorum.
13. **Bazı Kur'an Kurslarında bilgisayarla hafızlık öğretimi tekniği kullanılmaktadır. Bu uygulama verimli bir tekniktir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum

14. **Klasik yöntem, farklı öğretim yöntemleri (bilgisayarlı yöntem vb.) arasında en verimli yöntemdir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
15. **Kur'an Kursunda gündüzlü (evden gelip giderek) hafızlık yapan bir öğrencinin eğitim ve öğretim performansı, kursta yatılı kalarak hafızlık yapana göre daha düşüktür.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
16. **Kur'an Kursuna gelen öğrencilerin hafız olma ilgi ve istekleri yüksektir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
17. **Hafızlığını tamamlayan bir öğrenci için eğitim, iş vb. imkanların arzu edilen düzeyde olmaması öğrencilerin hafızlık yapmaya karşı ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
18. **Bazı Kur'an Kursu öğreticilerinin yanlış tutum ve davranışları, öğrencilerin hafızlık yapmaya karşı ilgi ve isteklerini azaltmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
19. **Toplumdaki bazı insanların hafıza ve hafızlık eğitimine olumsuz yaklaşımları öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteğini olumsuz etkilemektedir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
20. **Hafızlık yapan öğrencilerin velilerinin Kur'an Kursu idaresi ile diyalog ve iş birliği içinde olmaları, öğrencilerin hafızlık yapma motivasyonlarını olumlu yönde etkileyen bir faktördür.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
21. **Öğrencilerin hafızlık yapma ilgi ve isteklerini (motivasyonlarını) artırmak için neler yapıyorsunuz? (Numaralandırınız.)**
()a. Elbise ve ayakkabı gibi yardımlarla öğrencileri destekleme
()b. Ezberleme yarışmaları tertip etme
()c. Ramazanda hatimle namaz kıldırma / ezbere mukabele yapma
()d. Hafızlığını kısa sürede (1 yıl ve daha az) tamamlayanlara cazip ödüller verme
()e. Başka (belirtiniz).....
22. **Öğrenciler genelde kimin tesiri ile hafız olmaya karar veriyorlar?**
()a. Kendi isteği ile ()d. Arkadaş
()b. Çevre ()e. Yüzünden okurken öğreticinin teşvik etmesi
()c. Aile ()f. Başka.....
23. **Hafızlık yaptıran öğreticilerin mesleki (hafızlık öğretimi ile ilgili) bilgileri yeterlidir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
24. **Hafızlık yaptıran öğreticilerin aşağıdaki mesleki bilgilerin hangisi açısından yetersiz olduğu kanaatindesiniz?**
()a. Kur'an hıfzları zayıftır ()b. Pratik yapma yönleri zayıftır
()c. Meharic-i Huruf'a dikkat etmeleri zayıftır ()d. Tecvitli okumaları zayıftır
()e. Başka (belirtiniz).....
25. **Hafızlık yaptıran öğreticiler kendi meslekleri ile ilgili gelişmeleri yeterince takip edebiliyorlar.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
26. **Hafızlık yaptıran öğreticilerin meslekleri ile ilgili gelişmeleri takip edememelerinin sebebi sizce aşağıdakilerden hangisidir?**
()a. Bu konuyla ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katılmadıkları için takip etmiyorlar
()b. Bu konuda kendi tecrübeleri ile hareket etmeyi yeterli görüyorlar.
()c. Bu konuya yeterince önem vermiyorlar.
()d. Diğer Kur'an Kurları ile bu konuda yeterince diyalog ve iş birliğine girmiyorlar.
()e. Günümüz teknolojilerinin eğitim ve öğretime olan katkısından yeterince haberdar değil.
()f. Başka (belirtiniz).....

27. **Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon bilgisi (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) yönünden yeterli şekilde eğitim almışlardır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
28. **Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) yönünden kendi tecrübeleri ile hareket etmektedirler.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
29. **Hafızlık yaptıran öğretmenler formasyon (eğitim psikolojisi, öğretim ilke ve yöntemleri, ölçme ve değerlendirme vb.) konusuna yeterince önem vermektedirler.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
30. **Öğrenciler sorunlarını çözmek için rahatlıkla öğretmenlere ve Kur'an Kursu idaresine başvurabilmektedir.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
31. **"Rehberlik; öğrencinin kabiliyetleri doğrultusunda ona yardımcı olmak, kendisini keşfetmesine ve tanınmasına imkan sağlamak böylece eğitiminde ve hayatında başarılı olmasına katkıda bulunmaktır." Buna göre Kur'an Kursu öğretmenlerini rehberlik konusunda nasıl değerlendiriyorsunuz?**
()a. Bütün öğretmenlerin, öğrencilerine yeterince rehberlikte bulduklarını söyleyebilirim
()b. Bazı öğretmenlerin yeterince rehberlikte bulduklarını söyleyebilirim
()c. Öğrencilere yeterli oranda rehberlik yapıldığını söyleyemem
()d. Öğreticiler bu konuda yeterli bilgi birikimine sahip değiller
()e. Öğreticiler rehberlik hizmetinin bir faydasının olduğunu düşünmüyorlar
32. **Sınıf disiplinini sağlama noktasında Kur'an Kursu öğretmenleri en çok hangi metodu kullanıyorlar?**
()a. Kur'un genel durumuna ve öğrencilerin tavırlarına göre ilke ve teknik belirliyorlar.
()b. Disiplini sağlamak için oldukça katı kurallar uyguluyorlar.
()c. Oldukça müsamahakar davranıyorlar.
()d. Sözlü yaptırımlarla disiplini sağlıyorlar.
()e. Fiziksel cezalarla disiplini sağlıyorlar.
()f. Olumlu pekiştiricilerle (sözle, hediyeyle vb. ödüllendirerek) disiplini sağlıyorlar.
()g. Başka (belirtiniz).....
33. **Öğreticilerin arzu edilen derecede pedagojik formasyona sahip olmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
34. **Öğrenci velilerinin, öğretmenler ve Kur'an Kursu yönetimi ile yeterince diyalog kurmamaları disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
35. **Öğrencilere not verme sisteminin olmaması, disiplini sağlamayı zorlaştırmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
36. **Hafızlık yaparken teyp, video, slayt, tepegöz vb. araç gereçleri kullanmak ezber yapmayı kolaylaştırmaktadır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
37. **Kur'an Kursu binasında yeterli ders araç ve gereci vardır.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
38. **Öğreticiler ders araç ve gereçlerini yeterince kullanmaktadırlar.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
39. **(Görev yaptığınız) Kur'an Kursu fiziki mekan (ısınma, barınma, sağlık) açısından hafızlık yapmak için uygundur.**
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum

40. (Görev yaptığımız) Kur'an Kursunda, teneffüslerde öğrencilerin oyun ve sportif faaliyetleri için yeterli imkanlar vardır.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
41. Öğrencilere ders dışı etkinlikler olarak ne gibi faaliyetler yaptırıyorsunuz? (En çok yaptığınıza göre numaralandırınız.)
()a. Yapmıyoruz / Yapamıyoruz
()b. Biçki, dikiş, nakış vb. kurslara katılma
()c. Gezi-gözlem
()d. Dini içerikli piyese, konferans vb. faaliyetlere katılma / seyretme
()e. Kur'an-ı Kerim, ezan okuma, hafızlık, bilgi yarışması gibi etkinliklere katılma
()f. Futbol, voleybol, basketbol, masa tenisi vb. sportif faaliyetler yapma
()g. Başka (belirtiniz).....
42. Çevredeki insanların hafızlığa çalışan bir öğrenciye olan ilgi ve alakaları yüksektir.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
43. Aileler öğrencilerin durumlarıyla ilgili bilgi almak için kurs idaresi ile yeterince görüşmektedirler.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
44. DİB Kur'an Kursları yönergesi 31. maddesinde "Hafızlık tespit sınavı başkanlık merkezinde, başkanlıkça uygun görülen illerde sözlü olarak yapılır." denilmektedir. Sınavın bu şekilde uygulanması doğrudur.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
45. DİB Kur'an Kursları yönergesi 28. maddesinde "Yurt içinde ve yurt dışında hafızlık tespit sınavı komisyonları başkanlıkça oluşturulur. Komisyon üyelerinin çoğunluğunda hafızlık şartı aranır." denilmektedir. Bu uygulama sınavının objektif olarak yapılabilmesi için gereklidir.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
46. Hafızlık tespit sınavı Ağustos'un ilk haftasında yapılmaktadır. Sınavın Ağustos'ta yapılması uygun bir tarihtir.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
47. Her Ağustos ayında yapılan hafızlık tespit sınavını kazanamayanlar için Eylül-Ekim aylarında bir ikmal sınavı yapılmalıdır.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
48. Hafızlık tespit sınavının, sınav komisyonu tarafından sözlü bir şekilde yapılması öğrencinin durumunu belirlemek için yeterli bir ölçme değerlendirmedir.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
49. (Görev yaptığımız) Kur'an Kursunda hafızlığı tamamlayıp hafızlık tespit sınavına giren öğrencilerin Hafızlık Belgesi alma oranı yüksektir.
()a. Tamamen Katılıyorum ()b. Katılıyorum ()c. Kararsızım ()d. Katılmıyorum ()e. Hiç Katılmıyorum
50. Sizce daha verimli bir hafızlık öğrenimi için neler yapılmalıdır?
51. Bu anketle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı Soyadı : Ahmet Fatih Çaylı

Doğum Yeri : İzmir

Doğum Yılı : 01.04.1977

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu:

Lise : 1992-1996 Isparta Gürkan Lisesi

Lisans : 1996-2001 Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans: 2002-2005 Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yardımcı Diller Ve Düzeyi:

1. İngilizce : Orta Seviye

2. Arapça : Orta Seviye